

LUBI SLOVENC

Glasilo za člane društva

Letnik 2020
Številka: 25

Izdalo
Slovensko protestantsko
društvo Primož Trubar
zanj Matjaž Gruden

Uredila mag. Ana Porenta
Oblikoval Kazimir Rapoša

Tisk Cicero Begunje d.o.o.

Naklada 600 izvodov

ISSN 1854-7109



Primož Trubar.

Slovensko protestantsko društvo
Primož Trubar

1000 Ljubljana, Beethovnova 9
info@drustvo-primoztrubar.si
www.drustvo-primoztrubar.si

VSEBINA

TRUBARJEV DAN

- 3 Dan Primoža Trubarja v Mariboru
malo drugače
mag. Majda Potrata
- 3 Poklonili so se Primožu Trubarju v Rubijah –
Igor Komel
- 4 *Pesem si 2020*, štirinajsti letni zbornik poezije
mag. Ana Porenta
- 5 Endemit
mag. Ana Porenta

DAN REFORMACIJE

- 6 Pridiga častnega škofa slovenske
evangeličanske cerkve ob dnevu
reformacije 2020
Geza Erniša
- 8 Govor predsednika Državnega sveta RS
Alojz Kovšca

BOHORIČEVO LETO 2020

- 10 Projekt Bohoričevo leto v Posavju
Alenka Černelč Krošelj
- 11 O projektu
Reformatorji v stripu
Kulturni dom Krško
- 12 Bohoričevo leto v Brestanici
Margareta Marjetič
- 14 »Človek mora znati jezik naroda,
s katerim ima opraviti.«
Sara Vizler

POGLEDI

- 15 Stati inu obstati 2020/ 31
dr. Marko Kerševan, dr. Jonatan Vinkler
- 16 Stati inu obstati 2020/32
dr. Marko Kerševan, dr. Jonatan Vinkler
- 19 Študijski večeri
dr. Nenad H. Vitorovič

SLEDI ČASA, PROSTORA IN LJUDI

- 20 Cvetka Hedžet Tóth (1948–2020)
K. Rapoša, dr. M. Kerševan, dr. J. Vinkler
- 21 Retrotopija proti utopiji
dr. Cvetka Hedžet Tóth
- 22 Poslovil se je Rudi Kokalj
Geza Erniša
- 23 Podelitev Rožančeve nagrade

PAHLJAČA DEJAVNOSTI

- 25 Delo SPD Primož Trubar –
podružnice Posavje
Alenka Černelč Krošelj
- 26 Nekaj o aktivnostih iz SPD PT –
Podružnica Murska Sobota
- 27 Nova evangeličanska Pesmarica
Geza Erniša
- 27 Trubarjeva domačija v letu 2020
mag. Barbara Pečnik
- 30 Delo Slovenskega protestantskega društva
v letu 2020
Matjaž Gruden

TRUBARJEV DAN

Desetič, odkar je Trubarjev dan državni praznik, smo 8. junij 2020 obeleževali večinoma preko spleta, radija in časopisja, saj nam je življenje spremenil pojav korona virusa, ki ni bil naklonjen srečanjem v živo. Velikolaški župan dr. Tadej Malovrh je nagovoril občinstvo preko videoposnetka s Trubarjeve spominske sobe na Rašici, na kateri se je Trubar rodil 1508. leta. Namesto tradicionalne prireditve Dom v jeziku, ki ga na ta dan pripravi radio ARS v sodelovanju z Društvom slovenskih pisateljev, so tokrat predvajali njegovi pesmi Kaj bodi večerja Gospodova in kakšna je nje pravilna raba ter Večerna molitev, ki sta bili objavljeni 1550. v njegovem Katekizmu. Številni zapisi o pomenu Trubarja za razvoj slovenskega knjižnega jezika so še vedno objavljeni na spletu, ki je tokrat pomenil stičišče izobraževalnih, kulturnih in drugih misli in prireditev, postal je nadomestek za družbeno in družabno življenje.

DAN PRIMOŽA TRUBARJA V MARIBORU MALO DRUGAČE

Organizatorji počastitve dneva Primoža Trubarja smo temo za šesto prireditev izbrali že pred začetkom študijskega leta 2019/2020, in sicer Trubarjevo prizadevanje za šolanje in izobraževanje rojakov, nismo pa prezrli okrogle obletnice rojstva Adama Bohoriča. Doslej se je sodelovanje Univerzitetne knjižnice Maribor ter Zveze kulturnih društev Maribor s *Spominjanji* še vedno izkazalo za zelo tvorno in je privabilo poslušalce na okroglo mizo v Glazerjevo dvorano prav na Trubarjev dan, obiskovalcem univerzitetne knjižnice pa so bile na ogled razstave v knjižnem in likovnem razstavišču različno dolgo obdobje.

Znane omejitve javnih prireditev v prvi polovici leta pa so vse postavile na glavo. Nismo se hoteli odreči prvotnim načrtom, le govorjeno besedo smo nadomestili s pisano in namesto v Glazerjevi dvorani smo se srečali v Večeru in Časopisu za zgodovino in narodopisje. Večer je odprl prostor za objavo priložnostnega članka prav na praznični dan. V njem je Majda Potrata predstavila načrtovane prispevke in napovedala njihovo objavo v ČZN. V dvojni številki ČZN (*Časopis za zgodovino in narodopisje*, Maribor 91=56 (2020), 2-3, str. 186 – 211) sta objavljeni razpravi in trije zapisi.

Franci Pivec, *Nu pujte, pujte vsi ljudje (Trubarjev odnos do petja in glasbene vzgoje)*,

Blanka Bošnjak, *Trubarjev slovenski koledar v kontekstu prvih koledarjev in pratik*,

Majda Potrata, *Dan Primoža Trubarja v času zloglasnega virusa*,

Marko Jesenšek, *Bohoričev šolski red Ordo scholae procerum in Carniolia (1575)*,

Fanika Krajnc-Vrečko, *Tiffertnov štipendij – pomembna podpora kranjskim študentom na Württembergem*.

Prispevki so v polnem obsegu dostopni tudi na spletu www.czn.si in www.ukm.si

Glavni in odgovorni urednici ČZN Vlasti Stavbar in Večerovi urednici za kulturo Petri Vidali gre zahvala za to, da se zaporedje prireditev v Mariboru ni pretrgalo, čeprav smo organizatorji in stalni obiskovalci naših okroglih miz in razstav pogrešali neposreden stik in moč govorjene besede. Seveda pa je škoda, da smo morali izpustiti razstavo, s katero smo hoteli prikazati razvoj šolstva na Slovenskem.

Okrogli mizi smo za naslov izbrali citat »Obena dežela ne mejstu ne gmajna ne mogo prez šul, prez šularjev inu prez vučenih ludi biti« (Trubar, 1564) in takrat si nismo mogli predstavljati, kako bo epidemija zarezala v kulturo in izobraževanje. Ko ob drugem valu epidemije še ne vemo, kdaj se bo iztekla, pa se še močneje zavedamo, kako so šole, učiteljice in učitelji ter utečen način izobraževanja za pridobivanje znanja nepogrešljivi in nenadomestljivi.

Majda Potrata

POKLONILI SO SE PRIMOŽU TRUBARJU V RUBIJAH – Sovodnje ob Soči (Gorica – Italija)

Pred 511 leti se je rodil oče slovenskega jezika, Primož Trubar, ki je kot pridigar obiskal tudi Goriško. V slovenščini, nemščini in italijanščini je pridigal v Gorici in prespal v Rubijah (Sovodnje ob Soči, Gorica, Italija), kjer so mu pred dvanajstimi leti (2008) postavili bronast spomenik. Pred njim je 9. junija 2020 potekala tradicionalna spominska svečanost ob Trubarjevem rojstnem dnevu. Slovesnost sta priredila Kulturni dom iz Gorice in Občina Sovodnje v sodelovanju s kmetijo Rubijski grad iz Vrha.

»Z vsakoletnim srečanjem pri Trubarjevem kipu se želimo spomniti figure, ki je bila ključnega pomena za razvoj slovenske kulture,« je poudaril predsednik goriškega Kulturnega doma Igor Komel, ki je zadovoljen, da se je novo obdobje kulturnih prireditev po epidemiji koronavirusa začelo ravno v Rubijah. Sve-

čanosti se je udeležil tudi sovodenjski župan Luka Pisk, ki se je zahvalil Kulturnemu domu iz Gorice in še posebej Venceslavu Černicu, lastniku rubijskega gradu, ki je bil pred leti tudi med glavnimi pobudniki za postavitev doprsnega kipa pred gradom v Rubijah.

Letošnjemu dogodku so predvsem po zaslugi goriškega Kulturnega doma precejšnjo pozornost posvetili tudi italijanski mediji v deželi Furlaniji Julijski krajini – tako časopisi kot tudi radio in televizija. Tržaški italijanski dnevnik *Il Piccolo* (redakcija v Gorici) je objavil obširen prispevek. O dogodku izpred Rubijskega gradu so poročali tudi tednik *Voce Isontina* iz Gorice, *Agenda del FVG*, dnevnik *Messaggero Veneto* iz Vidma, radijske in televizijske postaje *Rai Regione FVG*, *TV Telemare (Go)*, radio in *TV Koper – Capodistria* (italijanski program), *TV Telefriuli (Videm)*, *TV Telechiara (Pordenone)*, *TV Teleantenna (Veneto)*, *Radio Spazio 103 (Videm)* itd.

Dnevnik *Il Piccolo* je 9. 6. 2020 še posebej izpostavil vlogo Primoža Trubarja, očeta slovenskega jezika, ki se je rodil pred 511. leti na Rašici pri Velikih Laščah. Pozornost so namenili tudi njegovim knjigam (predvsem *Katekizmu* in *Abecedniku*). V zaključnem delu članka pa je še posebej izpostavljeno, da je bil Trubar novembra 1563 gost na Rubijskem gradu, v kraju, kjer so mu leta 2008, ob 500-letnici rojstva že omenjene slovenske organizacije z Goriškega postavile doprsni kip.

Poleg Trubarjevega doprsnika je nastal tudi bronasti kip generala Adama von Trautmannsdorfa, ki je med vojno za Gradišče (t.i. uskoško vojno, 1615 – 1617) s svojimi četami ščitil grofijo pred vdorom beneške

vojske. S tem kipom, je na svečanosti poudaril Venko Černic, so se hoteli pokloniti tudi generalu, ki je umrl 7. junija 1617 na rubijskem gradu zaradi topovske krogle. »Najprej smo mislili, da bi Trautmannsdorfov kip postavili v grajski park, nato pa smo sklenili, da ga bomo postavili, kot Trubarjev, na javni prostor,« pojasnjuje Černic, ki si želi, da bi Trautmannsdorfov spomenik bil dostopen širši javnosti in bi tako ohranjal spomin na manj znana poglavja krajevne zgodovine našega Posočja.

Igor Komel

PESEM SI 2020, ŠTIRINAJSTI LETNI ZBORNIK POEZIJE

Štirinajsti letni zbornik poezije *Pesem si 20* je izšel pri Zavodu za razvijanje ustvarjalnosti. Šteje blizu 350 strani in v poglavjih, ki so že stalnica naših zbornikov, so objavljene pesmi preko 80 avtorjev iz vse Slovenije, v tujejezičnem poglavju najdete hrvaške, srbske, bošnjaške in slovaške pesmi, poskrbeli smo tudi za nekaj prevodov. Izmed vseh objav (teh je skoraj 10000 letno) so najboljše izbirali vsak letni čas in ob koncu pripravili tudi izbor za zbornik uredniki s portala *Pesem si* Luka Benedičič, Lidija Brezavšček, mag. Ana Porenta, dr. Sara Špelec in Helena Zemljič. Knjigo je oblikovala Gaja Grešak. Letošnji zbornik smo posvetili Andrejki Jereb, ki je bila z nami celo desetletje in se je njena zemeljska pot dokončala.



*Venko Černic,
Igor Komel
in Luka Pisk
(župan občine
Sovodnje ob Soči)*

*Pesniške razglednice*

la v tem pesniškem letu. Bralci boste v Pesem si 20 našli raznovrstno in svežo poezijo, katere tematika se sprehaja po vesolju, vseh zemeljskih okoljih in še večkrat po zapleteni človekovi podzavesti, mislih in uvidih. Oblike pesmi so od stalnih (glos, sonetov, haikujev ...) do svobodnejših verzov. Gotovo bo vsak, ki bo knjigo prelistal, našel zase pesmi, ki najbolj sozvanjajo z njegovim pogledom na svet in poezijo. Za podporo se tudi letos zahvaljujemo občinam Ribnici, Sodražici in Velike Lašče, saj brez njih knjiga ne bi mogla iziti.

Ker pa letošnje leto ni bilo naklonjeno tradicionalnemu srečanju na Trubarjevi domačiji na Rašici, smo v karanteni posneli Pesniške razglednice. Kratek film z izbrankami letnih časov s portala www.pesem.si smo snemali na različnih koncih in krajih sveta, tako nam je Pavla Lušin poslala svojo iz Irishtown Nature Parka, Urša Zalar s Koseškega bajerja, Luka Benedičič iz Sra-kovelj pri Kranju, Lidija Brezavšček iz Radovljice, Helena Zemljič iz Jurovskega Dola, nekaj smo jih posneli na Kukmaki, večino pa na Trubarjevi domačiji. Na teh so pesmi interpretirali Sara Špelec, Polona Goršič, Maša Samsa, Nataša Tomc, Tjaša Tomc, Matej Polzelnik in Ana Porenta. Najdaljšo pesem, ki jo interpretira Gregor Grešak, smo snemali pri Sv. Primožu (Kališče) in pri Sv. Trojici na Vrhniku. Avtorji izbranih pesmi so poleg Andrejke Jereb še Maja Bernik, Katarina Juvančič, Ivanka Kostantino, Matej Krajnc, Tomaž Mahkovic, Franci Novak, Irena Pajnik Beguš, Martina Pavlin, Ana Porenta, Marija Praprotnik, Peter Rangus, Vid Sagadin Žigon in Tom Veber.

Kratki film *Pesniške razglednice* sta režirala Gregor Grešak in Ana Porenta, montažo in glasbo je prispeval Dan Grešak, nastal pa je v produkciji Zavoda za razvijanje ustvarjalnosti, Uredništva Pesem si, v sodelovanju s Kulturnim in umetniškim društvom

Finta in Gledališko skupino *Gledeja* – KUD Primož Trubar Velike Lašče. Film traja manj kot pol ure, pa toliko poezije! Še vedno ga lahko najdete na YouTube kanalu Pesem si.

Čeprav si od samega nastanka prizadevamo tudi za srečanja v živo, najprej pri Trubarju na Rašci, se nam je naša virtualnost v letošnjem letu obnesla bolj od resničnosti. Vseeno pa upamo, da bi nam bilo dano, da si še letos pogledamo v oči, se objamemo in prisluhnemo poeziji iz zbornika tudi brez elektronskih posrednikov.

Ana Porenta

Ana Porenta

ENDEMIT

Govorim jezik dveh milijonov in pol
na planetu z več sto milijonskimi jeziki.
Za mojim izrekanjem nastane tišina
(merjena v sekundah) in vprašanja:
What was that again?
Excusez moi?
Que estas diciendo?

V govorici večine pripovedujem lahko
le o običajnem in površinskem.
Še besede, ki zvenijo podobno,
so samo lažni prijatelji.

Brez prevajalcev sem pojoč zvok,
žvižgajoči šumniki,
reka nerazdvojljivih besed,
sporočilo brez naslovnika,
nerazumljiva intima.

Ko razlagam pregibnost, dvojinkost, sklonljivost,
oči množice spremljajo mojo obrazno mimiko,
ples rok in govorico drže.

Moj jezik je neznan vzorec,
čuden kroj, podzemni rokav, močeril,
Zoisova zvončnica, pozejdonka, ozkolista preobjeda;
skrivnost, redka kot zrak nad večtisočaki,
svetleča kot luminiscenčna bitja iz oceanskih globin.

Brez prevajalcev sem zagozdena v tésni,
kjer tesnobno čakam na odmev.

Z jezikom, ki se mi lepi na nebo, obstojim,
ko me vprašajo, o čem govori moja pesem.

(*Pesem si 20*, str. 14, 15. *Pesem je bila izbrana s strani bralcev portala za pesem pomladi 2019.*)

DAN REFORMACIJE

V petek, 30. oktobra 2020, se je odvijala proslava na predvečer državnega praznika na TV SLO 1. Zaradi epidemije covid 19 je letošnja državna proslava v počastitev dneva reformacije potekala kot televizijski slavnostni dogodek, ki ga je pripravila ustvarjalno-izvedbena skupina v sestavi: Gregor Guštin, Marko Glavač, Igor Pirkovič, Marko Hatlak in Uroš Novak. Rdeča nit prireditve je bila »Odtis misli« posameznic in posameznikov, ki so v kontekstu zgodovinskosti in sodobnosti zaznamovali tisto, kar nas je vzpostavilo in nas ohranja kot narod. Humanizem in renesansa sta postavila v središče zanimanja človeka. Protestantizem je bil čas, ki je prebudil Slovence, mu dal jezik, ki je postal naše orodje za izražanje v knjižnem prostoru. Zavest in zavednost biti Slovenec je postal pomemben in ključen, da smo Stali inu obstali. Izpovednost prireditve je temeljila na slovenski literaturi, prepletla pa se je z glasbo in baletom. Proslava je bila dostopna tudi za slepe in slabovidne z zvočnim opisom, ki ga je interpretiral Miha Zor. Za gluhe in naglušne pa je bila opremljena s podnapisi ter tolmačena v slovenski znakovni jezik. V Lubih Slovencih prazniku na rob objavljamo Pridigo častnega škofa Geze Erniša ob dnevu reformacije ter slavnostni govor Alojza Kovšče z državne proslave.

PRIDIGA ČASTNEGA ŠKOFA SLOVENSKE EVANGELIČANSKE CERKVE OB DNEVU REFORMACIJE 2020

Vsem Slovencem gnado, mir, milost inu pravo spoznanje Božje, skuzi Jezusa Kristusa, prosim. Amen.

Prisluhnimo božjim besedam iz pisma Hebrejcem, 13. poglavje, vrstica 7.

»Spominjajte se svojih voditeljev, ki so vam oznanili Božjo besedo«. Amen.

Drage gledalke in gledalci, sestre in bratje v Jezusu Kristusu!

Vsakokratni praznik reformacije je možnost in priložnost, da si ob vsem ostalem priključimo v spomin, da je Božja beseda bila, je in bo tudi v prihodnje tista največja vrednota ter moralni in etični imperativ za Cerkev in nas ljudi, po kateri se moramo ravnati. Kajti kaj nam odpira obzorja, kaj nas osvobaja od raznoraznih strahov, vezi in spon, če ne ravno moč evangelija, ki nas uči miru, dobrote, solidarnosti, pravičnosti, strpnosti? Z eno besedo: Ljubezni. In kdo more zatisniti ušesa in oči pred zahtevami takega sporočila, ki od nas pričakuje in želi partnersko človečnost in ne svet sovraštva, nestrpnosti, razdeljenosti, revščine?

Toda kako do takih rezultatov, takih dosežkov priti, jih uresničiti? Prepričan sem, da je to možno le tako, da si izprašamo vest in se podamo na pot, kjer bomo sporočilo Evangelija uresničevali. Vem, da taka pot ni lahka, je pa tista, ki nas bodri in nam ljudem ponuja lepe možnosti za lepši, prijaznejši in eksistenčno vzdržen danes in jutri.

In vse to bogastvo, ki nam ga na našo pot ponuja božja beseda, so prepoznali tudi mnogi naši duhovni voditelji, ki se jih je potrebno, vredno in nujno spominjati.

Seveda pa ne želimo ostati le v preteklosti. In ne le pri svetnem in antropološkem, temveč je tu vabilo, da se zazremo tudi kvišku, k Transcendenci, k Bogu. Bogu, ki je reformacijo in reformatorje zadolžil in poklical k oznanjevanju čiste božje besede, brez katere ni pravega pogleda na Boga in človeka. Ta pogled pa je mogoč le, če sestopimo iz skrivnostne sholastike do ljudem bolj razumljive vere.

In kaj sploh v resnici reformacija je? Nič drugega kakor vrnitev k Besedi – k Bogu, ki je prišel med nas. Je možnost moliti in priti k Bogu s sklenjenimi rokami, bodisi v tihi kamrici ali v občestvu z drugimi. Je možnost, da si ljudje prosto volimo svojo vero, postavijo in pot. In temu je potrebno dati prednost in pomembnost, kajti na Božjo stran, če povemo prispodobno, nas ne pripeljejo ne takšna ali drugačna pripadnost, intelekt, denar ali plačan odpustek. K Bogu nas pripelje le njegova milost, vera, ljubezen in Kristus. In tudi to nam mora postati nekaj lastnega, nekaj vsakdanjega.

To je temeljno sporočilo, ki ga je kot popotnico vsem Luteranom in tudi vsem ostalim kristjanom v zibelko položil Martin Luther. Martin Luther, ki ni le ena izmed najbolj znanih nemških osebnosti, ki je s svojimi 95. tezami prižgala reformacijski »ogenj«, temveč je to tudi Luther, ki je pozival svoje sodobnike in poziva tudi nas danes k intelektualnemu razmišljanju. Intelektualnemu razmišljanju na preprosti, a pomembni ravni, ko pravi, da kozarec vode ali piva lahko prežene žejo. Vendar pa strah, tudi smrtni, mnoge skrbi in obup, lahko od nas prežene le Bog, ki nam prihaja naproti. In tu sta na poseben način v sozvočju tako intelekt kakor tudi vera. Ne bojmo se, bratje in sestre, ne enega in ne drugega, kajti Bog nas



Evangeličanski škof Geza Erniša je ob prazniku imel občuteno pridigo

ima rad v človeku. In to nas uči ta prava stara krščanska vera.

In to resnico je nujno prepoznati – še posebej v času, ki ga živimo. V času, ko mnogi ljudje morajo kot begunci s svojih starodavnih ognjišč in ko mnogi tudi tiste najgloblje stiske nemočnih ljudi izkoriščajo za svoje nečedne posle in koristi. Tudi letošnje praznovanje dneva reformacije nas torej more in mora nagovoriti iz perspektive, da bomo razumeli in sprejeli nujno pravih besede na naših ustnicah in pravega preroštva v naših pogledih.

In Trubar je bil res pravi prerok tega duha, te resnice.

Reformacija in njeno praznovanje pa seveda nikoli ne pomeni le spominjati se, ampak ravno nasprotno: pomeni odločitve, da se kot posamezniki, družba in Cerkev nenehno reformiramo in uresničujemo v vrednotah, kot so pridnost, poštenost, odgovornost, delavnost in empatija. Pri tem pa je seveda več kot upravičeno vprašanje, ki si ga moramo nenehno zastavljati: kaj lahko tudi sam storim za lepši in prijaznejši danes in jutri v svetu, v katerem živim? Vsi bi namreč radi spreminjali svet, le sebe tako težko spremenimo.

Pri spremembah pa bo potrebno gotovo več pokončnosti in poguma. Tudi takšnega in tistega, ki ga je Luther izrazil z besedami:

»Tu stojim, drugače ne morem, tako mi Bog pomagaj. Ni dobro namreč, če človek ravna proti svoji vesti in razumu.«

Pa se v tem duhu spomnimo še biblične zgodbe o usmiljenem Samarijanu, ki je tako povedna tudi za naš svet in za naš čas. Četudi sta dva, ki bi morala pomagati, šla mimo ranjenca na cesti, se je vseeno našel nekdo, ki se je sklonil k njemu, mu pomagal in vnaprej plačal za njegovo zdravljenje in njegovo oskrbo.

In to vliva upanje, to nam daje pogum, to nam daje moči, da lahko marsikaj premaknemo na bolje.

Apostol Pavel nam pravi: »Ni ne Grka, ne Juda, ne gospodarja, ne sužnja.« Kaj je želel s tem povedati? Nič več in nič manj kot to: »Vsi ste eno v Kristusu.« In to vesoljno bratstvo in sestrstvo nam je gojiti. Tu

in zdaj. Tu in zdaj mora Slovenec biti Slovencu brat, tu in zdaj moramo živeti po Jezusovem naročilu, ko nam ta pravi: »Karkoli ste storili enemu izmed teh najmanjših, meni ste storili.«

Sestre in bratje v Kristusu!

Praznik reformacije mora torej iz »zakulisja na površje« in v srce slehernega človeka. In to zaradi vrednot, ki jih zagovarja in uči. In iz zakulisja mora v srce slehernega Slovenca – kot spomin na veličastne in pomembne dogodke naše preteklosti. Na površje mora zaradi naše kulture, našega jezika, naših knjig, naše Biblije in našega Očenaša, in tudi zaradi našega narodovega obstoja na prepihu tega sveta.

Kaj torej 31. oktobra praznujemo? Mnogi bomo odgovorili: praznujemo dan reformacije, ki ima opraviti nekaj s 95. Lutrovimi tezami in mnogimi drugimi velikimi ljudmi, ki so želeli nekaj novega, boljšega, svobodnejšega. Med temi so bili tudi naši Trubar, Dalmatin, Krelj, Bohorič, katerega 500-letnico rojstva obhajamo ravno letos, tu sta Küzmič in Temlin in mnogi, mnogi drugi iz verskega in posvetnega sveta in življenja.

In ne nazadnje: reformacija je pomenila tudi odpoved nebrzdani slasti in želji po oblasti in moči. Ta slast je navzoča tudi še danes. Tako duhovna kakor tudi fizična.

In prav zaradi tega reformacija ne sme biti samo preteklost, temveč tudi sedanjost, prihodnost in skupna pot vseh tistih, ki Kristusov nauk o vesoljnem bratstvu in sestrstvu med vsemi ljudmi nosijo kot plamenico novega upanja za ves svet. Še posebej zdaj, ko smo soočeni z mnogimi izzivi, tudi z virusno boleznijo »Covid 19«.

Pa vendar nam ne gre obupati. Vsem nam želim, da v Jezusovih besedah »kaj se bojite maloverni«, tudi mi najdemo moči za premagovanje strahu, osamljenosti, malodušja, ki se je naselilo v naša srca in naše duše. Tu lahko drug za drugega veliko naredimo. Vsi mi smo lahko dobri pastirji, ki bomo na svoja ramena prevzeli bremena in skrbi tistih, ki težko živijo. Vsem nam želim, da najdemo toplo besedo in toplo dlan, ko to najbolj rabimo. Kajti tako smo ustvarjeni, da drug drugega potrebujemo. Obstajajo sicer stvari, ki jih moramo sami narediti, sami pretrpeti in jih sami nositi. Lahko pa si pomagamo, da so ta bremena vsaj malo lažja. Iskrena hvala vsem, kajti mnogi to počnete. In to cenita tako nebo kakor tudi zemlja.

Sestre in bratje v Kristusu!

Če torej zaključimo: Božja beseda je postala reformatorjem nekaj svetega in najsvetejšega. Verjamem, da je to tudi mnogim izmed nas. Verjamem, da nas je, in nas bo, vedno več takih, ki bodo gledali v pravo smer. Lahko bi sicer še ure in ure, dneve in dneve diskutirali o tej pravi smeri. Morda v odgovor samo povejmo: »Dovolj bi že bili nasmehi, ki

nam dobroto vračajo na obraz.« Nasmehnilo se iskreno drug drugemu in tako bomo gotovo šli v pravo smer.

In povejmo o naših dragih prednikih, ki se jih spominjamo. Veseli smo, da ste živeli in da še po svojih delih živite med nami tudi danes. Bili ste dobri domoljubi in zvesti pastirji, ki so služili Bogu in svojemu narodu. In kot takim vam želimo slediti tudi mi.

Vsem, drage Slovenke in Slovenci, državljanke in državljani, tudi v duhu ekumenizma in našega spominjanja na Lund, kjer je bila leta 1952 ustanovljena Svetovna luteranska zveza, in katero je leta 2017, ob 500-letnici reformacije, obiskal tudi papež Frančišek, voščim lepo in blagoslovljeno praznovanje državnega in verskega praznika dneva reformacije. In spomnimo se v teh dneh z iskreno mislijo, lepo molitvijo, čeprav letos bolj na daljavo, vseh, ki so nas že zapustili in odšli v Gospodovo hišo. Amen.

Geza Erniša

GOVOR PREDSEDNIKA DRŽAVNEGA SVETA RS ALOJZA KOVŠCE

Spoštovane državljanke in državljani Republike Slovenije, v duhu manire očeta slovenskega naroda Primoža Trubarja

»Lubi Slovenci« ...

Nocoj praznujemo dan reformacije, državni praznik kot spomin na poseben zgodovinski mejnik – na reformacijsko gibanje v 16. stoletju, ki je za obstoj slovenskega naroda in nastanek samostojne slovenske države neprecenljivo.

Pred dobrimi petsto leti, natančneje 31. oktobra 1517, je zaradi nevzdržnih razmer v Cerkvi nemški duhovnik Martin Luther cerkvenim oblastnikom poslal protestno pismo, ki mu je priložil znamenitih 95 tez, in s tem zanetil reformacijsko gibanje po vsej Evropi in svetu. Prelomno dejanje se je rodilo iz čistega upora, upora do nevzdržnih razmer in pritiskov, upora do krivic in krivičnosti cerkvenih oblastnikov ... Duh reformacije je za vselej osvojil Evropo in z njo slovenske dežele. Reformacija je svetu prinesla osvoboditev od spon preteklosti, pomenila je avantgardo s poudarkom na drznosti upati si gledati naprej. Vemo, kako viharo se je nato obračal tok zgodovine in kako uspešno smo Slovenke in Slovenci krmarili v teh vodah. Proces celostnega preoblikovanja, kar reformacija v svojem bistvu tudi je, je trajal vse do nastanka lastne države Republike Slovenije.

Petsto let kasneje se je pater Karel Gržan na svojstven način priklonil duhovnim voditeljem takratnega protestantskega gibanja na Slovenskem. Z aktualizacijo 95 tez je začutil klic, da se mora duh reformacije preleviti v novo obliko upora, temelječega na opolnomočenem posamezniku, in ob tem zapisal: »Kakor so v preteklosti temeljile reformacije na posameznikih, tako temelji prebujanje v naših dneh na ozaveščenih samostojnih avtonomnih posameznih osebnostih.« Veliki slovenski reformatorji: Primož Trubar, Jurij Dalmatin, Adam Bohorič in drugi, so postavili temelje slovenstva, podlago za narodnostno prebujanje, pogum, samozavest in končno tudi zrelost, da se lahko danes kot narod uspešno kosamo z mnogo bolj številčnimi narodi, ki jih spremljata več tisočletna zgodovina in tradicija. A nič od tega ne sme za nas biti samoumevno.

Današnji praznik je tako enkratna priložnost, da se poklonimo našim velikanom reformacije in protestantizma. Velikanom, ki so imeli neomajno voljo in odločnost, predvsem pa pripadnost nečemu, kar je telo tiho in vztrajno v ozadju strogih družbenih pravil, nedotakljivosti cerkvenih oblasti ter nepredstavljivih socialnih razlik v takratni družbi z obrobja. Imeti rad poštenega in delavnega človeka, preprostega in bogaboječega Slovenca, to je bilo osrednje gonilo Primožu Trubarju, da je v svojih knjigah v jasnem in rojakom razumljivem jeziku z različnih vidikov in na različne načine oznanjal krščanski nauk. Mi smo ponosni dediči te reformacijske zakladnice, ki nam je prinesla slovenski knjižni jezik, med prvimi v Evropi smo dobili prevod Svetega pisma ter več kot 50 slovenskih knjig.

Na nas je, da znamo prepoznati temeljno spoštovanje do izročila reformacije, ki je zaradi svoje daljnosežne politične in kulturne vloge preseglo prvotni verski pomen. Izročila, ki nam lahko v teh res hudih in težkih korona časih pomagajo preživeti, pa ne le preživeti, temveč dobro in polno živeti.

Skozi zgodovino smo Slovenci trmasto dokazali, da ni pomembno, kako velik je narod, da obstane, pomembno je, kako veliko ima narodno zavest. Spoštujmo svoj jezik, svojo kulturo in zgodovinsko izročilo z namenom, da trmasto in ponosno uveljavimo svojo edinstvenost kot narod, država in kot posamezniki.

Pa vendar bi se na tem mestu dotaknil razmišljanja o tem, da je identiteta brez jezika pravzaprav kot telo brez duše in da moramo kot država in kot državljani Slovenije skrbeti za svoj materni jezik bolje, kot smo to počeli doslej. Bolj srčno in bolj odgovorno. Bolj odločno in bolj ponosno. Izzivi globalizacije so namreč slovenskemu jeziku nastavili prebrisano past, toplo so ga povabili v družbo velikih, kjer pa je z veljavo začel izgubljati kompetitivne prednosti. Primož Trubar je spodbujal ljubezen do branja v maternem jeziku v



Slavnostni govornik na proslavi je bil Alojz Kovšca, predsednik Državnega sveta RS

času velikih preizkušenj, v času ponemčevanja in splošnega zaničevanja slovenskega kmečkega življa. Kako znamo spodbujati branje v maternem jeziku pol tisočletja kasneje? Ko spremljam svoje otroke, to mlado generacijo, ki tekoče govori mnogo tujih jezikov, ki se željna znanj in priložnosti spogleduje bolj s tujino kot z domovino, me skrbi naša prihodnost. Kako bo preživel narod s pomanjkljivim poznavanjem lastnega jezika in kulture, kako bo preživel narod brez svojih nadarjenih in inovativnih mladih upov?

Ne rodimo se namreč z občutkom za domovino in narodno pripadnost. Identitetni stik z domovino moramo negovati, privzgojiti, pridobiti in si ga celo zaslužiti. To je naše skupno poslanstvo, ki ga moramo predati bodočim rodovom kot enotni, četudi smo večkrat razdvojeni in v mnogem raznoliki. Domoljubje pomeni čutiti dolžnost do prednikov in hkrati do potomcev. Stati inu obstati niso prazne marnje, gre za polno moč zavedanja samega sebe, sobivanja z drugimi ter spodbujanja medgeneracijske solidarnosti in odgovornosti. Povedano drugače, odgovoriti si moramo na tri ključna vprašanja: kje živimo, kako živimo in s kom živimo ...

Reformacija in protestantizem sta nam podarila priročno orodje – luč v obliki zdravega razuma, ki je zagorela z razsvetljenstvom in nam trajno podarila svobodno voljo ter odgovornost za svoje okolje, deželo, jezik, postavo in državo. V ogroženosti in prizadetosti se politika še bolj polarizira na naše in vaše, namesto enotnosti in miru je vse več medsebojnih konfliktov, namesto besed sočutja se obmetavamo s sovražnim govorom. Kulturna, socialna, rasna ali verska drugačnost ne sme biti razlog za napetosti v družbi. Ni naključje, da so pobudo za ta praznik podali ljudje, živeči ob Muri, kjer so že v preteklosti znali in zmogli spodbujati sožitje med drugače verujočimi, pa tudi mislečimi. Pluralizem da, a ne zgolj kot mrtva črka na papirju, temveč kot odsev realnega vsakdanjega življenja. Pozitiven zgled medsebojnega spoštovanja se je tako usidral v praktično življenje ravno v časih, ko iz ljudi privre najslabše. In to je

ljudi obvarovalo med vojno in to lahko ljudi obvaruje v času epidemije nove koronavirusne bolezni COVID-19. Medverski dialog, politična korektnost, medgeneracijska solidarnost ter socialna občutljivost – ta roža strpnosti zacveti šele v viharju, mi je na zadnjem srečanju zaupal novi škof Evangelikianske cerkve gospod Leon Novak in še kako prav ima.

Protestantska etika nam ponuja konkretne usmeritve za življenje, njene vrednote, kot so ljubezen, pravičnost, usmiljenje, spoštovanje, pa so tako globoko zakoreninjene v človeški dobroti in bistvu, da jih ne bo težko z malo truda obuditi. Svet se znova spreminja. Reforma sveta, družbe, znanj in misli je dolgoročen proces, ki se odvija tukaj in zdaj. Izkoristimo krizo za tak prepoved. Glejmo na svet s pozitivne strani, opazimo drug drugega, ne bodimo ozkogledni, pohlepni in sebični. Opazimo tiste, ki se izpostavljajo za nas – medicinsko osebje, nujne servisne službe, trgovce in trgovke, ki se žrtvujejo za naše skupno zdravje.

Prav koronavirus, ta nevidni sovražnik, proti kateremu bijemo bitko, ogroža temeljne postulate demokracije, kot so svoboda, odprtost, zdravje ... Odtujevanje družbe, zapiranje za štirimi zidovi, brezstičnost, digitalizirana izolacija, medgeneracijski konflikt ... nova realnost, s katero se sooča ves globalni svet, ne le Slovenija.

Ob današnji slovesnosti je primerno, da poudarimo srž reformatorskega gibanja, ki se skriva prav v moči posameznika kot človeka, v njegovi individualni svobodi in družbeni odgovornosti. Moderna družba, kateri pripadamo, ne sme zanemariti razsežnosti duhovnega sveta na račun tehnološkega napredka in ekonomske rasti. Ne sme spregledati ustvarjalnosti, s katero smo obdarjeni vsi. Izkoristimo ta dar, da ustvarjamo družbo srečnih, izpolnjenih in samozavestnih članov naše dvomilijonske družine. Nevzdržnost razmer nas tako sili v ponovni razmislek, kateri so tisti močni dejavniki povezovanja, sodelovanja, sopomoči in sočutja med slehernim članom te naše slovenske družine. Slovenci smo dolga stoletja previharili razdeljeni in razkosani, a kulturno enotni. Velik prispevek k tej kulturni vznikli in samobitnosti moramo pripisati prav zgodovinski vlogi slovenskih evangeličanov. Prvine, ki si jih lahko pripisujemo kot narodu lastne, so se skozi zgodovinski proces izmojstrile do odlike. Morda bomo prav zavoljo njih in z njimi iz krize izšli še boljše, bolj srečni in bolj izpopolnjeni.

Vsem Slovincem milost, mir, usmiljenje ... naj bodo te prve slovenske besede v prvi slovenski knjigi *Katekizem* iz leta 1550 popotnica vsakomur izmed nas, drage državljanke in državljani Republike Slovenije, da se ozremo vase v teh težkih in negotovih časih in da prepoznamo to seme dobrote in usmiljenja v najlepši luči kot seme solidarnosti, sožitja, miru in milosti drug do drugega in drugega ob drugem.

BOHORIČEVO LETO 2020

V letošnjih Lubih Slovencih v posebnem poglavju predstavljamo dejavnosti in prizadevanja ob praznovanju 500. obletnice Bohoričevega rojstva, ki se ga iz šol najbolj spominjamo po prvi slovenski slovnici Zimske urice (Arcticae horulae succisivae). Kot bomo lahko prebrali v nadaljevanju, so v njegovem rojstnem Posavju pripravili vrsto zanimivih prireditev in projektov, s katerimi so počastili to imenitno obletnico, ki nas vse veže na naš jezik in kulturo in nam daje upanje, da se kljub vsem omejitvam z dobro voljo in sodelovanjem številnih subjektov da premostiti tudi tako zahtevne čase, kot so dandanašnji.

PROJEKT BOHORIČEVO LETO V POSAVJU

Slovensko protestantsko gibanje je pustilo velik pečat tudi v zgodovini mesta Krško. Ne le da prav iz teh krajev izhajata Adam Bohorič in Jurij Dalmatin, tudi sicer je bilo širše območje, ki ga danes uvrščamo v regijo Posavje, precej naklonjeno protestantskim idejam, miselnim vzpodbudam in duhovnim orientacijam. V Posavju in Krškem zato ostajamo zavezani dediščini slovenskega protestantizma, njenemu raziskovanju in sodobnim (re)interpretacijam, predvsem pa nas vselej znova nagovarjajo njeni intelektualni in duhovni vzgibi.

Povsem razumljivo je torej za nas 500. obletnica rojstva Adama Bohoriča predstavljala eno najpomembnejših obletnic v Posavju v zadnjih nekaj letih, obenem pa tudi dobrodošel povod za snovanje programov in projektov, s katerimi bi skušali slovenski javnosti podrobneje predstaviti Bohoričevo delo in spodbuditi nadaljnje raziskave (poljudne ali znanstvene) ter diskusijo o ustreznem vrednotenju Bohoričeve vloge v protestantskem gibanju in mesta v slovenski kulturni zgodovini.

V Krškem in v Posavju smo 500. obletnico rojstva Adama Bohoriča zato obeležili s celoletnim projektom *Bohoričevo leto*. Partnerski projekt, ki sta ga zasnovala Kulturni dom Krško in Občina Krško, je združeval številne javne zavode, društva in posameznike iz Posavja.

Ambiciozne načrte *Bohoričevega leta* je žal skoraj povsem prekržala pandemija novega koronavirusa. Precejšen del načrtovanih dogodkov, prireditev in manjših podprojektov smo bili zaradi zaprtja kulturnih ustanov in zaustavitve javnega življenja primorani prestaviti na svetovno medmrežje, preložiti v leto 2021 ali pa celo odpovedati.

Zahtevnim razmeram navkljub smo vendarle uspeli uresničiti vsaj del načrtovanega programa, predvsem pa nas veseli, da je luč sveta ugledal osrednji projekt tematskega leta, knjižno delo *Reformatorji v stripu*.

Prvi dogodek projekta se je odvil 30. januarja 2020 v Mestnem muzeju Ljubljana. Alenka Černelč Krošelj je v predavanju z naslovom *500 let rojstva Adama Bohoriča in 16. stoletje v Posavju* predstavila Bohoričevo življenje in orisala širši zgodovinski kontekst, znotraj katerega se je protestantizem pojavil v Posavju. Simbolni začetek projekta oz. uradna otvoritev se je pri-

Alenka Černelč Krošelj in publika med predavanjem



čela v obliki javne predstavitve posebne poštne znamke, izdane ob obletnici Bohoričevega rojstva. Dogodek je potekal v sodelovanju Kulturnega doma Krško in Pošte Slovenije 31. januarja.

Program se je nadaljeval 6. februarja s predavanjem dr. Kozme Ahačiča *Adam Bohorič med šolo, mentorstvom in slovnico*. Predavanje je bilo sicer prvo iz načrtovanega cikla o Bohoričevi slovnici in protestantskem jezikoslovstvu.

Februarski program se je nadaljeval s predavanjem dr. Irene Žmuc *Knjiga. Znanje. Razum (Od protestantizma do razsvetljenstva (1500–1800))* v Posavskem muzeju Brežice, krška območna izpostava Javnega sklada za kulturne dejavnosti pa je v času šolskih počitnic v sodelovanju s KUD Liber organizirala tematsko delavnico sitotiska za otroke in mladino. V začetku marca je Alenka Černelič Krošelj v Valvasorjevi knjižnici ponovila svoje predavanje *500 let rojstva Adama Bohoriča in 16. stoletje v Posavju*, nato pa je razglasitev epidemije, predvsem pa posledična zaustavitve javnega kulturnega življenja, žal zaustavila tudi potek Bohoričevega leta.

Ob vse dlje trajajoči prepovedi javnega zbiranja je obenem postajalo vse bolj jasno, da bo projekt bistveno okrnjen, ob precejšnji verjetnosti nastopa drugega vala epidemije pa je naš razmislek šel tudi v smeri »podaljšanja« *Bohoričevega leta* v vsaj prvo polovico leta 2021.

Aktivnosti in dogodki v sklopu projekta so se ponovno nadaljevali v poletnih mesecih. Krška območna izpostava Javnega sklada za kulturne dejavnosti je Adamu Bohoriču posvetila julijsko likovno dopoldne v starem mestnem jedru Krškega in septembrsko regijsko literarno srečanje *V zavetju besede*. V drugi polovici septembra smo v Kulturnem domu Krško pričeli z novim ciklom predavanj in pogovornih večerov, ki je bil namenjen predvsem (re)interpretaciji in aktualizaciji protestantske misli. Prvi gost cikla je bil Karel Gržan, ki je pred številnim občinstvom v Veliki dvorani Kulturnega doma Krško predstavljal svojo ob 500-letnici protestantizma izdano knjigo *95 tez*. Septemberski program smo zaključili s prvo javno predstavitvijo projekta *Reformatorji v stripu*, na kateri sta sodelovala avtor stripa Boštjan Gorenc Pižama in strokovni sodelavec dr. Kozma Ahačič.

Vrhunec *Bohoričevega leta* naj bi se sicer odvijal v oktobru. 20. oktobra bi morali v Mestnem muzeju Krško odpreti občasno razstavo *Adam Bohorič: Proste zimske urice o latinskokranjski slovnici*, tik pred dnevom reformacije pa smo načrtovali tudi javni dogodek ob izidu *Reformatorjev v stripu*. Vnovična razglasitev epidemije je torej znova onemogočila izvedbo precejšnjega dela programa, smo pa ob tem skušali dooločene dogodke preseliti na splet. Tako smo v novembru in decembru izvedli dve spletni predstavitvi

stripa (več o tem spodaj), prav tako v spletni obliki poteka tudi sklop delavnic kreativnega pisanja, ki jih vodi Stanka Hrastelj. Projekt *Šola kreativnega pisanja* bo potekal vse do februarja 2021, zaključili pa ga bomo s spletnim dogodkom. V okviru oktobrskega programa Bohoričevega leta je 17. oktobra potekalo tudi odprtje Bohoriču posvečene tematske razstave *Ex terra Krško 2020*.

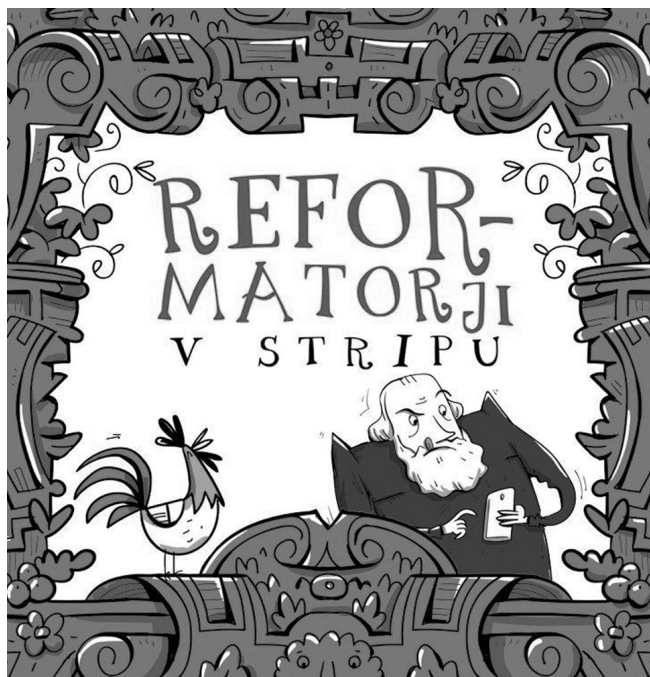
Tik pred koncem leta je Banka Slovenije ob 500. obletnici rojstva Adama Bohoriča izdala spominski kovanec.

O PROJEKTU REFORMATORJI V STRIPU

Reformatorji v stripu so osrednji knjižni poklon Adamu Bohoriču ob 500. obletnici njegovega rojstva in osrednji projekt *Bohoričevega leta*. Stripovski projekt je začel nastajati ob koncu leta 2019, ko smo se v Ljubljani prvič sestali s kasnejšim urednikom stripa, dr. Urošem Grilcem. Ob snovanju programov in vsebin za projekt obeležitve 500-letnice rojstva Adama Bohoriča, smo namreč razmišljali predvsem o projektu, ki bi na kar se da komunikativen, dostopen in dinamičen način približal Bohoričevo delo kar najširši javnosti. Strip je v tem oziru pravzaprav precej »hvaležna« forma, ki v zadnjem času precej pridobiva na popularnosti tudi pri nas. K projektu smo povabili Zavod Škratelj, ki je pred leti ob Cankarjevem letu izdal zelo uspešno serijo stripov *Cankar v stripu*. Kmalu po uvodnem sestanku smo v ustvarjalno ekipo povabili avtorja Boštjana Gorenca Pižamo, ilustratorja Jako Vukotiča, in dr. Kozmo Ahačiča kot strokovnega sodelavca in svetovalca. Kljub razmeroma kratki časovnici in zahtevnosti projekta so *Reformatorji v stripu* izšli tik pred dnevom reformacije, natančneje 29. oktobra.

Kmalu po izidu stripa je sledila prva javna predstavitve v obliki spletnega dogodka *Reformatorji v stripu – V ŽIVO*. Dober odziv in precejšnje zanimanje za projekt potrjujejo tudi številke ogledov; dogodek je v živo spremljalo 400 ljudi, do konca leta pa si je posnetek ogledalo več kot 4.500 gledalk in gledalcev. V podobnem formatu je bil strip v decembru predstavljen še na festivalu stripovske umetnosti MIKK(s)TRIP.

Projekt *Reformatorji v stripu* se seveda ni zaključil z izidom knjižnega dela in javnimi predstavitvami. Kar nas morda veseli še bolj kot izjemni odzivi številnih bralcev, so predvsem številne možnosti nadaljevanja projekta, ki so se razprle tekom ustvarjalnega procesa. Že v letošnjem letu načrtujemo razstavo stripovskih risb, ki jo bomo, vsaj upamo tako, postavili na ogled po številnih slovenskih šolah in knjižnicah med predstavitveno turnejo stripa. Med večje in pomembnejše



prihodnje projekte, ki se razvijajo z nadaljnjim raziskovanjem v stripu zastavljene zgodbe, sodi tudi načrtovana odrska transformacija stripa. V Kulturnem domu Krško načrtujemo, da bi morda že prihodnjo jesen mladostnikom in najstnikom lahko predstavili *Reformatorje na odru*.

Več o stripu

Reformatorji v stripu predstavljajo zgodbo o življenju Adama Bohoriča in Jurija Dalmatina, predvsem pa na komunikativen in mestoma humoren način poudarijo pomen njunega dela in vlogo, ki sta jo opravila v eni ključnih „epizod“ utemeljevanja slovenskega knjižnega jezika. Strip nam namreč skozi njuno življenjsko zgodbo pripoveduje predvsem o vzgibih in procesih, ki so botrovali nastanku prevoda *Bible* in prve slovnice slovenskega jezika. Prav zato se namreč podnaslov stripa glasi *ali kako smo Slovenci dobili prvo res dooolgo knjigo (in eno krajšo, ki je opisala, kako pišemo)*. Dejanski »protagonist« stripa je torej predvsem slovenski jezik.

Poleg stripovske zgodbe lahko v *Reformatorjih v stripu* preberemo tudi zanimivo spremno študijo dr. Kozme Ahačiča, ki dodatno pojasnjuje in osvetljuje kontekst nastanka in pomen Bohoričevega ter Dalmatinovega dela.

»*Reformatorji v stripu so odgovor na to, kako lahko spremenimo svet, kako lahko ustvarjamo pomembne mejnike za življenje vseh – in kako so nam veliki ljudje v resnici povsem podobni. Celo če so živeli več sto let pred nami. Hkrati pa je ta strip tudi poročilo o pubertetniški dobi slovenskega knjižnega jezika. O času, ko se je slovenski knjižni jezik že rodil, ni pa še povsem odrasel. V odraslo dobo sta ga namreč popeljali prav knjigi, na*

nastanek katerih se strip osredotoča: Biblija Jurija Dalmatina in slovnica Adama Bohoriča. Če je bil prevod celotne Bible za slovenski knjižni jezik matura, potem je bila slovnica Adama Bohoriča maturitetno spričevalo.« — dr. Kozma Ahačič

Projekt Bohoričevo leto smo pripravili: Občina Krško, Kulturni dom Krško, Valvasorjeva knjižnica Krško, Posavski muzej Brežice, JSKD OI Krško, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar – podružnica Posavje, CPT Krško, posavske osnovne in srednje šole ter drugi zavodi in kulturna društva iz Posavja.

Medijski partner projekta: Posavski obzornik

Avtor logotipa Bohoričevega leta: Erik Mavrič

Kulturni dom Krško

BOHORIČEVO LETO V BRESTANICI

O protestantizmu in protestantih so tudi v našem brestaniškem okolju ljudje vedeli samo toliko, kolikor so slišali v šoli in kar je od tega ostalo v spominu. Se je pa to spremenilo, ko smo se v polletju šolskega leta 1966–67 iz stoletne stare šolske stavbe preselili v novo šolo, ki je na predlog takratnega ravnatelja Edija Zajelšnika dobila ime po prvem slovničarju slovenskega jezika Adamu Bohoriču. Od leta 2006 nanj opozarja tudi doprsni kip pri šoli. Učenci vseskozi načrtno svoji starosti primerno spoznavajo čas protestantizma in njegove zaslužne osebnosti, njihovo delo ter pomen za našo narodno rast. Preko otrok je to obdobje postalo bolj poznano tudi staršem, krajanom. Nenadoma so bila ljudem bližja imena Primož Trubar, Jurij Dalmatin, še posebej pa Adam Bohorič.

Podatek, da se je Adam Bohorič rodil v okolici Brestanice, vzbuja ponos, saj je naš davni rojak skupaj s protestantskimi duhovnimi velikani postavil temelje slovenskemu knjižnemu jeziku. Po Juriju Dalmatinu, krškem rojaku, je bila imenovana šola v Krškem, ustanovljena je bila Posavska podružnica Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, ki je z dobrimi idejami, zanimivimi vsebinami, poglobljenim strokovnim raziskovalnim delom povezala različne dejavnike. Tako so se širila vedenja o tem času in segla so v vse pore našega družbenega življenja. Upam si trditi, da je vse večje poznavanje in spoštovanje veličine časa reformacije obudilo tudi zanimanje do naše preteklosti nasploh, spoštljivejši odnos do ohranjanja naše bogate dediščine.

V Kulturnem društvu Svoboda Brestanica se, poleg ostalih vsebin kulturnega ustvarjanja, zelo odgovorno posvečamo dogodkom iz preteklosti kraja. Ponuja nam

jih Rajhenburški grad, razvoj kraja Rajhenburga, sedaj Brestanice, množica dogodkov, ki so se v raznih obdobjih dogajali na naših tleh. Z dramatizacijami oživljamo zgodovinske dogodke in tako ohranjamo lokalno izročilo, spomin nanje in tudi na pomembne osebnosti.

Na praznovanje 500-letnice rojstva Adama Bohoriča smo se pripravljali že vse leto 2019, saj smo s časom protestantizma povezali tudi nastanek šolstva v domačem okolju. Skupaj z literati smo zbirali podatke o zgodovini naše šole. Spodbujalo nas je dejstvo, da je bila v Kroniki trga Rajhenburga župnijska šola prvikrat omenjena v pisnem viru leta 1681, da je bila rajhenburška trivialna šola ustanovljena leta 1774 in je bila po zapisu v kroniki prva v takratnem celjskem okrožju. Raziskovali smo, kje vse so bili v kraju šolski prostori, kdo so bili pomembni učitelji, kakšen je bil odnos do slovenskega jezika, kako se je šola razvijala od enorazrednice pa do popolne osemletke v letu 1960. Gradivo smo zbrali v brošuro *ŠOLA V RAJHENBURGU – BRESTANICI*, ki smo jo že novembra predstavili skupaj z učenci Osnovne šole Adama Bohoriča na prireditvi *Stoji učilna zidana*. V dramatiziranih prizorih smo skušali predstaviti odnos ljudi, predvsem našega trškega in preprostega kmečkega življa do šolstva. Tako smo s prikazom razmer segli tudi v čas Bohoričeve mladosti.

Letos smo se radi pridružili programu obeleževanja BOHORIČEVEGA LETA 2020.

V kulturnem februarju smo s prireditvijo *Čarmitov, legend in ljudske pesmi* odprli vrata Bohoričevemu letu in skušali predstaviti življenje naših ljudi iz časa njegove mladosti, ki je bilo polno preproste domačnosti, prisrčnosti, topline medsebojnih druženj in povezanosti z naravo. Spoštovali so jo in se je hkrati bali. Marsičesa v njenem spreminjanju niso

razumeli in so si razlagali po svoji logiki. Vendar je duhovno bogastvo preprostih ljudi ustvarilo čudovite pripovedi, bajke in povesti, balade, ki do danes niso izgubile svojega izpovednega bogastva in modrosti, ki je v njih skrita, zato budijo občudovanje in ljubezen. Njihov izbor smo predstavili obiskovalcem. V naslednjih prireditvah smo želeli nato prikazati življenje Bohoriča in delo njegovih sodobnikov, pa nam je namero dodobra premešal nesrečni virus z zaščitnimi ukrepi.

Del programa pa smo vendarle uspeli uresničiti. V 83. številki lokalnega časopisa *Brestaniške novice* smo v sklopu Bohoričevega leta priobčili prispevek o reformaciji, protestantizmu na Slovenskem, spomnili smo na življenjepis Adama Bohoriča, njegovo delo in pomen. Predstavili smo tudi bohoričico. V brestaniški društveni knjižnici sta knjižničarki na oglasni tabli predstavili bohoričico in primerjavo z našo sedanjo pisavo. Ne le otroci tudi odrasli obiskovalci so se radi preizkušali v branju in zapisovanju v bohoričico.

V počastitev krajevnega in hkrati občinskega praznika, 7. junija, dneva izgnancev, smo vsa leta doslej organizirali koncert *Brestanica poje* z nastopom vseh pevskih skupin kraja. Letos koncerta ni bilo, bila je le slavnostna seja Sveta KS Brestanica, na njej smo podelili krajevna priznanja, osrednji nagovor je bil posvečen Adamu Bohoriču in pomenu njegovega časa.

Vedno se sprašujemo, kje neki se je mali Adam rodil. Načrtno smo iskali kraje v okolici, kjer bi bilo še živo ime Bohorič. V vaseh Rožno, Presladol, Dovško, Šedem, Dobrava na obronkih Bohorja živi kar nekaj družin s priimkom Bohorč. Spadajo v krajevne skupnosti Brestanica, Senovo, Rožno-Presladol. Edina družina s pri-

»Šolmojster« je prišel med ljudi



imkom Bohorič pa živi na hribu Armez v vasi Armeško pri Brestanici na vzhodnem delu predbohorskih vzpetin. V maju smo želeli povabiti likovnike v ta gričevnati svet na likovni ex-tempore. Obiskali bi domačije Bohorčev-Bohoričev, poiskali zanimive motive in z ustvarjenimi slikami na razstavi s simboličnim naslovom *Ali je tu bil Bohoričev dom?* prikazali to pokrajino. Pa smo slikarsko razstavo morali spremeniti v fotografsko, ker so le posamezni fotografi smeli obiskali te predele. Nastale fotografije bomo na ogled postavili v sklopu osrednje zaključne prireditve v počastitev Bohoričevega leta, ki jo bomo, tako upamo, izvedli v Domu Svobode Brestanica na pomlad 2021.

S korona virusom, ki je v deželo zasejal bolezen, stisko, smo nehote podoživljali čas izpred pol tisočletja, ko so ljudi pestile naravne nesreče, bolezni, potresi, kuga, kobilice, tropi miši in podgan, dolge zime s slabimi letinami, lakoto in ob vsem še nevarnost Turkov, ki so sistematično pripravljali pohod v Evropo. V takem času je protestantsko gibanje pomenilo nekaj novega. Ljudem je bilo blizu tudi zaradi težnje, da so bogoslužja v domačem jeziku, verjetno jim je s tem približalo boga in vlivalo upanje.

Tega – upanja in optimizma – si želimo tudi danes.

Margareta Marjetič

Sara Vizler

»ČLOVEK MORA ZNATI JEZIK NARODA, S KATERIM IMA OPRAVITI.«

Črke padajo.
Padajo silovito.
Padajo neustrašno.
Kakor da jih nič več ne more ustaviti.
Tečejo mi na oči.
Dotikajo se srca.
In ko odmahnem z roko,
padajo še hitreje.
Vse več jih je in vedno bolj goste so.
Lepijo se mi na dlani
in odskakujejo po prostoru.
Vsakič, ko namočim pero v črnilo,
me glasneje nagovarjajo.
Kličejo po svobodi,
kličejo po novem življenju.
In ker jih ne razumem povsem,
jih opazujem,
čakam,
spuščam jih skozi posebna sita
meni razumljivega jezika.



Najvišje pod Bohorjem leži domačija družine Bohorč na Dobrovi (Hiša s staro kaščo, ki ima na tramu vrezano letnico 1832)

Črke se sušijo.
Počasi
dobivajo povsem
novo obliko.
Novo podobo identitete.
Vse lepše so,
zgovornejše,
in zares počasi
se s tokom mojih možganskih celic
umirjajo.

Previdno potegnem prvo,
jo očistim
z vseh strani,
in položim na
prazno platnico.
Primem drugo
in tretjo
in zadnjo,
ponosno položim na 285. stran –
Finis huius libelli.

Utrujeno se naslonim nazaj,
približam plamen svetilke,
se previdno nagnem nadnje.

Črke mirujejo,
in se mi skrivnostno
nasmihajo skozi novonastale vrstice.

Svobodne so.
Kot je človek v razmerju do sočloveka.

Dodam še zadnji list
s svojim pripisanim podpisom.

Narod ima končno svojo slovnico.

POGLEDI

Čas je bil v letu 2020 še najbolj naklonjen razmišljanjem, pisanju in razpravam ter izdajanju revij, ki se zdi, so edine lahko nadaljevale s svojim delom nemoteno. Tako v tokratini rubriki Pogledi objavljamo besede urednikov k številkam 31 in 32 revije za vprašanja protestantizma *Stati inu obstati*. Vabljeni k branju celotnih člankov, ki so dragoceni prispevki k razširjanju našega poznavanja in znanja o obdobju, ki je izjemno pomembno za nas. V nadaljevanju sledijo povzetki štirih študijskih večerov v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani, ki so se smeli odvijati v živo.

STATI INU OBSTATI 2020/31

Prva številka šestnajstega letnika revije nima središčne teme ali posebej izpostavljenih problematik. Zato pa s svojimi raznovrstnimi prispevki dobro reprezentira ali vsaj nakazuje, kaj vse so lahko – in morajo biti – vprašanja protestantizma v slovenskem, a tudi širšem (srednje)evropskem prostoru: zgodovinska vprašanja odločilnega obdobja protestantske reformacije 16. stoletja; vprašanja sodobne protestantske teologije, ko obravnavajo značilnosti in dileme protestantskega krščanstva, ki so pomembno vplivale na širšo kulturno dogajanje zahodnega sveta in/ali so posebej pomembne za kulturni razvoj v slovenskem prostoru; vplivi in kulturna izmenjava med protestantskimi okolji in tradicionalno katoliškimi deželami srednje Evrope; delovanje posameznih osebnosti, ki/ker je bilo spodbujeno z reformacijskimi verskimi nagibi ali povezano z miselnimi vzorci in mentalitetami, značilnimi za protestantsko krščanstvo; izzivi, ki jih zanj pomenijo različne aktualne tendence, stiske in dileme in izzivi, ki jih za sodobno življenje v njegovih različnih, tudi medsebojno sprtih usmeritvah, pomenijo evangelijska stališča. In (ne) nazadnje, kako se s protestantsko krščanskimi izhodišči soočiti s krizo, ki jo je v prvi polovici letošnjega leta povzročila pandemija oziroma organizirani politični in spontani odzivi nanjo.

Na prvem mestu v rubriki *Razprave, študije* je tokrat raziskava zgodovinarja Janeza Weissa o podpori, ki jo je znana stara plemiška rodbina Črnomaljskih (nemško *Tschernembl*) nudila domačim (belo)kranjskim protestantom tudi po tem, ko se je sredi 16. stoletja preselila v zgornjo Avstrijo. Eden njenih članov (ki sicer ni posebej obravnavan v tej študiji), Jurij Erazem (Georg Erasmus von Tschernembl, 1567–1626), je bil v zgornji Avstriji v letih 1618/19 na čelu stanovskega proti habsburškega (in posredno protikatoškega) ne le odpora, ampak odkritega upora in se kot tak pridružil češkim upornikom in od njih izbranemu kralju Frideriku V. Po njihovem porazu na Beli gori leta 1620 se je drugače kot večina vodilnih čeških upornikov izognil krvavemu habsburškemu obračunu, ker se je uspel umakniti najprej v Heidelberg in nato v kalvinistično Ženevo, kjer je tudi poko-

pan (kalvinske usmeritve je bil tudi sam). »Poznani razlogi« za habsburško dokončno likvidacijo posestev in naslovov rodbine Črnomaljskih na Kranjskem – na katere namiguje kronist tistega časa in s katerimi Janez Weiss zaključuje svojo razpravo – se nanašajo prav na uporniško vlogo Jurija Erazma. V tem smislu je raziskava posredno dopolnilo k razpravam ob obletnici 30-letne vojne, ki je na različne načine neposredno in posredno obeležila tudi dogajanje v takratnih slovenski deželah oziroma Notranji Avstriji. Naj na tem mestu še enkrat spomnim – ker se pri nas preveč pozablja – da so na švedski/protestantski strani osebno, z vojniki in denarnimi sredstvi sodelovali tudi nekateri pripadniki koroških in kranjskih »eksulantskih« rodbin (najbolj poznani so seveda koroški Khevenhullerji), ki so dosegli zato pomembne vojaške in diplomatske položaje na Švedskem. Hkrati je ta razprava prispevek k načrtovani *obravnavi pomembnih plemiških in meščanskih podpornikov protestantizma v 16. stoletju na Slovenskem v naši reviji*.

Slovaški teolog L'ubomir Batka piše o *Luthrovem pojmovanju razmerja med Božjo in človeško besedo* (Svetega pisma), o razumevanju in uporabi načela *sola scriptura* – načela, ki je še danes predmet teoloških sporov in raziskav in ki je bilo izjemnega pomena za to, da se je Trubar posvetil slovenski knjigi in knjižnemu jeziku in posvetil slovenski jezik in slovensko besedo kot še eno »posodo Božje besede«.

Peter Kovačič piše o *aktualnosti Kierkegaardove misli in življenjske drže*. Danski filozof in verski mislec iz protestantskega okolja 19. stoletja je v zadnjih desetletjih tudi pri nas postal deležen zaslužene pozornosti s prevodi, simpoziji, društvenimi aktivnostmi; prav je, da ne gre mimo njega tudi »revija za vprašanja protestantizma«. Ni slučajno, da je bil s svojim brezkompromisnim vztrajanjem na veri kot osebni odločitvi in hkratni ostri kritiki institucionalne religije/cerkve (v njegovem prostoru in času je bila to seveda danska luteranska državna cerkev) blizek Edvardu Kocbeku, ki je o njem že pisal tako pred svetovno vojno in revolucijo, kot kmalu po njima.

Jonatan Vinkler predstavlja znamenitega pedagoga in misleca *Jana Amosa Komenskega (1592–1670)*. Zlasti njegovo pedagoško delo je tudi pri nas že dolgo

poznano in cenjeno (nenazadnje ima v Ljubljani ulico, umeščeno nekako med Dalmatinovo in Trubarjevo), toda prav je, da ob življenju in delu znamenitega češkega verskega emigranta 17. stoletja (umrl je v Amsterdamu) ponovno uvidimo raznovrstnost kulturnih spodbud in posledic reformacijskega/protestantskega krščanstva in se zavemo njegovih korenin tudi v slovanskem svetu.

Študijski večeri Slovenskega protestantskega društva so bili v letošnjem letu okrnjeni zaradi protipandemijskih ukrepov, prepovedi zbiranja in prireditev. Objavljamo dva prispevka/predavanji iz jeseni leta 2019. Milena Mileva Blažič piše o *verskih motivih v Andersenovih pravljicah*. Predavanje/prispevek je sicer člen v njeni obravnavi različnih vrst pravljič in pravljičarjev; tokrat je na ta način pripeljala v revijo drugega znamenitega Danca 19. stoletja, Hansa Christiana Andersena (1805-1875), rojaka in sodobnika Soerena Kierkegaarda (1813-1855). Oba, osebno in po delih tako različna avtorja, izhajata iz specifičnega danskega luteranskega okolja svojega časa, do katerega sta oba na različna načine izjemno kritična, a oba – vsak na svoj način – vse do danes odmevata v drugih okoljih in časih. Tokrat v naši reviji.

Jasmin Koso, ki je tudi sam član anglikanske skupnosti, je v svojem predavanju pregledno predstavil temeljne *značilnosti anglikanstva in nekatere njegove aktualne dileme*, pa tudi svoja osebna stališča ob njih (posebej se zaustavi ob vprašanju odnosa do homoseksualnosti in homoseksualcev).

Rubrika *Razgledi, vpogledi* prinaša tri evangeljsko zavzete, lahko bi rekli *evangeljsko izzivalne poglede*. Daljši prispevek Vinka Ošlaka z naslovom *Verski problem slovenstva* je sklepno poglavje njegove neobjavljene knjige z istim naslovom, ki ga objavljamo z avtorjevim dovoljenjem (avtor svoje knjige sicer ne namerava objaviti v tiskani obliki). Krajši prispevek Geze Erniše predstavlja *biblijski pogled na vprašanja in dileme ekologije* in človekovega varovanja stvarstva.

V rubriki *Bilo je povedano* soočamo starejše in novejšje sociološke kritike domnevnih negativnih družbenih učinkov Luthrove/luteranske individualizacije in ponotranjenja religije (Scheller, Marcuse, Soeffner, Beck) s prevodom (izbranih odlomkov) spisa tübingenskega teologa Eberharda Jüngla iz leta 1978 *K svobodi krščanskega človeka*, v katerem ta v Luthrovo obrambo analizira in *interpretira* (tudi pri nas znani in večkrat prevedeni) *Luthrov spis O svobodi krščanskega človeka* (prevod v Luthrovih Izbranih spisih, Ljubljana 2001 in v izboru njegovih teološko političnih spisov Tukaj stojim, Ljubljana 2002). Odlomke je izbral in prevedel ter problematiko komentiral Marko Kerševan.

Prevod prinaša izbor iz zgodnjega pedagoškega dela Jana Amosa Komenskega *Informatorij materinske šole*.

Delo je Komensky napisal kot verski izgnanec za časa tridesetletne vojne, v slovenski kulturi pa se je njegova recepcija začela v zadnji tretjini 19. stoletja (po prvi izdaji v češkem jeziku). Takrat je nastala tudi prva slovenska objava *Informatorija*, ki po več kot stoletju, tudi zaradi nedostopnosti, kliče po nadomestitvi z novim kritičnim komentiranim prevodom v sodobni slovenski jezik.

Kronika je tokrat nenavadna. Zaradi odsotnosti posebnih prireditev in dogodkov v času pandemije in prepovedi zbiranja ljudi (vključno z verskimi obredi in prireditvami) smo se odločili, da ta posebni čas v reviji obeležimo (»za zgodovino«) z najbolj običajnim vsakoletnim dogodkom, z *objavo običajne velikonočne pridige*, kakršna je bila napisana in posredovana vernikom v letošnjem *neobičajnem velikonočnem času*, ko se ti niso mogli zbrati pri velikonočnem bogoslužju. Objavljamo pridigo duhovnika in nekdanjega škofa Evangeličanske cerkve v Sloveniji, namenjeno vernikom ljubljanske evangeličanske cerkvene občine, ki bi se sicer zbrali v svoji cerkvi, ki nosi ime Primoža Trubarja. Izbrali smo *pridigo za veliki petek*: znano je, da je v evangeličanski Cerkvi po tradiciji prav bogoslužje na veliki petek posebej poudarjeno in izpostavljeno, s pridigo in obhajilom vernikov in da je veliki petek poseben praznik in dela prost dan le v deželah s prevlado evangeličanske tradicije, na primer v Nemčiji in Švici (v katoliški Cerkvi po tradiciji, nasprotno, prav na veliki petek ni redne maše z evharistijo/obhajilom in v dominantno katoliških deželah veliki petek tudi ni dela prost dan).

Marko Kerševan in Jonatan Vinkler

STATI INU OBSTATI 2020/32

Druga številka letnika 2020 naše revije je obeležena s *500-letnico Adama Bohoriča* (1520–1598); njemu sta posvečeni dve začetni razpravi in zadnji stavki v rubriki *Kronika*, s pobudo, da se tudi njemu v Wittenbergu postavi ustrezna spominska plošča, kot jo je tam letos dobil Matija Vlačič (1520–1575). (Njegove 500-letnice smo se posebej spomnili v 30. številki revije.)

Jubilejno srečanje z Adamom Bohoričem, jezikoslovnim imenom in avtoriteto slovenskih protestantov 16. stoletja, nas ponovno sooči s »čudežem« in/ali »eksemplaričnim zgledom« vloge jezika pri oblikovanju »modernih narodov«, v našem primeru seveda pri oblikovanju slovenskega naroda. Tudi ob srečanju z Bohoričem se neizogibno soočimo z dejstvom, da je bil/postal v slovenskem primeru jezik okvir in vezivo konstituiranja (zvesti) novega tip »narodne skupnosti« – njen okvir/meja navzven in vezivo navznoter.



Tak okvir/meja je postal (poseben) »slovanski jezik prebivalcev Kranjske, Koroške in Štajerske« (namenoma povzemam/prevajam naslov prve kasnejše znanstvene slovnice Jerneja Kopitarja iz leta 1808) in tako vezivo je postal postopoma standardizirani in poenoteni knjižni jezik na njegovi osnovi.

Okvir/meja konstituiranja (zavesti) slovenskega naroda, Slovencev kot naroda, niso bile kot pri mnogih drugih narodih obstoječe ali zgodovinske državno-politične meje, ki so razmejevale/povezovalle ali delile njihov prostor: to ni bila njihova (katoliška) religija, saj jih ta ni razločevala od nobenih, ne notranjih ne zunanjih sosedov, njena organizacija pa jih je s svojimi škofijami delila in povezovala ne glede na jezikovne in tudi državno politične opredelitve; tega okvira in veziva ni vnaprej nudila niti »geografija« s svojim neosrediščenim, prav »sredobežnim« prostorom, ki v enem delu beži in se nadaljuje v dinarsko-balkanski svet, v drugem v panonskega, v tretjem delu neposredno teži k Mediteranu (in Italiji), v četrtem se z dolinami in gorami zapira in odpira v širše alpsko področje. Zaradi vseh teh razmer in razlogov – zaradi neizogibnih stikov, selitev, mešanj – so tudi tradicionalne folklorno-etnične življenjske navade, »šege in običaji«, »materialna in duhovna kultura« – (bili) pogosto bolj podobni/sorodni bližnjim (nemškimi, hrvaškimi, italijanskimi, madžarskimi) sosedom kot pa prebivalcem drugih slovenskih pokrajin. In prav isto lahko rečemo za danes tako modno iskane in poudarjane »rasne/gen(et)ske ugotovitve. Seveda lahko stikanje in prežemanje raznolikosti privede do novih, specifičnih mešanic in sintez – toda spet: dejstvo je, da se je kot dominantni zunanji okvir/meja sodobne narodne povezanosti/identitete uveljavil jezik, ne pa neka stopnja (kakšna?) specifičnosti kulturne, »genske« ali geografske mešanice.

Če smo natančnejši: jezik se je kot okvir in vezivo navznoter in meja navzven pri prizadevanju za narodno združitev (*Zedinjena Slovenija*), avtonomijo in držav-

nost, uveljavil nasproti jezikovno tujim nemško, italijansko, madžarsko govorečim sosedom; nasproti jezikovno sorodnim – v ljudskih govorih in knjižnih jezikih – hrvaškimi sosedom, tudi nasproti tistim »tako rekoč enakim« v Zagorju in Medjimurju, pa se je kot odločilna uveljavila državno-politična meja: skoraj ti-sočletna meja nemškega cesarstva, ki mu je vseskozi pripadal bodoči/sedanji slovenski prostor, hrvaški pa ne, ali le deloma in občasno. (Posebno in zato najdlje odprto vprašanje je Istra s svojo trojezičnostjo in večstoletno politično dominacijo Benetk.) In prav politična in kulturna vključenost v ta prostor (pretežno nemško govorečih), je v 16. stoletju bistveno določala dogajanje v *Windischlandu*, deželi ali deželah slovensko govorečih. Omogočila je hiter prodor reformacije (ki je zahtevala dostopnost Božje besede v ljudskem jeziku za vse) ter ji nudila politično in kulturno spodbudo in oporo z Augsburškim verskim mirom 1555 ter močjo nemških protestantskih knezov, mest in dežel-nih stanov. Ne sicer zadostno, da bi spričo katoliške opredelitve Habsburžanov dolgoročno preživela, a zadostno, da je zaživela vsaj začasno in obrodila sado-ve, kakršen je bil tudi slovenski knjižni jezik.

Rekli smo »čudež« in »eksemplarični vzor« za zgodovino in teorijo narodotvorne vloge jezika.

Čudež je bil, da je prizadevanje izgnanega in izobčenega duhovnika, njegova zavzetost, da pride Božja beseda in »pravo spoznanje Boga« tudi do njegovih »lubih Slovincov«, privedlo do pisane in tiskane Božje besede tudi za »Cerkve slovenskega jezika«, za ljudi, med katerimi je komajda kdo sploh znal brati. Čudež je bil, da je tako nastali knjižni jezik kasneje uspel postati okvir in vezivo »območja« slovenskega naroda, čudež je bil, da je tako nastali moderni slovenski narod uspel doseči združitev, avtonomijo in državnost v okvirih/mejah dosega svojega jezika (ne glede na zgodovinsko neizogibno »nepopolnost« uresničitve tega). Kocbek je nekoč zapisal: »Z nami, Slovenci, ima Bog posebne načrte«. Misli je sicer na slovensko pričevanje v spopadu z nacističnim »demonškim zanikanjem našega narodnega obstoja« (*Kdo sem*, 1965). Toda lahko bi se nanašalo tudi na slovensko pričevanje, kako lahko »od Svetega duha ustvarjena lakota in žeja po evangeliju« (Trubar 1555) porodi knjižni jezik za ljudstvo iz govorice ljudstva, kako zaradi Božje besede nastali (slovenski) knjižni jezik porodi nov »božji narod« – narod, ki je *creatura verbi*, stvaritev (Božje) besede. Mistika in nacionalistična mitologizacija ... ?

Vsekakor pa smo spet pri Bohoriču, njegovem delu in dediščini.

Prav je, da spomnimo, da je o Bohoričevi slovnici že čisto na začetku izhajanje revije, v štev. 3-4 (2006), pisal Kozma Ahačič, ki je svojo vse do zdaj najizčrpnjšo analizo in presojo Bohoričeve slovnice zaokrožil z doktorsko disertacijo in knjigo o zgodovini misli o

jeziku in književnosti na Slovenskem v obdobju protestantizma (Ljubljana, 2007).

Jezikoslovka Majda Merše začena tokratne *Razprave* z analitičnim prikazom *Bohoričevega prispevka k slovenskemu slovaropisju*, posebej k nastanku dveh znamenitih Megiserjevih večjezičnih slovarjev iz let 1592 in 1603 (o katerih je v reviji pisala v št. 3-4/2006). Vincenc Rajšp v prispevku *Slovenci in Slovani v predgovoru k Articae horulae* poudarja, da je bila Bohoričeva poudarjena umestitev (jezika) prebivalcev Kranjske, Štajerske, Koroške, Krasa in Goriške v široki slovanski svet (in v njegovo bolj ali manj izmišljeno davno in slavno zgodovino), namenjena tudi krepitvi njihove (ne le jezikovne) samozavesti. Opozarja, da je Bohoričeva slovnica izšla le nekaj let po prvih pomembnih slovnica nemškega jezika.

Tanja Žigon obudi spomin na nezasluženo skoraj povsem pozabljenega nemško pišočega zgodovinarja *Petra Radicsa* (Postojna, 1836 – Ljubljana, 1912) in njegov prispevek k poznavanju protestantizma 16. stoletja na Kranjskem; članek je hkrati prispevek k predstavitvi znamenitih protestantskih plemiških in meščanskih rodbin iz 16. stoletja, tokrat *Auerspergov/Turjaških, konkretno Herbarta Turjaškega*, katerih občudovalec in slavilec je bil tudi Peter Radics. Darja Kerec prikaže *odnos do protestantov/evangelicánov v prekmurskem katoliškem časopisju* od konca 19. stoletja do začetka 2. svetovne vojne. Jonatan Vinkler nadaljuje z analizo sprejema in vpliva Jana Amosa Komenskega pri Slovencih, tokrat v 20. stoletju.

Nada Grošelj je začela letošnjo sezono *Študijskih večerov* s prikazom izzivalnih religioloških idej znanege švedskega pisatelja *Hjalmarja Söderberga* (1869–1941); žal so se z njenim predavanjem zaradi pandemijske karantene letošnji študijski večeri v Trubarjevi hiši literature in v reviji zaenkrat končali.

Tudi besedilo Marka Kerševana o *Engelsovem obravnavanju začetkov krščanstva* je bilo zamišljeno in pripravljeno za predavanje na Študijskih večerih, tudi zato, da bi ob Engelsovi 200-letnici tako počastili tudi jubilej, 85-letnico, voditelja večerov *Božidarja Debenjaka*. Prof. Debenjak je namreč odločilno zakoličil svojo akademsko pot prav z doktorsko disertacijo o Friedrichu Engelsu, ki je izšla pred natanko 50 leti kot knjiga z naslovom *Friedrich Engels – zgodovina in odtujitev* (Maribor 1970); v minulem desetletju pa je več predavanj na študijskih večerih in objav v naši reviji namenil temam/besedilom *Biblije* in časov zgodnjega krščanstva (na primer *O Mariji in evangeliju* v št. 28/2018), s katerimi se je soočal tudi Engels v svojih mladih in poznih letih. Ker študijski večeri letos niso bili uresničeni, naj bo to, kar bi bilo sicer predstavljeno in povedano na njih, kljub temu zabeleženo in objavljeno v rubriki *Bilo je povedano*. Prof. Debenjaku pa vse dobro in (za)hvala za dosedanje in prihodnje študijske večere!

V *Razgledih, vpogledih* prispevek Mihaela Glavana o *Kocbeku in Kierkegaardu* omogoči posreden in neposreden (s ponatisom delov dveh besedil) vpogled v Kocbekovo pisanje o danskem mislecju, ki je kot Kocbek združeval zavzeto osebno krščanstvo z ostro kritiko stranpoti cerkvene organizacije svojega časa (pri Kierkegaardu danske luteranske državne cerkve). O Kierkegaardu je v reviji pisal Peter Kovačič v št. 31/2020. Vincenc Rajšp (tudi kritično) prikaže raziskavo in knjigo avstrijskega zgodovinarja *Karla-Reinharta Traunerja o mariborskih (nemških) evangeličanih 19. in 20. stoletja* (Wien: Bohlau 2017) v kontekstu medkonfesijskih in mednacionalnih odnosov, o katerih je s »slovenske strani« in njenih zornih kotov v reviji pisal zgodovinar Boštjan Zajšek (23-24/2016). Knjiga s svojimi dokumenti in presojami gotovo kliče k nadaljnjim razpravam in raziskavam. Sodelavec revije Karl W. Schwarz je zaprosil, da tudi v naši reviji objavimo *Erratum*, popravek napake, ki se je brez njegove krivde pojavila v njegovem članku v *Enzyklopädie der slowenischen Kulturgeschichte in Kärnten/Koroška*.

V rubriki *Portret* objavljamo nekrolog ob prezgodnji smrti tudi za poznavanje slovenskega protestantizma zaslužnega tübingenskega zgodovinarja *Antona Schindlinga* (1947–2020). Naj spomnim samo na njegovo raziskavo in skrbno predstavitev vizualnih obeležij Trubarja v Nemčiji (tudi tistih, za katere je poskrbelo Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar).

Obsežen *Prevod* je tokrat namenjen prikazu ključnih tem in usmeritev *raziskovanja dela in vpliva Huldriha Zwinglija* in švicarske reformacije v zadnjih desetletjih, kot ga je za mednarodni kongres pripravil Emidio Campi in ga ponudil v objavo/prevod tudi naši reviji. Poznavanje novejših raziskovalnih literature o tem je pomembno tudi za raziskovanje (in razumevanje) Trubarjevih vezi, shajanj in razhajanj s »cviniglijansko« švicarsko reformacijo, s katero se je srečal najprej pri Bonomu v Trstu, kasneje pa posebej pri službovanju v Kemptnu in dopisovanju s Zwinglijevim naslednikom Bullingerjem.

V *Kroniki* kot običajno objavljamo slavnostni govor ob osrednji državni proslavi dneva reformacije. Tokrat, v času, ko zaradi pandemije ni bilo javnih prireditev, ga je na virtualni/televizijski proslavi prebral Alojz Kovšca, predsednik Državnega sveta Republike Slovenije. Zabeležili smo tudi postavitve spominske plošče Matiji Vlačiču, *Matthiasu Flaciusu Illyricusu*, v Luthrovem Wittenbergu, ob 500-letnici njegovega rojstva ter pobudo Luke Iliča, da bi tako ploščo dobil tudi Adam Bohorič. Prav je, da v Kroniki ob tem zabeležimo tudi, da je pomembni raziskovalec Vlačičevega življenja in dela, teolog in zgodovinar *Luka Ilič*, dolgoletni sodelavec naše revije, prejel ob letošnjem Vlačičevem jubileju posebno priznanje mesta Labina, rojstnega kraja znamenitega istrskega rojaka.

Ob zaključku urejanja te številke nas je dosegla in pretresla vest, da je umrla članica uredništva in zvesta sodelavka revije Cvetka Hedžet Tóth. Univerzitetna profesorica filozofije je bogatila revijo in slovensko kulturno javnost s prikazi in analizami pomembnih filozofov in teologov – v zadnjih številkah Nietzscheja in Tillicha – posebej z vidika etike in protestantizma. Ostala nam bo vzgled zvestobe filozofskemu etosu iskanja resnice in protestantski etiki poklicne in človeške odgovornosti. Cvetka, hvala!

Marko Kerševan in Jonatan Vinkler

ŠTUDIJSKI VEČERI

Študijski večeri Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar z raznovrstnimi predavanji in razpravami potekajo ob tretjih sredah v mesecu (od septembra do junija) v ljubljanski *Trubarjevi hiši literature*. Omogoča jih program kulturnih dejavnosti Mestne občine Ljubljana, njihov pobudnik in glavni usmerjevalec pa je Božidar Debenjak. V koledarskem letu 2020 so se zaradi epidemije COVID-19 odvili le trije študijski večeri:

15. januar: *Duhovno vodstvo v Sloveniji nekoč in danes: spomin na staroverstvo*, predaval Marko Hren

19. februar: *Verski motivi v pravljičah Oscarja Wildea*, predavala prof. dr. Milena Mileva Blažić

16. september: *Poblisk v religiološko misel Hjalmarja Söderberga*, predavala Nada Grošelj

Predavanje dr. Darje Kerec je bilo že napovedano za **18. marec**, a zaradi epidemije odpovedano.

Revija *Stati inu obstatu* objavlja tiste prispevke ali podlage za Študijske večere, ki so jih avtorji pripravili in priredili za natis v reviji, torej dopolnjena in po načelu znanstvene ali strokovne razprave prirejena besedila predavanj. Prispevek dr. Darje Kerec, ki je takšna prirejena podlaga načrtovanega predavanja, je objavljen v 32. številki revije. Zato tukaj objavljamo tudi povzetek njene razprave.

Darja Kerec

»Prouti tvojemi bli'znyemu krivo ne izvedocsi.« Slika prekmurskega protestantizma v medijih v preteklosti

V Prekmurju je bil vodilni izdajatelj časopisov v slovenskem lokalnem jeziku katoliški duhovnik Jožef Klekl st. (1874–1948), ki je izdajal med bralci zelo priljubljena mesečnik *Marijin list* (od 1919) in tednik *Novine* (do 1941). Po združitvi Prekmurja z matico se je nabor časopisov razširil in vsak izdajatelj oz. urednik

je skušal najti pot do bralcev na svojstven način – s tehtno izbranimi objavami. Poseben pečat je v prekmurski medijski krajini pustil prav Klekl, ne toliko kot duhovnik in ker so bile vsebine v njegovih tiskih v večjem delu nabožne, ampak ker je deloval tudi kot politik. V času njegove politične kariere se je Prekmurje znašlo v novi državi. Iz Ogrske, v kateri je bila slovenska beseda v javni sferi redko ali komaj slišana, je ta pokrajina vstopila v politično nemirno Kraljevino SHS/Jugoslavijo. In to v času, ko sta se dokončno izrisala ideološko nasprotna tabora: konservativni/katoliški in napredni/liberalni. Po letu 1919 se je identiteta Prekmurcev definirala na novo: to ni bila več zgolj tista slovenska pokrajina z versko raznolikostjo, tu sta bila domače narečje in »nova«, zborna slovenščina. Stari prijatelji so postali novi politični konkurenti, sobivanje z Mađžari je dobilo nov pomen. Edina stalnica v Kleklovih medijih je bil njegov odnos do nekakoliških vernikov in/ali ateistov. Kljub razgledanosti in načitanosti je vsa leta svojega delovanja ohranil premočrten stav v smislu, da je edina prava vera katoliška. Vse ostale, posebej protestantska, pa so po njegovem skrenile s poti. Tako jih je dojemal in v takšnem duhu je o njih pisal, prevajal in objavljajl članke, v katerih marsikateri podatek ni bil preverjen. Zaradi tega je pogosto prišel v »konflikt« z drugimi časopisnimi uredništvi ali pripadniki evangeličanske veroizpovedi.

Nada Grošelj

Poblisk v religiološko misel Hjalmarja Söderberga

Švedski pisatelj Hjalmar Söderberg (1869–1941) je svetovno cenjen zaradi svojih leposlovnih del, manj znane pa so njegove poznejše študije v zgodovini religije, v katerih je pretresal drzne rekonstrukcije in interpretacije svetopisemskih dogodkov. Od trojice njegovih religioloških monografij se osredotočam na prvenec, *Jahvejev ogenj* (*Jahves eld*, 1918). Vodilna teza o Mojzevi zgodbi, ki jo prinaša protagonist Markel, se glasi, da so bili nadnaravni dogodki na gori in ob njenem vznožju v *Drugi Mojzesovi knjigi*, ki jim je izraelska množica prisostvovala zgolj od daleč, v resnici scensko dognana in spektakularna oblika prvobitnega, predjudovskega bogoslužja, ki je bilo doma na tem prostoru. Ogenj, dim in bobnenje, ki v svetopisemskem besedilu spremljajo božje prihode, naj bi bili kratko malo spektakel za množico, te »posebne« učinke pa naj bi Mojzes in njegovi nasledniki dosegali z uporabo neke vrste smodnika. V zadnjem delu prispevka osvetlujem avtorjevo vpetost v njegov čas in tedanje duhovno-intelektualne premike ter njegov odnos do religije, kakor se kaže v nekaterih njegovih leposlovnih delih.

Nenad H. Vitorović

SLEDI ČASA, PROSTORA IN LJUDI

Minilo je leto, v katerem smo se držali v svojih domovih, v katerem so zboleli številni znanci, sorodniki in prijatelji. Minila je tudi zemeljska pot naših članov Rudija Kokalja in Cvetke Hedžet Tóth, ki se ju spominjamo in ju bomo ohranili v svojih mislih in srcih še naprej. V rubriki objavljamo tudi enega zadnjih Cvetkinih zapisov za *Evangelikiški list*, *Retrotopija proti utopiji*, z dovoljenjem EL. Da uravnotežimo tematičnost svetlobe, poročamo tudi o podelitvi Rožančeve nagrade, ki se je v živo odvijala v medčasu enega in drugega vala epidemije na Trubarjevi domačiji na Rašici.

CVETKA HEDŽET TÓTH

(1948–2020)

Štirinajstega decembra 2020 je nenadoma umrla prof. dr. Cvetka Hedžet Tóth, članica našega društva, udeleženka ustanovnega sestanka pred 25. leti, članica uredništva in sodelavka revije *Stati inu obstatu*.

Cvetka Tóth se je rodila leta 1948 v Razkrižju v skromni delavski družini. Oče je bil poklicni šofer, mama pa gospodinja. Kmalu po njenem rojstvu se je družina preselila v Mursko Soboto. Oče je vozil funkcionarje na okraju, njena mama pa je kot socialno čuteča aktivistka delala v takratnem AFŽ (Antifašistična fronta žena). V šolski kuhinji na soboški gimnaziji je razdeljevala malice, delala pa je tudi v romskem naselju Pušča, kar je bilo takrat pravo pionirsko dejanje. Cvetka je rasla v duhovni senci padlega strica, materinega brata Josipa Hedžeta, organizatorja NOB v Prlekiji. Končala je gimnazijo v Murski Soboti in odšla leta 1967 na študij filozofije in sociologije v Ljubljano, ves čas pa je ostala razpeta med rodno Prekmurje in svoje delovno mesto v Ljubljani.

Po profesorici Almi Sodnik (1896–1965) je bila prva in dolgo časa edina ženska na (takrat edinem) oddelku za filozofijo Filozofske fakultete: po diplomu leta 1972 kot asistentka in od leta 1999 kot redna profesorica ontologije in metafizike. Študentke in študentje jo ohranjajo v spominu kot učiteljico, ki je spodbujala k svobodnemu, samostojnemu in ustvarjalnemu mišljenju.

Vse življenje je ostajala zvesta svojemu rodnemu Prekmurju in njegovemu prebivalstvu. Ob koncih tedna se je vozila domov, v zadnjih letih tudi za ljubeče obiskovanje starajočega se očeta. Angažirala se je, med drugim, ob agoniji tovarne Mura – žal so bile močnejše druge sile. Redno, tudi sredi najhujše preobremenitve z drugim delom, je pisala za *Evangelikiški list* in *Evangelikiški koledar* vpogleda v filozofijo in etiko, predvsem iz zornega kota sodobnih zagat in zablod.

Ob njeni prezgodnji smrti je častni škof slovenske Evangelikiške cerkve Geza Erniša zapisal, da bi jo še potrebovali, »da nam pove, da nas uči in nauči«.

Od leta 2006 je bila članica uredništva naše revije *Stati inu obstatu*. Revijo za vprašanja protestantizma



je bogatila s članki o pomembnih filozofih in teologih, klasikih in sodobnikih, z vidika (njihovega odnosa do) protestantizma in etike. Zgovoren je izbor mislecev, ki so bili deležni njene posebne pozornosti in priznanja: *Albert Schweitzer* (1875–1965), Nobelov nagradenec za mir, protestantski teolog, filozof in etik ter zdravnik, ki je po svojem znanstvenem delu posvetil več desetletij življenja praktični skrbi za gobavce v Afriki (*Stati inu obstatu*, št. 3–4); *Paul Tillich* (1886–1965), ki ga je tako rekoč pripeljala v slovensko filozofsko in teološko zavest: protestantski teolog in filozof, član in sopotnik znamenitega frankfurtskega filozofskega kroga (Adorno, Marcuse, Horkheimer), nasprotnik nacizma in tudi sam begunec pred njim, ki je neutrudno iskal poti in mostove med (protestantsko) teologijo in filozofijo (1–2, 13–14, 26); *Hans Küng*, vsestranski in kritični katoliški teolog, zagovornik strpnosti in ekumenskega dialoga znotraj krščanstva in med religijami, spet posebej z vidika »svetovnega etosa« (15–16); ne nazadnje v zvezi z njim naš *Vekoslav Grmič*, katoliški teolog in škof, ki je ne glede na slepe ulice in stranpote »realnega socializma« vztrajal, da je opredelitev za vizijo in utopijo socializma udejanjanje krščanske etike in upanja, ki ga nosi

s seboj krščanstvo (kot je pisal marksistični filozof Ernst Bloch (1889–1977) in za njim protestantski teolog Jürgen Moltmann, ki sta bila prav tako deležna njene posebne pozornosti (9–10, 11–12); in ne slučajno je povzdignila glas, ko so na Künga in Grmiča pri nas nekateri katoliški teologi naperili pritlehne politične očitke in podtikanja.

Pokojna filozofka se je dejavno povezovala tudi z drugimi več strok združujočimi vozlišči iščoče misli na Slovenskem, med drugim z revijo *Anthropos*, z Društvom 2000 in njegovo revijo *2000*, z revijo *Znamenja*, z revijo *Svobodna misel*, pa z univerzami v Nemčiji. Gojila je dialoge in odprto skupno delo neverujočih in verujočih, pri čemer se je sama prištevala k agnosticizmu.

Po disertaciji o znamenitem madžarskem marksističnem filozofu Lukácsu je napisala številne knjige s svojega področja: *Spontanost in avtonomnost mišljenja* (1994), *Med metafiziko in etiko* (2002), *Metafizika čutnosti* (2005), *Hermenevtika metafizike* (2008), *Materialistično-idealistična zareza* (2015), *Dialektika refleksijskega zagona* (2018), *Demaskirajoče tendence* (2018).

V knjigi *Demaskirajoče tendence* je pisala, na primer, o t. i. lutrih in v povezavi z njimi o svobodi odločanja za vero, in sicer na podlagi dejstva, da so po slovenskih vaseh še dolgo po izvedeni protireformaciji hranili in prebirali Dalmatinovo *Biblijo*. Obravnavala je usodo Petra Kupljenika in zastavila predlog, naj bi mu vendarle postavili spomenik. Prikazala je Trubarjevo teološko antropologijo in ob tem znova opozorila na daljnosežne misli Vekoslava Grmiča.

Za vse njene knjige je značilno, da je z raziskovanjem miselnega sveta starejših in najnovejših filozofov iskala tudi potrditve za svojo neizprosno kritiko, za demaskiranje in za odločno zavrnitev sodobnih ideologij in kvaziideologij in antiideologij, sodobnih razvrednotenij etike in sodobnih razdejanj človekovega dostojanstva in njegove integritete, torej celotne globalne nepravčnosti. Venomer je poudarjala načela etike in neprenehoma navezovala človeška spoznanja z bistvenimi, žgočimi, neznosnimi točkami v tukajšnjosti in tokratnosti.

Vsi, ki smo jo poznali in srečevali, vemo, da ji je bilo včasih težko slediti, kadar je »povzdignila glas«, toda njena zapisana beseda je bila vedno pretehtana, argumentirana, odločna: vedno je bila pledoaje za resnico in resnicoljubnost, za etično odgovornost in medčloveško solidarnost kot temeljni vrednoti in edini možnosti za človekovo bivanje in obstoj v svetu.

V reviji *Stati inu obstatu* smo ob slovesu zapisali in ponovimo še enkrat: ostala nam bo vzgled zvestobe filozofskemu etosu iskanja resnice in protestantski etiki poklicne in človeške odgovornosti.

Kazimir Rapoša, Marko Kerševan, Dušan Voglar

RETROTOPIJA PROTI UTOPIJI

Misliti utopijo v njeni očitni nenavzočnosti. Nekoč je bila utopija pred spoznavanjem, celo usmerjala ga je, bila je nekakšen kašipot, danes je drugače, kajti spoznanje gre pred utopijo, pogosto celo brez nje. In tu nekaj manjka, krepko manjka. Preboja naprej brez nečesa utopičnega ni in ga tudi ne more biti. Za to, da lahko mislimo napredek, potrebujemo utopijo, kajti z njeno pomočjo oblikujemo alternative temu, kar samo je in kar potrebuje spremembe. Še vedno je utopična zavest navzoča kot pogled, ki je usmerjen v prihodnost. Ta naj bo boljša kot sedanost, bolj pravična kot to, kar je doseženo kot trenutno stanje. Za pogled naprej gre, toda: Kaj, če doba, ki se ta trenutek deklarirano imenuje postutopična doba, pogled usmerja nazaj, v preteklost namesto v prihodnost, celo v nekakšen kult zlate dobe? Že znani, svetovno priznani protestantski teolog Paul Tillich (1886–1965) je v svojem času opozarjal, da gre v taki »zagledanosti nazaj« za temelj vsega konservativnega in romantičnega mišljenja v politiki.

V svojem delu z naslovom *Retrotopija* poljski sociolog in filozof svetovnega slovesa Zygmunt Bauman (1925–2017), ki je predaval v Angliji, opozarja na zdajšnji pojav, ko zavračanju utopije sledijo retrotopične vizije, te pa »niso navezane na še nerojeno in zato neobstoječo prihodnost, tako kot so njihove praprednice, pač pa jih najdemo v izgubljeni (ukradeni) opuščenosti, vendar oživljeni preteklosti«. Obrat nazaj torej, ki se po Tillichu vrača »k mitu o izvoru na njegovih lastnih ruševinah«, ki mu povsem primanjkuje kairos, tj. etos kot »brezpogojna odgovornost za pričujoči trenutek«, za zgodovino in napredek.

Sodobne vladajoče politike so se za svojo oblast odrekle »napredku«, boljšemu življenju, solidarnostnemu potencialu institucij, socialni zaščiti ljudi, tj. socialni državi, in so namesto tega vsiljivo ponudile privatizacijo in individualizacijo, vse to pa je za večino ljudi, po Baumanu, prineslo precejšen odmerek preletstva. Kaj je socialna država? Prislunhiti velja odgovoru, ki ga je posredoval Bauman v svojem, tudi v slovenščino prevedenem delu *Kolateralna škoda* (2013) s pod-naslovom *Družbena neenakost v globalni dobi* s temile besedami: »Država blaginje, 'socialna država' je bila predvsem ureditev, ki so jo ustvarili in zagovarjali prav zato, ker je preprečevala današnji nagon 'privatizacije' (okrajšava za pospeševanje v temelju protiskupnostnih, individualiziranih vzorcev delovanja potrošniškega trga, vzorcev, ki postavljajo posameznike v tekmovalne odnose z drugimi), se pravi, nagon, ki se izraža v slabitvi in razpadu mreže človeških odnosov ter spodkopavanju družbenih temeljev človeške solidarnosti. 'Privatizacija' onemogoča težavno

nalogo upiranja in s tem (vsaj tako si obeta) prelaga družbeno ustvarjene probleme na ramena posameznih moških in žensk, ki tej nalogi običajno niso niti približno kos, medtem ko 'socialna država' stremi k povezovanju svojih članov, da bi obvarovala vse in vsakogar pred krutim in moralno pogubnim spopadom 'vseh proti vsem'.« Kot da bi zatajila ekonomija, politika tako ali tako, toda ali je v moči etike, da tu intervenira, ker smo v času nekakšne renesanse etike?

Etika pomeni (ali naj bi pomenila) organizirano medčloveškost, ki med drugim vztraja pri ločevanju dobrega od zla, pravice od krivice ali vsaj kot živa in delujoča usposobljenost v današnjem svetu, kljub vsej nepreglednosti in kaosu, še prepozna pribitke, četudi še tako majhne, tega, kar je boljše. Etika je kot most od jaz k ti, in kakor koli že, praelica etike je dobro, praelica kapitalizma pa profit, ki ga poganja pohlep, ta pa je tudi po svetopisemskih ugotovitvah leglo zla (Prvo pismo Timoteju 6,19): »Korenina vsega zla je namreč pohlep po denarju.«

Na prehodu v novo tisočletje so mnogi pri nas verjeli v brezrazredni kapitalizem, kot da bi ta pomenil celo nekakšno pankapitalistično utopijo in vseodrešenjsko gibanje, še posebej v nekdanjih socialističnih državah. Prišlo je do enačenja pohlepa, častihlepa in oblastiteljnosti. Vse smo olastninili in lastninjenje nas je zasvojilo. Kar se je dogajalo po letu 1989 s krajo družbenega premoženja in nastajanjem tajkunov, je substanca našega kapitalizma. Ta kapitalizem se je začel zločinsko, kradel je, pa naj se zateka v še tako izbran besednjak visoko donečih besed o demokraciji in toleranci: kraja je kraja. Toda mnogi govorijo – malo bolj nobel – le o razmoralizirani kulturi sicer socialno določenih razlik, ki so bile vedno.

V globaliziranem svetu je revščina v porastu, tudi pri nas, kljub Združeni Evropi, človekovim pravicam in še in še lahko naštevamo »dobrote« demokracije, ko ljudje na demonstracijah vpijejo, da nimajo dovolj za preživetje. Siromaštvo, ki je krivica, vpije po pravici in še bolj ven iz bede, ki je kot kača, ki grize svoj lastni rep. Globalizacija in lokalizacija sta v čudnem medsebojnem odnosu: svet se namreč deli na globalizirane bogate in lokalizirane revne, nas opozarja in odgovarja na globalizacijo tudi mednarodno priznani nemški sociolog Ulrich Beck (1944–2015) v svoji svetovni uspešnici z naslovom *Kaj je globalizacija?* s podnaslovom *Zmote globalizma* (slovenski prevod 2003). Tako opozarja, kako kriza zdajšnjega časa kaže, da se je celo »prelomila zaveza med tržnim gospodarstvom, socialno državo in demokracijo, ki je doslej integrirala in legitimirala zahodni model, nacionalno državni projekt moderne«.

V tej knjigi izstopa prikaz Baumanovih nazorov, ki jih je Beck objavil v svojem delu z naslovom *Otroci*

svobode (1998). Na zanimiv način nam Bauman pojasnjuje, kako je globalizacija za ene svobodna izbira, za druge pa neizprosna usoda. Glokalizacija, tj. globalizacija in lokalizacija obenem, je najprej »in predvsem nova delitev privilegijev in brezpravij, bogastva in revščine, možnosti in brezizhodnosti, moči in nemoči, svobode in nesvobode«. Toda ne smemo pozabiti, da ima revščina danes drugačno lastnost kot nekoč. Ni več vzajemne sovisnosti, tako kot v preteklosti, ko so bogati revne potrebovali, da bi postali in ostali bogati.

Zdaj bogati revežev več ne potrebujejo, kolikor pa jih, jih čedalje manj. Premožnim prostor ni problem, ne omejuje jih, svet revnih, odvečnih se čedalje bolj zapira. Tako je spremenjen tudi tok časa, živeti v premožnem svetu pomeni živeti v večni sedanjosti, higienko organizirani, in nihče več nima časa, ker je vse izpolnjeno in organizirano. Ljudje, ki živijo v protisvetu, v revščini, se šibijo pod težo odvečnega, presežnega časa, to pa je čas, v katerem se »nikdar nič ne zgodi«; tukaj ljudje »čas lahko le ubijajo, tako kot čas počasi ubija nje«. Ta čas je prazen, prostor težak in neuničljiv. Za bogate revni niso kot božji otroci, na katerih bi prakticirali kakšno dobrodelno odrešenjsko dejavnost, potepuhi so le »strašljive karikature turistov«, te podobe pa nihče nima rad.

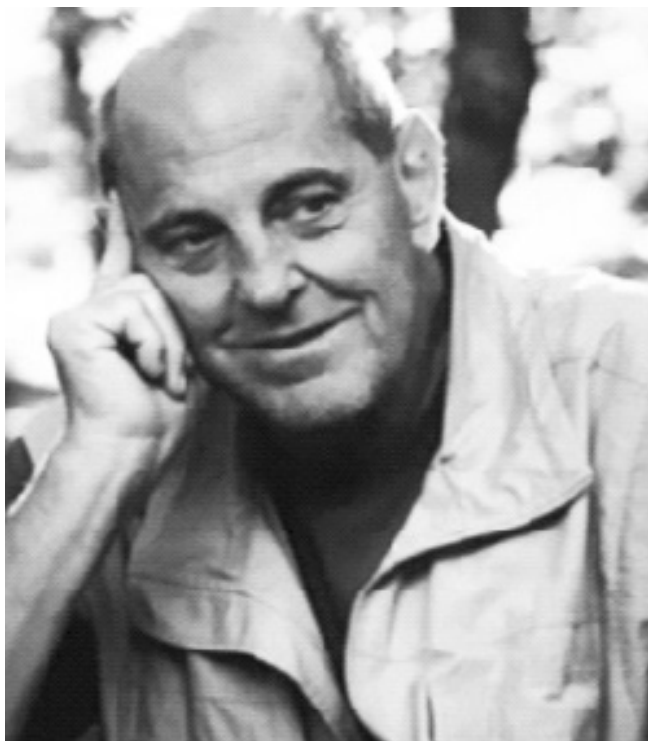
Beck zato po Baumanu povzema, da globalizacija »prebivalstvo sveta razkolje na globalizirano bogate, ki premagujejo prostor in nimajo nobenega časa, in lokalizirano revne, ki so na prostor prikovani, svoj čas, s katerim nimajo kaj početi, pa so prisiljeni ubijati«.

In kako je ob vsem tem z našo solidarnostjo? Tema ni prijetna, že zato ne, ker z etiko ne moreš na tržišče, pa naj ona rešuje probleme. Etika in njene vrednote niso v krizi; v krizo so nas pahnila napačne politične, ekonomske, bančne in še kakšne odločitve. Tudi globalizacija to potrjuje s premočjo ekonomije nad vsemi dejstvi družbene stvarnosti in takšna gospodovalna, svetovno tržna metafizika globalizacijo spreminja v nekaj negativnega, namreč v globalizem. Ne pozabimo, da siromaštvo ni samo v drugem, tako imenovanem nerazvitem svetu, ampak ga je vsak dan več v razvitem, bogatem svetu samem.

Cvetka Hedžet Tóth

POSLOVIL SE JE RUDI KOKALJ

Po večmesečni hudi bolezni je iz kroga družine, sorodnikov, znancev in prijateljev v 79. letu starosti za vselej odšel Rudi Kokalj. Bil je dolgoletni član Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar in nepogrešljiv sodelavec pri organizaciji in izvedbi slikarske kolonije Primož Trubar – Moravske Toplice.



*Pa vendar vsi mi
smo seme za boljši čas,
mi vsi smo zrnje za boljši kruh,
iz naših razbitih kosti
že raste pšenični klas.*

Vsi vemo, da nit, ki jo pretrga smrt, ljudje ne moremo več nikoli sestaviti in da »gvant« večnosti šivajo le božji krojači. Pa vendar sem globoko prepričan, da smo ljudje zrnje za boljši kruh in da iz minljivosti raste pšenični klas za nov prihodnji čas. Vsem užalostnim iskreno sožalje.

Geza Erniša

PODELITEV ROŽANČEVE NAGRADE

Vsako leto, ko se je približeval mesec september, smo že bili skupaj, načrtovali novo kolonijo in ni ga bilo med nami »junaka«, ki bi v svojem koledarju ali telefonu imel toliko naslovov ali telefonskih števil slikark in slikarjev kot ravno on. Če smo kaj tozadevno potrebovali, smo ga poklicali in potrebne informacije so bile hitro pri roki. Pogrešali ga bomo, kot človeka, prijatelja, sodelavca, zanesenjaka, kateremu nikoli ni bilo žal mnogih poti, časa in dela v Društvu in med slikarji. Bil je zraven od samih začetkov kolonij, ki so naštele že številko 26. Zapomnil si je ne le imena slikark in slikarjev, ampak skorajda tudi vsa njihova dela. Čez prst rečeno, več kot tristo jih ima Društvo pod palcem in razstavljene so marsikje. In to je dobro in tako je prav, kajti slike nastajajo zato, da jih ljudje vidijo in občudujejo.

Od Rudija smo se poslovili v torek, 9. februarja 2021, na murskosoboškem pokopališču. Najtežje je, če moraš prijatelju v zadnje slovo nekaj povedati. Tako kot ob slovesu od nekdanjega predsednika Društva Primož Trubar, prav tako prezgodaj preminulega Geze Farkaša, mi je tudi tokrat bilo hudo. Ko odhajajo namreč prijatelji, s katerimi si marsikaj skupaj postoril in doživel, takrat preprosto ne gre drugače kot z bolečino, spoštovanjem in iskreno zahvalo.

Naj mi bo dovoljeno iz poslovnega govora zapisati le Jenkove besede, ki pravijo:

*Pomlad se na zemljo vrne,
petje slavcev se zbudi,
v cvetju zemlja se zagrne,
zame pa pomladi ni.*

Sončno sobotno popoldne (19. 9. 2020) je otoček pri Trubarjevini privabil ljubitelje knjige in esejistike. Pred mostičkom so nas s soljo, kruhom in domačo kapljico pričakale članice Društva podeželskih žena Velike Lašče. Rumeni leskovi in še zeleni jelšini listi so z vetrom poplesavali proti odru pri žagi, kjer nas je predsednica žirije Ifigenija Simonović pozdravila na 29. podelitvi Rožančeve nagrade, ki se je to leto že petindvajsetič odvijala pri Trubarju. Dobrodošlico vsem gostom, soorganizatorjem in obiskovalcem je v imenu Občine Velike Lašče izrekel Matjaž Gruden, ki je med drugim povedal, da se svet razvija tudi zaradi iskanja drugih in drugačnih poti, kot nam je pokazal s svojim delom in držo že naš Trubar. Izrazil je posebno zadovoljstvo, da je na nek način revolucionarni duh (če pogledamo na esejistično bero) še vedno prisoten, ta duh pa nam narekuje pot do osebne odgovornosti in vere v boljšost. Zahvalil se je Društvu Marjana Rožanca, da s podelitvijo nagrade prenaša dober glas o Trubarjevi domačiji po vsej Sloveniji.

Žirijo so letos poleg predsednice Ifigenije Simonović sestavljali še Vlado Motnikar, Manca Košir, Jonatan Vinkler in Nada Šumi. Po branju esejistične bere preteklega leta so izpostavili pet avtorjev in knjig, ki smo si jih na prireditvi lahko tudi ogledali, dve pa nam je predsednik društva dr. Kovač tudi poklonil. Za Rožančovo nagrado so bili nominirani Esad Babačić s knjigo *Veš, mašina, svoj dolg*, Kozma Ahačič z zbirko esejev *Kozmologija*, Mojca Pišek z esejistično zbirko *Knjiga, ki smo jo vendar vsi prebrali*, Tadej Meserko z delom *Najprej kultura, potem zdravje* in Uroš Zupan z zbirko *Arheologija sedanosti: eseji o knjigah, književnosti in še čem*. Zmagovalca, Esada Babačića, so razglasili 17. 9. 2020 v Cankar-

jevem domu v Ljubljani, podelitev nagrade pa je potekala tega dne na Trubarjevi domačiji.

Program podelitve je v sproščenem duhu vodil predsednik Društva Marjana Rožanca dr. Edvard Kovač ter ob iskrivih mislih napovedoval tudi nastopajoče glasbenike GŠ Ribnica, Oddelka Velike Lašče. Zaigrali so nam kitarist Ruben Kastigar, klarinetistka Manca Kirn in pianistka Teja Bogdanova. Na travniku pred odrom je zaplesala tudi nepogrešljiva plesalka Ela Rožanc (vnukinja Marjana Rožanca). Odlomke iz Rožančevega *Romana o knjigah* je doživeto interpretiral dramski igralec Timotej Novaković.

Vrhunec prireditve je bila podelitev nagrade Esadu Babačiču za knjigo *Veš, mašina, svoj dolg*. Ifigenija Simonović je prebrala utemeljitev žirije, v kateri med drugim piše, da avtor »z živostjo, angažiranostjo, z mehkobo velikega srca vnaša v slovensko esejistično krajino pisavo montaignovske vrste.« Podobnost z Marjanom Rožancem izpostavljajo tako: »Ne druži ju le iskrenost, solidarnost, njun proletarski Vodmat, temveč tudi ljubezen do športa. O njem pišeta tako, da občutimo igro, tovarštvo, eleganco nogometnega gola (Rožanc) in meta na koš (Babačič).« O njegovi pisavi dodajajo: »Kakor v športu tako v svetu, pokaže v podobah, naslikanih s poetičnim jezikom, ko se sprehaja po mestih in se pogovarja s spomini.«

Kozma Ahačič je prejel plaketo o nominaciji. (Foto M. Vintar)



Esad Babačič je prejel Rožančevo nagrado.

Esad Babačič je prebral odlomek iz nagrajene knjige. Po sprejemu Rožančeve nagrade za najboljšo esejistično knjigo je dejal, da je ganjen, ne le zaradi priznanja za *Veš, mašina, svoj dolg*, ampak tudi zato, ker ima zanj Marjan Rožanc poseben pomen: »K njemu se pogosto vračam, ga prebiram in opažam, da je njegovo delo, ki je napisano v drugem času, enako sveže in sporočilno tudi danes – prav nič ne izgublja na energiji. Njegova iskrenost, neposrednost, zlasti pa navdušenje ne pojenjajo. To navdušenje se pretaka skozi stavke, v njih je ritem srca, besede ... Pri pisanju se mi zdi to zelo pomembno – ne le v poeziji, tudi v prozi – da se sliši vlakovni pogon, da se sliši mašino.«

Kozmi Ahačiču so podelili plaketo o nominaciji za knjigo *Kozmologija*, v kateri v svojem značilnem duhovitem slogu, ki ga poznamo učiteljice iz številnih njegovih del, s katerimi na sodoben in zanimiv način približuje jezik njegovim govorcem in piscem, govori o slovenščini. O *Kozmologiji* je žirija zapisala: »Srž večine zbranih esejev je slovenski jezik in odnos Slovencev do jezika. Pisanje je prepleteno z avtorjevimi osebnimi družbenimi komentarji, ki so izraženi na tako izviren način, da postajajo ponarodeli: »Svoboda se začne v trenutku, ko nam je povsem vseeno, ali okolica naše trenutno delo dojema kot zmago ali kot poraz.«

Po končani prireditvi smo ob sadju, prigrizkih in kozarčkih, ki so jih pripravile članice DPŽ Velike Lašče še dolgo na soncu prelistavali knjige, se spoznali z njihovimi avtorji, v živo z Esadom in Kozmo, ter s člani društva Marjana Rožanca, in si obljubljali: drugo leto spet na svidenje na Rašici ob novi podelitvi Rožančeve nagrade.

PAHLJAČA DEJAVNOSTI

Naša pahljača je bila tokrat manj razprta, saj so temu botrovale znane razmere. Nekaterih običajnih in ustaljenih dejavnosti ni bilo mogoče izvesti. Kljub temu so se naprezanja številnih posameznikov in društev usmerila k iskanju alternativnih poti, da izročilo, kultura in spoznanja najdejo pot do ljudi. Tako so se številne dejavnosti preselile na medmrežje. Občudujemo tiste, ki ne klonejo in nadaljujejo s svojim poslanstvom – v omejitvah poiščejo nove, izvirne poti. Delo mariborske podružnice je predstavljeno že v razdelku Trubarjev dan, tu pa objavljamo poročila s posavskega, murskosoboškega in raškega konca ter seveda pročilo predsednika društva SPD Primož Trubar Matjaža Grudna.

DELO SPD PRIMOŽ TRUBAR – PODRUŽNICE POSAVJE 500-let rojstva Adama Bohoriča (ok. 1520–2020)

Podružnica Posavje je leto začela aktivno oziroma smo se člani in članice podružnice vključili v projekt obeležitve 500-letnice rojstva Adama Bohoriča, ki se je s pripravami in spodbudami različnih deležnikov pričela že jeseni 2019. Po prvem sestanku, ki ga je jeseni sklicala Občina Krško, je koordinacijo projekta prevzel Kulturni dom Krško, katerega del je tudi Mestni muzej Krško, ki upravlja z Mencingerjevo hišo z znamenitimi portreti. Projekt je predstavljen v posebnem prispevku, ki ga je pripravil Žiga Kump iz Kulturnega doma Krško v posebnem naslovu v letošnjih Lubih Slovencih Bohoričevo leto.

Obletnice nas spodbudijo k različnim aktivnostim, predvsem pa k sodelovanju in novim pogledom v znane teme. Vsi sodelujoči smo se zavedali, da letnica rojstva ni potrjena, da je vedno zapisano ok. 1520 in da raziskovalci domnevajo oziroma postavljajo rojstvo v kasnejša leta – najverjetneje v leto 1524. Ne glede na dvome in ob tem zavedanju, da je praznovanje lahko neutemeljeno in zavajajoče, je pomembno, da smo vzpodbudili nove raziskave, nove ali ponovne razprave, ki pomenijo tudi nove ugotovitve, znanja in širše poznavanje pomena dediščine protestantizma tako v Posavju, Sloveniji in širše.

Renesančni portreti v Krškem, odkriti ob prenovi Mencingerjeve hiše leta 2012. Foto: Posavski muzej Brežice.



Tematsko leto smo že januarja intenzivno pričeli ter se s podružnico aktivno vključili. Alenka Černelič Krošelj se že vrsto let tudi raziskovalno in strokovno ukvarja z obdobjem protestantizma. Kot direktorica Posavskega muzeja Brežice in hkrati predsednica SPD PT podružnica Posavje je pripravila tri predavanja z naslovom 500 let rojstva Adama Bohoriča in 16. stoletje v Posavju. Prvo predavanje je bilo 30. januarja 2020 v Mestnem muzeju Ljubljana, kjer je bil dogodek del razstave Znanje, knjiga, razum. Ob slovenskem kulturnem prazniku so jo 5. 2. 2020 povabili v Lesično, kot del cikla predavanj v Krškem pa je 4. 3. 2020 znano in neznano o Adamu Bohoriču predstavila v Valvasorjevi knjižnici Krško.

Alenka Černelič Krošelj je bila skupaj z Vojkom Pogačarjem, avtorjem skulpture in prenove parka Jurija Dalmatina v Krškem, gostja tematske oddaje o protestantizmu Omizje: Protestantsko kulturno gibanje v zavesti Slovencev na RTV Maribor in oddaje Ob dnevu reformacije na TV Vaš Kanal Novo mesto.

Osnovna šola Jurija Dalmatina Krško je junija pripravila učno uro Ura slovenščine, ki pa zaradi izrednih razmer ni bila namenjena širši javnosti.

V začetku septembra smo se sestale predstavnice soorganizatorjev likovno-literarnega natečaja Na obisku pri Juriju Dalmatinu, ki ga razpisujemo na začetku šolskega leta. V letu 2020 bi to bil že trinajsti natečaj za posavske osnovne in srednje šole. Skladno z znanimi dejstvi in napovedmi smo natečaj preoblikovale. Valvasorjeva knjižnica Krško je tako kot vsako leto poslala poziv, ki je predstavil našo idejo. Člani podružnice smo ponudili sodelovanje z vsako šolo posebej, in sicer s predstavitvijo obletnice in dediščine posavskih protestantov ter dali pobudo, da šola pripravi razstavo del, saj smo se zavedali, da skupna najbrž ne bo mogoča. Naša predvidevanja so se uresničila – žal pa so šole zaprte, tako da obiski niso mogoči. Še naprej se bomo trudili, da vsaj en del načrtovanega izvedemo.

Članici podružnice Alenka Černelič Krošelj in Margareta Marjetič sta sodelovali pri pripravi prispevka, ki ga je za RTV SLO pripravil Boštjan Rous in je bil objavljen na dan reformacije na 1. programu po Dnevniku.



Odkritje doprsnega kipa Juriju Dalmatinu v Gaju zaslužnih občanov in občanov v Krškem, 29. 9. 2006. Levo akad. dr. Boštjan Žekš, desno Jože Habinc. Foto: Janko Božič.

Na dan, ko bi naš ustanovni član, pobudnik in podpornik dejavnosti Jože Habinc (3. 12. 1940–12. 10. 2014) praznoval 80-ti rojstni dan, je Krajevna skupnost mesta Krško skupaj z E-Posavje organizirala premiero dokumentarnega film *S srcem za Krško*. V filmu scenaristke in režiserke Darje Dobršek so spregovorili tudi o njegovem delu in ob tem tudi pomenu njegove podpore za ustanovitev podružnice in postavitev doprsnih kipov Adama Bohoriča in Jurija Dalmatina v Krškem in Brestanici leta 2006 ter obnovi parka ob Osnovni šoli Jurija Dalmatina Krško, ki je dobil »slavno ime« ter odlično skulpturo Vojka Pogarčarja z ureditvijo parka leta 2009.

Alenka Černelič Krošelj je bila vabljen tudi k sodelovanju z Banko Slovenije, ki je konec leta izdala spominski kovanec v čast obletnice in dosežkov ter pomena Adama Bohoriča.

Kljub burnemu letu 2020 smo delovali naprej, se prilagodili, verjamemo, da smo uspešno nadaljevali z uresničevanjem naših ciljev.

Alenka Černelič Krošelj

NEKAJ O AKTIVNOSTIH IZ SPD PT – PODRUŽNICA MURSKA SOBOTA

Na žalost se je zaradi korona virusa skorajda popolnoma zaustavilo »življenje« tudi v naši pomurski Podružnici. Odpadla sta oba izleta, ki smo ju načrtovali skupaj z Evangeličansko cerkvijo, in to v Češki Beroun, kjer je bila dogovorjena razstava slik, nastalih na kolonijah Primož Trubar v Moravskih Toplicah ter strokovna ekskurzija v Romunijo, v sklopu katere bi obiskali tudi Sibiu (Hermanstadt) in pri spominski plošči Paulu Vinerju, našemu kranjskemu reformatorju, posvetili primeren versko – kulturni program.

V mesecu februarju smo kljub vsem organizacijskim težavam uspeli izpeljati redni letni Občni zbor društva in si zadali nekatere cilje, še posebej okrog pomladitve članstva in digitalizacije naslovov članov, da bi komunikacija bila čim hitrejša in cenejša. V društvo so se včlanili štiri novi člani.

Kljub težki epidemiološki situaciji nam je uspelo od ponedeljka, 21., pa do sobote, 26. septembra, izpeljati že 26. slikarsko kolonijo, na kateri je ustvarjalo pet slikarjev, tokrat vsi Slovenci, in to prvič pod umetniškim vodenjem Igorja Banfija. Upamo in želimo si, da bo naslednja kolonija spet številčnejša in mednarodna ter da se nam bo pridružil tudi dolgoletni umetniški vodja Nikolaj Beer.

V vodo je padla tudi proslava ob dnevu reformacije, ki jo vsako leto organizira murskosoboška podružnica v Kulturni dvorani v Murski Soboti, kakor tudi otvoritev razstave del, nastalih na koloniji 2020, ki smo jo planirali v mesecu novembru prejšnjega leta. Nov datum za otvoritev razstave je načrtovan za ponedeljek, 15. marca 2021. Upamo, da bo Covid to dopuščal.

Po dolgotrajni bolezni smo se v torek, 9. februarja 2021, za vselej poslovili od našega dolgoletnega člana, Rudija Kokalja, ki je umrl v 79. letu življenja. Veliko »teh let« je posvetil požrtvovalnemu delu tako v društvu, kakor tudi pri organizaciji vsakoletnih kolonij. Za vso njegovo požrtvovalnost, prizadevnost in zvestobo delu v Slovenskem protestantskem društvu Primož Trubar, še posebej v Podružnici Murska Sobota, smo mu iskreno hvaležni. Od njega se je v imenu Podružnice Murska Sobota poslovil predsednik Geza Erniša in svojcem izrekel iskreno sožalje.

Medtem ko je nastajala ta številka Lubih Slovencev, nas je presenetila neprijetna vest, da je častnega škofa Gezo Erniša, predsednika Pomurske podružnice, prizadela huda bolezen. Kako nepogrešljiv član našega kolektiva je, vidimo med drugim tudi po številnih prispevkih v našem glasilu. Želimo mu čimprejše okrevanje!

NOVA EVANGELIČANSKA PESMARICA

2. februarja je bila v puconski cerkvi slovesno predstavljena nova Evangeličanska pesmarica z letnico 2019, ki vsebuje 557 pesmi (330 v prekmurščini in 257 v knjižni slovenščini) z notnimi zapisi in melodijami. Ob tem je bila odprta tudi razstava Prekmurske evangeličanske pesmarice, ki jo je skupaj z zloženko pripravila in predstavila dr. Klaudija Sedar. Podrobno je predstavila vse pesmarice, ki so izšle doslej, od prve iz leta 1789, pa do najnovejše v letu 2019. Pri tem velja dodati, da v 18. stoletju prekmurški evangeličani dobijo prvo mrliško pesmarico *Mrtvečne pesmi* (1796), potem tri pesmarice v 19. stoletju, v 20. stoletju tudi evangeličanski izseljenci, pred zadnjo iz leta 2019 pa predzadnja datira v leto 1970.

30. avgusta je prav tako v puconski cerkvi ob 237. obletnici Evangeličanske cerkvene občine Puconci dr. Klaudija Sedar v sklopu božje službe opomnila na 490. obletnico najbolj razširjenega veroizpovednega spisa *Confessio Augustana* oz. Augsburske veroizpovedi, ki v ekumenskem duhu utemeljuje učenje reformatorjev o Cerkvi. Sestavil jo je Filip Melanchton, najbližji sodelavec Martina Luthra, ki je vsebino tega dokumenta člen za členom v nemščini pred cesarjem in državnim zborom prebral, dokument pa v nemščini in v latinščini predal cesarju. Obenem je izpostavila večkratne ponatise in prevode v različne jezike. Primož Trubar ga je tako npr. prevedel že leta 1562, kot pravi sam, v kranjski jezik. Prevod imamo tudi v prekmurščini in seveda v knjižni slovenščini. V prekmurščini je Augsbursko veroizpoved leta 1930, ob 400. letnici nastanka, pripravil Štefan Godina, med leti 1920 in 1949 duhovnik v Gornjih Petrovcih. Prevod, ki je izšel v samostojni knjigi, je naslovil z *Agostonsko verevadiivanje*. V knjižni slovenščini pa je veroizpovedni spis izšel leta 1980, ob 450-letnici nastanka. Prevod s spremno besedo je pripravil Ludvik Jošar, med leti 1960 in 2005 duhovnik v Bodoncih. Ta prevod je izšel v Evangeličanskem koledarju za leto 1980.

Geza Erniša

TRUBARJEVA DOMAČIJA V LETU 2020

Leto 2020 je bilo tudi za Trubarjevo domačijo posebno in nenavadno. Od odprtja leta 1986 se namreč še ni zgodilo, da bi bila domačija toliko časa zaprta, da bi bil njen program tako okrnjen, da bi odpadla celo prireditve ob dnevu reformacije in da bi imeli tako skromen obisk šolskih skupin in ostalih

obiskovalcev, kar je ne nazadnje njeno osnovno poslanstvo. Spomladi je domačijo obiskala le ena šolska skupina. Jeseni se je sicer dobro začelo, vendar pa se je že v drugem tednu oktobra vse skupaj tudi končalo. V letu 2020 je Trubarjevo domačijo tako obiskalo in se udeležilo programa Trubar in njegov čas zgolj 1327 šolarjev (lansko leto 7515, kar predstavlja kar 82 % padeč).

Ni pa vse tako črno. Posebne razmere smo poskušali obrniti v naš prid in bili na nek način tudi uspešni. Domačija je ostala živa na spletu. V virtualnem stiku smo z našimi obiskovalci ostajali preko družabnih omrežij. Preko FB spletne strani smo obiskovalce redno seznanjali s posameznimi zanimivostmi domačije, ki so bile v živo nedostopne. Že v obdobju spomladanskega dela zaprtja države smo postavili novo spletno podstran *virtualna.trubarjeva-domacija.si*, kjer smo pričeli z objavljanjem učnih vsebin in virtualnih razstav. Vse virtualne izobraževalne vsebine smo objavili tudi v katalogu kulturno-umetnostne vzgoje Kulturnega bazarja, tako da bodo lahko v pomoč učiteljem in učencem. Različne spletne izobraževalne vsebine bodo ponudbo domačije nadgrajevale tudi v prihodnje, ne bodo pa nadomeščale dejanskih obiskov, razlag našega vodnika in delavnic.

Tudi letos smo sodelovali v skupnih promocijskih akcijah Skupnosti muzejev Slovenije. 12. Kulturni bazar, največje nacionalno strokovno usposabljanje na področju kulturno-umetnostne vzgoje, se je zaradi epidemije sicer premaknil s pomladi na jesen. Letošnji osrednji temi sta bili Enaki v različnosti in Gastronomija in kultura. Trubarjeva domačija je letos sodelovala že sedmo leto. Njena osnovna predstavitev je bila povezana s promocijo programa Poti knjige. Obisk je bil razumljivo letos precej skromen, pa vendar nam je uspelo nagovoriti kar nekaj učiteljev slovenskih šol. Na stojnici smo predstavljali programa Trubarjev čas in program izdelave miniaturne knjižice, katerih vsebina je povezana s programom Poti knjige.

Prilagojen program je imela Poletna muzejska noč 20. junija. Obiskovalci so si lahko ogledali Trubarjevo domačijo s svojimi stalnimi postavitvami in 38. likovno razstavo Trubarjevi kraji: Spomini na Slovence. Pod kozolcem je Zavod Parnas na infotočki Mišja dolina – Natura 2000 predstavljal ureditev bodoče infotočke pod kozolcem in tematske poti Modri bleščavec. Ob 21. uri je sledilo predavanje Andreja Perhaja Trubar in njegov čas, ki je potekalo v živo preko spleta.

S Poletno muzejsko nočjo se je pričela tudi težko pričakovana Knjižnica pod krošnjami, projekt zavoda Divja misel z Vodnikove domačije, ki je že tretje leto obogatila poletni utrip tudi na Trubarjevi domačiji. V njej so lahko obiskovalci našli svoj prostorček vsako nedeljo, med 10. in 17. uro.



Člani literarne skupine so v Knjižnici pod krošnjami 2020 z ustvarjanjem sledili Jožetu Javoršku

Poleg brezplačnega listanja in branja, so ob posameznih nedeljah najmlajši lahko obiskali pravljíčarko Slavo Petrič, nekaj nedelj pa je bilo literarno obarvanih. Literarna skupina KUD Primož Trubar pod mentorstvom mag. Ane Porenta je letos sledila literarnem delu našega rojaka Jožeta Javorška.

»Vse se spet začinja.

Tako je bilo.

In tako je še zmeraj.«

(Jože Javoršek, Usoda poezije 1939–1949)

V prijetni senčki ob hladni Rašci se je zvrstilo lepo število bralcev in ljubiteljev knjig vseh starosti, kar je gotovo znak, da se je *Knjižnica* dobro 'prijela'. Zato naj že sedaj velja povabilo, da se med knjigami pod Trubarjevimi krošnjami spet vidimo naslednje leto!

Čez poletje smo nadaljevali s promocijskimi akcijami. V avgustu smo se pridružili Slovenskim muzejem in galerijami v akciji NAPREJ V PRETEKLOST, ki je potekala med 17. in 23. avgustom.

Trubarjeva domačija je poleg svojih spletnih oglašanj in vsebin na *vrtna-domacija.si* organizirala osrednji dogodek v nedeljo, 23. avgusta. Osrednja nit dogodka je bila predstavitev projekta Poti knjige, v katerega so povezane muzejske institucije Muzej krščanstva na Slovenskem, knjižnica Frančiškanskega samostana Novo mesto, grad Bogenšperk, Jurčičeva Muljava in Trubarjeva domačija. Obiskovalci so spoznavali »Kje v tej družbi sta Trubar in knjiga«. Prisluhnili so predavanju Andreja Perhaja o Trubarju, njegovem življenju in njegovih dosežkih, tako pomembnih za naš obstoj. V knjigoveznici zavoda Parnas pa je tokrat nastala tudi prva tematska miniaturna knjižica omenjenega programa Poti knjige.

Na Trubarjevi domačiji se edinstveno prepletata kulturna in naravna dediščina, kar je bilo lepo prika-

zано na Info-točki Mišja dolina – Natura 2000. Naravo v okolici lahko spoznavate po pešpoteh, lahko se zapeljete s kolesom, lahko pa se v osrčje mokrišč podate kar po vodi. Tokrat je bilo to mogoče s supom in /ali kanujem. Za vse je poskrbel Aleš Pucelj iz podjetja Tran-sport, d.o.o. Obiskovalci so bili zadovoljni, zato upamo, da sodelovanje ohranimo še naprej.

V maniri letošnjega leta je bil okrnjen tudi galerijskim program. Je pa Trubarjeva domačija dobila v juniju ob občinskem prazniku prvo virtualno likovno razstavo Trubarjevi kraji: Spomini na Slovence. Otvoritev razstave je potekala v živo preko naših spletnih kanalov, prav tako je še vedno na voljo virtualni ogled postavitev in posameznih del. Umetniki so tokrat ustvarjali v svojem domačem okolju, in sicer na temo Javorškovega jubilejnega leta in njegovega romana *Spomini na Slovence*, ki je umeščen neposredno v velikaška okolje.

100. obletnici rojstva Jožeta Javorška je bila posvečena prav tako oktobrska likovna razstava Marjana Platovška: Slikar podobo na ogled postavi. Razstava na

Razstava Spomini na Slovence.

Foto: Marjana Dolšina Delač





Razstava Slikar podobo na ogled postavi.

Foto: Boštjan Podlogar

Trubarjevi domačiji obsega portrete, izdelane v tehniki akrila na platnu, pri čemer se slikar zgleduje po Warholu kot tipičnem predstavniku pop art umetnostnega gibanja. Svoj portret je dobil tudi Jože Javoršek.

Razstava bo na ogled do konca februarja 2021, in sicer v odpiralnem času Trubarjeve domačije. Zaradi neugodnih zdravstvenih razmer pa je pripravljen tudi virtualni ogled razstave.

Lepo vreme je botrovalo k temu, da je 19. septembra lahko Trubarjeva domačija ponovno gostila podelitev Rožančeve nagrade za najboljšo esejistično knjigo leta 2020. Letošnja nagrada je pripadla Esadu Babačiču za knjigo *Veš, mašina, svoj dolg*, o kateri v Lubih Slovencih objavljamo članek v poglavju Sledi časa, prostora in ljudi. To je bila tudi zadnja prireditev pred ponovnimi odpovedmi načrtovanih programov. Odpovedani so bili program Dnevov evropske kulturne dediščine 2020, predstavitev knjig in celo prireditev ob dnevu reformacije.

Leto smo tako zaključili z decembrsko spletno akcijo Skupnosti muzejev Slovenije Praznični muzej, ki je potekala med 7. in 13. decembrom in smo jo na domačiji poimenovali Praznična Trubarjeva domačija. Preko spleta smo obujali spomine na praznovanja v Velikih Laščah in na Trubarjevi domačiji. Le-ta so v

Velikih Laščah od nekdaj povezana z našimi velikimi književniki, s Primožem Trubarjem na čelu. Naši sledilci so lahko spoznali zanimive utrinke s praznovanj vse od leta 1889, ko je v Velikih Laščah potekala velika slavnost ob odkritju Levstikovega spomenika na osrednjem velikolaškem trgu, do odkritja spomenika na Primožu Trubarju na Rašici v letih 1951/1952, Levstikovem taboru 1981. leta do obnove Trubarjeve domačije 1986 in naprej.

Ravno za to priložnost pa smo pripravili tudi novo učno vsebino, virtualni sprehod po Temkovi žagi z Andrejem Perhajem, na katerem lahko izveste marsikatero zanimivost o žagarski zbirki na Temkovi žagi in o razvoju žag skozi zgodovino.

Na področju investicij je Občina Velike Lašče izvedla sanacijo podstrešja – Trubarjeve čitalnice s pisarno v gospodarskem poslopiju. S tem smo zagotovili ustrezne pogoje hrambe bogatega knjižnega in domoznanskega gradiva. Pridobljeno je bilo tudi gradbeno dovoljenje za rekonstrukcijo in spremembo namembnosti kozolca v sodoben turistično informacijski in interpretativni center. Postopek izbire izvajalca je bil že izveden. Če nam bodo vse okoliščine naklonjene, naj bi bila investicija izvedena že do pomladi.

Na koncu je potrebno omeniti še, da sta Občina Velike Lašče in Trubarjeva domačija pristopili k skupni prijavi mesta Ljubljane za Evropsko prestolnico kulture 2025 s projektom Zibelka slovenske kulture, ki obsega postavitev nove, sodobnejše razstave Od prvih zapisov do prve slovenske knjige v Trubarjevi čitalnici in v obliki spletnega potovanja termureditev krožne poti med Rašico in Turjakom. Res da sta bili na izboru uspešnejši Nova Gorica in italijanska Gorica, pa vendar smo pripravili dober program, za katerega verjamemo, da ga bomo v naslednjih letih kljub temu lahko uresničili. Naj bo to eden izmed naših prvih ciljev za prihajajoče leto 2021.

Mag. Barbara Pečnik



Odkritje Trubarjevega spomenika na Rašici, 8. junij 1952. Fotografija je iz zapuščine Janeza Debeljaka.

DELO SLOVENSKEGA PROTESTANTSKEGA DRUŠTVA V LETU 2020

Laično Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar je bilo ustanovljeno leta 1994, vanj je včlanjenih okrog 600 članov ter ima podružnice na Rašici, v Murski Soboti, Mariboru in v Krškem.

Iz programske zasnove društva

Društvo je nastalo iz spoznanj o pomenu protestantov za oblikovanje, obstoj in obstanek slovenskega naroda in združuje somišljenike ne glede na njihovo verska, svetovnonazorska ali politična prepričanja.

Osnovne dejavnosti društva:

Prizadeva si za kar najtemeljitejše in vsestransko seznanjanje slovenske družbe z vsebino in pomenom protestantskih dosežkov.

Organizira praznovanja dneva reformacije širom Slovenije ter skrbi za znanstveno objavljane slovenskih protestantskih tiskov oziroma piscev.

V sodelovanju z Univerzo na Primorskem izdaja znanstveno revijo *Stati inu obstati*.

Izdaja društveno glasilo *Lubi Slovenci*.

V Trubarjevi hiši literature v Ljubljani prireja redna mesečna znanstvena in debatna predavanja.

Organizira letno likovno kolonijo v Prekmurju.

V spomin na požige protestantskih knjig v letih 1600 in 1601 organizira skupaj z Mestno občino Ljubljana ter Mestno knjižnico Ljubljana pred Mestno hišo tradicionalno prireditev Vrnimo ljudem knjigo.

Spodbuja znanstveno preučevanje slovenskega protestantizma oziroma evangeličanstva in posredovanje znanstvenih izsledkov javnosti.

Finance

Društvo je finančno stabilno, tekoče poslovanje je približno uravnoteženo na strani prihodkov in odhodkov, dolgovi ni. Dediščina mojega predsedniškega predhodnika Viktorja Žaklja sta vsakoletni sponzorski pogodbi, in sicer z družbama Elektro Ljubljana ter Gen energija, ostali prihodki so zgolj iz članarine in plačil društvenih revij ter publikacij. Sta pa sponzorska zneska iz leto v leto nižja in letni društveni prihodki že presegajo izdatke.

Zaradi znatne donacije družine Majder pred nekaj leti ima društvo še vedno dovolj sredstev za nemoteno poslovanje ter sredstva za kakšnega izmed pomembnejših projektov. V lasti imamo tudi prostor na Beethovnovi ulici v Ljubljani, ki pa zaradi objektivnih razlogov ni vpisan v zemljiško knjigo kot društvena lastnina.

Kakršna koli pomoč ali informacija glede morebitnih dodatnih sponzorjev ali donatorjev je iz leto v leto bolj dobrodošla.

Dan reformacije

V letu 2020 je organizacija (in financiranje) državne proslave ob dnevu reformacije prešla od Službe za državne proslave pri Ministrstvu za kulturo RS pod okrilje Generalnega sekretariata Vlade RS. V veljavi pa še vedno ostaja načelno stališče, da se državna proslava organizira vsako leto. Upajmo, da bo to veljalo tudi v prihodnje.

Osrednja slovenska proslava ob dnevu reformacije je bila v letu 2020 načrtovana v Lendavi, vendar je bila zaradi znanih epidemioloških razmer kot slavnostna prireditev odpovedana. Izvedena je bila zgolj kot televizijski dogodek, ki ga je pripravila ustvarjalno-izvedbena skupina pri sekretariatu vlade v sestavi: Gregor Guštin, Marko Glavač, Igor Pirkovič, Marko Hatlak in Uroš Novak. Slavnostni govornik je bil predsednik DS Alojz Kovšca, vidno vlogo pa je prispevala naša članica dr. Klaudija Sedar.

Žal drugih tradicionalnih prazničnih prireditev v Murski Soboti, Krškem, Mariboru, na Rašici in Evangeličanski cerkvi po mojem vedenju ni bilo.

Publikacije

Društvo izdaja v sodelovanju z Univerzo na Primorskem priznано znanstveno revijo *Stati inu obstati*, ki je v pretežnem delu tudi sofinancirana s strani državnega proračuna, ter »društveno« glasilo *Lubi Slovenci*, ki je namenjeno članstvu kot pregled dejavnosti društva. *Stati in obstati* izide dvakrat letno, *Lubi Slovenci* pa standardno nekaj dni pred letnim občnim zborom društva. Obe publikaciji sta na voljo tudi v elektronski obliki na spletnih straneh našega društva. Pri tem gre spoštljivo priznanje urednikom *Stati inu obstati* dr. Marku Kerševanu, dr. Jonatanu Vinklerju in dr. Nenadu Vitoroviću, urednici *Lubih Slovencev* mag. Ani Porenta ter oblikovalcu obeh revij Kazimirju Rapošu.

Od leta 2019 je na spletnem portalu *Fran* (fran.si/korpus16, povezava je mogoča tudi preko naše društvene spletne strani) brezplačno dostopen *Korpus 16, korpus besedil slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja*. Gre za prepise 45 knjižnih del na 12.945 straneh in tako si lahko na enem mestu pregledno ogledamo tako rekoč celotno slovensko knjižno produkcijo 16. stoletja. Glavni urednik portala *Fran* je Kozma Ahačič.

Društveni večeri v Trubarjevi hiši literature

Za odmevne društvene večere v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani skrbi dr. Božidar Debenjak in se odvijajo vsako tretjo sredo v mesecu skozi celo leto, razen v poletnem času. Nekaj večerov je bilo kljub

izjemno neugodnim razmeram uspešno izpeljanih tudi v letu 2020.

Slikarska kolonija Primož Trubar

Slikarsko kolonijo Primož Trubar tradicionalno organizira podružnica našega društva v Prekmurju v sodelovanju s tamkajšnjo evangeličansko cerkvijo ter Občino Moravske Toplice. Letošnja kolonija je praznovala že 26 let svojega obstoja, odvijala pa se je v kletnih prostorih cerkvenega doma Evangeličanske cerkve v Moravskih Toplicah.

Vodja kolonije je Igor Banfi, akademski slikar, za samo organizacijo pa zgledno skrbi častni škof Geza Erniša s svojimi sodelavci.

Prireditve Vrnimo ljudem knjigo

Tradicionalno decembrsko prireditev Vrnimo ljudem knjigo organiziramo pred Mestno hišo v Ljubljani naše društvo, Mestna občina Ljubljana in Mestna knjižnica Ljubljana. Prva prireditve, s katero je bil obeležen ta dogodek, je bila 20. decembra 2000, ko sta Viktorija Potočnik, takratna ljubljanska županja, in prof. Oto Norčič, prvi predsednik Slovenskega protestantskega društva, pred Mestno hišo odkrila prvo talno ploščo.

V letu 2020 je prireditve žal odpadla. Okrogla 20. izvedba je tako predstavljena v prihajajoče leto.

Izletniška dejavnost

Izletniške dejavnosti v leto 2020 ni bilo. Je pa to ena izmed pomembnih nalog našega društva, zato ji nameravamo posvečati vso potrebno skrb tudi v prihodnje.

Podružnice

Društvo ima podružnice na Rašici (predsednica Ana Porenta), v Murski Soboti (predsednik Geza Erniša), Mariboru (predsednik Srečko Reher) in v Krškem (predsednica Alenka Černelič Krošelj). Aktivnosti podružnic so razvidne iz njihovih vsakoletnih poročil, ključno pa je, da s svojim delovanjem skrbijo za prireditve ob prazničnih dneh ter za ohranjanje in širjenje dediščine slovenske reformacije in reformatorjev.

Ob 500 letnici rojstva našega prvega slovničarja in protestantskega šolnika Adama Bohoriča velja posebej omeniti aktivnosti naše posavske podružnice. V Posavju so bili namreč predvideni številni dogodki v okviru *Bohoričevega leta*, katerih namen je bil osvetliti pomen Bohoričevega dela in njegove vloge. Posavska podružnica sicer s soorganizatorji z literarnim in likovnim natečajem *Na obisku pri Juriju Dalmatinu* že več kot desetletje skrbi, da se z dediščino protestantskih piscev seznanjajo mlade, posledično pa tudi starejše generacije.

Glavnim organizatorjem odmevnih prireditev: Alenki Černelič Krošelj, Vladimiri Mesarič, Ani Porenta, Majdi Potrata, Gezi Erniši, Rudiju Kokalju, Marjanu Šiftarju, Janezu Rozmanu ter njihovim sodelavcem, se za njihovo uspešno delo iskreno zahvaljujem.

Trubarjeva domačija

Maja 2020 je Občina Velike Lašče (ponovno) ustanovila Javni zavod Trubarjevi kraji, ki ima med drugim tudi nalogo upravljanja s Trubarjevo domačijo na Rašici, v oktobru sem bil imenovan za v.d. direktorja za obdobje 6 mesecev, na decembrski seji občinskega sveta je bil izvoljen še svet zavoda. V letu 2021 sledi urejanje zakonskih formalnosti ter operativna vzpostavitev delovanja zavoda.

Ideja nadaljnjih aktivnosti je naslednja:

Nadaljevanje in dokončanje postopka, da Trubarjeva domačija pridobi status spomenika državnega pomena.

Ponovna pridobitev muzejskega statusa.

Ponovna pridobitev izrednega (vsakoletnega) sofinanciranja z ministrstva za kulturo.

Pridobitev pooblastila za opravljanje javne muzejske službe (redno zagotovljeno državno financiranje).

Vključitev v mrežo protestantskih mest (Ljubljana, Puconci, Tübingen in druga mesta na Trubarjevi življenjski poti).

V postopku pridobivanja statusa spomenika državnega pomena sva z velikolaškim županom dr. Tadejem Malovrhom uspela pridobiti pismo podpore predsednika RS Boruta Pahorja (v nadaljevanju). Zdaj čakamo na odgovor kulturnega ministrstva, ki pa je bilo (na žalost) ideji do sedaj izrazito nenaklonjeno.

Pri ostalih nalogah si želim doseči intenzivno sodelovanje velikolaške občine, našega društva, predstavnikov protestantskih mest, evangeličanske cerkve, nevladnih organizacij in vplivnih posameznikov. Upam, da bomo skupaj uspešni.

Tekoča problematika

Za tekoče delo društva skrbi izvršni odbor, ki se sestaja po potrebi. V ožjem operativnem smislu pa društvo ažurno deluje s pomočjo podpredsednika Marka Kerševana, nepogrešljive tajnice društva Marije Kuhar in z dragocenimi nasveti Viktorja Žaklja, Božidarja Debenjaka, Dušana Voglarja, Geze Erniše in drugih.

Leto 2020 je bilo tudi z vodstvenega pogleda nekaj posebnega. Nikakor nam namreč ni uspelo izpeljati občnega zbora, ki je bil načrtovan v Puconcih, »klasični« sestanek izvršnega odbora je bil zgolj v februarju. Kljub temu smo uspeli izpolniti vse pravno-formalne zahteve za obstoj in delovanje društva.

Društvo se je že lani pridružilo ideji Jožeta Nemca in uradno podprlo njegov predlog za izdajo znamke, posvečene 250 letnici prevoda *Nove zaveze* Štefana

Küzmiča. Znamko naj bi še v letu 2021 izdala Pošta Slovenije.

Poleg tradicionalnih in že omenjenih prireditev in tekočih dejavnosti so tu še predlogi za poimenovanje ulic v Ljubljani po pomembnih reformatorjih, publicistična dejavnost, obeležitve obletnic (250 letnica prevoda Nove zaveze Štefana Küzmiča) ter želja o bolj slavnostnem praznovanju dneva Primoža Trubarja.

Pri zadnjem se že porajajo ideje o vseslovenski vsakoletni prireditvi na Trubarjevi domačiji na Rašici.

In končno, še vedno ostaja neizvršena obveza, da bi bilo potrebno izbrati novega podpredsednika društva, odgovornega za čim boljšo povezanost z našim najštevilčnejšim članstvom v Prekmurju.

Srečno!

Matjaž Gruden



PREDSEDNIK REPUBLIKE SLOVENIJE
BORUT PAHOR

Številka: 092-07-154/2020-1
Datum: 25. avgust 2020

Ministrstvo za kulturo
minister
dr. Vasko Simoniti

gp.mk@gov.si

Spoštovani minister,

name sta se s pismom, ki ga prilagam, v imenu Občine Velike Lašče obrnila župan dr. Tadej Malovrh in g. Matjaž Gruden, predsednik SPD Primož Trubar. V pismu me prosita za podporo pobudi, da Trubarjeva domačija na Rašici pridobi status spomenika državnega pomena. Iz pisma je mogoče razbrati, da si občina Velike Lašče že več kot trideset let prizadeva za pridobitev tega statusa, vendar je žal pri tem neuspešna.

V prilogi k omenjenemu pismu sem prejel tudi mnenje o pomenu Trubarjeve domačije na Rašici, ki ga je izdal Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana in ki ga prav tako prilagam. V njem je s stališča varstva nepremične kulturne dediščine izraženo strinjanje z razglasitvijo Trubarjevega izročila (kulturnega prostora) na Rašici, ki dodatno vključuje tudi elemente nesnovne kulturne dediščine, za spomenik državnega pomena.

Pomen in izjemen vpliv Trubarjeve zapuščine za slovenski knjižni jezik in slovensko tiskano besedo sta brez dvoma neprecenljiva. Med drugim je prav na mojo pobudo Vlada Republike Slovenije leto 2017, v katerem smo obeleževali 500 let od začetka protestantskega gibanja in reformacije, razglasila za leto reformacije. Bil mi je v ponos, da sem lahko predsedoval častnemu odboru obeležitve leta reformacije.

Ob obiskih Trubarjeve domačije in ob dnevih odprtih vrat predsedniške palače v dnevu, ko z državnim praznikom obeležujemo dan Primoža Trubarja, se mi zdi vsakokrat še posebej pomembno izraziti vse priznanje skrbnemu ohranjanju izročila Primoža Trubarja na Rašici kot nepogrešljivega dela nacionalne kulturne dediščine.

Spoštovani minister,

dovolite, da v tem okviru na vas naslovim vljudno prošnjo za še posebej skrbno preučitev možnosti, da bi z ustreznimi ukrepi uresničili dolgoletna prizadevanja Občine Velike Lašče in Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar.

Sprejmite, prosim, izraze mojega globokega spoštovanja,




Lubi Slovenci – dopis Predsednika RS za MK_Trubarjeva domačija

LUBI SLOVENCİ



Slovensko protestantsko društvo
PRIMOŽ TRUBAR

1995–2020

VSEBINA

3	OB 25-LETNICI DRUŠTVA PRIMOŽ TRUBAR IN GLASILA <i>LUBI SLOVENC</i>
3	Nagovori
3	Matjaž Gruden, predsednik SPD Primož Trubar
3	dr. Marko Kerševan, ustanovni član
5	mag. Ana Porenta, urednica <i>Lubih Slovencev</i>
5	Kazimir Rapoša, dvojni urednik
7	PREDGOVOR
8	ZAČETKI
15	TRUBARJEV DAN
21	DAN REFORMACIJE
26	TRUBARJEVO LETO 2008
30	500 LET REFORMACIJE 2016–2017
30	Lubi Slovenci 21/2016
31	Lubi Slovenci 22/2017
35	DRUŠTVENE EKSURZIJE
46	POGLEDI, SLEDI, PAHLJAČA
46	Publicistika
52	PREGLED AKTIVNOSTI / PODROČJA DELOVANJA
52	SPD Primož Trubar
54	Podružnica Murska Sobota (Pomurje)
57	Podružnica Maribor
59	Podružnica Rašica
62	Podružnica Posavje

OB 25-LETNICI DRUŠTVA PRIMOŽ TRUBAR IN GLASILA LUBI SLOVENC



Matjaž Gruden

*nagovor predsednika
SPD Primož Trubar*

Spoštovani,

ob srebrnem jubileju Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar bi se najprej rad zahvalil vsem (okrog 600 nas je), ki s svojim društvenim članstvom in osebnim ustvarjalnim delovanjem ohranjate in nadgrajujete spomin na eno izmed najveličastnejših obdobjev v slovenski zgodovini.

S tiskano besedo v lastnem jeziku, poudarjanjem pomena samostojnega razmišljanja in osebne odgovornosti ter z močjo misli na osnovi vsem dostopne šolske izobrazbe, smo Slovenci na idejah reformacijskega gibanja postali del najnaprednejšega območja sodobnega sveta.

V duhu svojih predsedniških predhodnikov Ota Norčiča in Viktorja Žaklja želim seveda nadaljevati z najpomembnejšimi dejavnostmi društva, kot so publicistika (znanstvena revija *Stati inu obstati*, glasilo *Lubi Slovenci*, priložnostne izdaje slovenskih protestantskih piscev), slavnostne prireditve ob dnevu reformacije in drugih pomembnih obletnicah, študijski večeri v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani, likovna kolonija v Prekmurju, Dalmatinova značka v Posavju, prireditve Vrnimo ljudem knjigo v Ljubljani ter vsestransko seznanjanje slovenske družbe z vsebino in pomenom protestantskih dosežkov.

Pri tem poslanstvu nosi pomembno vlogo vsakoletno izdajanje našega društvenega glasila *Lubi Slovenci*, ki prav tako praznuje okroglo 25-letnico. Javorškova misel v njegovi gledališki drami o Trubarju, da »duh oživlja stvarnost«, izjemno upravičuje tiskano besedo, saj je na ta način možno bistveno lažje in hitreje širiti sporočila, informacije in znanstvene dosežke. Duh svobodnega razmisleka je tako izpuščen. Natis (prve) knjige v nekem jeziku namreč ni le svojevrstni zgodovinski trenutek, je tudi kretnica iz enovite in strogo hierarhično urejene skupnosti v bolj ali manj nenadzorljivo družbo posameznikov, nagnjeno k spremembam, razvoju, inovativnosti, drugačnosti.

Tega so se pred četrto stoletja zagotovo zavedali tudi ustanovitelji našega društva in že na samem začetku delovanja poskrbeli za redno izhajanje glasila, ki je s svojo pestro vsebino v tiskani obliki poslano na naslove vseh članov društva, v spletni verziji pa je dostopno tudi širšemu krogu bralstva. Res iskrene čestitke in zahvala urednikom, oblikovalcem in seveda avtorjem prispevkov.

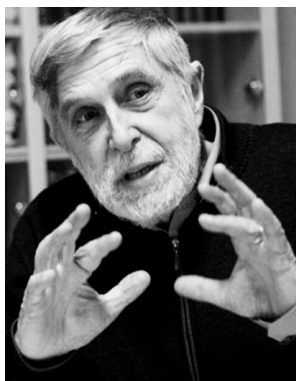
Naša nenehna skupna naloga pa je, da bi društvo postalo širše prepoznano v slovenskem kulturnem prostoru kot dru-

štvo, ki na temelju spoznanj o pomenu protestantov za oblikovanje, obstoj in obstanek slovenskega naroda združuje somišljenike ne glede na njihova verska, svetovnonazorska ali politična prepričanja.

Pri tem je ključnega pomena dejavnost naših podružnic na Rašici, v Murski Soboti, Krškem in Mariboru. S svojim javno razpoznavnim delom na osnovi povezovanja in sodelovanja »centrale« društva, naših podružnic, drugih društev v Sloveniji in tujini, somišljenikov ter tudi evangeličanske in drugih cerkva, lahko pomembno vplivamo na vseslovensko javno mnenje, da je pestrost kultur in raznolikost razmišljanja nekaj najlepšega in najbolj naravnega in da je to vedenje in priznanje temelj spoštljivega duhovnega humanističnega sobivanja in uspešnega gospodarskega razvoja.

Naj poveza slovenskih »protestantskih« mest Rašice, Ljubljane in Puconcev s Tübingenom in drugimi postajami Trubarjeve življenjske poti resnično zaživi in postane neke vrste povezovalna nit našega bivanja v srednjeevropskem kulturnem prostoru. Naj Trubarjeva domačija na Rašici končno že pridobi status spomenika državnega pomena (**čeprav je čisto pred kratkim dobila novo brco s strani Ministrstva za kulturo RS in njegovih birokratov**) in naj postane vseslovensko romarsko središče za poglobljanje zavesti o pomenu slovenske reformacije, mesto srečevanj šolskih in upokojenjskih skupin, cilj družinskih nedeljskih izletov, kraj veselega druženja ob kulturnih dogodkih ter »kulturno« mesto, kjer je bila leta 1986 neformalno prvič razglašena Zdravljica za našo državno himno.

In naj na temeljih klenega trubarjanskega duha stojimo in obstojimo tudi v prihodnje.



Dr. Marko Kerševan

*eden zadnjih aktivnih
ustanovnih članov društva*

Velike besede, ki so bile izrečene ob ustanovitvi in začetkih društva, so bile in ostale zabeležene v prvih številkah društvenega *Letopisa* in tiste z moje strani – ponovljeno – tudi v reviji *Stati inu obstati* 29/2019 petindvajset let kasneje in še prej v knjigi *Protestanti(sti)ka* (2012), skupaj z besedami ob smrti Ota Norčiča, glavnega iniciatorja in prvega predsednika društva. V *Letopisu* so obelodanjeni tudi načrti, ki smo si jih zastavili in spremljamo njihovo uresničevanje ali težave pri tem. Zato je zdaj čas in prilika za nekaj osebnih spominov na tiste začetke ter na (imena) ljudi, ki so bili takrat zraven in ki so tako rekoč bili ta začetek; posebej na tiste, ki so se v minulih 25 letih za vedno poslovili.

Moje sodelovanje pri ustanavljanju društva se je začelo leta 1993, ko sta me na Filozofski fakulteti – mislim, da sem bil takrat še dekan fakultete – obiskala Geza Filo in Drago Kuhar, s povabilom v pripravljani odbor in k sodelovanju pri pripravi programskih izhodišč. Pripeljal ju je moj najbližji službeni kolega profesor Ludvik Čarni, s katerim sva že dve desetletji delila skupni kabinet na oddelku za sociologijo. Vedel sem, da je iz prekmurskega evangeličanskega okolja, toda ne o Trubarju ne o (slovenskem) protestantizmu nisva nikoli govorila. Sam sem imel za sabo že nekaj protestantske kilometrine: z referati sem sodeloval na simpozijih ob Luthrovem (1983) in Trubarjevem (1986) jubileju, objavil knjigo o protestantski teologiji Karla Bartha (1992), raziskovalno delal v Tübingenu. Na sodelovanje sem z veseljem pristal.

Na ustanovnem občnem zboru 14. oktobra 1994 v hotelu Lev me je presenetila različnost udeležencev – po starosti, po poklicih, po geografskem poreklu. Med 67 udeleženci (po zapisniku) so prevladovali Prekmurci, toda videti in slišati je bilo tudi druge znane in neznane obraze. V delovnem predsedstvu so bili sami Prekmurci, toda zelo različnega poklica: ekonomist in politik Franc Horvat, zdravnica Marija Pfeifer, ljubljanski evangeličanski župnik Geza Filo, psiholog in profesor na FF Ludvik Horvat, pisatelj Drago Kuhar. Zbor je otvoril geograf Bela Sever, pripravljena programska izhodišča in smernice pa je predstavil Oto Norčič, profesor na Ekonomski fakulteti. V diskusiji se je najprej oglasil ugledni stari pravnik Vladimir Škerlak. Sledil mu je Jožko Humar, sodnik in vsestranski politik in kulturni delavec iz partizanske generacije z Goriške: čeprav ni bil ne zgodovinar ne slavist je objavil obsežno in angažirano knjigo o Trubarju, »rodoljubu ilirskem« (kasneje je prvi opozoril slovensko javnost na epohalno odkritje tržaškega zgodovinarja Silva-na Cavazze o usodi Petra Kupljenika). Za izdajo Trubarjevih zbranih del se je na zboru zavzel znani prevajalec Janko Moder, potem ko so to zavrnilo tako na SAZU kot na DZS; Moder je sam vseskozi vzdrževal osebne stike s Tübingenom in Derendingenom. Z njej lastno zavzetostjo in prodornostjo je nastopila filozofinja Cvetka Tóth, izjemno tehtno je o aktualnem pomenu Trubarja in dediščine protestantizma govoril Uroš Stanič, tehnični strokovnjak z Inštituta Jožef Stefan. Petja Fajdiga – Sever je opozorila, da mora društvo prispevati k večji povezanosti med Slovenci in ne poglobljati razlik. Sam sem govoril o pomenu protestantizma za sodobno slovensko identiteto.

Nastopila sta tudi predstavnika Evangeličanske cerkve Geza Erniša in Jože Kuhar in se zavzela za tesno sodelovanje cerkve z društvom. Tu je bil tudi Vladimir Miselj, ki je kot starosta tako rekoč utelešal kontinuiteto ljubljanske cerkvene občine skozi njene težke povojne čase. Navzoč je bil tudi kasneje aktivni član društva Mihael Kuzmič iz Binkoštnice cerkve. Pozdravne telegrame so poslali: Milan Kučan, predsednik republike, Ludvik Novak, senior Evangeličanske cerkve v Sloveniji, Anton Dolenc, predsednik Slovenskega zdravniškega društva. Pozdrave je sporočil tudi Dimitrij Rupel, navsezadnje nosilec priimka enega od nosilnih stebrov naše protestantistike.

K mojemu vtisu o raznovrstnosti in širini začetnikov in prvih podpornikov društva so prispevali člani na zboru izvoljenega izvršnega odbora: radijski urednik Milan Bajalo, slikar Nikolaj Beer, sourednik *Enciklopedije Slovenije* Bela Sever, Geza Džuban in drugi. Tajniške posle društva je prevzel član odbora Geza Filo, ki je v cerkveni občini nudil organom društva

tudi potrebne prostore. Ne morem tudi mimo izolskega zdravnika Alberta Majderja, kasnejšega člana sveta društva, ki je kot zgodovinar – amater že desetletja zbiral vedenje o slovenskem protestantizmu in ga v poljudnih zapisih posredoval evangeličanskemu tisku.

Ustanovitev in programska izhodišča društva smo 28. oktobra Oto Norčič, Bela Sever in jaz predstavili na tiskovni konferenci, ki pa sta se je udeležila le dva novinarja. Širša slovenska javnost je bila z ustanovitvijo društva obsežneje seznanjena šele s prvo organizirano osrednjo proslavo dneva reformacije v Drami leta 1995 in govorom predsednika Ota Norčiča na njej (in z že omenjenim mojim člankom v sobotni prilogi Dela 29. oktobra 1994).

Še prej in ob tem pa se je društvo pokazalo in dokazalo kot nov akter na kulturni sceni z dvema uspešnima akcijama. Prva je bila prireditve/omizje v CD z naslovom »Biti jezik«, ki jo je 14. marca 1995 pripravil in vodil Drago Kuhar, sodelovali pa so Matjaž Kmecl, Igor Grdina, režiser Zdravko Zupančič in Peter Kovačič Peršin – poznana imena slovenske kulture. Druga taka akcija je bila priprava in izdaja III. Trubarjevega zbornika (1995/1996). Slovenska matica (SM) se je zavezala, da bo po tradiciji izdala zbornik/gradivo z velikega skupnega simpozija Univerze, SAZU, Slovenske matice, Slavističnega društva ob 400-letnici Trubarjeve smrti. Toda leta 1994 zbornika še vedno ni bilo; gradivo je neurejeno obležalo v predalih in Matica je iz organizacijskih in finančnih razlogov dvignila roke od izdaje. Društvo je že na ustanovnem zboru sprejelo pobudo, da izdata zbornik Matica in društvo skupaj, pri čemer bi društvo prevzelo uredniško-tehnične posle in poizkušalo pridobiti potrebna dodatna sredstva. Vodilni ljudje na SM so pobudo sprejeli in tako je pomladi leta 1966 Tretji Trubarjev zbornik izšel (prva dva sta izšla na SM ob 400-letnici Trubarjevega rojstva in 400-letnici prve slovenske knjige). Prav je, da omenim naklonjenost s strani predsednika SM Jožeta Mahničarja, podpredsednika Primoža Simonitija in tajnika Draga Jančarja (čeprav si je ta kasneje ustvaril zelo izkrivljeno podobo o društvu – upam, da se je je do zdaj že znebil!). V uredniškem odboru smo bili in odlično sodelovali slavist in literarni zgodovinar Jože Pogacnik, ugledni jezikoslovec Franc Jakopin in jaz. Treba je dati priznanje tudi takratnima ministroma za kulturo Sergiju Pelhanu in Janezu Dularju, ki sta z velikim razumevanjem finančno podprla izdajo. Žal je v zborniku objavljen le ožji tematski izbor iz obsežnega gradiva, a drugače ni šlo (čeprav so nam nekateri ne vključeni avtorji to seveda zamerili, tako tudi Jožko Humar).

Zelo lepo oblikovana knjiga (oblikovalka Evita Lukež) je bila naznanilo aktivnosti društva pri izdaji Trubarjevih Zbranih del (urednika Igor Grdina in Jonatan Vinkler) in drugih publikacij (na primer zbornika leta 2001 ob 450-letnici slovenske knjige) ter strokovne revije *Stati inu obstatu*. Lahko rečemo, da je na tem področju društvo v veliki meri uresničilo zastavljene cilje in spodbudilo zadostno število tudi mlajših strokovnjakov, da bo njegova dejavnost odmevala (z dosežanimi rezultati, zavezami in izzivi) tudi, ko bo odšla generacija, ki je konstituirala in doslej »nosila« Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. Upajmo, da bo tako tudi na drugih področjih in načinih delovanja, o katerih tu nisem govoril, sem pa z mislijo/upanjem nanje posebej poudaril tako različnost ustanovnih članov in članic društva kot dejavno navzočnost članov in predstavnikov protestantskih verskih skupnosti, posebej seveda evangeličanske, pri njegovih začetkih.



Mag. Ana Porenta

urednica društvenega
glasila Lubi Slovenci

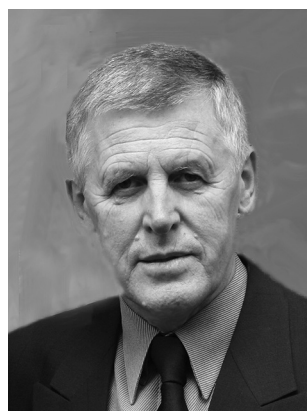
Najprej sploh nisem vedela, da Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar obstaja, čeprav sem bila leta 2008 na proslavi ob petstoti obletnici Trubarjevega rojstva in sem se ob množicah, ki so se zgrinjale na Rašico, zavedla, da Trubar ni le nekdo, s katerim ima človek osebno zavezo (če pišeš literaturo, še toliko bolj), ampak po 500 letih še vedno odmeva v narodu, jeziku, kulturi. Že od osnovne šole, kjer me je slovenščino učil profesor Janez Debeljak, ki je prihajal iz Trubarjevih krajev in pri katerem smo se učili odlomke iz Trubarjevih starodavnih knjig, se mi je zdel junak: nekdo, ki prelomi usodo in se z jasnovidnostjo, pogumom in ne brez hudih težav pregrize do spoznanja, kako bi govorjeno besedo zapisal in iz nje napravil knjigo. Kljub latinskim in nemškim šolam želi pisati v materinem jeziku. In razsvetliti ljudi s knjigo. Poleg *Katekizma* izda *Abecedarij*, s katerim pouči, kako se učiti brati in pisati. Moje občudovanje do Trubarja je potem samo še raslo. Z njim sem se zdela povezana tudi, ko sem skoraj desetletje dolgo pisala učbenike in priročnike za opismenjevanje na začetku osnovne šole.

Usoda je nanescila, da sem se priselila na Kukmako, kjer prebivam in ustvarjam svojo literaturo že četrto stoletja in 14 let urejam *Pesem si*, ki sva ga z mojem Gregorjem Grešakom ustvarila 2007 in že v začetku odločila, da bo letno srečanje ustvarjalcev poezije imelo svoj simbolni dom pri Trubarju, na njegovi domačiji na Rašci. Tam se vsako leto srečujejo pesnice in pesniki z vseh koncev Slovenije, da bi s prireditvijo pospremili nov zbornik sveže poezije, izbrane iz objavljenih pesmi na elektronskem mediju www.pesem.si, kjer se skozi leto družimo le virtualno. Trubarju prinesemo pesmi, v katerih zveni slovenščina še danes.

Moji prvi stiki s SPD so bile proslave ob dnevih reformacije na Rašci. Srečevanja z intelektualci in poznavalci Trubarja so bila vedno navdihujoča in zanimiva. Pridružila sem se SPD – podružnici Rašica – in se počasi, a zanesljivo pričela zanimati za delovanje tega društva in njegove dejavnosti, ki so me navdušile; še posebej tiste, ki osvežujejo zgodovinska dejstva in jih oblikujejo tako, da so dostopna današnjim ljudem, ki bi jih sicer ne spoznali ali se jih zavedali. Tako se mi zdi imenitno, da na Rašci obiskovalci lahko vežejo knjige, kot so to počeli v takratnih časih (Zavod Parnas), da prisluknejo temeljiti in živi razlagi njegovega življenja in dela z našim vodičem Andrejem Perhajem ... Odličen projekt je tudi likovno literarni natečaj Na obisku pri Juriju Dalmatinu za mlade, ki ga pripravljajo pri SPD podružnici Posavje. Društvo obuja tudi spomin na požig knjig, ki poteka v sodelovanju z Mestno knjižnico Ljubljana in Mestno občino Ljubljana – prireditev Vrnimo ljudem knjigo obeležuje 20-letnico tega dogodka. Revija *Stati inu obstatu* ter pogovorni večeri v Trubarjevi hiši literature pridajo k izjemno pisanemu mozaiku, ki pogloblja naša vedenja in širi duhovna obzorja.

Ko je naš predsednik Matjaž Gruden nastopil druge funkcije, sem na njegovo pobudo prevzela vodenje Podružnice SPD Rašica. Priznam, da bi lahko naredila veliko več za SPD, a žal sem zelo zasedena z ustvarjanjem, mentorstvom in urejanjem novih literarnih del, poklicno pa delujem kot učiteljica in se temu ne morem posvečati v tolikšni meri, kot se nekateri člani, ki jih zato občudujem. Sem pa lani sprejela urednišvo *Lubih Slovencev*, da bi pridala košček k tej sestavljanji, ki se odvija že dve desetletji in pol.

Društvo želim, da vztraja. Vsak človek je pomemben in vsako, četudi majhno delo, ki pomeni poklon jeziku, izročilu in ohranjanju spomina, je dejanje naše narodne in kulturne identitete. Ker nam je veliko lažje, kot je bilo Trubarju in njegovim sodobnikom, ne pomeni, da lahko lagodno čakamo, kaj bo z našim jezikom in kulturo. Poskrbimo za nadaljevanje izročila in bogate dediščine, čeprav s skoraj neopaznimi deli – v svojih vsakdanjih življenjih in delovanjih. Luč, ki jo je prižgal Trubar, ne sme ugasniti ...



Kazimir Rapoša

bivši dvojni urednik
in deklica za vse

Proti koncu leta 1994 je bilo v Ljubljani ustanovljeno Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. Ni bilo nobene dvoma, da bo društvo zelo aktivno in dejavno na najrazličnejših področjih. Že ustanovnim članom je bilo jasno, da bo treba vse te aktivnosti dokumentirati in shraniti, z njimi seznanjati člane in prijatelje društva, čez leta pa tudi naše potomce.

Zato so se že po dobrem letu in pol, maja leta 1966, ustanovitelji društva odločili delo društva pregledati in s pregledom seznaniti najširše članstvo. Pripravili in izdali so *Letopis '95*, prvo društveno publikacijo v skromni obliki, z aktualno vsebino in nujnimi informacijami, a hkrati z napovedjo bogate publicistične in izdajateljske dejavnosti kdaj kasneje, ko bodo okoliščine to dovoljevale in tudi zahtevale.

V lanskem letu je minilo 25 let od te naše prve publikacije in že močno zgoščen pregled opravljenega dela v tej številki *Lubih Slovencev* bo s svojim obsegom in pestrostjo marsikoga presenetil. Od prvih skromnih začetkov na šestih straneh je naše glasilo naraslo v bogato brošuro, ki se občasno – odvisno od velikih zgodovinskih dogodkov – približa stotim stranem!

Poglejmo in spomnimo se začetkov našega glasila in njegove preobrazbe v petindvajsetih letih. Iz kratkega impresuma na zadnji strani vidimo, da je prvo številko in tudi tri naslednje zapisal, uredil in celo razmnožil tajnik društva Geza Filo, evangeličanski duhovnik v Ljubljani. Očitno je v vsem tem napornem delu posnemal svojega vzornika izpred 500 let, katerega ime nosi naše društvo. Njegovi člani vsekakor cenimo njegov trud.

Po dveh letih se je *Letopis* po Trubarjevem reklu preimenoval v *Stati inu obstati*. Še dve leti kasneje pa je močno spremenil in polepšal svojo zunanjo in notranjo podobo, ki sta ostali v osnovi nespremenjeni do današnjih dni. Spet smo pri starih modrecih, ki pravijo, da se konja, ki dobro teče, ne menja ...

Od 5. do 9. številke ni več navedenega urednika, pač pa je v peti številki pod uvodnik podpisan Bela Sever, naš član in urednik v Mladinski knjigi, zato upravičeno domnevamo, da je bil urednik teh števil prav on. V deveti številki pa se njegovo ime prvič (in zadnjič) pojavi v kolofonu, žal pa takoj na prvi strani tudi slovo od njega izpod peresa našega predsednika. 10. številko (2005) in vse naslednje do 19. je uredil naš član Dušan Voglar, ki je nivo ureditve dvignil na zavidljivo višino. Bil je dolgoletni urednik mnogih knjižnih izdaj v slovenskih založbah, svojo profesionalno pot pa je končal pri Mladinski knjigi kot urednik Enciklopedije Slovenije.

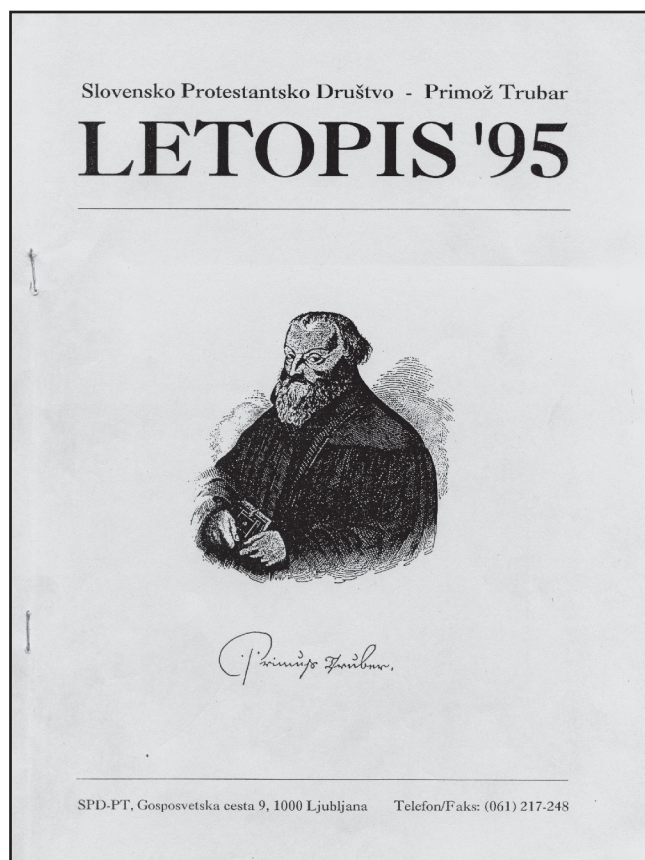
Po tej številki se je nekako zaključilo začetno obdobje izdajanja našega glasila. Prestali smo otroške bolezni prvih štirih števil, a smo hkrati konsolidirali društvene akte in programske usmeritve, skratka postavili smo se na noge. Žal pa ni šlo vse tako gladko. Kot strela z jasnega nas je leta 2002 presenetila smrt našega prvega predsednika in enega najzaslužnejših ustanoviteljev dr. Ota Norčiča. Komaj smo si malo opomogli od šoka, že nas je doletel naslednji: čez slabi dve leti nas je zapustil še Bela Sever, spet eden od najbolj agilnih članov društva in naš urednik, kot geograf sicer zadolžen za načrtovanje in izpeljavo društvenih ekskurzij.

A tokrat smo imeli nekaj sreče. Ker smo si morali čimprej izbrati novega predsednika, smo poiskali dva primerna kandidata. Z minimalnim številom glasov je bil izbran Viktor Žakelj, družbenokritični ekonomski in politični mislec, publicist in govornik. Med verskim delom društva je ta izbira povzročila nekaj negotovanja, ki pa je hitro potihnilo, ko so člani njega, predvsem pa njegovo zavzetost, vztrajnost in pripravljenost za delo dodobra spoznali. Kako dobra je bila ta izbira, se je kmalu izkazalo, saj je kot predsednik neutrudno in zelo uspešno deloval celih 15 let, do leta 2017, ko ga je zamenjal Matjaž Gruden, tako rekoč Trubarjev rojak in naslednik z Rašice.

Z 11. številko je glasilo še enkrat (poslednjič!) spremenilo ime. Ker smo v tem obdobju (leta 2005) pričeli izdajati novo revijo za vprašanja protestantizma, smo naš seriozni naslov *Stati inu obstati* dodelili njej, glasilu pa smo namenili prijazen Trubarjev nagovor svojemu ljudstvu (torej bralcem našega glasila) **Lubi Slovenci**. Pričakujemo, da bo ta sprememba dokončna ...

Z visokim nivojem urejanja je Dušan Voglar »otežil« delo svojim naslednikom, najprej meni (od 19. do 23. številke), nekoč uredniku Cankarjeve založbe, nato pa Ani Porenta, naši članici iz Trubarjevih krajev, ki je pred dvema letoma (št. 24) uredniško delo prevzela kot vsestranska sodelavka na različnih literarnih in organizacijskih področjih. Že po dveh številkah glasila se vidi, da smo naredili dobro izbiro.

Na koncu še na kratko o članih društva, ki so se spopadali z oblikovno platjo našega glasila. Prve številke v svojih porodnih težavah preprosto niso mogle štartati drugače, kot so, saj so dejansko bile izdelek enega samega univerzalnega urednika in tajnika društva Geze Fila. Razvoj je očitno zahteval višji nivo oblikovanja in številka 5-6 ga je tudi dobila. (Mimogrede, to je edina dvojna številka v dolgi zgodovini glasila!) Od te do 12. številke je revijo formalno oblikoval Parnas, zavod za kulturo in turizem Velike Lašče, dejansko pa naša članica Metka Starič, ki pa ni navedena v nobeni številki. Leta 2008 (13. številka) sem oblikovanje prevzel kot nekdanji tehnični urednik (in urednik) Cankarjeve založbe in ga opravljam še danes (v odstopu).



Naš slavljenec, prva številka društvenega glasila iz leta 1995

Rekli smo že, da je od prve likovne spremembe leta 1999 podoba glasila tako rekoč nespremenjena, kar pa ne drži za notranjost. V prvih letih glasilo ni imelo nobenih ilustracij, potem dolga leta le tu in tam kakšno. V zadnjih dobrih desetih letih pa so številke kar bogato ilustrirane s fotografijami naših prireditelj, avtorjev, sodelavcev, nastopajočih, razstav, dogodkov itd. Še posebej bogato so dokumentirani dogodki z naših strokovnih ekskurzij po Trubarjevih postajah v tujini in krajših izletov, na katerih raziskujemo Slovenijo. Bralci glasila so ta dodatek k pretežno strokovnemu tekstu in informativnemu besedilu zelo dobro sprejeli.

Pred nekaj leti pa so se v skladu z duhom časa *Lubi Slovenci* pojavili tudi v sodobni elektronski verziji na naši internetni strani. Začeli smo s številkami zadnjih šestnajstih let (od številke 12/2007 naprej) in to iz preprostega razloga, ker smo te številke imeli shranjene v pravi elektronski obliki in jih ni bilo težko prenesti na internetno stran. Ob pripravi na praznovanje našega jubileja smo se odločili, da internetno stran dopolnimo z vsemi manjkajočimi številkami (od 1 do 11) in tako kompletiramo naš prikaz. Ker teh števil nihče ni ohranil v elektronski obliki, je bilo treba opraviti težaško delo – skenirati vse izvode in jih prilagoditi novi tehnologiji. To delo je bilo opravljeno tako rekoč amatersko na podlagi starih tiskanih revij, kar se pozna v primerjavi z novejšimi številkami. Kljub manjšim lepotnim pomanjkljivostim imamo sedaj tudi na internetu dostop do vseh naših števil. Bralci bodo tako ob pregledovanju našega petindvajsetletnega dela z lahkoto dostopali do katerega koli članka, v katerega bi se radi poglobili. Zato naš prikaz minulih 25 let, ki ga berete sedaj, ni popoln, saj bo večji del števil predstavil le v močno skrčenih izvlečkih in zmanjšanem obsegu. Bralci naj si torej ob branju na papirju odprejo še ustrezno številko in stran revije na računalniškem naslovu <https://društvo-primožtrubar.si/lubi-slovenci/>.

PREDGOVOR

V društvo sem prišel nekje v prvi polovici leta 2005, potem ko je razpadlo Društvo Prekmurcev v Ljubljani, v katerem sem precej aktivno delal kakšnih pet let ali nekaj več. Po slabih dveh letih je prva tehnična urednica glasila *Stati inu obstatu* Metka Starič izrazila željo, da bi prenehala opravljati to delo. Ker je tehnično urejanje in priprava publikacij za tisk bila nekaj let moja zadolžitev v založbi, so me povabili, da prevzamem to delo, kar sem tudi sprejel.

S takratnim urednikom Dušanom Voglarjem sva se hitro ujela in prvi rezultat tega sodelovanja je bila številka 13/2008, slavnostna številka ob Trubarjevi 500. obletnici rojstva, z 88 stranmi najdebelejša doslej. Tehnično delo se mi je čez nekaj let razširilo še na urejanje, ko je tudi Dušan Voglar odpovedal sodelovanje zaradi drugih zadolžitev in predvsem težav z zdravjem. To zadnje je doletelo tudi mene in sem pred dvema letoma predal urejanje *Lubih Slovencev* sodelavki Ani Porenta z Rašice. Našel sem tudi naslednika za tehnični del urejanja, ki pa zaradi zasedenosti doslej še ni mogel prevzeti svojega dela.

Ko se je približala 25-letnica izhajanja glasila, sem se zaradi moralnega mačka in uredništvine zasedenosti ponudil, da pripravim daljši prispevek o zgodovini glasila in njegovo predstavitev do lani, ko je minilo teh 25 let. Za predpripravo sem se najprej lotil skeniranja (preslikavanja) posameznih številk od 1 do 13, torej do prve, ki sem jo naredil sam s svojim programom. Društvo je želelo, da vse naše številke objavimo na internetni strani, kjer bodo na voljo širši publiki. Vse svoje številke sem že pred časom poslal računalničarju, ki je kreiral našo spletno stran. Priprava prvih številk pa mi je vzela kar precej časa in tudi moči, ker je takšno skeniranje vseh strani za amaterje precej počasno in naporno delo. A na začetku tega leta mi je le uspelo vse te številke poslati urejevalcu strani. Tako imamo od začetka januarja na spletni strani predstavljene celotne *Lube Slovence*.

Sedaj sem sem lahko pričel z delom po zamišljenem načrtu in obdelal nekako prvih deset številk glasila. Čeprav je šlo počasi, posebnih težav ni bilo. Kmalu pa sem spoznal, da se bo na ta zamišljen način slavnostna številka močno odebelila. Prvih 10 številk je razmeroma drobnih, imajo v povprečju okoli 10 strani. Nadaljnjih 15 številk je bistveno debelejših, imajo v povprečju 50 strani, nekatere tudi več. Vse številke skupaj imajo dobre 3 milijone črk ali 1250 strani! En povprečen roman ima 300.000 črk, kar zneso 10 romanov! Torej vidimo, kako obsežno delo smo opravili v teh 25 letih!

Zaradi vsega tega sem se odločil, da predstavitev po desetih številkah močno poenostavim. Ne predstavljam več posameznih številk v celoti, pač pa njihovo združeno vsebino bolj informativno, zbrano po tematiki, po vsebinskih sklopih, tudi po podružnicah, in predvsem po rubrikah, kot so se uveljavile kasneje. Zanimive prispevke torej povzemam v zelo skrajšani obliki, na pomembnejše pa posebej opozarjam. S količino teh kratkih prikazov želim prikazati tudi produktivnost našega članstva in bogastvo društvenih programov. Edina izjema je zlasti prva številka, ker je pač prva z nekaterimi najpomembnejšimi informacijami. Odkar imamo vse številke pregledno objavljene na naši spletni strani, za tako obširno predstavitev ni nobene potrebe več. Na tak način se je tudi skupni obseg glasila spustil na sprejemljiv obseg. Vsakdo si lahko prebere članke, ki ga posebej zanimajo, na strani z naslovom <https://drustvo-primostrubar.si/lubi-slovenci/>

Pregled rubrik/poglavij

Razdelitev na rubrike smo uvedli s številko 13/2008. Osnovne rubrike se v tem pregledu ujemajo s posameznimi poglavji, kar bo tudi razvidno iz kazala. Že od nekdaj, še pred uvedbo rubrik, smo prispevke razporejali več ali manj po enakem ali zelo podobnem razporedu, in so sedaj po njem tudi predstavljeni, tako da jih ne bo težko najti.

Večina dogodkov in aktivnosti društva je skoncentrirana na naša največja praznika, Trubarjev dan 8. junija in dan reformacije 31. oktobra. V glavnem so skoraj vsi dogodki, ki so se zvrstili v pomladnem terminu od začetka leta, razvrščeni v rubriko Trubarjev dan, vsi jesenski in nato do konca leta pa v dan reformacije in nekatere druge. Trubarjev dan kot praznik smo dobili šele s številko 16/2011, vendar že od vsega začetka v njem prikazujem članke, ki so povezani s to temo.

Slovesnosti ob dnevu reformacije so eden najbolj vidnih rednih zunanjih pokazateljev našega dela. Praznik je pomemben (tudi) zaradi velikega števila uglednih govornikov, ki so se zvrstili na osrednjih praznovanjih in po mnogih lokalnih prireditvah po Sloveniji. Ta natančnost je namerna tudi za to, da se vidi uglednost, množičnost in raznovrstnost govornikov ter številčnost prizorišč in krajev, kjer je prisotnost protestantskega in Trubarjevega duha še danes živa in prisotna.

Nekatere rubrike tečejo v prikazih skozi celotno obdobje, torej od začetka do konca. To so poročila o osrednjih dejavnostih društva: seznam proslav ob praznovanju dneva reformacije z navedbo lokacije in govornikov na osrednji državni proslavi, pa tudi govornikov na vseh lokalnih proslavah. Govore v prikazu sem namenoma izpustil, ker bi jih s krajšanjem ali povzemanjem močno osiromašil. Ne bo jih težko najti na naši spletni strani. Drugi takšen pregled je seznam vseh izletov, večinoma v zelo skrajšanih opisih, toliko da nas pritegnejo k branju celotnih (precej dolgih) tekstov. Potem imamo skupino rubrik, kjer tečejo prikazi samo v času pomembnega dogodka, recimo številka 13/2008 ob 500. obletnici Trubarjevega rojstnega dne, ali številki 21/2016 in 22/2017 ob 500-letnici reformacije.

Končujem z opisom posameznih podružnic in njihovega dela. Predstavljene so vse naše podružnice od ustanovitve naprej s programi, uspehi, načrti in težavami. Ker nekatere aktivnosti društva in podružnic potekajo že od vsega začetka delovanja, se marsikakšna tematika ponavlja vsako leto. Nima smisla, da bi o njih poročal ob vsaki ponovitvi, je pa vsaka dejavnost ob primernih priložnostih prikazana z daljšim prikazom. Marsikateri prispevek v pregledu zaradi razumljivih razlogov seveda ne bo mogel biti posamezno predstavljen. Vsi daljši in pomembni bodo vsaj na kratko omenjeni z naslovom in lokacijo, s tem bo olajšano njihovo iskanje na naši internetni strani.



ZAČETKI

V prvih številkah glasila zaradi pomembnosti nekatere prispevke objavljamo v celoti ali le delno skrajšane. V prvi so takšni predsednikov uvod, poročilo o ustanovitvi, o prvi društveni prireditvi Biti jezik, o začetku Slikarske kolonije Primož Trubar ter o poročilu z osrednje proslave ob dnevu reformacije. Začetek vsakega biltena označujeta njena zaporedna številka in letnica izida.

1/1995

Spoštovane članice, spoštovani člani!

Pred Vami je Letopis 95. Pripravili smo ga z namenom, da boste v pisni obliki imeli pri roki najpomembnejše podatke o delu našega društva v preteklem letu.

*V njem so navedeni glavni dogodki od ustanovitve društva pa do konca preteklega leta. Zato sta obseg in vsebina letopisa omejena na najnujnejše informacije. Če bodo okoliščine dovoljevale, bomo naredili kaj več, da bi naše društvo imelo obsežnejšo publicistično in informacijsko dejavnost. Takrat bi se lahko, ob primerni zasnovi in uredniški politiki, pojavila zahtevnejša besedila, ki bi se nanašala na probleme in področja, ki smo jih zapisali v programskih izhodiščih. Z drugimi besedami; če se bo delo društva nadaljevalo v nakazanih smereh, lahko pričakujemo, da se bo tudi ta naš »Letopis« primerno obogatil s kvalitetnimi prispevki strokovnega in raziskovalnega značaja.**

Sčasoma bi lahko na ta način prerasel okvir zgolj društvene-ga informativnega glasila. To bi seveda zahtevalo zavzeto delo kompetentnih ljudi na zgodovinskem, literarnem, kulturno-povzetnem in drugih področjih; povsod tam, kjer so pač izrazitejši sledi bogate protestantske dediščine, ki nas čedalje bolj, same po sebi, navajajo na raziskovalno, publicistično in literarno delo.

Upajmo, da se bodo stvari ugodno razvijale, in da je ta prvi korak, ki ga delamo, začetek daljše poti v prijaznejšo bodočnost.

Maja 1996

Oto Norčič

* Vizija našega prvega predsednika se je že po slabem desetletju društvenega obstoja leta 2005 uresničila v obliki ugledne revije za vprašanja protestantizma z naslovom *Stati inu obstatu*. Žal je dr. Oto Norčič ni dočakal, prepričani pa smo, da bi bil nanjo zelo ponosen. (Op. ur.)

Ustanovitev Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar

V Ljubljani je 14. oktobra 1994 bilo ustanovljeno Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar (SPD-PT). Več kot sto udeležencev se je zbralo na ustanovnem občnem zboru v stekleni dvorani hotela Lev. Na zboru so načrtali pot vsebinskih in formalnih pogojev, ki so bili potrebni za ustanovitev društva in nanizali široko paleto dejavnosti, s katerimi se namerava ukvarjati društvo, predvsem v želji za boljšim informiranjem članov in sploh Slovencev. Med najpomembnejša področja delovanja sodi predvsem Trubarjev prispevek pri opismenjevanju Slovencev v lastnem jeziku, v slovenskih knjigah, skupaj s svojimi nasledniki, osveščanju vernikov s pridobitvami reformacije in ohranjanje dosežkov in naprednega izročila protestantizma, ne glede na svetovni nazor, versko in politično pripadnost ter nacionalno opredeljenost.

Društvo bo svoje delovanje in program razširilo na krajevne podružnice po vsej Sloveniji, v katerih bi vsebinsko pokrivalo predvsem lokalna vprašanja na zgodovinskem, literarnem,

etičnem, estetskem, družbeno-ekonomskem, kulturnem, religioškem in drugih področjih.

Programska izhodišča za občni zbor je sestavil pripravljalni odbor, ki so ga sestavljali dr. Ludvik Horvat, dr. Marko Kerševan, dr. Oto Norčič, Milan Bajalo, Miki Beer, Geza Džuban, Geza Filo, Feri Horvat, Drago Kuhar, Bela Sever, Drago Šiftar, Jože Štivan in Štefan Temlin.

Iz govora dr. Ota Norčiča

Spoštovani zbor! Željo in potrebo po tem, da bi ustanovili Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, je večina članov pripravljalnega odbora imela v mislih že dolgo pred dejanskimi pripravami za ustanovitev. Intenzivnejše priprave so se začele v mesecu maju letos (1994) in se nadaljevale vse do danes ...

Danes smo se zbrali ljudje različnih življenjskih in svetovnih nazorov, političnih in drugih usmeritev (vključno verskih), ne z namenom, da se konfrontiramo in delimo, marveč da se združimo ob neki vseslovenski ideji, ki izhaja iz daljnega 16. stoletja in ki jo je udejanil in osmisil Primož Trubar s krogom razsvetljenih Slovencev v protestantskem gibanju ...

Ohranjanje in proučevanje protestantskega izročila bistveno prispeva k premagovanju ovir in težav, s katerimi se srečujemo na poti do dokončne narodne emancipacije ... Z večjo nacionalno samozavestjo, z odprtostjo za vse napredne vplive, z zlahtno dediščino protestantskega, kulturnega in širšega družbeno-političnega razvoja se moramo napotiti tja, kamor v resnici spadamo in kamor so se slovenski protestanti napotili v 16. stoletju, pa žal niso prišli do cilja. Ta Trubarjeva Evropa nam je po zlovesčih znakih iz neposredne bližine očitno še vedno neprimerno bolj naklonjena kot naši sosede.

Prva društvena prireditev »Biti jezik«

14. marca 1995 je SPD-PT v Cankarjevem domu v Ljubljani pripravilo svojo prvo kulturološko prireditev z naslovom »Biti jezik«. Na omizju o jeziku so sodelovali dr. Matjaž Kmecl, dr. Igor Grdina, Drago Kuhar, Zdravko Zupančič in prof. Peter Kovačič-Peršin. Prireditev sta s kulturnim programom popestrila flavtistka Jurka Zoroja in igravec Dario Varga.

Slikarska kolonija ob prazniku dneva reformacije

V počastitev državnega praznika dneva reformacije je SPD PT v dneh med 19. in 21. oktobrom 1995 priredilo v Moravskih Toplicah prvo slikarsko kolonijo, ki naj bi postala tradicionalna. Na njej so sodelovali vidni slovenski likovni umetniki, akademski slikarji Nikolaj Beer, Rado Jerič, Štefan Galič, Zdenko Huzjan, Marjan Skumavc, Apolonija Simon in Herman Gvardjančič.

Kolonija je potekala v prostorih Evangeličanskega mladinskega doma v Moravskih Toplicah pod gostiteljstvom seniorju Geze Erniše. Kolonijo so z odkupom po ene slike podprla velika prekmurska podjetja (mnogih dandanes ni več!) ter Evangeličanska cerkev. Šest slik je ostalo društvu za prodajo. Dela, ki so nastala v koloniji, so bila razstavljena v Galeriji v Murski Soboti, otvoritev pa je bila 28. oktobra 1995.

Dan reformacije – osrednja proslava

SPD PT in Ministrstvo za kulturo RS sta ob državnem prazniku dneva reformacije v Slovenskem narodnem gledališču Drama pripravila osrednjo slovensko proslavo. Udeleženci so

dvorano napolnili do zadnjega kotička in s tem dokazali, da 31. oktobra ne praznujemo brez razloga. Ta praznik Slovenci v resnici potrebujemo za svoje narodno zdravje, kar so z udeležbo dokazali tudi visoki gostje, med njimi predsednik države Milan Kučan, strankarski prvaki, poslanci, predstavniki diplomatskega zbora, cerkve ter vidni slovenski kulturniki.

Za uvod je zbrane v slavnostnem govoru nagovoril dr. Oto Norčič, predsednik društva, za tem pa so gledališki igralci uprizorili predstavo »Knjiga knjig«, sestavljeno iz odlomkov iz predgovorov del utemeljiteljev slovenske pismenosti in evangeličanske kulture slovenskih protestantskih piscev. Odlomke je izbral in povezal v celoto Drago Kuhar, predstavo pa režiral Zdravko Zupančič.

Iz govora dr. Ota Norčiča:

»31. oktobra praznujemo državni praznik dan reformacije. Za večino protestantske Evrope je to tisti simbolni dan, ko je Martin Luther na vrata wittenberške cerkve nabil 95 tez in s tem povzročil versko gibanje, ki ga imenujemo reformacija. Ta datum pomeni pomemben mejnik v zgodovini številnih evropskih narodov in držav ...

Načela in norme protestantske etike so pripomogle, da se je gospodarstvo v protestantski Evropi od Skandinavije do Srednje in Zahodne Evrope in Severne Amerike hitreje razvijalo, kot v drugih delih sveta. Protestantsko gibanje je doseglo tudi slovenske pokrajine. A razmere pri nas niso bile v prid dokončne uveljavitve, čeprav je Trubarjevo široko zasnovano delo pritegnilo v reformacijo polovico Slovencev. Oblast na Slovenskem ni bila naklonjena novim idejam in jih je s protireformacijo ob koncu 16. stoletja tudi s silo zatrla.

Trubar je moral reševati svoje življenje z begom v Nemčijo. Kljub izredno težkim razmeram je tu leta 1550 natisnil prve slovenske knjige in do konca stoletja s sodelavci Jurijem Dalmatinom, Adamom Bohoričem in Sebastijanom Kreljem natisnil več kot 50 knjig, skupaj z Dalmatinovo *Biblijo*, ki so jih vse z velikim trudom prepeljali v Slovenijo ...

V zavesti mnogih Slovencev je še vedno prisotna izkrivljena slika o razsežnostih slovenske reformacije in protestantizma. Največkrat se smatra, da je v 16. stoletju šlo zgolj za versko gibanje in nastanek prvih slovenskih knjig. A slovenska reformacija je bila mnogo več: dala nam je knjižni jezik, prvo slovensko književnost in slovnico, slovensko cerkev, prvo prosvetno šolstvo in prvo javno knjižnico. In kar je najpomembnejše: izoblikovala je zavest o pripadnosti ljudstva k razpoznavni etnični skupini, ki se imenuje slovenski narod.

Z vsem tem se je slovenski narod dokazal in se začel enakopravno vključevati v najnaprednejše evropske tokove. Zato lahko rečemo, da Primož Trubar ni samo oče slovenske književnosti, ampak tudi oče slovenskega naroda. Čas je že, da mu to priznamo in poimenujemo katero od najpomembnejših institucij z njegovim imenom.

Pri tem pa ne smemo pozabiti slovenskih prekmurskih protestantov – Števana Küzmiča, Franca Temlina, Mihaela Severja, Mihaela Bakoša in drugih – ki so od 18. stoletja pa vse do danes nadaljevali in razvijali protestantske ideje. Tudi zaradi njih se je Trubarjeva protestantska cerkev v največji meri ohranila edino v Prekmurju ...

Glede na povedano je vsekakor potrebno poudariti, da je dan reformacije velik slovenski državni praznik, praznik vseh državljanov Slovenije. Zato ga praznujemo z zavestjo, da smo po zaslugi Trubarja in njegovih razsvetljenih somišljenikov bili v Evropi že v davnem 16. stoletju in da naša duhovna in materialna povezanost z razvito Evropo ni nikoli prenehala.«

2/1966

Ob obisku papeža Janeza Pavla II.

Ob skorajšnjem papeževem obisku v Sloveniji je kar nekaj prahu dvignilo pismo predsednika društva Primož Trubar in seniorja Evangeličanske cerkve tiskovnemu uradu slovenske škofovske konference, v katerem sta naša predstavnika izrazila pričakovanja, da naj bi papež med svojim obiskom storil spravno gesto nasproti slovenskim protestantom v času protireformacije. V pismu sta opozorila na slovesnosti ob proslavi visoke obletnice smrti Primoža Trubarja, na njegove zasluge kot očeta slovenske književnosti, pa tudi na druge protestantske pisce, ki so v 16. stoletju skupaj izdali nad 50 knjig v slovenskem jeziku, in še posebej na celotni prevod *Biblije*, ki jo je prevedel Jurij Dalmatin. Papežev obisk bo vsekakor velik dogodek za vse vernike rimsko-katoliške cerkve in veliko priznanje mladi slovenski državi. Hkrati pa nas omenjeni dogodki neprijetno spominjajo na vsa skrajna dejanja iz obdobja protireformacije s preganjanjem Primoža Trubarja in drugih protestantov, fizičnimi obračuni s protestantskimi verniki, požiganjem protestantskih knjig ter izgonom več kot 600 najpremožnejših protestantskih družin v tuji svet, kjer so se popolnoma porazgubili. Ta boleča rana vse do danes ni zacekljena. RKC teh dejanj, ki jih je sama organizirala, ni nikoli obžalovala, kaj šele, da bi se slovenskemu narodu opravičila. Zato predlagamo, da papež Janez Pavel II. s primerno simbolno gesto opravi to dejanje, ki bi v praksi dokazalo, da duh ekumenizma res živi.

Nadškof Alojzij Šuštar je v odgovoru izrazil neprijetno presenečenje, zlasti zato, ker je bilo objavljeno tudi v sredstvih družbenega obveščanja. Po točkah navaja svoje pripombe, med njimi: Zadeva Primoža Trubarja ni zadeva vesoljne katoliške Cerkve, ampak stvar slovenskega naroda in katoliške Cerkve v Sloveniji, zato mu ni jasno, kaj naj bi papež pri tem naredil. Slovenska Evangeličanska Cerkev je bila uradno povabljen k papeževemu obisku in upa, da je vabilo sprejela. Jasno je, da se je za časa reformacije in pozneje tudi drugod marsikaj zgodilo, kar je vredno obžalovanja. Cerkve so bile takrat veliko bolj povezane z državo in oblast je odigrala odločilno vlogo na obeh straneh. Zato ni mogoče trditi, da je katoliška Cerkev organizirala vsa tista skrajna dejstva, o katerih pismo govori. Če bi bilo javno opravičilo za dogodke pred 400 leti smiselno, bi se moralo zgoditi v neki skupni izjavi, da ne bi nastal vtis, da je vsega kriva samo ena stran. Dan reformacije obhajajo vsi verniki že dalj časa, zadnja leta je to tudi državni praznik, ki ga ustrezno zaznamujejo tudi mediji. Papež si močno prizadeva za pravi ekumenizem med vsemi cerkvami, žal pa ponekod ni pripravljenosti. Nadškof pričakuje, da bo papežev obisk v Sloveniji potekal dostojanstveno in se zahvaljuje SPD Primož Trubar, če bo k temu kakorkoli prispevalo.

Neobjavljen pogovor dr. Ota Norčiča z novinarko Vestnika N. Rituper

Pogovor predsednika našega društva z novinarko Vestnika o nekaterih aktualnih vprašanjih je bil opravljen v začetku maja in poslan Vestniku 13. maja 1996, a potem ni bil objavljen. Očitno nekemu ni bil všeč ... V skrajšani obliki ga ponovno predstavljamo članom.

Protestantizem ni le cerkveno gibanje, ampak je tudi gibanje za slovenski narod ...

V začetku je bil cerkveno gibanje, a je ta okvir hitro prerasel in postal družbeno gibanje, ki je v osnovi spremenilo pogled na svet. Ljudje so se identificirali s to novo vero in giba-

njem, postali so samostojnejši, niso več potrebovali posrednika za reševanje svojih problemov. Rodila se je protestantska etika, ki sovpada z razvojem liberalnega kapitalizma. Oboje je padlo na plodna tla zlasti v deželah Severne Evrope.

Trubarja imamo radi, a kar je za Slovence Trubar, je za Prekmurce Štefan Küzmič ...

Se popolnoma strinjam. Küzmič je znal ohraniti slovenstvo v tem odrezanem koščku Slovenije, v Prekmurju. Skupaj z drugimi prekmurškimi protestantskimi pisci je pomagal ohraniti etnično skupnost Prekmurških Slovencev. To je njegova velika zasluga, primerljiva s Trubarjevo. Po raziskavi na FDV o znamenitih Slovencih je Trubar daleč na prvem mestu, pred Prešernom. Torej Slovenci nismo tako nestrpni, kot kažejo nekateri krogi v Rimo-katoliški Cerkvi, za katere je Trubar samo reformator in heretik. Že zaradi tega ga je treba primer- no predstavljati in interpretirati. Kot so slovenski pisци ohranjali slovenski jezik po Sloveniji, so ga prekmurški z določenim zamikom ohranjali v Prekmurju. Tudi zaradi tega smo se Prekmurci obdržali, čeprav smo bili dolgo ločeni.

Za vse to, kar se je dogajalo in se še dogaja v teh 400 letih, naj bi se sedaj papež Janez Pavel II. s simbolično gesto opravičil slovenskemu narodu. Zakaj prav sedaj?

Menimo, da je papežev obisk primeren trenutek, da se opraviči za vsa nasprotovanja, ki jih goji katoliška Cerkev do slovenskih protestantskih piscev, vključno s prekmurškimi, do slovenskega jezika, prvih šol, šolstva, prve avtonomne in avtohtone cerkve, vsega gibanja v prid slovenskega naroda in dejstva, da so bili protestanti fizično preganjani, da se je moralo 800 najbogatejših slovenskih družin izseliti, med njimi veliko plemstva, ki ga sedaj nimamo.

Kakšne so bile reakcije?

Nadškof v pismu odgovarja, da je to stvar Rimo-katoliške Cerkve in Evangelikianske Cerkve, ne papeža. Tega ne bi komentiral. Je nekaj znakov, da bi prišlo do pomiritve med cerkvama, ali vsaj do interpretiranja Trubarja. Treba bo še počakati.

Ali je vaše pismo morda delovalo preveč politično?

Ker smo ga poslali v vednost tudi predsedniku države? To smo storili zato, ker je tudi on gostitelj, saj sta papeža povabila skupaj z nadškofom. To zame ni nobena politizacija. Pred nekaj leti, ko je bil papež na obisku na Madžarskem, Češkem in Slovaškem, je tudi tam opravil podobno simbolno gesto. Tudi tam so preganjali protestante in to nas je napotilo k ideji, da ima tudi slovenski narod pravico do tega.

Torej ni bilo poslano, da bi se javnost vznemirjala?

Absolutno ne! Mi samo opozarjamo na stvari, ki so se dogodile. Mi samo nekaj predlagamo in nekaj želimo. Ničesar ne izsiljujemo, druga stran pa naj oceni, če lahko to naredi, sicer bomo s tem pač živeli naprej. Če smo s tem živeli štiristo let, bomo tudi sedaj.

Bi to lahko vplivalo na boljši dialog med obema slovenskima cerkvama?

Mislim, da se bodo te stvari začele reševati. Dosežek bo že, če bodo začeli drugače gledati na zgodovinska dejstva in jih drugače interpretirati, s kakšno primerno izjavo. Če smo v obdobju ekumenizma, bi to lahko bil prvi korak. Saj ekumenizem pomeni določeno komunikacijo med različnimi cerkvami. Tako bi lahko protestantizem in Trubarja pravilno ume- stili v zgodovinski kontekst in našo sodobnost.

To umestitev na pravo mesto pa lahko vzamemo povsem dobesedno. Mislim na postavitev spomenika argentinskemu generalu Joséju de San Martinu, ki ga skoraj nihče ne pozna ...

To nas je precej razburilo, ker bi naj spomenik stal v čez noč preimenovanem parku, delno tudi na po vojni nacionali- ziranem zemljišču Evangelikianske cerkve. Naša cerkev in dru-

štvo sta protestirali, a neuspešno. To, da je Argentina sprejela našo kolaborantsko emigracijo leta 1954, ne more biti razlog za tako nerazumno potezo. Naš predlog je, da se park preime- nuje v Park reformacije in se vanj postavi Trubarjev spomenik.

3/1997

Prispevek Rudija Cipota prinaša poročilo o ustanovitvi podružnice v M. Soboti. Obširnejši povzetek dogajanja ob tem je objavljen v daljšem prispevku o ustanavljanju podru- žnic in njihovih načrtih. (Enako velja tudi o ustanovitvi po- družnice v Mariboru.)

450. obletnica rojstva Jurija Dalmatina

Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar je ob 450. obletnici rojstva Jurija Dalmatina 21. junija 1997 na Trubarje- vi domačiji na Rašici pripravilo kulturno srečanje. O pomenu Jurija Dalmatina za slovenski narod so v svojih predavanjih govorili Matjaž Kmecl, Jože Rajhman in Geza Filo. V progra- mu sta sodelovali tudi vokalni skupini KUD Primož Trubar iz Velikih Lašč in Prekmurke iz Puconcev.

Društveni izlet v Trubarjev Tübingen

Septembra 1997 je društvo priredilo svoj prvi izlet v Tübingen, kjer so v 16. stoletju delovali Trubar, Dalmatin in drugi veliki možje slovenske reformacije. Na pot sta krenila dva avto- busa iz Ljubljane in Sobote. Prevoz in organizacijo je prevzel Kompas, strokovno vodstvo pa so prevzeli člani društva. Takšna delitev dela se je izkazala za uspešno in velja še dandanes.

Nekateri člani so se udeležili sprejema v Evangelikianskem kolegiju v Bad Urachu, ki ga je ustanovil naš Trubar. Sredi lepe- ga dvorišča so Nemci ob 400. obletnici Trubarjeve smrti posta- vili njegov zanimiv kip z nemškim in slovenskim napisom.

Drugi dan smo pričeli z ogledom samostana v Bebenhau- snu, kjer se je mladi Dalmatin pripravljal na svoje življenjsko delo – prevod *Biblije*. Po ogledu smo nadaljevali pot v Deren- dingen, danes tako rekoč predmestje Tübingena, kjer je Tru- bar preživel zadnjih 20 let, ko je opravljal službo božjo v cerkvi sv. Galla, v kateri je tudi pokopan. Bili smo prijetno presene- čeni, ko smo videli, kako domačini skrbijo za Trubarjevo os- talino. Po krajšem postanku v Tübingenu smo še enkrat obi- skali Bad Urach in se nato polni lepih vtisov odpeljali nazaj proti jugu, v našo in prvo Trubarjevo domovino.

Bela Sever

Na koncu biltena opozarjamo na dva izredno zanimiva zgodovinska prispevka in priporočamo ogled na naši spletni strani <https://drustvo-primostrubar.si/lubi-slovenci/>

Dr. Albert Majder

Zasluge slovenskih protestantov v 16. stol. za razvoj slovenskega šolstva

Jožko Humar

Križev pot Petra Kupljenika

4/1998

Poročilo o delovanju podružnice Primož Trubar Murska Sobota

SPD PT del svojega programa uresničuje prek podružnice v Murski Soboti, ki deluje od 1. februarja 1997.

Izvršni odbor podružnice letno sprejema svoj program dela, ki je bil v obeh letih v celoti izveden.

Vsebinsko delovanje za leto 1998 je bila sledeča:

– Podružnica je izvajala vse aktivnosti, ki jih je sprejelo matično društvo in koordinirala aktivnosti s predsednikom društva.

– V okviru praznovanja dneva reformacije smo organizirali zanimivo predavanje prof. Jožeta Fila na temo: Kulturni pomen protestantizma.

– Uspešno in odmevno smo pripravili proslavo v počastitev obletnice Primoža Trubarja z naslovom Protestantizem ali drugačnost (In da vsak jezik izpove ...) ter ob tej priložnosti tudi predstavili izdani Register.

– Dobro obiskana je bila razstava zelo dragocenih starih eksponatov iz obdobja prvih tiskanih knjig.

– Organizirali smo izvedbo 4. slikarske kolonije in razstavo slik v vrhunski izvedbi sodelujočih umetnikov.

– Financirali smo pripravo raziskovalne naloge o Johanne- su Keplerju, ki bo predstavljena članom društva v letu 1999.

– Sodelovali smo pri izvedbi koncerta v evangeličanski cerkvi v Murski Soboti.

– Udeležili smo se osrednje proslave ob dnevu reformacije v Ljubljani.

Izveden program zahteva angažiranje vseh članov izvršnega odbora, zato smo še posebej veseli, da se nam je pridružil gospod Stanko Polanič (več o njegovi velikodušnosti tudi v prispevku o nastanku Javorškove knjige o Trubarju v letu 2008). Za naše delovanje smo pridobili sponzorska in donatorska sredstva, vendar okolje vse težje podpira naše aktivnosti, saj je razkorak gospodarske razvitosti Prekmurja in ostale Slovenije vse večji.

Vsi člani si prizadevajo pridobiti nove člane in tako okrepiti članstvo, da bi lažje afirmirali vrednote protestantskega gibanja v našem okolju. Posebej pomembno bi bilo, da se te vrednote usidrajo v razmišljanja o gospodarskem razvoju regije.

Čaka nas nov program in ob pravilni razdelitvi nalog pričakujem, da se bo naša aktivnost v prihodnje še izboljšala.

Rudi Cipot

Pripomba: Ob koncu 4. številke je zbranih nekaj odličnih prispevkov naših strokovnjakov, ki bi jih lahko uvrstili med nosilne tekste naše revije za vprašanja protestantizma *Stati inu obstatu*, če bi že obstajala ...

Tako pa si jih lahko ogledate na naši spletni strani.

Dr. Marko Kerševan

Slovenci in protestantizem danes

Dr. Oto Norčič

Prerazdeljevanje družbenega premoženja in oživljanje klerikalizma

Mag. Ludvik Jošar

Protestantizem pri predmetu »verstva in etika«

Dr. Vekoslav Grmič

Trubarjeva duhovna podoba v »Registru«

Dr. Božidar Debenjak

Med Hrenom in Heglom: Slovenci in Evropa

5-6/1999/2000

450. let prve slovenske knjige

Ob tem velikem jubileju je društvo na Rašici pripravilo osrednjo proslavo. Slavnostni govornik je bil prekmurski pisatelj Evald Flisar, predsednik Društva slovenskih pisateljev.

Govornik se ob čedalje večjih težavah pri izdajanju knjig na Slovenskem duhovito – a žal tudi tragično – poigrava z mislijo, da se pravzaprav že bližamo predobletnici zadnje slovenske knjige. Temu paradoksu, ki se je v bistvu že zgodil v času po slovenski osamosvojitvi, se bližamo vedno hitreje. Boji se, da se bo z vstopom v Evropo, z brisanjem meja, s širjenjem vrednot angloameriškega kapitala (in jezika!) kaj kmalu to tudi zgodilo, kot se že dogaja na primer v Walesu, ki je tudi del Evrope. Zato je ravno obletnica prve slovenske knjige pravi čas za zaobljubo, da ne bomo tega nikoli dopustili!

400. obletnica požiga knjig pred mestno hišo v Ljubljani

23. decembra pred 400 leti je na trgu pred mesto hišo v Ljubljani potekal eden najbolj črnih dogodkov v vsej slovenski zgodovini: katoliške cerkvene oblasti so v protireformacijskem pohodu ukazale požgati nekaj voz slovenskih in nemških protestantskih knjig. Edina, ki jo je v tem pogromu še kar dobro odnesla, je bila Dalmatinova *Biblija*, iz preprostega razloga: katoliška cerkev svojega prevoda (še) ni imela ... V spomin na ta dogodek SPD Primož Trubar okoli tega datuma pripravi krajšo slovesnost v spomin na dogodek z imenom »Vrnimo ljudem knjigo«, ki je letos potekal prvič. Dogodek obeležuje skromna plošča na cestišču pred Magistratom, ob njenem odkritju pa je spregovorila županja Viktorija Potočnik. Za njo je govoril tudi dr. Oto Norčič, predsednik društva. V konkretnem predlogu je izrazil pričakovanje, da bodo nove generacije Slovencev poravnale svoj kulturni in zgodovinski dolg do protestantskih piscev in požgane knjige nadomestile z novimi izdajami Trubarjevih zbranih del, kasneje pa tudi s knjigami Bohoriča, Dalmatina, Krelja in drugih protestantskih piscev.

Ustanovitev podružnice SPD PT na Rašici

18. novembra 2000 so se na Rašici zbrali najvidnejši člani SPD Primož Trubar in zainteresirani domačini z namenom, da ustanovijo podružnico društva na Rašici. Na zboru so soglasno sprejeli statut in poslovnik ter izvolili organe podružnice. O tem dogodku poročamo tudi v prikazu delovanja naših podružnic. Vredno ogleda!

7/2001

Zbrano delo Primoža Trubarja

V prvem članku letošnje številke predstavlja Dušan Voglar, urednik glasila, potek priprav za izdajo *Zbranih del Primoža Trubarja*, ki je bila sprejeta v upravnem odboru društva prejšnje leto. Nalogo glavnega urednika je prevzel ugledni zgodovinar prof. dr. Igor Grdina. Izdelan je bil dokončni načrt razporeditve Trubarjevih knjig in spisov v 12 zvezkov ZD, dodana bo še znanstvena monografija o Trubarju. Besedila za prva dva zvezka so že pripravljena za oddajo v tisk. Delo bo zaključeno najpozneje spomladi pred 500. obletnico Trubarjevega rojstva. Društvo je za subvencijo zaprosilo Ministrstvo za kulturo, ki je odobrilo sredstva za prva dva zvezka, z založbo Rokus pa smo se dogovorili o tehnični podpori pri pripravi in izvedbi tiska, prodaje in propagande.

Zbornik: 450-letnica slovenske knjige in slovenski protestantizem

Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar je skupaj z Znanstvenim inštitutom Filozofske fakultete v letu 2001 izdalo zbornik z naslovom »450-letnica slovenske knjige in slovenski protestantizem«. Zbornik je vsebinsko uredil dr. Marko

Kerševan, tehnično uredila Andreja Končan, oblikovala pa Evita Lukež. V zborniku sodelujejo s svojimi prispevki mag. Geza Filo, dr. Mihael Kuzmič, dr. Stanko Jambrek, dr. Janez Rotar, dr. Božidar Debenjak, dr. France Novak, dr. Peter Svetina, dr. Majda Merše, Franc Kuzmič, dr. Marko Kerševan in dr. Vekoslav Grmič. Knjiga/zbornik objavlja pismene uvodne prispevke s posvetovanja ob 450. obletnici izida Trubarjevega *Catechismusa* in *Abececlaria*, ki je bilo 24. in 25. novembra 2000 v prostorih ZRC Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani v organizaciji Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar in Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

8/2002

Naša zaveza

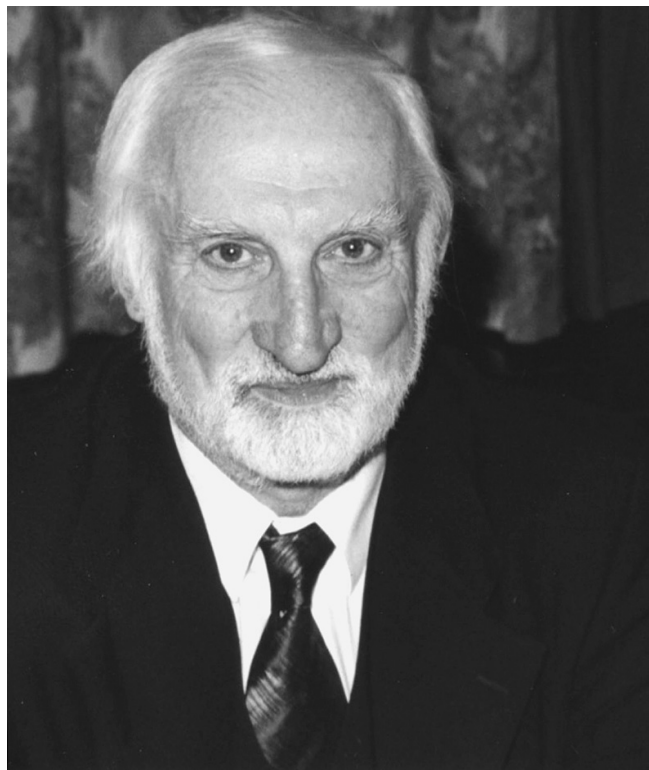
Tokratno številko društvenega glasila posvečamo nenadoma preminulemu profesorju dr. Otu Norčiču, dolgoletnemu predsedniku Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar.

Oto Norčič, ki je umrl 9. novembra 2002, je bil med osrednjimi pobudniki in ustanoviteli Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, ob ustanovitvi 1994 pa je postal njegov predsednik. Pri vodenju društva je znal pridobiti in navdušiti za uresničevanje zastavljenih nalog širok krog zavzetih sodelavcev in uglednih strokovnjakov, ne glede na svetovni nazor, na versko ali politično opredeljenost. Hkrati je skrbno usmerjal delovanje društva in njegovih podružnic v skladu z dogovorjenimi programskimi izhodišči, med katerimi je štel za osrednje vodilo ohranjanje kulturnega izročila slovenskega protestantstva in razvijanje zavesti, da ima slovensko narodno ozaveščanje in zorenje korenine v delih Primoža Trubarja in njegovih tovarišev. Prave možnosti za uspeš-

Prof. dr. Oto Norčič

(1935–2002)

prvi predsednik SPD Primož Trubar



no delovanje društva je videl v spoštovanju nazorskih razlik in v medsebojni strpnosti, v odprtosti in pripravljenosti za enakopravno sodelovanje ter v iskanju vedno novih priložnosti za širjenje in utrjevanje vednosti o pomenu protestantizma in njegovih vrednot.

V razmeroma kratkem obdobju osmih let se je Slovenskemu protestantskemu društvu Primož Trubar pridružilo več kot 500 članov in društvo je postalo eno največjih kulturnih društev na Slovenskem. Ves čas je redno izpolnjevalo svoje programske obveze pri pripravljanju proslav ob dnevu reformacije in drugih prireditvev.

Pri sleherni uspešno opravljeni nalogi društva je imel velik delež pokojni predsednik prof. dr. Oto Norčič, ki je nenehno snoval nove zamisli, skrbel za oblikovanje nalog in delovnih načrtov, spodbujal sodelavce ter navezoval stike z odločujočimi osebami v znanstvenih krogih in javnem delovanju. Spoštovanje njegove zavzetosti za društvo se spreminja v zavezo vseh društvenih članov in funkcionarjev, da bomo načrtno, dosledno in neomajno uresničevali cilje ter nadaljnje naloge SPD Primož Trubar.

Uredništvo

Ta številka našega glasila je tako rekoč v celoti posvečena spomenu ustanovitelja in prvega predsednika Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, prof. dr. Ota Norčiča. Razen nekaj drobnih prispevkov na koncu so v njej samo besede slovesa njegovih mladostnih in kasnejših prijateljev, sosedov, poklicnih kolegov, članov in sodelavcev društva Primož Trubar. Od njega so se v društvenem glasilu poslovili:

- uredništvo
- Branko Šömen, književnik, prijatelj iz mladosti
- dr. Uroš Stanič, sosed iz Kosez
- mag. Viktor Žakelj, tesen društveni sodelavec
- prof. dr. Viljem Merhar, sopotnik na EF
- Bela Sever, sošolec iz gimnazije
- dr. Andrej Sušjan, naslednik na EF
- dr. Marko Kerševan, strokovnjak za verstva na EF
- mag. Boštjan Kavčič, tajnik Zveze ekonomistov Slovenije
- dr. Aleksander Kerčmar, inšpektor EC v RS
- lovski tovariši iz Rankovec
- Branko Žunič, novinar mariborskega Večera

500-letnica Primoža Trubarja 1508–2008 (nekoliko okrajšan osnutek programa)

Ob 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja, slovenske osebnosti preteklega tisočletja, začetnika in utemeljitelja slovenske književnosti, prvega superintendenta samostojne Evangeličanske cerkve na Slovenskem, SPD Primož Trubar predlaga:

1. Ureditev slovenskega protestantskega centra v Trubarjevi hiši na Ribjem trgu 2 v Ljubljani:

- odkup in ureditev spominskih sob;
- ureditev knjižnice – muzeja;
- vzpostavitev znanstvenoraziskovalnega centra slovenskega protestantizma kot projektne ustanove;
- k odkupu in urejanju Trubarjeve hiše pritegniti tudi Evangeličansko cerkev v Sloveniji;
- na mestni ravni že deluje skupni odbor mestne občine Ljubljana in SPD Primož Trubar za odkup in ureditev spominskih sob.

2. Postavitev spomenika vsem znamenitim slovenskim protestantom na Trgu slovenske reformacije ob evangeličanski cerkvi v Ljubljani. Mestni svet je ta del trga že poimenoval »Park slovenske reformacije«.

3. Razglasitev Trubarjeve domačije na Rašici za spomenik nacionalnega pomena in protokolarni objekt slovenske države.

4. Do leta 2008 izdati zbrana dela Primoža Trubarja. Projekt izdaje je ob pomoči Ministrstva za kulturo že stekel in lahko pričakujemo izid prvih dveh zvezkov konec letošnjega leta.

SPD Primož Trubar
predsednik: dr. Oto Norčič

P. S. Ta program je predsednik društva poslal 26. 6. 2002 Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije.

9/2004

Beli v slovo

Komaj smo se dobro poslovili od našega prvega predsednika dr. Ota Norčiča, že nam je kruta usoda po dobrem letu in pol iztrgala še **Belo Severja**, enega od prvih in zelo delavnih članov društva. Kot geograf je skrbel za načrtovanje, organizacijo in vodenje naših izletov, na katerih zaradi njegovega strokovnega znanja in veselega značaja ni nikoli bil dolgčas. Kasnejši društveni izleti so pokazali, kako nepogrešljiv član je bil prav na tem področju.

V številki 9/2004, ki je edina, v kateri se je v kolofonu zapisal kot urednik glasila, se je na prvi strani od njega v svojem in tudi društvenem imenu poslovil naš novi predsednik Viktor Žakelj. To je storil na svoj prisrčen način v krajšem obsevnem nagovoru, kjer je nanizal tako njegove zasluge pri delu društva, kot tudi vztrajnost pri zagovarjanju svojih argumentov in idej. Uresničitev ene od zadnjih, po katerih bi društvo podeljevalo nagrado ali priznanje posameznikom, ki s svojim amaterskim ali poklicnim delom bistveno prispevajo h krepitvi narodne zavesti in samobitnosti v duhu protestantizma, mu je preprečilo prerano slovo. Poskusili jo bomo uresničiti. In ni dvoma, da bomo dragega Belo ohranili v blagem spominu. Ob koncu je njegovi soprogi, tudi naši članici, in sinovoma izrekel iskreno sožalje.

O Belovem življenju, izobraževanju, poklicnem delu, o postajah skozi življenje, o uredniškem delu v društvu in o njegovem obsevnem strokovnem pisanju je obsežen in izčrpen članek v njegov spomin pripravil urednik Dušan Voglar. Zaradi znanih zadreg s prostorom ga ne objavljamo v tem pregledu, vas pa vabimo na našo spletno stran, da si ga preberete.

Valvasor o protestantizmu

Sledi še en temeljit in zelo zanimiv prispevek o Valvasorjevemu videnju protestantizma in predvsem pregled vsega, kar je Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske zapisal o Trubarju in drugih slovenskih protestantskih piscih. To je tematika, ki naše mislece in poznavalce (poleg Voglarja še Debenjaka) mika, da bi društvo pripravilo in izdalo knjigo o Valvasorju, Trubarju in protestantih. Ali nam bo to kdaj uspelo?

Dva Küzmiča

Sledita dva prispevka o dveh prekmurskih duhovnikih. Števan Küzmič, protestantski učitelj, pisec in prevajalec, se je rodil leta 1723 v Strukovcih. Najbolj znan je po prevodu *Novavega zakona*, ki je Prekmurcem pomenil isto kot prva Trubarjeva knjiga *Katekizem za Slovence*.

Drugi je katolik **Mikloš Küzmič**, rojen leta 1737, bil naj bi sin protestantskih staršev, a je v Kőszegu, kjer se je šolal, postal konvertit. Bil je prvi pisec slovenskih katoliških knjig, napisal jih je kar sedem.

Kot zanimivost naj omenim, da sta prispevka o dveh Küzmičih napisala dva druga Küzmiča, Mihael in Franc, in da imata starejša Küzmiča vsak svojo precej dolgo ulico v M. Soboti.

10/2005

Protestantska misel za današnji čas

Okroglo deseto številko našega glasila uvaja precej osebno daljše razmišljanje našega predsednika Viktorja Žaklja s pomenljivim naslovom *Protestantska misel za današnji čas*. Razmišlja o svojih prvih spominih na srečanje s protestantizmom, o nesrečnem pridigarju Petru Kupljeniku, skoraj njegovim gorenjskim sosedom, o odnosu Slovencev do reformacije in tako naprej. Ob tem si zastavlja hipotetično vprašanje, kaj bi bilo z nami, če protireformacija pri nas ne bi uspela ...?

Privlačno in iskrivo branje, vredno ponovne osvežitve spomina!

Začetek izdajanja revije *Stati inu obstati*

SPD Primož Trubar je takoj po ustanovitvi pričelo leta 1995 izdajati interno glasilo z naslovom *Letopis '95*, ki mu je sledil še *Letopis '96*. Naslednje leto se je ob sicer še vedno skromni obliki glasilo preimenovalo v *Stati inu obstati*. Izhaja enkrat letno in je v bistvu pregled delovanja v preteklem letu in z načrti za naprej. Hkrati pa je že prinašalo informacije o zgodovini reformacije na Slovenskem in pričelo spodbujati sistematično in vsestransko informiranje s področja protestantizma. Pokazala se je potreba po preoblikovanju internega društvenega glasila v javno družboslovno revijo. Odločili smo se za delitev na dve publikaciji, kar se je izkazalo za dobro potezo.

Razmislek o naslovu nove revije je prinesel odločitev, da prevzame naslov *Stati inu obstati*, s podnaslovom *Revija za vprašanja protestantizma*, medtem ko naše glasilo dobi ime *Lubi Slovenci* po priljubljenem Trubarjevem nagovarjanju svojega ljudstva.

Osrednja vsebinska usmeritev revije zajema preučevanje protestantizma na Slovenskem od sredine 16. stoletja naprej, proučevanje dela in vloge protestantov pri oblikovanju slovenskega naroda, kulture in jezika. Preučuje povezave našega protestantskega gibanja s sosednjimi deželami in evropskim prostorom, vse do vprašanj sodobnega sveta in sodelovanja verstev.

Revija mora biti odprta ne le za sodelavce iz Slovenije, ampak tudi za strokovnjake iz drugih držav. Vsako leto naj bi izšla ena do dve številki (v zadnjih letih vedno po dve), vsaka številka naj bi obsegala okoli 150 strani (že prva jih je imela 250!). Dostopna naj bi bila v tiskani obliki in tudi na spletni strani društva.

Občni zbor društva v juniju 2004 je imenoval šestčlanski uredniški odbor z glavnim urednikom dr. Markom Kerševanom in odgovornim urednikom Dušanom Voglarjem. Uredniški odbor je osebno povabil k sodelovanju več kot 30 strokovnjakov, nekaj prispevkov je že pripravljenih, tako da bo prva številka lahko izšla do konca leta.

12/2007

Načrti občine Velike Lašče za Trubarjevo leto 2008

Leto 2007 se je po mrtvilu v letu pred njim začelo zelo živahno. Razlog? Načrtovanje priprav za praznovanje velikega praznika, Trubarjevega 500. rojstnega dne. V vseh sredinah so

se priprav lotili zelo resno, mi pa si oglejmo, kako so se na praznik pripravljali tam, kjer je bil Trubar rojen, torej na Rašici in v Velikih Laščah.

V občini Velike Lašče se intenzivno pripravljamo na praznovanje 500. obletnice rojstva Primoža Trubarja. Na podlagi sklepa Občinskega sveta Občine Velike Lašče smo ustanovili občinski odbor za obeležitev 500. obletnice rojstva Primoža Trubarja in leto 2008 razglasili za Trubarjevo leto. Obenem je bil ustanovljen občinski Javni zavod Trubarjevi kraji, ki ima med drugimi tudi nalogo usklajevati in izvajati posamezne prireditve.

Odločenost javnih in kulturnih delavcev v občini Velike Lašče, da kar najbolj poglobljeno in slovesno poudarijo Trubarjev pomen z najrazličnejšimi prireditvami, zlasti še z osrednjo proslavo na Trubarjevi domačiji, je poudaril tudi župan Anton Zakrajšek v nagovoru ob letošnji počastitvi dneva reformacije na Trubarjevini.

V občini se bo v vsem letu 2008 zvrstil niz prireditev v organizaciji različnih domačih društev, zavodov in občinskih organov, pa tudi posameznikov. Osrednja občinska slovesnost bo na Trubarjevi domačiji (na Trubarjevini) na Rašici v nedeljo, 8. junija 2008 popoldne.

Prizadevamo si, da bi v Trubarjevem letu 2008 tudi druga društva, zavodi, kulturne in izobraževalne ter cerkvene organizacije pripravili različne nastope, simpozije in druge prireditve, s katerimi bi želeli poudariti pomen dela Primoža Trubarja. Seveda je časa za koordiniranje prireditev čedalje manj, pa vendar še vedno velja, da je v občini Velike Lašče, po predhodnem dogovoru z upravo občine ali občinskim Javnim zavodom Trubarjevi kraji, možno različne prireditve izvesti na mnogih lokacijah.

Občina Velike Lašče bo na podlagi zbranih predlogov programov in na podlagi poprej usklajenih terminov v začetku leta 2008 izdala zloženko Trubarjevo leto 2008 z navedbo programov in prireditev v naši občini. Naša ideja je, da bi bilo praznovanje leta 2008 razporejeno prek vsega leta. Želimo, da bi imeli vsak mesec neko nosilno prireditev, kar bi nam omogočalo ustrezno medijsko pokritost, s tem pa tudi zanimanje domače in tuje javnosti.

Naša iskrena želja je, da v letu 2008 s programom prireditev slehernega Slovenca spomnimo na pomen Primoža Trubarja in njegovega dela za naš jezik, za naš narod, za našo Slovenijo, pa tudi na pomembno vlogo njegovega dela onkraj sedanjih meja naše domovine. Zato si, kljub polemikam, ki potekajo in še bodo potekale glede (ne)aktivnosti na vrhu države, želimo konstruktivnega duha vseh sodelujočih.

Predvsem bi radi, da bi bila naša osrednja prireditev na Trubarjevi domačiji junija 2008 vseslovenska in povezovalna, da bi imela državni pomen in da bi bila dostojna zahvala Trubarju in njegovim sodelavcem.

*Matjaž Gruden,
član občinskega odbora
za obeležitev 500. obletnice*

11/2006

Tega leta je minilo 20 let od obnovitve in **odprtja Trubarjeve domačije na Rašici**. Ob tem dogodku so med govori ob osrednji proslavi dneva reformacije objavljeni tudi govori na rašiški proslavi. Govorili so Anton Zakrajšek, župan občine Velike Lašče, Aleksander Zorn, državni sekretar z ministrstva za kulturo, in domačin Bogomir Samsa, predsednik nekdanjega Trubarjevega odbora v Velikih Laščah. Sredi glasila je tudi daljše poročilo o tem lepem in visokem jubileju.

Sledijo poročila o društvenem delu v raznih okoljih. Ob **10-letnici Slikarske kolonije** Primož Trubar v Moravskih To-

plicah so organizatorji pripravili veliko pregledno razstavo desetletnega ustvarjanja. Ob tem dogodku so izdali ugleden katalog z barvnimi reprodukcijami ustvarjenih del v slovenskem in angleškem jeziku in kronologijo vseh dotedanjih razstav.

V Brestanici in Krškem pa so ob 1111. obletnici prve pisne omembe odkrili doprsja Bohoriču (Brestanica) ter Bohoriču in Dalmatinu (Krško) in pospremili dogodka s priložnostnim kulturnim programom. O dogodku je poročala neutrudna predsednica Posavske podružnice Alenka Černelič Krošelj.

Leta 1575 je **tiskar Janez (Janž) Mandelc** v Ljubljani odprl prvo tiskarno s podporo številnih protestantskih vernikov, a tudi nekaterih posameznih katoličanov. O tem dogodku in o tiskarjevem delu obširno poroča naš član dr. Albert Majder, zdravnik v Kopru, ki si ga bomo zapomnili zlasti po precejšnji zapuščini, ki nam jo je po smrti podarila njegova soproga.

Za Radio Slovenija je v programu Ars naš urednik Dušan Voglar pripravil v okviru oddaj Enciklopedije Slovenije daljši zapis o Štefanu Küzmiču, glavnim pisateljem prekmurskih evangeličanov, ki ga tamkajšnji verniki upravičeno imenujejo prekmurski Trubar.

12/2007

Počastitev v Velenju

Letošnji dogodki ob dnevu reformacije so imeli v Velenju prelomni pomen. V preteklosti sta bila namreč združena v eno praznovanje državna praznika dan reformacije in dan mrtvih, ki pa vsebinsko in pomensko ne sodita skupaj, letos pa je bila prvič pripravljena samostojna proslava dneva reformacije.

V 16. stoletju je bila Šaleška dolina eno izmed središč protestantskega življenja na Štajerskem. V tej dolini, v kaplaniji ob cerkvi v starem Velenju, so protestanti ustanovili šolo, ki je delovala od leta 1574 do 1600, ko je škof Hren prišel s procesijo v Velenje in tudi tu začel uničujoče delo protireformacije.

SPD Primož Trubar že zgodaj spomladi dalo v Velenju pobudo za samostojno proslavo ob dnevu reformacije in njegovi člani smo se zavzeli, da bi čimbolj slovesno počastili Primoža Trubarja, katerega 500. obletnico rojstva bomo praznovali prihodnje leto. Pri pripravi in izvedbi proslave in priložnostne razstave je kreativno pomagala Knjižnica Velenje. Društvo je potem idejo in osnutek programa predstavilo uradu župana.

Hkrati s pripravami na proslavo smo predlagali VTV, da pripravijo in posnamejo ob dnevu reformacije posebno oddajo. Velenjska TV je zamisel sprejela ter pripravila okroglo mizo, na katero je povabila eminentne strokovnjake in poznavalce reformacijskega časa. Oddaja je bila posneta na dan proslave in potem predvajana v 3. televizijsko omrežje slovenskih lokalnih TV postaj.

V petek, 26. 10., je bila ob 19. uri v predverju Knjižnice svečana in osrednja občinska prireditev ob prazniku. Proslavo so s skupnim sodelovanjem pripravili Mestna občina Velenje, Knjižnica Velenje in Slovensko protestantsko društvo. Udeležilo se je je presenetljivo veliko ljudi. Spregovoril je župan Mestne občine Velenje Srečko Meh, za njim pa predsednik SPD Primož Trubar mag. Viktor Žakelj. Igralec Anatol Štern je v mogočni dramski interpretaciji izvedel monodramo Matjaža Kmecla. Aplavz je bil iskren in navdušujoč.

Po proslavi so si navzoči ogledali razstavo, ki sta jo pripravila vsebinsko dr. Tone Ravnikar in oblikovno grafično Peter Groznik - Peč. Na estetsko lepo pripravljeni razstavi so z besedilom in gradivom tematsko prikazani čas reformacije na Slovenskem, Primož Trubar, Adam Bohorič, Sebastijan Krelj, Jurij Dalmatin, protestantizem v Šaleški dolini in protestantsko šolstvo v Šaleški dolini.

Jurij Piano

TRUBARJEV DAN

Od tu dalje je način prikazovanja nekoliko spremenjen, česar pa marsikateri bralec ne bo niti opazil. Če so prikazi do sem v celoti potekali znotraj posameznih števil, pa od tu dalje združujemo iste tematike v poglavjih, ki večinoma ustrezajo posameznim rubrikam.

S številko 11/2006 se nekako končuje prvo obdobje delovanja našega društva. O tej zarezi po prvih 10 številkah (ena je bila dvojna) govorimo podrobneje v Zgodovini Lubih Slovencev v uvodnem delu. Ko je bil 8. junij, rojstni dan Primoža Trubarja, leta 2010 določen za državni praznik, smo v glasilu uvedli rubriko z naslovom **Trubarjev dan**, ki se vedno pojavlja čisto na začetku vsake številke, takoj za kazalom. Obudili si bomo spomin na nekatere prispevke v skrajšani podobi. Na začetku spodnjega pregleda so prikazani tudi prispevki o Trubarjevem dnevu od leta 2006 do 2011, ko te rubrike še nismo imeli.

12/2007

V številko nas vpelje obsežen program društvenih dejavnosti ob 500. obletnici Trubarjevega rojstva. 10. aprila 2007 je izvršni odbor sprejel svoje naloge v pripravah na ta dogodek. Predvidene dejavnosti so združili v tri glavne močno razdeljene točke:

- pobude, načrti in akcije ustanov, organizacij in društev, cerkva in verskih skupnosti, ki jih bomo podprli,
- društvo bo samo ali v sodelovanju z drugimi organiziralo pahljačo dejavnosti,
- društvo bo nadaljevalo že potekajoče dejavnosti.

V nadaljevanju Matjaž Gruden kot član občinskega odbora Občine Velike Lašče za obeležitev 500. obletnice obširno predstavlja občinski program. Še kasneje kot direktor Javnega zavoda Trubarjevi kraji predstavlja organizacijske in vsebinske cilje zavoda.

Zavod Parnas je leta 2007 pripravil zahtevno premično razstavo **Vsem Slovincem** kot prispevek domačinov k slovesnostim ob Trubarjevem rojstvu. Avtorji razstave so ustvarjalci s Trubarjeve domačije in naši člani Barbara Pečnik, Andrej Perhaj, Niko Samsa in Metka Starič. Z razstavo nameravajo v letu 2008 približati Trubarja in njegovo izročilo Slovincem doma in v tujini.

V okviru kulturnih večerov *Poznamo svoje rojake* v zavodu Parnas že od leta 2000 oživljajo spomin na kulturne može in žene s tega področja. Tokrat je bil gost takega večera **dr. Zvone Štrubelj**, slovenski katoliški duhovnik iz Stuttgarta, in eden največjih poznavalcev Trubarja in njegovega dela. V prijetnem okolju, kjer ni manjkalo kulturnih vložkov, se je z njim na dolgo pogovarjal Jože Starič.

13/2008

To je leto Trubarjevega rojstva. To je leto, ki nam je dalo – brez lažne skromnosti – največjega moža v zgodovini Slovencev. Številka prinaša čez 50 prispevkov na 60 straneh, še 30 pa je takih, ki niso neposredno povezani z njegovim rojstnim dnevom, a se Trubar kljub temu pojavlja v vsakem od njih. Zato smo mu posvetili posebno poglavje z naslovom Trubarjevo leto 2008.

Poslanici dr. Danila Türka, predsednika Republike Slovenije, sledijo slavnostni govori s prirediteljem po Sloveniji pod skupnim naslovom **Vsem Slovincem 2008**.

Stati inu obstat

Slavko Pregl, 13. februar v Celovcu

Primož Trubar kot Evropejec

dr. Lojze Peterle, 5. junij v Tübingenu

Ponosni na šolo iz leta 1535

Anton Kampuš, 10. maj v Gornji Radgoni

Znanilec novega časa

dr. Miran Košuta, 11. maj pred Rubijskim gradom

Mir, milost inu pravo spoznane

dr. Vasko Simoniti, 8. junij na Rašici

Pripadamo širnemu svetu

Boris Jukić, 21. junij v Novi Gorici

14/2009

Besede Štefana Küzmiča rojakom

Ponatiskujemo nekaj odlomkov iz predgovorov v Küzmičevi knjigi. Predgovor k prevodu *Nove zaveze* je napisal Madžar Jožef Torkoš, evangeličanski cerkveni predstojnik v Šopronu in ugleden teološki pisec, toda pri stavkih o Slovincih, Slovanih in prevajanju v jezik prekmurskih Slovencev je očitno sodeloval Küzmič. V navedenih prepisujemo sičnike in šumnike v sedanjo slovensko pisavo, izvirna izgovorna znamenja nad samoglasniki pa ohranjamo. Opozarjamo tudi na oris Küzmičevega duhovniškega, šolniškega in književniškega delovanja v 11. številki društvenega biltena *Stati inu obstat* (2006, 30–32).

Küzmičevo leto

Kakor je bilo leto 2008 Trubarjevo leto, tako so slovenski evangeličani na pobudo škofa mag. Geze Erniša na sinodi razglasili leto 2009 za Küzmičevo leto, in sicer glede na 230 let od smrti prekmurskega evangeličanskega duhovnika, šolnika, pisatelja in prevajalca Števana Küzmiča (rojen najverjetneje 1723, umrl 1779). Zvrstilo se je kar precej dogodkov; naj omenim le nekatere.

Na Evangeličanskem večeru 12. marca je predavanje pripravil duhovnik Simon Sever iz Bodoncev, ki je podal strnjen prikaz Küzmičevega življenja, njegova dela in njegovega pomena.

13. marca je mag. Franc Kuzmič podrobneje spregovoril o vlogi in pomenu Küzmičeve literarne dejavnosti, ko je predstavil njegova dela, se pravi *Mali katekizem* (1752), *Abecednik* (1753), *Vöre krščanske kratki navuk* (1754) ter njegovo najpomembnejše delo, prevod *Nove zaveze* iz grščine v prekmurščino (1771).

V Pokrajinski in študijski knjižnici je bila 9. oktobra odprta fotografska razstava *Po Küzmičevih poteh*. Razstava prikazuje Küzmičeve življenjske postaje. Razstavo je spremljal tudi prikaz originalnih eskonatov, edinih ohranjenih Küzmičevih del – to sta *Nouvi zákon* in *Vöre krstsánszke krátke návuk*. Slavnostni govornik na otvoritvi razstave je bil škof Evangeličanske cerkve mag. Geza Erniša.

Občina Puconci in Evangeličanska cerkvena občina Bodonci sta 16. oktobra pri Küzmičevem spomeniku v Strukovcih, njegovem rojstnem kraju, pripravili svečano položitev venca s kulturnim programom.

V evangeličanski cerkvi v Puconcih je bilo 18. oktobra spominsko bogoslužje, katerega so se poleg duhovščine in vernikov iz raznih krajev udeležili tudi predstavniki iz političnega in kulturnega življenja. Po svečanem spominskem bogoslužju je sledilo nedaleč od cerkve še slavnostno odprtje novega spominskega doma, posvečenega Štefanu Küzmiču. Na slovesnosti je po pozdravnem nagovoru župana občine Ludvika Novačka spregovoril slavnostni govornik dr. Danilo Türk, predsednik Republike Slovenije.

Posnet je bil tudi dokumentarni 25-minutni film o Küzmičevem življenju in delu z naslovom Števan Küzmič – glasnik Božje besede in svetovljan. Pripravila sta ga režiser Milovoj Roš in mag. Franc Kuzmič, izdala pa Občina Puconci. Mladi režiser Aleš Nadai pa je pripravil skoraj polurni zanimiv dokumentarni film o evangeličanih v Prekmurju nekoč in danes.

Govor Alenke Črenelič Krošelj

Ob prazniku Občine Krško so v kraju 4. junija odprli Spominski park Jurija Dalmatina. Alenka Črenelič Krošelj je orisala je njegovo pot od majhnega dečka v šoli Adama Bohoriča, s katerim sta postala velika prijatelja. Okoli Dalmatinovega rojstva se je v Krškem na kratko skrival tudi Primož Trubar. Tako je Krško postalo prvi kraj, ki je vsaj na daleč povezal tri velike moze slovenskega protestantizma. Ti so kasneje v življenju predstavljali tri tesne sodelavce v najpomembnejšem obdobju narodne buditve v 16. stoletju. To je zelo lepo uspelo prikazati tudi slikarju Vojku Pogačarju, avtorju atraktivne predstavitve treh protestantskih akterjev v novem Spominskem parku Jurija Dalmatina v Krškem.

O Primožu Trubarju vemo veliko, raziskovanje sledi Adama Bohoriča in Jurija Dalmatina v Krškem pa je bila in je še vedno izjemno napeta detektivka. Vemo, da je bil Bohorič najverjetneje rojen v okolici Brestanice, zagotovo na Štajerskem. Domnevamo, da je mladi, komaj 6- ali 7-letni Dalmatin vstopil v Bohoričevo šolo že leto po odprtju. Sam je zapisal, da je Krčan, saj se je pod pismo deželnim stanovom, napisano 17. junija 1569 v Tübingenu, podpisal »Jurij Dalmatin, iz Krškega«. Poznamo njune poti, ki so ju odpeljale iz našega mesta najprej na Nemško, potem pa spet nazaj na Kranjsko. Iskanje njunih sledi, predvsem pa sledi njunih družin, je zgodba, ki vključuje morebitne Bohoričeve potomce oziroma sorodnike tudi v naši občini. Vemo, da je Dalmatin leta 1571 obiskal svoje revne starše v Krškem, omenja jih v pismu, vendar ne omenja morebitnih bratov in sestra. Ž ženo Barbaro sta pokopala vseh šest svojih otrok, ostalo je njegovo delo.

Ne glede na to, da ne poznamo njune fizične pojavnosti, pa je lahko umetnik s poznavanjem življenja in dela ustvaril podobi Adama Bohoriča in Jurija Dalmatina, ki vizualno predstavljata njune osebnosti, delo, pomen, duh časa in zagotavlja vizualno – simbolno vez med sedanostjo in preteklostjo. Tako kot je to uspelo umetniku: združil je tri generacije, tri moze, jih povezal v krog. O tem govori dr. Igor Grdina:

»Ob Trubarju, ki mu ni mogoče odrekat ne genialnosti ne vizionarnosti, rase tudi veličasten Dalmatinov lik. Človek, ki je pred svojim štiridesetim letom čisto sam poslovenil *Biblijo*, je moral biti talent, kakršen se med Alpami in Jadranom ne rodi prav pogosto. Svojo eksistenco je posvetil *Knjigi*, ki je dejansko postala njegova podoba. Priznajmo: skorajda ne pogrešamo slike njegovega obraza. S prevodom Svetega pisma nam je o sebi povedal vse, kar je bilo zares potrebno.«

15/2010

Nov državni praznik

Državni zbor Republike Slovenije je na svoji seji 18. junija 2010 sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji in z njim uvedel dodaten državni praznik: 8. junij, dan Primoža Trubarja. Ob tem pa je dela prosti praznik dan reformacije ostal nedotaknjen. Pobuda tržaškega pisatelja Borisa Pahorja je bila sporočena Državnemu zboru že leta 2008, vendar je bil zaradi izteka mandata Državnega zbora zakonodajni postopek končan. Predlog zakona je pripravila in 7. julija 2009 vložila v postopek skupina poslank in poslancev s prvo podpisanim Samom Bevkom, poslancem stranke Socialni demokrati.

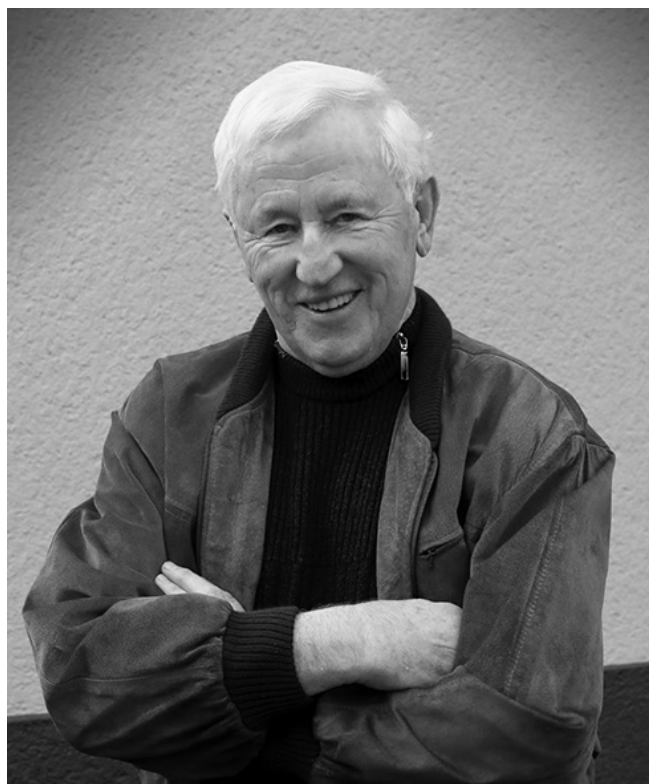
Novi praznik ni dela prost dan in ima v tem enako veljavo kakor prazniki, ki so bili na novo določeni s sklepom Državnega zbora 29. 9. 2005, ti pa so: 17. avgust, združitev prekmurskih Slovencev z matičnim narodom; 15. september, vrnitev Primorske matični domovini; 23. november, dan Rudolfa Maistra.

Odslej bomo v vsaki številki *Lubih Slovencev* na začetku glasila v rubriki Trubarjev dan prikazali pahljačo dejavnosti, ki so jo ob tem prazniku pripravili SPD Primož Trubar, njegove podružnice in člani.

Kako smo dobili praznika

V precej dolgem članku mag. Viktor Žakelj podrobno v kronološkem pregledu predstavlja dolgo in trnovo pot, ki so jo Slovenska Evangeličanska cerkev, protestanti, napredni slovenski politiki in kulturniki prehodili do leta 1991, ko smo kot edini evropski narod v tem delu Evrope razglasili 31. oktober za dan reformacije kot državni praznik in dela prost dan. In nadaljuje, kako po nekajletnih praznovanjih novega praznika nekatere strukture niso bile zadovoljne z dejstvom, da praznik ni dajal dovolj pomena Primožu Trubarju, začetniku protestantizma na Slovenskem. V razprave so se vključili novi akterji, Društvo slovenskih pisateljev, Slovenski PEN in Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar s predlogom, da se v zakon o praznikih in dela prostih dnevih »vnese ime Primoža Trubarja«, kar je posledično pripeljalo do tega, da je dan rojstva Primoža Trubarja postal nov vseslovenski praznik Trubarjev dan. Najbolj zaslužni za ta dosežek so bili nekateri poslanci Državnega zbora, med njimi Samo Bevk, in tržaški pisatelj in borec za slovenstvo Boris Pahor. Vsekakor pa pri tem ni ostala neopažena vloga našega društva. Mag. Viktor Žakelj, predsednik društva, zaključuje članek s pozivom, naj oba praznika postaneta **praznika vseh Slovencev**.

Sledi še nekaj prispevkov s počastitvijo Primoža Trubarja ob prihajajočem Trubarjevem dnevu. V **Gorici** so na Trgu Cavour odkrili spominsko ploščo na dogodek pred 450 leti, ko je Trubar nagovoril zbrano množico, kar dela odslej v treh jezikih, v slovenščini, italijanščini in nemščini ... Članek je prispeval naš zvesti goriški dopisnik Igor Komel. Daljši priložnostni govor ob tem slovesnem dogodku je imel dr. Silvano Cavazza s tržaške univerze. Istega leta je odprla svoja vrata prva literarna hiša na Slovenskem, **Trubarjeva hiša literature v Ljubljani**. Daljši prispevek o dogodku in o Primožu Trubarju je pripravila Tatjana Pristolič, programska voditeljica Trubarjeve hiše literature. Njenemu članku je dodan še prispevek dr. Božidarja Debenjaka o nekaterih pomembnih programskih in organizacijskih vprašanjih.



Viktor Žakelj je bil predsednik SPD Primož Trubar petnajst let, pred dvema letoma je moral odstopiti zaradi bolezni. Zapomnili si ga bomo predvsem po njegovi vztrajnosti. Ko se je za kakšno stvar odločil, ga ni nič ustavilo, da je ne bi uresničil. To je razvidno tudi iz njegovih člankov o novem državnem prazniku (levo).

16/2011

Rašica

Ob prvem praznovanju novega državnega praznika 8. junija, dneva Primoža Trubarja, je bila v **Državnem zboru RS** slovesnost, na kateri je govoril podpredsednik Državnega zbora Miran Potrč. Poudaril je pomen praznika za vse Slovence, in se zahvalil najbolj vztrajnim zagovornikom poslancu Samu Bevku, predsedniku slovenskega centra Pen in tržaškemu pisatelju Borisu Pahorju za njihov trud ob uveljavljanju praznika.

Proslava ob praznovanju Trubarjevega dneva na **Trubarjevini na Rašici** pa je nadaljevala vrsto počastitev, ki jih tam 8. junija prirejajo že od nekdaj, saj je Trubarjev dan občinski praznik Občine Velike Lašče. Slavnostni govornik na proslavi je bil državni sekretar na kulturnem ministrstvu dr. Stojan Pelko, ki je duhovito povezal Trubarjev pomen in njegovo podobo na kovancu za 2 evra.

Proslava je bila povezana z otvoritvijo razstave likovnih del, ki jih je prispevalo kar 24 slikarjev in kiparjev iz vse Slovenije na že 29. tradicionalnem likovnem srečanju Trubarjevi kraji. Matjaž Gruden je povezoval program in pozdravil visoke goste. V kulturnem programu je sodeloval velikolaški vokalni in klavirski trio v zasedbi Meta Kokošinek, Nina Novak in Ema Mrhar. Sodelujoče likovnike in njihova dela pa je predstavila dolgoletna kustosinja srečanja Helena Grebenc Gruden.

Ljubljana

V počastitev praznika sta Trubarjeva hiša literature in portal Pesem.si izvedla zanimiv **pesniški eksperiment**. To je posebna oblika pesniškega ustvarjanja v živo, ki pri nas še ni

bilo izvedeno. Idejo sta razvili Tatjana Pristolič, direktorica Trubarjeve hiše literature, in mag. Ana Porenta, glavna urednica portala Pesem.si. Temeljna ideja dogodka je bila, da avtorji posamič poskušajo ubesediti svoj odnos in pogled na Trubarja, vendar so vse pričakovane dejavnosti zavite v nekaj skrivnosti. Izvirno in vredno ogleda na naši spletni strani <https://drustvo-primoztrubar.si/lubi-slovenci/>

17/2012

Velike Lašče, Rašica

Trubarjev dan, ki je leta 2011 postal državni praznik, je že vsa prejšnja leta bil iskreno počaščen na Trubarjevini na Rašici in sploh v občini Velike Lašče, saj je tam 8. junij hkrati občinski praznik. Letošnje prvo uradno praznovanje Trubarjevega dne pa se je raztegnilo kar na 4 dni.

7. junija je bila v Viteški dvorani gradu Turjak tradicionalna, že 16. revija pevskih zborov. Večer so popestrili tako domači kakor tudi gostujoči zbori in dokazali, da pesem združuje ljudi, krepi in napolnjuje duha, hkrati pa vzgaja mladi rod za občutek lepote glasbenega poustvarjanja.

8. junija, na osrednji dan občinskega praznika, je dopoldan v organizaciji Osnovne šole Primoža Trubarja Velike Lašče in Olimpijskega komiteja Slovenije potekala **Mini olimpiada**. To je bila sklepna prireditev projekta, v katerega je bila vključena naša šola. Zvečer je sledila **slavnostna akademija**, ki se je pričela s promenadnim koncertom Godbe Dobropolje. V sprevedu so obiskovalci odšli do športne dvorane, kjer je nato potekala osrednja slavnostna prireditev s podelitvijo občinskih priznanj. V bogatem kulturnem programu pod naslovom *Evropa v Sloveniji – Slovenija v Evropi* sta povezovalca programa Alenka Vasič in Matjaž Glavan suvereno vodila tok dogajanj. Na prireditvi sta govorila dr. Milan Zver, evropski poslanec, in Njegova ekselenca gospod Andrew Page, britanski veleposlanik, ki je navdušil s svojim odličnim znanjem slovenščine.

9. junija je bil na trgu pred Levstikovim domom v Laščah *Trški dan*, popoldan pa pred gasilskim domom *Konjerejski dan*, ki se je končal z vrtno veselico. Na Trubarjevi domačiji je bila v večernih urah otvoritev **likovne razstave Trubarjevi kraji**. Na slovesnosti smo lahko spoznali skoraj vse sodelujoče umetnike.

10. junija pa sta bila na vrsti tudi jubilejni **20. pohod po Velikolaški kulturni poti**, ki vsako leto privabi večje število pohodnikov, in festival ustvarjalnosti **dan ref Sonca** na Rašici.

Puconci

Predavanje dr. Mihaela Glavana

V predavanju z naslovom *Svetopisemska beseda med velikim svetom in domačijo* dr. Mihael Glavan predstavlja svoj pogled na reformacijo v Evropi, njene dosežke in uspehe Martina Luthra Nemčiji. Vse to primerja s stanjem v slovenskih deželah, s povezavami z Evropo, razvojem reformacije pri nas, z delom in uspehi naših reformatorjev. Vse to povezuje s širitvijo bralne kulture skozi svetopisemsko besedo, najprej nemško, nato slovensko s prvimi Trubarjevimi knjigami in Dalmatinovo *Biblijo*, ter na koncu tudi prekmursko s Küzmičevim prevodom *Nove zaveze*. Prav z njegovim delom se je prekmurski pokrajinski jezik konstituiral kot knjižni jezik, ki na poseben način živi še danes. Spoštljivo ga neguje tudi današnja evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi, ki je najmočnejša in najbolj živa prav v Prekmurju. Poučno branje, zlasti za Prekmurce!

Rubije

Poklonitev Slovencev v Italiji

Srečevanje Slovencev na Goriškem pri spomeniku Primožu Trubarju v Rubijah, ki je bil postavljen leta 2008, je postalo že skoraj tradicionalno. Na Rubijskem gradu je med svojim oznanjevalskim obiskom Goriške pred mnogimi leti pridigal Primož Trubar. Spomenik in grad, ki ga vztrajno obnavlja lastnik Venčeslav Černic iz Gorice, sta postala prava turistična atrakcija, ki vsako leto privablja obiskovalce iz Italije, Nemčije in Slovenije. Tudi naše društvo je kraj že dvakrat obiskalo.

Krško

Prireditve v Spominskem parku

Krško se spominja na protestantske pisce ob Trubarjevem dnevu najpogosteje na srečanjih v Spominskem parku Jurija Dalmatina. Pripravljajo dogodke, ki javnost opozarjajo na park, predvsem pa na dediščino protestantizma tako v Krškem kot v Posavju. Tako smo letošnje praznovanje Trubarjevega dne v nedeljo, 10. junija 2012, uvrstili med aktivnosti, ki jih ob koncu šolskega leta pripravi OŠ Jurija Dalmatina, v sklopu *Poletnih večerov v parku* pa pripravljata Območna izpostava Javnega sklada za kulturne dejavnosti (JSKD) in Valvasorjeva knjižnica Krško. Poletni večeri v parku se odvijajo od junija do septembra v dveh krških parkih – v Spominskem parku Jurija Dalmatina in v mestnem parku.

Program, tj. Uro slovenščine, so pripravili učenci OŠ Jurija Dalmatina pod mentorstvom Irene Hictaler Simončič in Valentine Gerjevič, slavnostni govor pa je imela ravnateljica osnovne šole Antonija Glas Smodič. Zbranim ob spomeniku v parku pa sta svoje življenje predstavila kar sama Adam Bohorič (Matjaž Krajnc) in Jurij Dalmatin (Filip Černelč) ...

18/2013

Trubarjeva vrtnica

Trubarjev dan, 8. junij, smo letos na Rašici praznovali posebej slavnostno. Uradno smo tega dne tik pred razcvetom predstavili Trubarjevo vrtnico, ki je bila posajena 15. aprila pred vsem znano skulpturo, ob kateri se naključni ali stalni obiskovalci Trubarjeve domačije vedno zamislimo, saj na njej piše *Pred bugam smo vsi glih*. Novo vrtnico je vzgojil in jo poimenoval po Trubarju dr. Matjaž Kmecl, vsem znan slovenist, literarni zgodovinar in teoretik ter pisatelj, manj pa morda kot ljubiteljski gojitelj vrtnic. Vzgojil je že vrtnico Prešeren, Trubarjeva vrtnica je torej že druga iz serije vrtnic velikih Slovencev, ki jo je vzgojil. Slavnostni nagovor je povedal mag. Viktor Žakelj, predsednik SPD Primož Trubar. Skupaj z dr. Tatjano Devjak, podžupanjo Občine Velike Lašče, sta vrtnice tudi odgrnila in jim zaželela še dolgo in bujno rast. V nadaljnjem programu so domači pevci zapeli nekaj priložnostnih pesmi, nekaj svojih pa sta prebrala Dušan Voglar in Ana Porenta, člana SPD Primož Trubar.

19/2014

Ob dnevu Primoža Trubarja

Državni zbor, 16. junij

Odbor Državnega zbora za kulturo je 6. junija 2014 pripravil slovesnost v počastitev dneva Primoža Trubarja, ki so ji poseben pečat dale tri glasbenice, pedagoginje na slovenjgraški glasbeni šoli. V njihovem recitalu so se prepletale slovenske ljudske pesmi in skladbe slovenskih skladateljev iz različnih obdobj. Njihovo virtuosno in ubrano muziciranje je zbrane navdušilo in za kratek čas iztrgalo iz običajnega državnoborskega

dogajanja. O Primožu Trubarju, osrednji osebnosti slovenske kulturne zgodovine, je spregovorila predsednica odbora Majda Potrata. Poudarila je njegovo izjemno in razvejano delovanje, ki je ustvarilo večni temelj slovenskemu samozavedanju. Zato je počastitev ob spominskem dnevu v državnem zboru priložnost, da se iz najvišjega zakonodajnega telesa zavedanje o Trubarjevem pomenu za slovenski narod širi v slovenski prostor.

20/2015

Ob Trubarjevem dnevu

Državni zbor, 5. junij

V predvečer velike dvorane Državnega zbora je potekala slovesnost ob Trubarjevem dnevu. Slovesnosti so se udeležili mnogi poslanci, namestnik predsednika DZ Primož Hainz, ki je nadomeščal obolelega predsednika Milana Brgleza, ministrica za kulturo mag. Julijana Bizjak Mlakar in predsednik Odbora za kulturo dr. Dragan Matić. Osrednja govornika na slovesnosti sta bila Primož Hainz ter dr. Dragan Matić. Poudarila sta pomen dela Primoža Trubarja, saj se je prav po njegovi zaslugi slovenski narod upravičeno uvrstil med omikane evropske narode. Evropski prostor, v katerega je slovenski narod od nekdaj neločljivo vraščen, namreč bogati prav jezikovna in kulturna raznovrstnost. V glasbenem koncertu so se gojenci glasbene šole Zavoda sv. Stanislava v več kot polurnem glasbenem nastopu predstavili z vokalnimi in instrumentalnimi skladbami slovenskih avtorjev in poželi vsesplošno odobravanje.

dr. Dragan Matić

21/2016

Poklon Trubarju ob državnem prazniku

Odkar je bil Trubarjev dan leta 2008 uvrščen med državne praznike, se je v letih po tem dogodku že kar lepo zasidral v zavesti Slovencev in s tem tudi v naše člansko glasilo. Z vsakim letom se zvrsti večje število prireditev ob tem dnevu, kar dokazuje, da so ga ljudje vzeli za svojega, to je še posebej vidno v okolici Trubarjevega rojstnega kraja Rašice. Poleg prireditev v državnih organih prinašamo vsakoletno poročilo o zamejskem poklonu Primožu Trubarju v Rubijah v bližini Gorice, o literarnem večeru Društva slovenskih pisateljev na Trubarjevi domačiji na Rašici, in poročilo o tem, kako Trubarjev dan doživljajo šolarji v Krškem in okoliških šolah, kar hkrati dokazuje, da je s pravim pristopom mogoče animirati tudi najbolj rosno mladež. Največ zaslug za to imajo vsekakor njihove mentorice, med njimi članice naše zasavske podružnice. Na sploh so ravno šolarji najpogostejši udeleženci proslav, kar je razveseljujoče zagotovilo, da spomin na velikega rojaka ne bo pozabljen. Še posebej opozarjamo na podroben prikaz bogatega praznovanja v Mariboru, kar je hkrati dokaz, da se je Trubar vrnil v Maribor in da je formalna obnovitev podružnice društva samo še vprašanje časa. Ker pa praznovanja ob Trubarjevem dnevu tradicionalno najbolj redno potekajo v okolici Rašice in še kje (Krško, Ljubljana, Rubije ...), in se tako pogosto ponavljajo, jih bomo tu in tam izpustili iz našega pregleda. Še vedno pa boste vse dogodke v polni obliki našli na naši spletni strani.

22/2017

Trubarjev dan ali Dom v jeziku

Trubarjeva domačija, 8. junij

Letošnje praznovanje Trubarjevega rojstnega dne v okviru občinskih praznovanj velikaške občine je bilo že tretjič

po vrsti literarno presežno. Radio ARS in urednik, režiser in scenarist **Igor Likar** sta na prireditve povabila dobitnike literarnih nagrad v preteklem letu, ki so se predstavili z odlomki iz svojih del. Prenos iz studia na prostem so pripravili v uredništvu za kulturo programa ARS, kjer so ponovno poskrbeli za zvočni most med Trubarjevimi kraji in poslušalci po vsej Sloveniji. Večer je z glasbenimi izvajanji na najrazličnejše instrumente tankočutno spremljal skladatelj in vsestranski glasbenik Lado Jakša. Večer sta povezovala Mateja Grahovec in Igor Velše. Uvodoma sta poudarila, da so na tem prostoru in v širši okolici živeli jezikoslovci in slovničarji Stritar, Levstik, Prijatelj, Javoršek, Škrabec in po Trubarju, ki je izdal prvi slovenski knjigi, skrbeli za jezik, izreko in slovnico.

Prva se je predstavila **Mojca Kumerdej**, filozofinja in sociologinja kulture, ki je s svojim zadnjim delom, *Kronosova žetev* (Beletrina, 2016), navdušila številne bralce. Zanj je prejela kritično sito za najboljšo knjigo 2017 in nagrado Prešernovega sklada 2017. Sledil je pesnik **Jure Jakob**, magister primerjalne književnosti. Predstavil se je z branjem poezije, saj piše o tem, da »biti pesnik pomeni biti pesnik vedno in povsod«. Že za prvo pesniško zbirko *Tri postaje* je prejel zlato ptico. **Robert Šimonišek**, pesnik, pisatelj, esejist in umetnostni zgodovinar, ki je prejel Rožančevo nagrado 2016, na literarni večer ni mogel priti. Odlomek iz njegovega kritičnega esaja o življenju pisateljev in drugih Evropejcev *Evropa – zapor ali raj?* je prebral dramski igralec Brane Grubar. Pisateljica **Metka Lampret** je pričela pisati po upokojitvi 2003, prej ni bilo časa. Prejela je nagrado za prvenec leta 2016. Iz svoje zbirke kratkih zgodb *Kam bi dala takle dan* je prebrala zgodbo Rad imam vlake. Ana Makuc je komparativistka in anglistka, ki je za prvenca *Ljubica Rolanda Barthesa* iz leta 2015 prejela Veronikino nagrado 2015. **Miha Mazzini** je doktor znanosti in pisatelj z opusom 22 literarnih knjig in s številnimi nagradami. Prejel je Kresnika 2016 za roman *Otroštvo*. Kot računalniški strokovnjak je napisal 9 priročnikov. Sociologinja **Nataša Velikonja**, pesnica in prevajalka, je objavila pet pesniških zbirk, njen prvenec *Abonma* iz leta 1994 pa velja za prvo lezbično pesniško zbirko v Sloveniji. Izdala je štiri knjige esejev in razprav. Za zadnjo pesniško zbirko *Ostani* je prejela Župančičevo nagrado 2016. Pisateljica **Marjana Moškrič** je avtorica otroških in mladinskih knjig ter romana za odrasle. Prejela je več nagrad, nazadnje Desetnico 2016 za mladinski roman *Sanje o belem štrpedu* o vzrokih osebnih dram, ki se dogajajo mladim. Kot zadnji se je predstavil tržaški pesnik **Marko Kravos**, slavist iz Trsta. Med leti 1994 in 2000 je bil predsednik Slovenskega PEN kluba. Njegov opus šteje 28 pesniških zbirk in 16 knjig proze za otroke in odrasle. Prejel je nagrado Prešernovega sklada, Zlatnik poezije v Celju 2016 in Zlatega pegaza za poezijo Društva bolgarskih književnikov iz Sofije. Prebral je nekaj pesmi iz zadnje zbirke *Kot suho zlato*.

23/2018

Izid zbornika *Pesem.si* 2018

Račica 2. junij

Tudi letos so se na Trubarjevi domačiji ob Trubarjevem dnevu zbrali ljubitelji poezije in pesniki na srečanju ob izidu zbornika *Pesem.si* 18. Prvi del srečanja se je odvijal v obliki domiselnega performansa. Po uradnem programu se je glavna urednica zahvalila pomočnicam za vseletno branje, za spodbudo in pomoč avtorjem za izbor pesmi, pa tudi občnam Ribnici, Sodražici in Velikim Laščam za finančno podpo-

ro pri izidu knjige. Razložila je tudi način izbiranja pesmi, ki je kar zapleten, saj se čez celo leto nabere tudi prek 20.000 pesmi. Vsako leto se v zbornik uvrsti okoli 80 avtoric in avtorjev. Po uradnem delu je sledilo avtorsko branje, ko je urednica prebrala pesem Gašperja Trčka, mladega pesnika, ki je izgubil boj z boleznijo in mu je zbornik posvečen. Sledil je mini bralni maraton, kjer je svoje pesmi predstavilo okoli 25 pesnic in pesnikov. Srečanje so »začinitile« članice Društva za ohranjanje dediščine z Gradeža ...

10 let Posavske podružnice SPD Primož Trubar 17. junij

Letošnji rojstni dan in državni praznik Primoža Trubarja smo počastili s spominom na ustanovitev podružnice v Posavju pred desetimi leti. To je bil rezultat povezovanja različnih strokovnjakov in častilcev dediščine s ciljem, da se tudi na tem območju zavemo pomena dosežkov protestantizma in burnega 16. stoletja.

V Trubarjevem letu 2008 je dozorela tudi zamisel, da v Posavju ustanovimo podružnico Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Ustanovljena je bila 17. junija 2008 v Dvorani v parku v Krškem. Podružnico od ustanovitve vodi Alenka Černelič Krošelj. Takrat smo tudi v Posavju začutili, da je ena izmed najpomembnejših nalog skrb in predstavljanje dela naše preteklosti, dediščine, ki je v veliki meri zaslužna za našo sedanost. Zelo pomembno področje delovanja podružnice je delo z mladino, kjer so svojimi programi uspeli animirati predvsem osnovnošolce večine osnovnih šol na svojem področju. S takšno množičnostjo se ne morejo pohvaliti v skoraj v nobenih drugih sredinah v protestantskem okolju.

24/2019

Prisrčen zamejski poklon Primožu Trubarju Sovodnje ob Soči, 11. junij

Uvodni del srečanja so popestrili učenci osnovne šole z Vrha s Prešernovo Zdravljico. Učenci iz osnovne šole Peter Butkovič - Domen pa so z odlomkom iz *Malega princa* simbolično izpričali vsebino srečanja, posvečeno negovanju naših »vrtnic«, spomenikom, ki opozarjajo na navzočnost naše narodne skupnosti na Goriškem. Slovesnost v Rubijah so složno priredili Občina Sovodnje ob Soči, Kulturno društvo Sovodnje in vinogradniška kmetija Rubijski grad.

Dom v jeziku 2019 na Trubarjevi domačiji Račica, 6. junij

Tudi letos je dva dni pred Trubarjevim dnevom njegova domačija gostila slovenske literarne ustvarjalce, ki so lani ali letos dobili prestižne nagrade za svoja dela. Literarni večer s preizkušenimi sodelavci in voditelji je neposredno prenašal Radio Ljubljana (3. program Ars). Spet smo se spomnili, da so se nam na tej poti, povezani s pisateljskimi imeni, v naši pokrajini »zgodili« najznamenitejši možje jezika in pisane besede, ki so nam dali *Dom v jeziku*. Kot sta poudarila voditelja, »imamo danes tako po zaslugi izvirne pisateljske besede svoj dom tudi v jeziku, v njem spoznavamo njegovo bogato izraznost, gojimo vero v pomen in zven domače besede.«

V uvodu je župan občine Velike Lašče dr. Tadej Malovrh pozdravil »mojstre pisane besede«, goste in vse druge obiskovalce. Kot univerzitetni profesor ugotavlja, kako jezik študentov postaja vse bolj reven in suhoparen. Zato upa na čim več takih dogodkov tudi v prihodnje, saj moramo za materinščino bolje skrbeti.

Kot prvo smo poslušali **Bino Štampe Žmavc**, raznovrstno literarno umetnico in delavko, ki je v minulih letih že prejela vrsto nagrad. *Zlatnik poezije 2018*, ki se v okviru *Veronikine nagrade* vsako leto podeljuje za posebne dosežke na področju poezije, je prejela »za izjemno barvitost, svežino, igrivost in milino pesniškega jezika«.

Jakob Jaša Kenda je doktor literarnih ved in ustvarjalec na najrazličnejših področjih. Nagrad za različna literarna dela se skoraj ne da pregledati. Za najboljši potopis *Apalaška pot: 3500 km hribov in Amerike* si je prislužil nagrado *krilata želva 2019*, sledili sta tudi nagrada za najboljšo samozaložniško knjigo za leto 2019, ki jo podeljuje JSKD RS ter nagrada Slovenskega knjižnega sejma za najboljši prvenec 2019.

Drago Jančar, prejemnik *kresnika 2018* za roman *In ljubezen tudi*, je pisatelj, dramatik in esejist. Dobil je več slovenskih in mednarodnih nagrad, med drugim Prešernovo nagrado za življenjsko delo (1993). Roman *In ljubezen tudi* je že izšel v francoščini in bo preveden v približno deset evropskih jezikov, v njem pa »izpiše prepričljiv vojni in ljubezenski vrtinec«.

Nejc Gazvoda spada med najmlajše predstavnike sodobnega slovenskega pripovedništva. Je pisatelj, režiser in scenarist, ki je že za diplomsko TV dramo *Merica sreče* (2008) prejel akademjsko Prešernovo nagrado, sledilo jim je pa še nekaj nagrad. Za dramo *Tih vdih* si je prislužil *Grumovo nagrado 2019*. Igralka Saša Mihelčič je prebrala odlomek o spominih literarne junakinje na čase, ko je bila še mlada mamica.

Jure Jakob je za pesniško zbirko *Lakota* prejel nagrado *Prešernovega sklada 2019*. Že od izida prvenca, knjige poezije *Tri postaje*, za katero je dobil nagrado *zlata ptica*, velja za enega naših najbolj priljubljenih pesnikov. Po mnenju komisije »ostaja zvest svoji motiviki, ki jo povečini črpa iz narave in vaškega ali primestnega okolja«.

Naslednja je bila predstavljena pisateljica, pesnica, pravljica in pripovedovalka **Anja Štefan**, dobitnica *zlate hruške 2018*, *večernice 2018* in *Levstikove nagrade 2019* za pesniško zbirko *Drobtine iz mače doline*, nominirana pa je bila tudi za *desetnico 2019*. Ob podelitvi *večernice* so zapisali, da je to »ena najboljših sodobnih knjig poezije za otroke. Istega leta je bila izbrana tudi za ambasadorko evropskega leta kulturne dediščine«.

Sociolog, pesnik in prevajalec **Tone Škrjanec** je koordinator programa v KUD France Prešeren. Njegove pesmi so našle svoje mesto v mnogih domačih in tujih antologijah slovenske sodobne poezije in so prevedene v številne svetovne jezike. Leta 2017 je prejel *velenjico – čašo nesmrtnosti* za vrhunski pesniški opus, za zbirko *Dihaj* pa leta 2018 pa Veronikino in Jenkovo nagrado. Avtor nam je prebral nekaj izpovednih pesmi.

Eva Markun, ki je diplomirala iz francoščine in filozofije, se z možem na deželi ukvarja s čebelarstvom. Za prvenec, zbirko zgodb *Menažerija*, si je prislužila *nagrado Slovenskega knjižnega sejma 2018*, zmagala je tudi na festivalu mlade literature *Urška 2016*, leta 2018 pa je zanj dobila tudi nagrado na festivalu *Novo mesto short 2018*. Avtorica, ki se »literarnozvrstno giblje med novelo in kratko zgodbo, se je izkazala za izvrstno pripovedovalko s pretanjenim občutkom za jezik in detajl«. Zbirka je bila letos uvrščena tudi v izbor *Ten books from Slovenia*.

Naslednji je bil predstavljen **Andrej Rozman Roza**, pesnik, pisatelj, dramatik, igralec in prevajalec. Po nedokončanem študiju slovenistike je ustanovil *Pocestno gledališče Predrazpadom*. Bil je ustanovitelj in vodja alternativnega *Gledališča Ane Monro* in začetnik improvizacijskih gledaliških tekmovanj v Sloveniji. Marca 2003 je ustanovil Rozinteaater kot najmanjše možno gledališče. Leta 2010 so mu podelili *nagrado Prešer-*

novega sklada za književnost. Za najboljšo otroško ali mladinsko delo *Pesmi iz galerije* je prejel *desetnico 2019* in *večernico 2019*.

Uroš Zupan, pesnik, esejist in prevajalec, je dobitnik *velenjice – čaše nesmrtnosti 2019*, ki se podeljuje za vrhunski desetletni pesniški opus za odrasle. Končal je študij primerjalne književnosti in sociologije kulture, sedaj je samostojni kulturni delavec. Za poezijo si je prislužil mnoge slovenske nagrade, med njimi *nagrado Prešernovega sklada*, nekaj nagrad pa tudi v tujini. Njegove samostojne knjige so prevedene v več tujih jezikov.

Jasmin B. Frelih je dobil *Rožančevo nagrado 2018* za najboljšo esejistično zbirko *Bleda svoboda*. Avtor je diplomant primerjalne književnosti, literarne teorije in zgodovine in eden najbolj izstopajočih pisateljev mlajše generacije (letnik 1986). Za obsežen roman *Na/pol*, ki je preveden v pet jezikov, je leta 2013 dobil nagrado za najboljši domači prvenec, bil leta 2016 nominiran za *kresnika* in prejel *nagrado Evropske unije za književnost*.

Po predstavitvi zadnjega literata sta se voditelja v uradnem delu zahvalila vsem, ki so prireditve omogočili, nato so se v neformalnem druženju literati ter drugi gostje in gledalci lahko okrepčali z domačimi dobrotami, ki so jih pripravile članice Društva za ohranjanje dediščine z Gradeža.

Pesem si 2019

Rašica, 1. junij

Pesniški portal www.pesem.si deluje že polnih dvanajst let. In kot smo se srečali pri Trubarju že na začetku leta 2007, je v soboto, 1. junija 2019, tam potekalo tudi trinajsto letno srečanje avtorjev in ljubiteljev poezije. Izšel je trinajsti letni zbornik *Pesem si 2019*. Uredili smo ga Luka Benedičič, Lidija Brezavšček, Ana Porenta, Sara Špelec in Helena Zemljčič in skupaj s skrbniki bdeli nad živahnim dogajanjem na portalu. V novem zborniku je na 360 straneh objavljena poezija prek 80 avtorjev, ki prihajajo iz Slovenije, Hrvaške, Srbije, Bosne in Hercegovine, Slovaške in še od kod.

V Trubarjevem muzeju smo najprej prisluhnili odlomkom iz izbranih pesmi prejšnjega leta skozi humoren pesniški šov, na katerem se je iskalo najboljšega poetomana ali poetomanko. V uradnem delu smo se nato zahvalili še občinam Ribnica, Sodražica in Velike Lašče, ki so podprle izid zbornika, ter Gledeji iz KUD Primoža Trubarja Velike Lašče in KGD Reciklaža Sveta Trojica, ki so z Zavodom za razvijanje ustvarjalnosti priredili predstavitev. Iz Trubarjevega muzeja smo se preselili v Galerijo Skedenj, kjer smo se družili in okrepčali z dobrotami Društva za ohranjanje dediščine Gradež. Sledil je pesniški mini maraton z branjem svojih pesmi. Pesnice in pesniki smo še dolgo kramljali o novih načrtih, prihajajočih zbirkah, dogodkih in vsem ostalem, kar nam je stopilo na pot medtem, ko se nismo videli. Hvala vsem za obisk in imenitno srečanje! Na svidenje pri Trubarju čez leto dni ...



DAN REFORMACIJE

Osrednja proslava državnega praznika dneva reformacije je poseben dogodek, ki poteka po posebej določenem protokolu. Je vedno ob istem terminu, 30. oktobru, večinoma v Ljubljani, sploh v letih, ko jo pripravlja ministrstvo za kulturo (torej država vsakih pet let). V zadnjem času, ko proslavo v glavnem pripravlja naše društvo ob pomoči »lokalnih činiteľjev«, predvsem zainteresiranih občin, proslave gostujejo po raznih slovenskih krajih, kjer ljudje ohranjajo odnos do kulture, protestantov, knjig. In kar si lahko štejemo v posebno čast – vedno so dvorane po teh krajih nabito polne, da ne rečemo razprodane ...

Vse proslave so pospremljene s krajšim kulturnim programom, pred katerim ugledni kulturni in družbenopolitični delavci v daljšem nagovoru predstavijo svoj pogled na praznik, na dogajanje ob njem ali v državi nasploh. Naš kronološki prikaz predstavlja vse govornike in lokacije, vsak govor pa je ilustriran s kratkim odlomkom, ki nakazuje vsebino govornikovega razmišljanja. Dodan je še seznam govornikov na proslavah, ki so v istem letu potekali po drugih večjih slovenskih krajih. Celoto pa seveda najdete na naši društveni internetni strani <https://drustvo-primoztrubar.si/lubi-slovenci/>

1/1995

dr. OTO NORČIČ

predsednik SPD Primož Trubar
Drama SNG, Ljubljana

To protestantsko gibanje je doseglo tudi slovenska ozemlja. Razmere na slovenskem niso bile v prid dokončne uveljavitve novega verovanja, čeprav je široko zasnovano Trubarjevo delo pritegnilo v reformacijsko gibanje več kot polovico Slovencev. Oblast na Slovenskem v drugi polovici 16. stoletja ni bila naklonjena novim idejam in proti njim je z vso silovitostjo nastopil bojeviti habsburški katolicizem in s protireformacijo preprečil dokončno zmago tega verskega in družbenega gibanja. Trubar je bil zato nenehno v nevarnosti in je skoraj vse svoje življenje preživel kakor begunec in preganjanec, ter na koncu dokončno zgubil svojo domovino, tako da govori o »nigdirdomu«, v katerem se je v tujini znašel.

2/1996

MILAN KUČAN

predsednik Republike Slovenije
Cankarjev dom, Ljubljana

Prepričan sem, da nam bodo naša sedanja in prihodnja spoznanja o tem omogočila nove premisleke o narodovi sedanjosti in njegovi prihodnosti. Prepričan sem prav tako, da bodo vrednote, ki jih je k nam prinesla reformacija, pomagale, da se bosta nova zakonodajna oblast, kakor jo bodo na letošnjih parlamentarnih volitvah po svoji vesti in svobodni izbiri izvolili državljani in državljanke, in nova vlada z večjo vnemo posvetili ureditvi naše države kot pravne in socialno prijazne do svojih ljudi, in bosta znali dovolj ceniti slovensko zavezanost poklicnemu delu in delu sploh, njegovemu pomenu za dostojanstvo človeka, človekovo svobodo, medsebojno spoštovanje in strpnost. To vključuje tudi versko in cerkveno svobodo, urejenost odnosov med državo in cerkvami, njihovo ločenost od države, ne pa tudi njihove izključenosti iz javnega življenja.

3/1997

JOŽEF ŠKOLJČ

minister za kulturo
Cankarjev dom, Ljubljana

Trubar svojih »ljubih Slovencev« ni mogel učiti vere, ki jo je sam imel za pravo, dokler jih ni naučil brati in jim ponudil knjig v njihovem lastnem jeziku. Če je hotel iz pregnanstva stopiti v stik s svojimi rojaki v domovini, se je moral poslužiti tiska in slovenščine. Njegova misel, da je potrebna šola za »hlapčiče in dekelce«, združuje versko prepričanje s praktičnim delom in upor proti tedanji cerkveni instituciji z zavestjo o potrebnosti izobraževanja ljudstva, ki ga je iz Kranjcev, Štajercev, Korošcev in Primorcev na osnovi skupnega jezika preimenoval v Slovence.

4/1998

POLDE BIBIČ

igralec
Opera in balet SNG Ljubljana

In končno je prišlo nad naš narod še prelivanje krvi v drugi svetovni vojni, ki ga še najbolj boleče čutimo in se nam, ker pač odtlej še niso pretekla stoletja, dozdeva najgrozovitejša. In vse zlo je razsajalo zaradi pomanjkanja strpnosti in razumevanja. Nekoč so vzkliknili: »Vae victis!« Mislim pa, da to »gorje« ne velja samo premaganim, marveč tudi zmagovalcem, ki v svojem pijanem zmagoslavju poteptajo človečnost. Čeprav strahot morda ne čutijo neposredno, vendar jih, če hočejo ali nočejo, bremeni teža njihovih dejanj. Zlo rodi zlo. Največ zla pa povzroči pohlep po oblasti in če ga človeštvo ne bo znalo premagati, tudi tu in v sedanjem trenutku, ne bomo mogli zaživeti tako, kot smo si v stoletnih sanjah predstavljali življenje v »svoji« državi.

5-6/1999

dr. MATJAŽ KMECL

literarni zgodovinar
Cankarjev dom, Ljubljana

Zgodba o božji veri v slovenski besedi je bila sicer celo že takrat stara trideset tisočletja, danes je še daljša. Ko sta slovanska blagovestnika sveta Ciril in Metod sredi 9. stoletja potovala k papežu v Vatikan, so ju med potjo v Gradežu besedno napadli latinski duhovniki in jima očitali slovansko pisavo in črke, ker da se spodobi slaviti Boga samo v treh jezikih: hebrejščini, grščini in latinščini. Zavrnila sta jih skoraj tako kot Trubar svoje očitaje, z besedami: »Ali ne pada dež od Boga na vse enako? Ali – po Mateju – tudi sonce ne sije po božji volji na vse? Ali ne dihamo božjega zraka vsi enako? Kako vas ni sram, da določate te tri jezike, vsem drugim narodom in ljudstvom pa ukazujete, naj bodo gluhi in slepi! Povejte, ali imate Boga za nezmožnega, da bi tega ne mogel dati; ali tako nevoščljivega, da tega noče!? Mi pa poznamo mnogo narodov, ki so večji v knjigah in Bogu kličejo slavo vsak v svojem jeziku ...«

7/2001

dr. MARKO KERŠEVAN

sociolog religije

Cankarjev dom, Ljubljana

Dan reformacije naj bo spodbuda, da drugim in drugačnim – po veri ali neveri, nazoru, političnem prepričanju ali narodnostni opredelitvi – ne le priznamo in dopustimo, da so, ampak da v tem vidimo tudi nekaj dobrega, pripoznamo njihov dejanski ali možni prispevek k temu, da smo, kar smo in da taki tudi ostanemo: raznolika in zato živa in trdoživa skupnost. Skupnost, ki se je začela zavedati sama sebe, ko je Trubar vsem vidno in slišno zapisal »Vsem Slovencem gnado, mir, milost in pravo spoznanje ...« in ki bo preživela, potem ko je ustvarila svojo državo, če bo Trubarjeve besede za današnji čas prav slišala in sprejela: VSEM Slovencem ... in Slovenkam, vsem državljanom in državljanom Slovenije ...

8/2002

dr. JANEZ DRNOVŠEK

predsednik Republike Slovenije

Cankarjev dom, Ljubljana

Dan reformacije je po dogodkih enajstega septembra tudi čas za miren premislek o strpnosti in spoštovanju verskih, kulturnih in civilizacijskih vrednot ter razlik. Te morajo postati dejavnik zbliževanja in ne razdvajanja ljudi, ver, narodov, držav. Danes moramo bolj kot kdaj koli prej priznati in dopustiti vsakemu posamezniku, vsem kulturam, civilizacijam in veram pravico do njihovega ustvarjalnega sobivanja in sodelovanja v okviru nacionalnih držav in najširše mednarodne skupnosti.

9/2003

ANDREJA RIHTER

ministrica za kulturo

Cankarjev dom, Ljubljana

Mi, ki živimo informacijsko revolucijo, si znamo zlahka predstavljati, kaj je v svojem času pomenila iznajdba tiska: kadar tako temeljito posežes v novo, se ne odpirajo le nova obzorja znanja, temveč je človek dobresedno prisiljen na novo premisliti samega sebe, predihati vrednote in pregnesti svet. Tako so protestanti v področja tiska, pismenosti, šole, glasbe in nenazadnje tudi cerkvenih zakonov prinesli tehten premislek o prihodnjem duhovnem in fizičnem obstoju in razvoju naroda in pričeli zapisovati slovenski zgodovinski spomin kot zavest o skupni usodi prebivalcev vseh slovensko prepoznanih dežel. To je bil tektonski premik, ki je utiril vso poznejšo slovensko zgodovino. Duh reformacije in črka protestantov sta odločilno prispevala k razvoju slovenstva in s tem vgradila pomemben del temeljev slovenski državi. Slovenci smo po Trubarju in z njim zares postali evropski narod!

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2004:

dr. Matjaž Kmecl v Gornji Radgoni

dr. Božidar Debenjak v Murski Soboti

mag. Viktor Žakelj na Rašici

10/2004

dr. BOŠTJAN ŽEKŠ

predsednik SAZU

Cankarjev dom, Ljubljana

Drugi nauk naših protestantov za današnjo rabo sledi iz tega, da so se obračali na vse »Ljube Slovence« in niso upoštevali mej med deželami. Tudi mi moramo razmišljati o vseh Slovencih, tistih tukaj doma, tistih v zamejstvu, ki živijo in ohranjajo našo narodno kulturo na ozemlju, kjer so od nekdaj živeli, in tistih v tujini, ki so se izselili iz ekonomskih ali političnih razlogov ali pa tam študirajo. Vsi ti morajo tvoriti enotno narodno občestvo, ki se med seboj izmenjuje in oplaja ter tudi aktivno vpliva na bodoči razvoj države Slovenije. Seveda je treba k temu občestvu dodati tudi vse tujce, ki so živeli in delali ali ki sedaj živijo in delajo v Sloveniji. Le tako nas bo več. Reformacija je bila utemeljena na osebni veri: nihče ne more lastne odgovornosti prenašati na druge, kar ne velja le v razmerju do Boga, ampak za prav vse, kar počnemo. Samo skupnost samostojnih, ustvarjalnih in odgovornih posameznikov premika svet in zgodovino.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2004:

Borut Pahor v Gornji Radgoni

dr. Božidar Debenjak v Krškem

10/2005

dr. VASKO SIMONITI

minister za kulturo

Cankarjev dom, Ljubljana

Kulturniki naši reformaciji težko pripisujemo kaj drugega kot pozitivne lastnosti, posebej še ob dnevu, kakršen je danes. Najprej je z versko reformo zasejala v naš svet nekatera miselnost ali filozofska jedra renesanse, iz katerih je sama izhajala, in najbrž niso usahnili z odpravo reforme, ampak so se vsaj tu in tam ohranila kot seme bodočega spraševanja o človeku in njegovem okolju. Konkretno pa nam je prinesla slovenščino, povzdignjeno v knjižni jezik, prvo slovensko knjigo, tiskarno, stanovsko šolo itd. in predvsem s knjigo oziroma knjigarni odprla vstop v prostor, ki nam dotlej ni bil dostopen. Še več, dala nam je tudi ljudi, kakršnih dotlej nismo poznali: osebnosti, brez katerih ljudstvo ne more imeti svoje zgodovine. Če so Slovenci dotlej poznali ljudsko umetnost in v njej nemara kakšnega junaka, pa – razen tega ali onega imena plemenskega vodje – niso imeli ne svojega voditelja ne karizmatičnega človeka preteklosti. Odslej so bili tu ustvarjalni posamezniki, ki so vodili in spodbujali naš razvoj, dobili smo nastavke tiste kulturne javnosti, ki predpostavlja in vzdržuje zavest skupnosti.

11/2006

MILAN ZVER

minister za šolstvo in šport

Cankarjev dom, Ljubljana

Ljubezen do Boga in ljubezen do domovine stojita v osrčju Trubarjevega delovanja, ki ga sprva zaznamujeta dve osnovni knjigi: *Abecedarij* in *Katekizem*, v kasnejših letih pa še vrsta del, potrebnih za bogoslužje in šole v slovenskih deželah. V letih med 1555 in 1577 je Primož Trubar poskrbel za natis vseh delov Nove zaveze v slovenskem jeziku, pa tudi za prevod Psalmov Stare zaveze. Za izhodišče slovenskega knjižnega jezika je vzel ljudski jezik svojega rojstnega kraja, vasi Rašica v osrednji

Sloveniji, in ga oplemenitil z izrazi z drugih slovenskih govornih področij, kjer je hodil in deloval. Evropsko pomembni intelektualac Trubar, ki si je dopisoval z mnogimi vidnimi osebnostmi tedanjega časa, je svojim rojakom poskušal približati Božjo besedo na kar najbolj razumljiv način. Med črkopisi se je odločil za humanistično latinico, ki se mu je zdela najlepša in najpripravnější za zapisovanje slovenskega jezika.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2006:
Milan Kučan, bivši predsednik RS, v Murski Soboti
mag. Viktor Žakelj v Mariboru
dr. Marko Kerševan v Gornji Radgoni
dr. Jonatan Vinkler v Krškem
Dušan Voglar na Rašici

12/2007

MOJCA KUCLER DOLINAR

ministrica za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo
Cankarjev dom, Ljubljana

V kratkem času zadnjih dveh desetletij smo doživeli kar nekaj zgodovinskih trenutkov Velikih, srečnih, – danes, ko se spominjamo ustanovitve ene od krščanskih oblik verovanja, se morda sme reči celo blagoslovljenih. Besede o tisočletnem snu naših dedov zvenijo kot fraza in nam ne pridejo več do živega. Pa bi morale! Svoje samostojnosti, svoje države, svojega jezika in kulture, svoje umeščenosti na svetovni politični zemljevid, svojih gospodarskih uspehov, svojih državnih simbolov in – ne nazadnje – svojih praznikov bi se morali veseliti in biti nanje ponosni. Pogosto se nas polašča občutek, da nam zmanjkuje sape, da smo se naštetih danosti naveličali, še preden smo jih do zglednosti uresničili. Stvari, ki jih imamo radi in smo nanje ponosni, skrbno čuvamo. Zato se ne kaže čuditi, da so misleci, ki jim je lastna poglobljena in ljubeča misel o našem narodu in državi, zaskrbljeni. Ne grozi nam okupacija, ne grozi nam zunanja asimilacija. A se zdi, da smo nekje zastali, da smo se oddaljili od tistih impulzov, ki jih prineseta reformacija in prenova.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2007:
dr. Boštjan Žekš, predsednik SAZU, v Mariboru
dr. Mihael Glavan v Krškem
Srečko Meh in mag. Viktor Žakelj v Velenju
Anton Kampuš in mag. Vladimira v. Mesarič
v Gornji Radgoni
škof mag. Geza Erniša in dr. Matjaž Kmecl
v Murski Soboti
dr. Darko Anželj v Apačah
Vinko Ošlak na Rašici

13/2008

dr. DANILO TÜRK

predsednik republike Slovenije
Cankarjev dom, Ljubljana

Spoštovani, živimo v času, ki je v mnogih pogledih etično izprazen čas. Naš čas je za razliko od preteklih obdobj odpravil ideološki ekskluzivizem in ideološko prevlado. To je bila dobrodošla sprememba, sprejeta z olajšanjem. Vendar pa s tem nismo doživeli konca zgodovine. Do osvoboditve ni prišlo. Prevladalo je univerzalizirano potrošništvo, ki ga na duhovni ravni spremljata politična korektnost in naivna pričakovanja, ki jih je ustvaril proces globalizacije. Ni prvič, da se v svetu uveljavljajo iluzije. Toda ni težko ugotoviti, kako praz-

na so pričakovanja globalizacije in kako neiskrena zna biti politična korektnost. Pod to tanko plastjo prevladujočih iluzij pa se, kot vselej, uveljavljata cinizem in vulgarnost ekonomske in politične moči. Sedanja globalna finančna kriza je samo najnovejši in najvidnejši simptom naše problematične stvarnosti.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2008:
Milan Kučan, bivši predsednik RS, v Velenju
mag. Viktor Žakelj v Slovenj Gradcu
mag. Geza Erniša, škof EC, na Rašici

14/2009

PAVEL GANTAR

predsednik Državnega zbora Republike Slovenije
Cankarjev dom, Ljubljana

Primož Trubar je gotovo eden najpomembnejših oblikovalcev slovenske kulturne zgodovine. Postavil je temelje slovenskega knjižnega jezika in s tem temelje narodnega samozavedanja, samozvesti in obstoja. Slovenski jezik je povzdignil v krog razvitih knjižnih in liturgičnih jezikov Evrope in slovenski etnični skupnosti zagotovil mesto na zemljevidu ljudstev, ki so v burnih časih uspeli preživeti in se konstituirati kot narod. Z jezikovno uveljavitvijo je najprej med drznimi narodnimi buditelji, pozneje pa tudi med ostalimi Slovenci sprožil združevalne procese in zavest o skupni pripadnosti. S tem je prebudil narodno zavest svojega ljudstva ter naredil prvi drzni korak na dolgi poti narodove kulturne in politične samostojnosti.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2009:
dr. Boštjan Žekš v Gornji Radgoni
Miran Potrč v Mariboru
dr. Cvetka Hedžet Tóth v Mariboru
Vojko Pogačar v Krškem
Vlado Vrbič v Velenju
mag. Viktor Žakelj na Rašici
Milena Jesenko v Brežicah
Anton Kampuš v Gornji Radgoni

15/2010

MAJDA ŠIRCA

ministrica za kulturo Republike Slovenije
Slovensko narodno gledališče Maribor

Svet je ta včeraj zamudil – ne le svet, tudi naš dom. Včeraj, ko se je premeščalo Slovenijo na enega od svetilnikov 21. stoletja, pisalo po 30 milijard vredne razvojne resolucije, enoročno sestavljalo čez noč napisane zakone, naročalo optimalne izdatke in leporečno (pre)pisalo, da resda ne bomo največji in najmočnejši, bomo pa najboljši, je pustil obljube in obremenil pričakovanja. Marsikdo ne more razumeti obrata realnega časa, ki trezni, saj ne more nuditi tistega, česar nima. Vendar je prav, da razumemo solidarnost, ki jo imamo. In da so socialni vzvodi ranljivim pomembnejši od gradnje jadranskega otoka, da je strpnost pomembnejša od arogance ter da se svobodne in dialoške besede nikoli ne sme zapraviti. Na tej točki je treba vedeti, da je pomen idej, kulture, besed, misli in kreacij ključni akumulator duhovnega vzleta in ključni gradnik skupnosti. Trubar je temu rekel »graditi pošteno življenje«. In gradil je na preprostih, a ključnih temeljih: *ljubi bližnjega, dobro delaj vsem ljudem, svoj kruh pridobivaj brez škode za druge ljudi in ne boj se govoriti resnice*. Proti njemu je bila

organizirana ena največjih zarot v zgodovini slovenskega naroda, ki je trajala skoraj štiristo let, saj je protireformacija sistematično uničila vsa dela, ki so nastala v času reformacije, in s tem dobesedno izbrisala bogato zapuščino slovenskemu narodu.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2010:
Aleš Gulič v Gornji Radgoni
škof mag. Geza Erniša in dr. Igor Lukšič v Murski Soboti
mag. Viktor Žakelj v Ljubljani
Jure Piano v Velenju
Michael Karvounopoulos v Evangeličanski cerkvi
v Ljubljani
dr. Mihael Glavan v Krškem
dr. Melita Zemljak Jontes v Sevnici

16/2011

dr. BOŠTJAN ŽEKŠ
akademik
Kulturni dom Krško

Slovenski protestanti so opravili ogromno delo, dali so nam prve tiskane knjige v slovenščini in postavili temelje sodobne slovenske kulturne samobitnosti. Na teh temeljih se je razvila ne le slovenska kultura, ampak so posledice njihovega dela tudi zmaga in osvoboditev v drugi svetovni vojni in ne nazadnje tudi slovenska osamosvojitve pred dvajsetimi leti. Slovenski protestanti seveda niso mogli slutiti, kakšne velike posledice bo imelo njihovo delo, saj so se trudili zaradi vere in zaradi zbliževanja slovenskega človeka z Bogom. Toda to ni važno in danes smo jim hvaležni vsi, verni in neverni. Saj je tudi v tem primeru važno le, kaj človek naredi, ne zakaj to naredi in ne kaj ob tem govori.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2011:
Anton Kampuš in škof mag. Geza Erniša v Gornji Radgoni
dr. Stanislav Pejovnik v Puconcih
mag. Tomaž Kancler v Mariboru
dr. Jože Trontelj na Rašici

17/2012

dr. DANILO TÜRK
bivši predsednik RS
Cankarjev dom, Ljubljana

Napor, ki ga zahteva današnje usmerjanje razvoja, je velik in vsebuje zahtevne naloge. Zahteva najvišje ravni znanja, inovativnosti, ustvarjalnosti in podjetnosti. Vse to so ključne prvine za povečanje konkurenčnosti gospodarstva in za uspešnost v razvoju. Vse to zahteva visoko raven odgovornosti in etike. Te zahteve ni mogoče prelagati na tuja ramena ali v prihodnji čas. Nihče ne more biti etičen namesto drugega. Vsakdo je lahko etičen le zase in vsakdo ima možnost odločitve, za kakšen namen bo uporabil svojo osebno svobodo. Prav v tem spoznanju je ključ do prihodnosti. Ravno zato so nam izročila in nauki reformacije v našem času tako blizu in ravno zato je dan reformacije za vse nas tako pomemben praznik.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2012:
Anton Kampuš in dr. Božidar Debenjak v Gornji Radgoni
dr. Fanika Kranjc-Vrečko v Mariboru
škof mag. Geza Erniša v Moravskih Toplicah
Bojan Kontič v Velenju
dr. Stanislav Pejovnik na Rašici

18/2013

mag. ALENKA BRATOŠEK
predsednica Vlade Republike Slovenije
Prešernovo gledališče v Kranju

Zato vas vprašam, »lubi Slovenci«, kako bi danes reagirali, če bi vam predlagala, da praznik reformacije namesto s počitkom raje praznujemo z delom, ali pa, da se piscev prvih slovenskih knjig spomnimo tako, da ta dan prav vsak od nas – zase, za svoje otroke ali za svoje starše – kupi vsaj eno knjigo? Pomislite, odgovorite – in videli boste, da živimo v časih, ko se zdi, da za enostavne, protestantsko čiste in asketske ideje kar naenkrat ni več prostora – ne v glavah, ne na ulici, ne v pravnih aktih. Nekje se bo že našel nekdo, ki bo dobro mišljeni ideji zoperstavil svoj egoističen interes. In takrat, dragi državljani, mu je treba zastaviti Trubarjevo vprašanje: Ali pridobiva svoj kruh brez škode za druge ljudi?

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2013:
dr. Andrej Fištravec in mag. Žiga Oman v Mariboru
škof mag. Geza Erniša v Murski Soboti
dr. Uroš Grilc na Rašici
Margareta Marjetič v Brestanici
Anton Kampuš in mag. Viktor Žakelj v Gornji Radgoni

19/2014

prof. dr. DANILO ZAVRTANIK
rektor Univerze v Novi Gorici
SNG Nova Gorica

Se še spomnite naših sanj o »deželi na sončni strani Alp« ali morda o »slovenski Švici«? Tedaj smo sanje zmogli, reformnega procesa pa na našo nesrečo ne. Je bilo dogajanje ob osamosvojitvi naše države preveč obteženo s procesom samostojnosti in odcepitve od Jugoslavije in smo premalo pozornosti posvetili vrednotam, na katerih naj bi temeljila nova država Slovenija? Kakorkoli že, Slovenci reformatorskega duha, ki bi ga takrat potrebovali, nismo imeli. Še več, bali in otepali smo se in se še otepamo kakršnih koli resnih in nujnih sprememb. Zato danes živimo v državi, kjer je državljanje panično strah kakršne koli, celo še tako nujne reforme. Če pa si kdo drzne zagovarjati spremembe, takoj postane heretik in izdajalec slovenskega nacionalnega interesa.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2014:
škof mag. Geza Filo v Gornji Radgoni

20/2015

ddr. IGOR GRDINA
slovenski zgodovinar
Slovensko ljudsko gledališče v Celju

Slovenska reformacija je del mozaika evropske. Ni pomanjšana izdaja slednje, temveč je njena dediščina ravno tako brezmejna. Najprej se gre sklicevati nanjo kot na izraz neravnodušnosti, s katero se v človeškem svetu sploh vse začneja. Primož Trubar je bil velikan, ki mu nikoli ni bilo vseeno. Za nikogar. Ljudem, ki niso znali nobenega drugega jezika kot slovenskega, je omogočil neposreden stik z Božjo besedo in jim tako odprl vrata k zveličanju. Potemtakem ni čudno, da je Trubar deset let po izidu svoje prve knjige poudaril epohalni pomen tega docela emancipacijskega in v ničemer eliminacijskega dogodka z besedami: Kaj takega se ni zgodilo, odkar svet stoji.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2015:
dr. Fanika Kranjc - Vrečko v Apačah
mag. Majda Potrata v Mariboru
Tone Peršak, državni sekretar na MZK, v Murski Soboti

21/2016

mag. GEZA ERNIŠA

častni škof Slovenske evangeličanske Cerkve
Gledališče Park v Murski Soboti

Trubarjeva »ta prava Cerkev Božja tiga slovenskega jezika«, z veličastnim Dalmatinovim prevodom *Biblije*, Küzmičevim *Novim zakonom*, Trubarjevo *Cerkovno ordningo*, vse to je bilo rojstvo nečesa tako trdoživega, da je ostalo vse do danes. In ta danes nas še posebej zavezuje. Zavezuje k tistemu hrepenjenju, kako združiti, a hkrati ne povzročati novih razdruževanj – takšno je bilo več kot očitno temeljno hrepenenje našega naroda. In hkrati tudi naš problem. Oboje ostaja. Verujem, da bomo združevanju dali možnost in priložnost, da se prelevi v pozitivno in nam bo trden grunt. Kajti v iskrenem hrepenenju je doma odprtost, prostor za drugega, prostor za dialog. In vse to skupaj je prostor kulture, odraslosti, zrelosti, naroda in posameznika. In taka kultura predpostavlja in nosi v sebi možnost, da seže do univerzalnosti, ter da priložnost tudi posamezniku pusti zadihati v širši skupnosti.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2016:
dr. Vlasta Stavbar v Mariboru

22/2017

dr. MILAN BRGLEZ

predsednik Državnega zbora RS
Cankarjev dom, Ljubljana

A vse naštet, vse se začne pri nas in naših bližnjih. Tako moramo ob dogodkih, ki nas prizadenejo, pomisliti ne le nase, ampak tudi na tiste, ki ne živijo tako, kot živimo mi, ter na vse tiste, ki iščejo pot v boljše življenje. Brez solidarnosti do bližnjega in brez odprtih rok ne bomo in ne moremo razviti skupnosti, ki bo solidarna do nas takrat, ko bomo mi tisti, ki se bomo znašli v težavah in potrebni pomoči. »Na nas je torej,« če mi dovolite parafrazirati zapis gospoda Geze Fila iz leta 2015, da v vsakem človeku vidimo brata in sestro, ki ga je treba sprejeti, spoštovati in ljubiti. To je tisto, kar nas uči reformacija, to je tisto, kar nas uči Primož Trubar, ki danes, v svetu begunstva in migracij, postaja vse bolj pomemben tudi kot učitelj, ki je učil ne samo z besedami, ampak tudi z življenjem. Ne glede na to, da je bil sam begunec in migrant, da se je večkrat moral umakniti s slovenskega ozemlja, da bi ubežal usodi Petra Kupljenika, ter je moral pisati pod psevdonimi, je za nas, svoje »lube Slovence«, naredil ogromno.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2017:
dr. Jonatan Vinkler, profesor in zgodovinar,
v Gornji Radgoni

23/2018

DEJAN PREŠIČEK

minister za kulturo
Kulturni center Ravne na Koroškem

Zavedati se moramo, da protestantske vrednote presegajo religiozni okvir: med vrsticami Luthrovih tez nas nagovarjajo poštenost, demokratičnost, kritičen odnos do avtoritet, od-

govoren odnos do dela. Te ideje nas povezujejo v skupnost, ki zavrača stranske produkte vseprežemajoče medijske prisotnosti v dobi visokotehnološke reformacije. Odločno postavimo mejo lažnim novicam, ki z uporabo neverodostojnih podatkov nagovarjajo naša čustva in obidejo razum. Jasno postavimo mejo sovražnemu govoru, ki omalovažuje drugačne in v našo skupnost vnaša nemir. Naš prostor je od nekdaj znamenovala raznolikost in dialog kot eno osnovnih sporočil reformacije tudi pol tisočletja po njenem nastanku ne sme zbledeti.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2018:
dr. Jonatan Vinkler, profesor in zgodovinar,
v Gornji Radgoni

mag. Dejan Židan, predsednik DZ, v Murski Soboti
Janez Weiss, zgodovinar, na Rašici

24/2019

mag. DEJAN ŽIDAN

predsednik Državnega zbora
Cankarjev dom v Ljubljani

Ljubezen do slovenskega naroda in jezika se kaže skozi njegovo javno rabo, podporo pisani besedi in knjigi. V času protestantizma je bila odprta prva javna knjižnica. Skupnosti je omogočila prostor, kjer je bilo znanje dostopno vsem. Mnogi bi rekli, da nova digitalna realnost knjižnicam ni naklonjena. A močno verjamem, da bodo ostale kulturno središče naroda in zato jih je treba krepiti tako na lokalni kot nacionalni ravni. Njihova tradicionalna naloga ostaja tudi danes v veliki meri relevantna, dopolnjujejo pa jih nove potrebe in pričakovanja uporabnikov. Knjižnice naj bodo prostor kreativnosti, kjer vzniknejo sanje in rastejo nove ideje. Prostor srečevanja in sodelovanja, ki ga sooblikujejo uporabniki. Prostor živahnega študijskega dogajanja in središče akademskih procesov. Nalozbo prihodnjega razvoja slovenskega naroda bi tako morali realizirati v novem nacionalnem univerzitetnem stičišču znanja in enemu redkih javnih prostorov slovenske kulture, ki bi bil zgrajen v samostojni državi.

Drugi govorniki na proslavah po Sloveniji v letu 2019:
mag. Violeta Vladimira Mesarič v Mariboru
dr. Jernej Pikalo v Murski Soboti
dr. Barbara Žabota na Trubarjevi domačiji na Rašici

25/2020

Letos ni bilo proslave dneva reformacije zaradi znanih dogodkov ob covidu-19. Namesto tega je osrednja slovenska televizija pripravila v prazničnem terminu enourno oddajo z govorom Alojza Kovšca, predsednikom Državnega sveta, in s kratkim kulturnim programom.



TRUBARJEVO LETO 2008

13/2008

Ta številka našega glasila je v vsakem pogledu nekaj posebnega, edinstvenega. Že ko jo vzamemo v roko, začutimo njeno debelino in težo, a takoj, ko polistamo po njej, vidimo, da to ni zgolj zaradi gravitacije, pač pa predvsem zaradi njene pestre in izredno bogate vsebine. Naše društvo se je skupaj s podružnicami, pisci, sodelavci, uredniki močno potrudilo, da je dostojno proslavilo 500-letnico rojstva enega največjih sinov slovenskega naroda, Primoža Trubarja.

Že poslanica dr. Danila Türka, predsednika Republike Slovenije, na prvi strani povzema zasluge Primoža Trubarja kot avtorja prvih slovenskih knjig, kot začetnika poimenovanja našega naroda za Slovence, kot verskega reformatorja in pisca, ki nas je postavil na zemljevid Evrope. Žal njegovih naporov in dosežkov vsi Slovenci še vedno ne cenimo dovolj, kar pa se v zadnjih časih počasi izboljšuje. Lahko neskromno rečemo, da v veliki meri tudi zaradi delovanja našega društva, in lep prikaz tega prizadevanja je tudi pričujoča številka glasila *Lubi Slovenci*.

»VSEM SLOVENCOM« 2008

V uvodnem poglavju z naslovom Trubarjevega voščila smo nanizali govore nekaterih uglednih slovenskih kulturnikov in politikov na prireditvah v čast Trubarjeve obletnice po Sloveniji in celo dveh iz tujine. Točno na dan njegovega rojstva je na proslavi v njegovi rodni Rašici pred visokimi gosti spregovoril kulturni minister dr. Vasko Simoniti. Poglejmo naslove govorov z govorniki: Celotne govore najdete na spletni strani <https://drustvo-primoztrubar.si/lubi-sloveni/>

Stati inu obstati

Slavko Pregl 13. februarja v Celovcu

Primož Trubar kot Evropejec

dr. Lojze Peterle 5. junija v Tübingenu

Ponosni na šolo iz l. 1535

Anton Kampuš 10. maja v Gornji Radgoni

Znanilec novega časa

dr. Miran Košuta 11. maja pred Rubijskim gradom

Mir, milost inu pravu spoznane

dr. Vasko Simoniti 8. junija na Rašici

Pripadamo širnemu svetu

Boris Jukić 23. junija v Novi Gorici

GOVORI OB DNEVU REFORMACIJE 2008

V dneh pred praznikom dneva reformacije se je po Sloveniji zvrstilo veliko število proslav v njegovo počastitev. Tu so zbrani govori z najpomembnejših proslav. Govornik na osrednji prireditvi v Ljubljani je bil takratni predsednik republike dr. Danilo Türk, na proslavi v Velenju je prisotne nagovoril bivši predsednik republike Milan Kučan, na proslavi v Slovenj Gradcu je bil govornik mag. Viktor Žakelj, predsednik našega društva, na Rašici pa je govoril mag. Geza Erniša, škof Evangeličanske cerkve.

VELIKO VEČ KOT EKSURZIJA

Nürnberg, Rothenburg, Tübingen, Derendingen, Bad Urach, Kempten

Ekskurzija je bila dejansko veliko več kot samo štiridnevni izlet po Trubarjevih krajih v Nemčiji. To je bil kompleksen projekt, sestavljen iz mnogih detajlov, izpeljan s pomočjo

mnogih udeležencev in sodelavcev, tako naših, slovenskih, kot tudi nemških. In začetno poročilo o ekskurziji je z dveh strani s prikazom tega ozadja naraslo na dobrih osem strani dolg prispevek, ki je v bistvu kompilacija treh sestavnih delov: 1. Njegov okvir je poročilo o osrednjem izletu v venec Trubarjevih krajev okoli Tübingena, ki ga je pripravil Kazimir Rapoša. 2. Urednik Dušan Voglar je temu opisu dodal predstavitev dolgotrajnih priprav v okviru društva, pa tudi dogovorov z drugimi sodelujočimi pri tem velikem projektu. 3. Dodal je še štiri govore poznavalcev na osrednjih točkah Trubarjevega bivanja in s tem vse skupaj zaokrožil v več kot dostojno proslavo velikega Slovenca ... Celoten prispevek najdete v poglavju Slovensko-nemške počastitve v 13. številki *Lubih Slovencev* na 21. strani in seveda na naši spletni strani.

IZ TRUBARJEVEGA LETA 2008

To najbolj obsežno poglavje v zgodovini našega glasila zajema izredno široko paleto dejavnosti, kulturnih dogodkov, knjižnih, gledaliških, glasbenih in likovnih, ki se jih ne da niti na kratko povzeti. Skupno se je v njem zvrstilo okoli 50 različnih prispevkov. Tako se bom omejil zgolj na kratek izbor najodmevnejših člankov. Vsem, ki bi jih tematika podrobneje zanimala, pa je na voljo kompletna predstavitev na društveni internetni strani <https://drustvo-primoztrubar.si/lubi-sloveni/>

Uvrstitev na Unescov seznam

Na predlog slovenske nacionalne komisije za Unesco je bila Trubarjeva 500. obletnica rojstva uvrščena na svetovni Unescov seznam obletnic za leto 2008. Unesco uvršča na svoj seznam samo osebnosti in dogodke, ki imajo širši mednarodni pomen in so zaslužni za uveljavljanje vrednot in idealov Unesca. Uvrstitev je omogočila učinkovito mednarodno kroženje informacij o dogajanju v Sloveniji v Trubarjevem letu 2008.

Trubar pred slovensko procesijo

Osrednja in nosilna točka marsikatero počastitvene prireditve v Trubarjevem letu je bila monodrama Matjaža Kmecla. Pisec monodrame si je izbral sugestivno obliko pridige, napisane večinoma na podlagi izvirnih Trubarjevih besedil, namreč pisem, predgovorov in posvetil. Kot Trubar je akademski igrlec Artur Štern nastopil v letih 2006 in 2007 več kot dvajsetkrat in v letu 2008 šestdesetkrat; nekajkrat je »pridigal« po dvakrat na dan, enkrat celo trikrat. S Trubarjevo besedo se je oglasil tudi v Kemptnu, Bruslju in Rimu. V pregledu našeti nastopi so bili, če ni drugače navedeno, v knjižnicah.

Trubarjev kip v NUK

Sedmega februarja, na predvečer slovenskega kulturnega praznika, so vrh mogočnega stopnišča pred veliko čitalnico Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani odkrili kip Primoža Trubarja, več desetletij neopaženo stvaritev že preminulega Tineta Kosa. Slovesnost je odprl ravnatelj knjižnice mag. Lenart Šetinc. Predsednik republike Slovenije dr. Danilo Türk je v strnjem nagovoru nanizal svoje poudarke o pomenu Trubarja in letošnjega proslavljanja.

Trubar v Avstriji, na Madžarskem in v Italiji

Sledijo trije prispevki o slovesnostih ob Trubarjevem dnevu v Avstriji, na Madžarskem in v Italiji. Društvo slovenskih pisateljev, publicistov in prevajalcev v Avstriji, Generalni

konzulat Republike Slovenije v Celovcu, Slovenska prosvetna zveza in Krščanska kulturna zveza so 13. februarja 2008 v Celovcu pripravili skupno slavnostno prireditev ob slovenskem kulturnem prazniku. Slavnostni govornik je bil Slavko Pregl, predsednik Društva slovenskih pisateljev v RS.

Porabski Slovenci so po zaslugi našega člana in novinarja Ernesta Ružiča (žal tudi že pokojnega) dobro informirani o dogodkih doma v tedniku Porabje, ki izhaja v Monostru. V septembru je slovensko veleposlaništvo v Budimpešti pripravilo slovesnost, na kateri je o pomenu Primoža Trubarja govoril škof slovenske Evangeličanske cerkve mag. Geza Erniša; opozoril je tudi, da je z delom protestanta Štefana Küzmicha prekmurščina postala knjižni jezik. Delo pomurske podružnice SPD Primož Trubar je predstavil njen predsednik Geza Farkaš. Po prireditvi je veleposlanik Ladislav Lipič menil, da je to, za kar se je zavzemal Trubar, pomembno za Slovence na Madžarskem še zdaj: učenje in ohranjanje slovenskega jezika in kulture.

Milan Pahor, naš dopisnik iz Italije, pa obširno poroča o celi vrsti kulturnih prireditev in dogodkov v Trubarjevem letu. Med njimi so Parnasova razstava **Vsem Slovencem**, ki je segla v Trst, Gorico in Čedad, razstava **Po Bonomovih poteh** v Trstu, pa simpozij ob Trubarjevi 500-letnici v priredbi Slavištičnega društva Trst-Gorica-Videm v Trstu, z zelo dobro udeležbo strokovnjakov z obeh strani meje. V nedeljo, 10. maja, pa je bila na Goriškem prav posebna prireditev, na kateri se je zbrala prava množica ljudi z Goriškega, Tržaškega in Slovenije. Na zelenici ob vhodu v Rubijski grad je namreč potekalo **odkritje doprsnega kipa Primoža Trubarja**, ki sedaj vsem mimoidočim – saj stoji tik ob cesti – jasno dokazuje pomen slovenske reformacije in uveljavljanja knjižne slovenščine na stičišču slovanskega in romanskega sveta. Kip in grad smo si pred nekaj leti ogledali tudi na društvenem izletu po Goriški. Omeniti moramo še dogodek v nedeljo, 2. novembra 2008, ko se je slavlje preselilo v **luteransko cerkev na Trgu Panfili** v Trstu. Nabito polna cerkev je gostila slovesno mašo ob dnevu reformacije, ki je posvečen spominu na 31. oktober 1517, ko je avguštinski menih Martin Luther objavil in po izročilu pribil na vrata grajske cerkve v Wittenbergu svoje znamenite teze.

Razstava Primož Trubar 1508–1586

Narodni muzej Slovenije je z razstavo Primož Trubar 1508–1586 prikazal postaje v Trubarjevem življenju in delovanju, dosežke slovenske reformacije v književnosti, likovni umetnosti in glasbi ter Trubarjevo dobo, se pravi okoliščine, ki so njegovo delo bodisi navdihovale bodisi zavirale. Razstava s sodobnimi muzealskimi prijemi (kratka besedila, slikovno gradivo, predmeti, rekonstrukcije, kopije, audio in video prikazi, ekrani na dotik, ambientni) popelje v eno izmed prelomnih obdobjev slovenske zgodovine. Razstava je bila eden od osrednjih dogodkov v času predsedovanja Republike Slovenije Evropski uniji. Ob otvoritvi 6. marca je govoril minister za kulturo prof. dr. Vasko Simoniti.

Romanje katoličanov po Trubarjevem nikdirdomu

Prvo množično katoliško romanje v Trubarjeve nemške kraje je bilo 8. marca 2008. Udeleženci so obiskali Tübingen in Derendingen. Iz Slovenije so se pripeljali s sedmimi avtobusi; pridružili so se jim rojaki iz slovenske stuttgartске katoliške župnije pod vodstvom duhovnika dr. Zvoneta Štrublja, zato jih je bilo vseh skupaj blizu 500. Pokrovitelj romanja je bil ljubljanski nadškof in metropolit mag. Alojz

Uran, duhovni vodja pa dr. Peter Štrumpf, narodni ravnatelj pri slovenski škofovski konferenci in pomožni mariborski škof.

Razstava Trubar in Turjaški

Morda ni naključje, da je rojstna fara utemeljitelja slovenskega knjižnega jezika Primoža Trubarja na območju nekdanjega gospostva Turjaških. Tako kot drugi kranjski plemiči, morda pa še bolj, so Turjaški že od vsega začetka močno podpirali tako Trubarja kot ostale protestantske pisce, s tem pa tudi širjenje slovenskega jezika. Ravno zato je 500. obletnica rojstva Primoža Trubarja velika priložnost, da pomembnost omenjenih povezav še posebej izpostavimo. Zato je bila v nedeljo, 16. marca, na gradu Turjak v organizaciji Javnega zavoda Trubarjevi kraji odprta zgodovinska razstava **Trubar in Turjaški**. Njena avtorica je Barbara Žnidaršič, prof. zgodovine iz Velikih Lašč. Kot je v pozdravnem nagovoru povedal direktor Javnega zavoda Trubarjevi kraji Matjaž Gruden, je razstava prvi večji projekt novoustanovljenega zavoda in hkrati v mesecu marcu osrednja prireditev, ki jih je občina Velike Lašče pripravila ob 500. obletnici Trubarjevega rojstva.

Trubarjevo leto v Laškem

Pisalo se je leto 1530. V majhen trg ob reki Savinji na Štajerskem, imenovan Tiffer (danes Laško) je prispel mlad duhovnik. Bilo mu je komaj dvaindvajset let in pravkar ga je tržaški škof Bonomo posvetil v duhovnika. Mladeniču je bilo ime Primož Trubar. V času, ko je Trubar nastopil prvo službo, je bilo Laško majhen, toda pomemben kraj. Dobrih tristo let je že užival trške pravice. Tu je bil sedež deželnega sodišča in marsikateri Laščan je študiral na Dunaju.

Evangeličanski Trubarjevi dnevi v Ljubljani

V evangeličanski cerkvi Primoža Trubarja v Ljubljani je 7. junija 2008 potekal v okviru Trubarjevih dni bogat in raznovrsten program, pravzaprav osrednja prireditev med slovesnostmi, kar jih je letos Trubarju posvetila Evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi v Sloveniji. Po pozdravnih besedah slovenskega evangeličanskega škofa mag. Geze Erniša sta škof in ljubljanski evangeličanski župnik mag. Geza Filo odkrila in blagoslovila spominsko obeležje na steni v cerkvi, se pravi kamnito ploščo z bronasto reliefno upodobitvijo Trubarja. Obeležje je delo Irene Brunec Tébi. Z glasbeno točko je nastopil pihalni orkester iz Bad Uracha. Slavnostni govornik na svečani akademiji je bil predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk. V nedeljo, 8. junija, je bila v letnem gledališču v ljubljanskih Križankah osrednja svečana božja služba slovenskih evangeličanov, ki so jo z več kot 2000 verniki opravili duhovnice in duhovniki iz vse Slovenije in slovenski evangeličanski škof.

Ekumensko bogoslužje v Škocjanu

»Če nas je Trubar nekdanj ločil, nas danes združuje«

V nizu proslav ob 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja je ekumensko bogoslužje v Škocjanu v nedeljo, 8. junija 2008, ob 18. uri z verskega vidika pomenilo svojevrsten vrhunec. Točneje povedano, ni šlo za 500. obletnico rojstva, ampak za 500. obletnico krsta Primoža Trubarja v škocjanski cerkvi. Domnevamo, da se je rodil 8., krščen pa je bil 9. junija. Krstil ga je takratni župnik Jernej Krek, ki je bil tudi njegov prvi učitelj. Govora po bogoslužju sta imela slovenski evangeličanski škof mag. Geza Erniša in ljubljanski katoliški škof mag. Alojz Uran.

Razstava obrazi Primoža Trubarja

V Galeriji Kresija so 9. junija odprli razstavo Obrazi Primoža Trubarja, ki zajema znane in izbrane upodobitve Primoža Trubarja petdesetih najopaznejših avtorjev, slovenskih in tujih umetnikov od nekdanj pa do danes. Razstavo je v sodelovanju z Arhitekturnim muzejem pripravila skupina dr. Mirko Juteršek, dr. Peter Krečič, dr. Lev Menaše in akademska slikarka in kiparka Irena Brunec-Tébi. Portreti Primoža Trubarja so zelo zanimiva zgodovinska in umetnostnozgodovinska tema. Upodabljanje Trubarja se je razmahnilo posebej v obdobjih narodnega prebujanja, občutene ogroženosti naroda in poudarjenega zavedanja pomena slovenske kulture. To so predvsem tri obdobja: začetek 20. stoletja, čas okrog druge svetovne vojne in leta po slovenski osamosvojitvi. Večina razstavljenih del je nastala ob treh priložnostih: ob 400. obletnici njegovega rojstva leta 1908, okoli leta 1950 in v najnovejšem času. Celotna razstava je bila prvič prikazana julija 2008 na gradu Turjak, nato septembra še v Pokrajinskem muzeju v Murski Soboti, izbora pa sta bila razstavljena oktobra v Muzeju Laško in novembra v Galeriji likovnih samorastnikov Trebnje.

9. junij v Ljubljani

Mestna občina Ljubljana je za tuje obiskovalce slovenske prestolnice izdala v angleščini zbiranko o prireditvah, ki so bile skupni projekti Mestne občine in različnih zavodov, ustanov in društev. Za uvod je na zbiranki natisnjen znameniti odlomek iz Trubarjevega in Kreljevega pisma Bohoriču leta 1565: »Ne dvomiva, da dobro poznaš in neredko obžaluješ nesrečno kulturno zaostalost naše ožje domovine: prava sramota je, kako se povsod šopiri zaničevanje lepih umetnosti in zanemarjanje duhovne izobrazbe. Toda ko bi le vsi, ki to bedno rovtarstvo v resnici občutijo, hoteli združiti z nami svoje želje in gorečnost, svoje misli in delo ter z nami vred napeti vse sile, da mu napravijo konec.« Že 4. junija je Arhitekturni muzej Slovenije skupaj z Mestno občino Ljubljana priredil v Fužinskem gradu muzejsko noč Trubar in Fužinski grad, 9. junija pa se je zgostilo kar nekaj mestnih prireditev v počastitev 500. obletnice rojstva Primoža Trubarja. Takrat so se v Ljubljani na povabilo ljubljanskega župana srečali župani Trubarjevih mest (Trst, mesta na Nemškem).

Ob 12. uri so v nastajajočem Parku prijateljstva ob Poti spominov in tovarštva blizu Biotehniške fakultete posadili v Trubarjev spomin pet dreves. Saje so organizirali Društvo Zeleni prstan, SPD Primož Trubar in Mestna občina Ljubljana. Trubarjeva spominska drevesa so posadili župan Mestne občine Ljubljana Zoran Janković, nekdanji predsednik Društva Zeleni prstan dr. Matjaž Kmecl, predsednik SPD Primož Trubar mag. Viktor Žakelj, ustanovni član društva Ladislav Pojbič in direktor ustanove Slovenska znanstvena fundacija dr. Edvard Kobal.

Počastitev Trubarja v Velenju

Začetni takt za vse prireditve ob 500. obletnici Trubarjevega rojstva je bil dan ob izdaji domiselno in lepo oblikovane zbiranke *Stati inu obstatu – 2008, Trubarjevo leto v Velenju* na šestih straneh, v kateri so bile napovedane in opisane vse številne načrtovane prireditve, razstave, počastitve in drugi dogodki ob praznovanju 500. obletnice Trubarjevega rojstva. Osrednja počastitev je bila 12. junija v predverju Knjižnice Velenje. Pozdravni nagovor je imel poslanec v Državnem zboru Bojan Kontič. Pogovor z dr. Mihaelom Glavanom, vodjem posebnih zbirk v NUK in strokovnjakom za slovenski reformacijski tisk, ter akademikom dr. Matjažem Kmeclom, publicistom in slovenistom, častnim meščanom MO Velenje,

je vodil sociolog in religiolog, Velenčan dr. Aleš Črnič, predstojnik oddelka za kulturologijo Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani. Vsekakor je to bila ena najkompleksnejših oddolžitvev Trubarjevemu spominu ob tem velikem prazniku.

Küzmičevi dnevi v Puconcih

Predavanji dr. Marka Kerševana in ddr. Igorja Grdine o Primožu Trubarju in položitev temeljnega kamna za Dom Štefana Küzmiča so bili, kakor je v časopisju prikazal Ernest Ružič, osrednji dogodki ob letošnjih Küzmičevih dnevih v Puconcih od 29. do 31. avgusta. Predavanji sta bili v obnovljeni puconski prireditveni dvorani po nagovoru škofa Evangeličanske cerkve mag. Geze Erniše. Predavatelj dr. Marko Kerševan je poudaril, da si je Trubar za slovenski knjižni jezik prizadeval zlasti zato, da bi evangelijsko oznanilo prišlo do Slovencev v njihovem maternem jeziku. Predavatelj ddr. Grdina je poudaril Trubarjevo pomembno mesto v slovenski zgodovini, saj je Trubar že leta 1555 govoril o eni in enotni slovenski deželi.

Primož Trubar – veliki Evropejec

Vseslovenskemu praznovanju 500. obletnice rojstva Primoža Trubarja se je pridružil tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS), ki je letošnje, že 18. dneve evropske kulturne dediščine (DEKD) posvetil Primožu Trubarju, kajti ta se je s svojim delom zapisal ne samo v zgodovino slovenske, ampak tudi evropske reformacije in kulture. Med 20. in 28. septembrom so tako po vsej Sloveniji potekale najrazličnejše prireditve, posvečene predstavitvi življenja in dela Primoža Trubarja in orisu njegovega časa, pričele pa so se prav tam, kjer je svojo pot začel tudi sam, v njegovi rojstni vasi Rašici. Občina Velike Lašče, ki pri tem projektu sodeluje že nekaj let, in Javni zavod Trubarjevi kraji sta v sodelovanju z ZVKDS in lokalnimi društvi, drugimi organizacijami in posamezniki 20. septembra pripravila dan ref Trubarjeve domačije, ki je bil hkrati tudi otvoritveni dan vseslovenskih DEKD.

Praznovanje v Gornji Radgoni, Apačah, Radencih

V Gornji Radgoni je bila 28. oktobra zvečer že 10. svečana prireditev ob dnevu reformacije, ki pa je tokrat bila še posebej namenjena počastitvi spomina na 500. obletnico rojstva Primoža Trubarja. V bogatem programu se je predstavil mešani pevski zbor Cantemus iz Kamnika pod taktirko Matjaža Ščeka z izborom protestantskih pesmi. Zbor je dobitnik številnih domačih in mednarodnih priznanj, prav tako tudi zborovodja, dobitnik zlate Gallusove plakete. Za odlične vmesne popestritve z dramskimi in recitacijskimi vložki so poskrbeli učenci in učenci štirih osnovnih šol iz občinskih središč Apače, Gornja Radgona, Radenci in Sv. Jurij ob Ščavnici. »Živo« dekoracijo v predstavi »gosposke z Negovskega gradu« je prispevalo zelo aktivno turistično društvo Negova, cvetlično dekoracijo pa že nekaj let ureja Cvetličarstvo Kurbus Mele. Prireditve se je udeležilo razveseljivo številno občinstvo in s tem obogatilo slovesnost. Slavnostni govornik na tokratni prireditvi je bil Franc Feri Horvat, dolgoletni republiški poslanec preteklih mandatov ter soustanovitelj Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar.

Osrednja državna proslava

V Ljubljani sta bili 30. oktobra 2008 zvečer v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma državna slovesnost ob dnevu reformacije in osrednja prireditev ob 500. obletnici rojstva Pri-

moža Trubarja z naslovom Prebujenje slovenskega jezika. Na vabilo Predsednika Republike Slovenije, Državnega zbora Republike Slovenije in Vlade Republike Slovenije so se združene proslave udeležili visoki gostje, predstavniki Cerkve in številno občinstvo iz Slovenije in zamejstva. Slavnostni govornik je bil predsednik dr. Danilo Türk. Vsebinsko kulturnega programa so ustvarili režiser Matej Filipčič, skladatelj Rok Golob in znanstvenik dr. Kozma Ahačič, izvedli pa so ga orkester Slovenske filharmonije pod vodstvom dirigenta Uroša Lajovica, zbor SNG Opera in balet Ljubljana in Komorni zbor Ave, baletke Srednje glasbene in baletne šole Ljubljana ter Eva Černe, Janez Jocif, Uroš Smolej, Matej Puc, Matija Vastl in Lotos Vincenc Šparovec. V veliki sprejemni dvorani Cankarjevega doma je bila pred tem odprta razstava dr. Mihaela Glavana Trubar v jubilejnem letu 2008, ki prikazuje reprinte in knjige o Primožu Trubarju.

Gostovanja razstave Vsem Slovencem po Sloveniji in tujini

Potujočo razstavo Vsem Slovencem smo pripravili zanesenjaki, ki že dolgo sodelujemo v programih na Trubarjevi domačiji. Nastanek in vsebina razstave sta bila podrobneje predstavljena že v lanskem številku glasila *Lubi Slovenci*, v tem članku so predstavljena gostovanja razstave v Trubarjevem letu. Za izpeljavo vseh načrtovanih in zaželenih gostovanj smo izdelali še dva duplikata panojev in kipa. Za svojo stalno postavitev pa sta razstavo odkupila Muzej Laško in Slovenska evangeličanska občina Murska Sobota.

Potovanje smo pričeli v **Državnem zboru RS** (22. januar do 3. marec). Po pozdravnih besedah predsednika Državnega zbora dr. Franceta Cukjati je o razstavi spregovorila soavtorica Barbara Pečnik, Metka Starič je predstavila načrtovano pot razstave v Trubarjevem letu, Andrej Perhaj pa je s prodornim predavanjem o Trubarju navdušil vse navzoče. S pesmimi iz Trubarjevih pesmaric so se izkazali mladi pevci Mladinskega pevskega zbora OŠ Primož Trubar v Velikih Laščah pod vodstvom Majde Kokošinek.

Naslednja postaja je bila na **Trubarjevi domačiji na Rašici** ob slovenskem kulturnem prazniku (7. 2.–20. 2.). Predstavili smo tudi katalog Vsem Slovencem, ki je v slovenščini in štirih prevodih (hrvaški, nemški, italijanski in angleški) eden najbolj zgoščenih opisov Trubarjeve poti. S kipcem Trubarja smo se Občini Velike Lašče zahvalili za dobro sodelovanje z Zavodom Parnas, podžupanja Tatjana Devjak pa je ob sprejemu kipca poudarila, kako pomembno je, da vedenje o Trubarju širimo tudi prek občinskih meja.

Potovanje po vseh nemških Trubarjevih življenjskih postajah smo izpeljali ob nesebični pomoči in organizacijski iznajdljivosti dr. Zvoneta Štrublja, vodje slovenske župnije v Stuttgartu. Začeli smo v **Bad Urachu** (11.–13. 4.), kjer smo sodelovali na raznih prireditvah kulturnih društev, katoliških misij, slovenskih učiteljev in socialnih delavcev v Nemčiji. Ob tem smo navezali prijateljske odnose s predstavniki ustanove Stift Urach. Niko Samsa je na filmski trak beležil izjave udeležencev, celotno dogajanje pa je posnela TV Slovenija. Iz Bad Uracha smo razstavo preselili v Mestno hišo v **Rothenburgu nad Taubero** (18. 4.–18. 5.); ob otvoritvi razstave je nepogrešljivi dr. Zvone Štrubelj predaval o Trubarju v nemščini.

V Nemčiji smo gostovali tudi v času velikih praznovanj Trubarjeve obletnice. Pridružili smo se tridnevni potovanju po Trubarjevih poteh v organizaciji Slovenskega protestantskega društva in postavili razstavo v cerkvi sv. Manga v **Kemptnu** (31. 5.–2. 6.). Od tam je razstava nato potovala v evangeličanski dom Primus Truber Haus v **Derendingenu**

(2.–12. 6.). Gostovanji v Kemptnu in Derendingenu je dr. Štrubelj opisal v knjigi *Pogum besede*.

Konec junija smo gostovali v Stuttgartu, ob pomoči dr. Štrublja pa ponovno v Bad Urachu (21. 7.–1. 8.), kjer je dr. Štrubelj imel dvoje predavanj. Bad Urach je v tem času obiskal tudi evangeličanski nadškof Geza Erniša in avtobus Prekmurcev s pevskim zborom.

Oktobra je razstava tri tedne gostovala v **Augsburgu**, ob dnevu reformacije pa v evangeličanski cerkvi v **Lauffnu**. Čeprav je Trubar v tem kraju bival le kratek čas, pa je bilo iz plakatov razvidno, da so po njem svoje mesto poimenovali kar »Trubarjevo mesto Lauffen«. O Trubarju v Lauffnu je spregovoril dr. Štrubelj, o razstavi Vsem Slovencem pa Metka Starič. Slovenski člani župnije iz Stuttgarta pa so z ljudsko pesmijo ob zvokih kitare dr. Štrublja prelepo zaokrožili večer slovensko-švabskega druženja. Z gostovanjem v Lauffnu smo končali nemško vejo potovanja razstave.

Zgodaj spomladi in jeseni tega leta smo opravili še precej obiskov po drugih evropskih državah. Tako smo razstavo popeljali v **Sarajevo**, na **Dunaj**, na Hrvaškem pa v **Pulj** in **Zagreb**. Jeseni smo se usmerili v Italijo v kraje, kjer živijo Slovenci. Bili smo na **Opčinah** pri Trstu, v **Čedadu**, **Trstu** in **Gorici**. Povsod smo navezali tesne stike tam živečimi Slovenci. Številni slavnostni govorniki in gostje na vseh teh lokacijah so ponovno pokazali, kako pomembno je sporočilo o skupni pripadnosti jeziku in narodu ne glede na politične meje, še zlasti za Slovence izven meja matične domovine.

Z veseljem pa smo se odzvali tudi povabilom iz Slovenije. Gostovali smo v **Novi Gorici**, v Tehniškem muzeju v **Bistri**, kjer smo pripravili knjigoveško delavnico, v kateri so obiskovalci vezali knjige pod šotorom, nato še v **Šentrupertu** in na gradu **Turjak**. Gostovanja smo za tisto leto zaključili v **Krškem**. Upam si trditi, da je razstava svoje poslanstvo odlično opravila, da smo v Trubarjevem letu opravili veliko delo pri spreminjanju odnosa do Trubarja in njegovega dela, predvsem pa je razstava pozitivno spreminjala in na novo povezovala vse, ki smo pri njej kakorkoli sodelovali.

Metka Starič

Popotovanje s Trubarjem

Ena od značilnih potez Trubarjeve osebnosti in njegove življenjske poti je svetovljanstvo. Prav to dimenzijo njegovega razgibanega življenja sem doživljal že v pripravi na Trubarjevo leto 2008, še bolj pa v letu 500. obletnice njegovega rojstva. S temi besedami je pričel svoje »popotovanje s Trubarjem« znani katoliški duhovnik dr. Zvone Štrubelj, velik poznavalec Trubarjevega dela in njegov častilec. V potovanjih po nemških deželah pred letom 2008 je seznanjal s pripravami na veliki dogodek nemške vernike obeh veroizpovedi in vodil zlasti obiskovalce iz Slovenije po točkah Trubarjevega življenja in dela. Nujno preberite njegov prispevek!

Primož Trubar v knjigah

Ob koncu tega dolgega prikaza prireditve v Trubarjev spomin si oglejmo še bogato knjižno žetev na slovenskih policah. Dr. Mihael Glavan je pripravil natančno bibliografijo izdaj o Trubarju, od prevodov, zbornikov, znanstvenih publikacij, mladinskih izdaj pa vse do ponatisov. Dve novi monografiji *Trubarjev album* dr. Mihaela Glavana in *Pogum besede* dr. Zvoneta Štrublja pa v dveh člankih predstavlja naš urednik Dušan Voglar. Med najpomembnejše prispevke knjižne bere o Trubarju pa vsekakor sodi tudi številka 7/8 naše revije *Stati inu obstatu*, ki je tako rekoč v celoti posvečena Trubarju.

Znanstveni simpoziji

O veličini Trubarja in njegovega dela priča tudi bogat program različnih znanstvenih prireditev po Sloveniji in tujini. Preglejmo pomembnejše:

Bogat program znanstvenih prireditev je obsegal predvsem naslednja srečanja in posvetovanja:

- Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU je pripravil mednarodno znanstveno srečanje o slovenskem knjižnem jeziku v 16. stoletju (17. 4.).

- V sejni dvorani Narodne knjižnice v Pragi sta o Trubarju in slovenskem protestantizmu predavala ddr. Igor Grdina in dr. Kozma Ahačič (15. 5.).

- V bivšem Narodnem domu v Trstu sta Slavistično društvo Trst-Videm-Gorica in tržaška Visoka šola modernih jezikov za tolmače in prevajalce priredila znanstveni posvet o Trubarju in njegovem času (17. 5.).

- Slovensko društvo Informatika in Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar sta v Mariboru pripravila simpozij Trubar in internet (30. 5.).

- Slavistično društvo Maribor in oddelek za slovanske jezike in književnosti mariborske Filozofske fakultete sta pripravila mednarodno znanstveno konferenco Prelomne in preloške misli 16. stoletja (3. in 4. 6.).

- ZRC SAZU in Slovenska akademija znanosti in umetnosti sta pripravila mednarodni znanstveni simpozij Jeziki, identitete, pripadnosti med središči in obrobji (5.–7. 6.).

- Pod okriljem Univerze v Tübingenu in soorganizatorjev je potekal simpozij o Trubarju kot reformatorju med Slovenskimi in Württemberskimi (5. in 6. 6.).

- Slovenska Evangeličanska cerkev je pripravila mednarodno znanstveno srečanje Trubarjevi dnevi v Ljubljani (7. 6.) in Küzmičeve dneve v Puconcih (29.–31. 8.), posvečene tokrat predvsem Trubarju.

- Študijski dnevi Draga na Opčinah pri Trstu so se končali s predavanjem ddr. Igorja Grdine o Trubarju (7. 9.).

- V Slovenskem papeškem zavodu Slovenik v Rimu sta Slovenska teološka akademija v Rimu in Inštitut za zgodovino Cerkve ljubljanske Teološke fakultete priredila Trubarjev simpozij (15.–20. 9.).

- Slovenska matica je v Ljubljani priredila simpozij Novi pogledi na Primoža Trubarja in njegov čas (9. in 10. 10.).

- Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani je pripravil mednarodni simpozij Obdobja 27 – Metode in zvrsti: Reformacija na Slovenskem (20.–22. 11.).

500 LET REFORMACIJE 2016–2017

Kmalu bo poteklo 500 let od dogodka, ki je povzročil razkol v krščanski sferi in jo (na grobo rečeno) razdelil na katoliški in reformirani (evangeliki ali protestantski) del. Začetek te delitve je povzročil nemški teolog in reformator Martin Luther, ko je 31. oktobra 1517 na vrata grajske cerkve v Wittenbergu nabil 95 tez, v katerih je opozarjal na nedopustno trgovanje z odpustki. Praznovanje 500. obletnice tega dogodka se je po celem svetu pričelo že sredi leta 2016 in se bo nadaljevalo tako rekoč do konca leta 2017. Ker je in bo dogajanje v zvezi s to obletnico zelo zanimivo in pomembno za večino našega članstva, bomo v *Lubih Slovincih* v teh dveh letih začasno uvedli novo rubriko, ki bo o praznovanjih podrobneje informirala člane Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Imenovan je že bil častni odbor za pripravo praznovanj ob 500. obletnici tega dogodka, ki ga sestavljajo predsedniki države, vlade, državnega zbora in državnega sveta, Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter druge vidne osebnosti, vodi pa ga predsednik Republike Slovenije Borut Pahor. Med najvidnejšimi operativci za pripravo slavnosti je pomemben član našega društva ddr. Jonatan Vinkler, kar je lepo priznanje njemu in našemu društvu.

V letu 2017 se je dokončno izteklo leto praznovanj ob 500-letnici reformacijskega gibanja. Splošen vtis je, da je slovenski prostor ta velik jubilej proslavil dostojno, bogato in kulturno. Posebej veseli dejstvo, da je tudi večstoletna nasprotnica Luthrovih začetkov in celotnega reformacijskega gibanja v zadnjih letih začela spreminjati svoj odklonilni odnos do reformacije in njenih pridobitev. Dogodkov ob praznovanju je bilo toliko, da je nemogoče vse predstaviti. Nekaj najpomembnejših predstavljamo v skrčenem pregledu z namenom, da vas nanje opozorimo, vi pa si jih preberite v celoti na naši spletni strani <https://drustvo-primoztrubar.si/lubi-slovinc/>

LUBI SLOVENC 21/2016

Kdaj Slovenci ljubijo svoj jezik?

Objavljamo zanimiv zapis Vinka Ošlaka, ki na prvi pogled nima veliko skupnega z reformacijo, a samo dokler ne pridemo do razmišljanj o Trubarju, začetniku slovenskega jezika in imena Slovinci, o poteku reformacije v času Avstro-Ogrske in kasneje, ter končno o njegovi skrbi za ohranitev slovenskega jezika. Med drugim ga skrbi, kaj bi pomenilo za Slovence, če bi na naših univerzah uvedli tudi predavanja v angleščini. Pesimistično predvideva, da bi to v Slovenijo pripeljalo še več tujih študentov in profesorjev, s tem tudi tujega denarja. Posledica tega bi bilo postopno poangleženje ne le univerz, ampak tudi srednjih in kmalu celo osnovnih šol. V skrbi za čim lažje napredovanje v šolah in kasneje v življenju podpirajo takšne načrte tudi starši šolajoče se mladine. Potem duhovito preigrava, kaj bi se zgodilo, če Slovinci ne bi pomagali razdreti habsburškega cesarstva. Ali bi Trst in Gorica še bila naša, ali se Hitler ne bi pojavil ... Po takem uvodu se obrne k Trubarju, njegovi skrbi za slovenski jezik in ogromnemu trudu, ki ga je moral vložiti v to delo. In na koncu poskusi tudi najti rešitev iz te zagate, a ga skrbi, da mogoče ne bomo zmogli ali znali stopiti za njim ...

Puconci, kraj reformacije

Puconci so 28. aprila 2016 dobili poseben status, kraj reformacije. Podelila jim ga je Skupnost protestantskih cerkva v Evropi s sedežem na Dunaju. Nosilki tega projekta, Evangelikiška cerkvena občina Puconci in Občina Puconci, sta ta status z veseljem in ponosom sprejeli, saj izpričuje močne zgodovinske korenine tega kraja. Puconci so namreč bili zibelka protestantizma in prva ustanovljena Evangelikiška cerkvena občina. Evangelikiška veja krščanstva živi na območju puconske občine že skoraj 500 let, uradno pa se je Evange-

ličanska cerkvena občina lahko organizirala šele po tolerančnem patentu leta 1781.

Občina Puconci se ponša z največjim deležem evangeličanov oziroma protestantov, kar daje kraju poseben ton in način življenja. V sklopu praznovanja bo potekalo pri nas v puconski občini kakor tudi po Sloveniji ter Evropi mnogo dogodkov in srečanj. Vrhunec praznovanja za naš pomurski prostor bo v Puconcih v sredo, 25. januarja 2017. Takrat bomo tudi mi podali svojo zgodbo reformacije oziroma življenja tukajšnjih ljudi. Na ta osrednji dogodek in na vsa ostala srečanja vas pristrčno vabita Evangeličanska cerkvena občina Puconci in Občina Puconci. Status kraj reformacije sta dobili še mesto Ljubljana in kakor kaže, ga bo dobil tudi Trubarjev rojstni kraj Rašica.

Zapisnik srečanja odbora za pripravo jubileja Reformacija 2017

Organizacija in praznovanje tako velikega dogodka, kot je praznovanje 500-letnice reformacije zahteva ogromno navora in dela. Vodstvu Evangeličanske cerkve v Sloveniji in SPD Primož Trubar s posameznimi akterji so se tako že leto pred pričetkom praznovanja 2017 zbrali na srečanju pripravljalnega odbora za praznovanje jubileja. Srečanje je potekalo v prostorih Evangeličanske cerkvene občine Ljubljana. Prisotni: škof Geza Filo, častni škof Geza Erniša, predsednik SPD Primož Trubar mag. Viktor Žakelj, inšpektor Johann Laco, prof. dr. Marko Kerševan, prof. dr. Igor Grdina, prof. dr. Jonatan Vinkler, duhovniki Leon Novak, Aleksander Erniša, Katja Ajdnik, Simon Sever in direktor Zavoda Primož Trubar Borut Andrejek. Zapisnik je pisala puconska duhovnica Katja Ajdnik.

Uvodni pozdrav in beseda sta pripadala škofu Gezi Filu, ki je povedal, da je potrebno okroglo obletnico reformacije približati slovenskemu človeku v vseh njenih razsežnostih in posledicah ter jo obeležiti na strokoven način. Cerkveni odbor znotraj EC AV na Slovenskem se je glede tega sestel meseca avgusta in se seznanil z različnimi idejami oz. predlogi. V ta namen so se vsebinsko formirali trije sklopi obeležitve:

- Mednarodno sodelovanje, katero vključuje Evropsko reformacijsko pot po Evropi (vključeni tudi mesto Ljubljana in Puconci) ter mednarodno bogoslužje (na Bledu oziroma na Trubarjevi domačiji).

- Kulturno-literarno-zgodovinski sklop, kjer se apelira na Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar oziroma na določene institucije za strokovno pomoč. V smislu tega bi se organiziral mednarodni znanstveni simpozij itd.

- Misijonski sklop obsega delovanje za čim večjo prepoznavnost evangeličanstva v širšem slovenskem prostoru (npr. mobilna cerkev v Bodoncih).

Sledila je širša predstavitev posameznih aktivnosti po teh sklopih, kjer so svoje zamisli in pripombe prispevali skoraj vsi udeleženci srečanja. Zaradi aktualne tematike je bilo naslednje srečanje sklicano že v začetku februarja.

Ekumenska molitev v Lundu

V luteranski katedrali v Lundu pri švedskem mestu Malmö je na dan reformacije potekala skupna ekumenska molitev ob 500-letnici reformacije, ki sta jo vodila papež Frančišek in predsednik Svetovne luteranske zveze škof Munib Younan. Isti dan je bil na sporedu še ekumenski dogodek z nagovorom obeh najvišjih predstavnikov cerkva v športni areni v Malmöju, ki mu je sledilo še srečanje z ekumensko delegacijo. Za spominsko slovesnost so katoličani in

luterani skupaj napisali liturgično besedilo ob 500-letnici reformacije. Dogodek bi lahko opredelili kot zgodovinski. Prvič v zgodovini se je zgodilo, da so se vodilni predstavniki katoliške Cerkve in Svetovne luteranske zveze skupaj ozrli na zgodovino reformacije. V svojem nagovoru je papež poudaril: »Imamo priložnost, da popravimo ključni trenutek naše zgodovine in gremo prek sporov in nesporazumov, ki so nam večkrat onemogočili, da bi razumeli drug drugega.« Organizatorji papeževega obiska in srečanja v Lundu so pripravili tudi skupni dokument, ki so ga naslovili *Od konflikta do skupnosti*.

Ekumensko srečanje tudi v Murski Soboti

Evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi v Republiki Sloveniji in murskosoboška katoliška škofija sta včeraj pred 500. obletnico reformacije, ki jo bomo zaznamovali prihodnje leto, v evangeličanski cerkvi Martina Lutra v Murski Soboti pripravili dobro obiskano spominsko slovesnost z ekumenskim bogoslužjem pod naslovom *Od konflikta do skupnosti – združeni v upanju*. Med visokimi gosti so bili predsednik države Borut Pahor, nuncij msgr. Juliusz Janusz in ljubljanski nadškof metropolit msgr. Stanislav Zore. Med zavezami v končnem dokumentu stoji tudi, da »bodo iskali vidno edinstvo ter skupaj izdelali konkretne korake«.

LUBI SLOVENC 22/2017

Reformacijski avtobus v Ljubljani in Puconcih

24. januarja se je na Kongresnem trgu pred Filharmonijo ustavil reformacijski razstveni avtobus, ki je naslednji dan obiskal še Puconce. Povezal je 68 evropskih krajev v 19 državah, ki so dobili naziv evropsko mesto reformacije. Ta naziv je dobila tudi Rašica, kamor avtobus sicer ni pripeljal, saj je premeščanje avtobusa pravi logistični podvig. Čez dan so se v avtobusu in pred njim zvrstili številni dogodki, posvečeni Martinu Luthru in pomenu reformacije. Nadaljevali se bodo vse letošnje jubilejno Luthrovo leto do njegove zadnje postaje v Wittenbergu na zaključni prireditvi ob praznovanju 500-letnice reformacije.

Ljubljana

Na Kongresnem trgu je skoraj ves dan potekal interaktivni predstavitevni program strokovne interpretacije slovenskega protestantizma s poudarkom na Kranjski (Ljubljana in Rašica). V svečani otvoritveni slovesnosti so zbrane nagovorili škof Evangeličanske cerkve AV v RS Geza Filo, podžupan Mestne občine Ljubljana Aleš Čerin, podžupanja Občine Velike Lašče dr. Tatjana Devjak in višji cerkveni svetnik iz Nemčije dr. Norbert Denecke. Del ekipe prostovoljcev, ki spremljajo reformacijski avtobus, je na povabilo Občine Velike Lašče obiskal tudi Trubarjevo domačijo na Rašici.

Puconci

Avtobus je ustavil na parkirišču pred Osnovno šolo v Puconcih, zato ga je obiskalo veliko število šolarjev in tudi drugih občanov. Spremljal ga je tudi prostovoljec Samuel Löwer, ki je povedal, da na svoji poti zbirajo podatke o reformaciji in zgodbe domačinov, pripovedi s fotografijami pa sproti objavljajo na blogu. »V vsakem mestu spoznavamo zanimive ljudi in zgodbe krajev, ki so si v marsičem podobne, a se zaradi kulturnih in jezikovnih razlik v marsičem tudi razlikujejo,« je dejal. Na koncu bodo vse zgodbe mest kot mozaik predstavili ob dnevu reformacije, 31. oktobra, v nemškem Wittenbergu.

V Krškem praznično skozi vse leto

V občini Krško je bila 500-letnica protestantizma tudi priložnost za povezovanje in skupno praznovanje. Od tu izvirata dva pomembna moža slovenskega protestantizma, Adam Bohorič, avtor prve slovenske slovnice, in Jurij Dalmatin, genialni prevajalec *Biblije* v slovenski jezik. Pod okriljem občine Krško so se med seboj povezale kulturne in izobraževalne institucije, SPD Primož Trubar – podružnica Posavje, krška Krščanska adventistična cerkev ter različna društva in zasnove skupno praznovanje. Izven meja občine pa se jim je pridružil tudi Posavski muzej Brežice. Oblikovali so koordinacijsko skupino, v kateri so delovale dr. Helena Rožman, vodja Mestnega muzeja Krško, Enoto Kulturnega doma Krško, Sonja Levičar, vodja JSKD OI Krško, Lidija Petrišič Colarič, strokovna sodelavka za odnose z javnostmi na občini Krško, Bernardka Zorko, strokovna sodelavka za kulturo, tehnično kulturo in delo z mladimi, Metka Resnik, poslovna sekretarka na občini Krško, in bibliotekarka Polona Brenčič iz Valvasorjeve knjižnice Krško, ki je prevzela koordiniranje. V januarju so pozvali institucije, društva, organizacije, da bi s svojimi dogodki in dejavnostmi zasnovali vsebinsko bogato celoletno dogajanje v občini. S skupnimi močmi so nanizali dogodke iz različnih področij in se približali številki 30. Na kratko se sprehodimo skozi pestro dogajanje.

V Valvasorjevi knjižnici Krško so v letu 2016 uspešno zaključili restavriranje originalnega izvoda Dalmatinove *Biblije* in s tem poskrbeli za prvi dogodek ob 500-letnici. Zanimivo predavanje Eve Županek Petelin in Ljudmile Šribar o krškem urbarju iz leta 1570 in razmerah v mestu Krško v 16. stoletju je bilo dober uvod za spoznavanje razmer v času Bohoriča in Dalmatina. Sledilo je druženje na literarnem večeru ob zgodovinskem romanu *Kronosova žetev* pisateljice Mojce Kumerdej. Več institucij je združilo moči pri pripravi že tradicionalne prireditve Ura slovenščine. Veliko zanimivosti sta prinesla že opisana Posavska protestantska pot in Posavski muzej Brežice, ki je pripravil še razstavo Dediščina posavskih protestantov. Po občinski prireditvi v počastitev kulturnega praznika je praznovanje doseglo vrhunec na osrednji občinski proslavi ob dnevu reformacije, ko je potekal tudi zaključek 10. natečaja Na obisku pri Juriju Dalmatinu. Kulturni dom Krško z enoto Mestni muzej Krško je sodeloval z nizom predavanj, ki so večplastno odkrivala in podajala vedenje o reformaciji. Sodelovali so ugledni predavatelji doc. dr. Andrej Hozjan, mag. Franc Kuzmič in dr. Barbara Murovec. V sodelovanju s Kulturno-umetniškim društvom Liber so zasnovali večdnevni festival, na katerem so se posvečali pomenu jezika. K raznolikosti je prispevala tudi Krščanska adventistična cerkev. Športno noto sta dala predvsem dva dogodka, pohod 500 km za 500 let protestantizma na Slovenskem ter športno-rekreativni dogodek S kolesom od Trubarja do Bohoriča in Dalmatina v organizaciji OŠ Jurija Dalmatina Krško, ki je tudi otvoritev prenovljenih prostorov posvetila tej obletnici. Sploh so vzgojne ustanove s tega področja izredno aktivne pri kreiranju dogodkov v počastitev reformacije in protestantizma, kar je posebnost v našem prostoru. Združevanje SPD Primož Trubar – podružnica Posavje z različnimi institucijami, društvi in posamezniki pa je pomembno tudi za skupno promocijo kulturne dediščine.

Premierna izvedba Dalmatinovega pasijona

Evangelikanska cerkev AV v Republiki Sloveniji je ob 500-letnici reformacije organizirala koncert s premierno izvedbo najstarejšega slovenskega pasijona »Pasion (1576) Jurija Dalmatina«. Pasijon je izvedel MePZ Cantate iz Murske Sobote pod vodstvom zborovodkinje prof. Mileve Kralj Buze-

ti. V najstarejši luteranski cerkvi pri nas, Lutrovski kleti pod Gradom Sevnica, ki slovi tudi po izjemni akustiki, je koncert zvenel še posebej avtentično. Poleg pasijona je zbor izvedel tudi nekaj drugih protestantskih napevov. Koncertu sta prisostvovala tudi sedanji škof evangeličanske cerkve Geza Filo in častni škof Geza Erniša.

Božja beseda ostane na veke

Razstava »Beseda Božja ostane na veke« obeležuje 500. obletnico začetka Luthrove verske reforme in je ena od osrednjih prireditev v okviru leta reformacije 2017 v Republiki Sloveniji. Namen razstave je predstaviti temeljna besedila, ki so prinesla Slovencem prvo protestantsko cerkev, knjižni jezik in književnost. Razstavo je 4. aprila 2017 v Veliki čitalnici NUK odprl jo predsednik Republike Slovenije Borut Pahor. Na slovesnosti je spregovoril tudi avtor razstave in naš član dr. Jonatan Vinkler, ki je spomnil, da je protestantizem Slovencem poleg slovenske slovnice in biblije prinesel okoli 15.000 tiskanih strani, napisanih v slovenskem jeziku, od katerih jih je kar 8000 Trubarjevih. Med dragocenostmi na razstavi je izpostavil kodeks, ki ima na začetku traktat o husitih v latinščini, izpisan v gotici. Kot je pojasnil, je kodeks edinstven, saj ga je napisal pisec starejšega dela slovenskega *Stiškega rokopisa*. Predstavljena je tudi pesmarica *Duhovne pesmi in psalmi*, izjemno redek in nepoznan tisk, ki do nedavnega ni bil zapisan v protestantski bibliografiji, in to niti v evropskem merilu. Izjemna sta tudi izvoda Lutrove *Biblije* iz leta 1570 in zlasti Dalmatinove *Biblije* iz leta 1584, ki sta na razstavi postavljeni zrcalno. Izjemno lepa pa sta po besedah avtorja razstave tudi izvoda obeh postil – Lutrove *Hišne postile* iz leta 1556 in poslednjega dela Primoža Trubarja, *Hišne postile* iz leta 1595, ki sta prav tako »mati in hči«, likovno nekoliko manj, besedilno pa zagotovo.

Istočasno z osrednjo razstavo v NUK se je v Ljubljani zvrstilo še nekaj zanimivih projektov. Naj omenimo samo interaktivni razstavi Razstavljena usta in V pomladi slovenskega knjižnega jezika, ki so ju odprli 5. aprila. Postavitve Razstavljena usta je nastala v sodelovanju z Goethejevim institutom v Ljubljani.

Posodobljena Nova zaveza

Združenje Trubarjev forum je 500-letnico reformacije počastilo s posodobljeno izdajo *Nove zaveze* iz prvega slovenskega prevoda *Biblije*, ki ga je leta 1584 opravil Jurij Dalmatin. Besedilo *Novega testamenta* sta v sodobno slovenščino prelila Vinko Ošlak in Benjamin Hlastan. Pri tem sta želela, da bo vsebina dela razumljiva vsem Slovencem. Trubarjev forum je to pomembno delo predstavil v Valvasorjevi knjižnici Krško v začetku aprila. Ob dilemi, kakšen naj bo prevod v danes razumljivo slovenščino, sta se avtorja odločila, da ne bosta sledila zadnjim knjižnim normam, ampak sta izbrala jezik, ki ga bo lahko razumel vsak Slovenec. Dalmatinovo *Novo zavezo* sta poslovenila tako, da sta »ohranila zvestobo božje besede in zvestobo Dalmatinu«, da bo vsak bralec lahko »začutil armo njegovega jezika«.

Dalmatin je, kot je poudaril Ošlak, *Biblijo* prevajal veliko bolj zvesto kot vsi drugi. Pri njegovem delu pa je po Hlastanovih besedah opaziti, da je zelo dobro poznal izvirni jezik – grščino. Izdaja Dalmatinove *Nove zaveze* ni le kulturni dogodek, temveč neprecenljiv dokument za slovenski narod, ki je poleg Izraelcev edini na svetu, ki je neposredno utemeljen na božji besedi.

Predsednik združenja Drago Sukič se nadeja, da bo – po zgledu protestantov, ki so želeli približati vero ljudem – kmalu

sledila posodobitev celotne Dalmatinove *Biblije*. Pričujoči *Novi testament* je namenjen brezplačni distribuciji kot darilo evangelijskih cerkva ob 500-letnici reformacije. Izšel je v nakladi 50.000 izvodov, sredstva za tisk je donirala organizacija Eastern European Mission z Dunaja. Na raznih prireditvah v počastitev 500-letnice reformacije je združenje Trubarjev forum razveselil mnoge obiskovalce s tem čudovitim knjižnim darilom.

500 let reformacije v Petanjcih

Že 16. dan spominov in tovarštva je Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija pripravila v sodelovanju s SPD Primož Trubar in njegovo podružnico v Murski Soboti. Vsebinska rdeča nit tradicionalnega dogodka je bila Zatočišče pregnancev, ki se je prepletala med tremi dogodki – otvoritvijo razstave Reformacija v Prekmurju avtorja mag. Franca Kuzmiča v dvorani ZRC SAZU in zasaditvijo Trubarjeve jablane iz Velikih Lašč v Vrtu spominov in tovarštva, ter osrednjo prireditvijo s slavnostnim govorikom mag. Viktorjem Žakljem, predsednikom SPD Primož Trubar, ki je bila zaradi deževnega vremena v občinski dvorani na Tišini. Trajen spomin na 16. dan spominov in tovarštva pa bo ostala Trubarjeva jablana – zlata parmene, ki so jo na Petanjce prinesli predstavniki občine Velike Lašče, v kateri je tudi Rašica, rojstni kraj Primoža Trubarja. V družbi tišinskega, cankovskega in puconskega župana ter vodstva fundacije jo je zasadil župan občine Velike Lašče Anton Zakrajšek.

Osrednji govornik na slovesnosti je bil predsednik Slovenskega protestantskega društva mag. Viktor Žakelj. Med drugim je dejal, da v osrednji Sloveniji ne vedo kaj prida o Prekmurcih: Vi imate svojo zgodovino, svoj jezik, svoj sistem razmišljanja. Morda je to razlog, ker o vsem tem drugod po Sloveniji skoraj nič ne vedo. Spomnil nas je, da bi bili Prekmurci danes manjšina v eni od sosednjih držav, če ne bilo Mitje Slaviča, ki je s svojimi argumenti uspel prepričati mednarodne pogajalce, da je Prekmurje območje z večinskim slovenskim prebivalstvom. S tem je Žakelj nedvoumno sporočil slovenski državi, da si stota obletnica priključitve Prekmurja matici leta 2019 zasluži dostojno obeleževanje, ki bo pustilo pozitivno sled in popravilo pretekle zdrse. Gostujoči župan Občine Velike Lašče pa je pred kulturnim programom povabil vse Slovence, da naj kdaj pridejo na Rašico, Trubarjev rojstni kraj, za katerega bi moral vedeti vsak Slovenec, ki mu slovenska beseda in knjiga predstavljata nenadomestljivo vrednoto.

Utrinki o Luthrovem letu v Mariboru

Prvi pomembnejši dogodek v Mariboru ob 500-letnici reformacije je bila 8. junija prireditev ob dnevu Primoža Trubarja, državnem prazniku. Dogodek je odmeval v medijih, saj je pokazal, da so tudi začetki mariborskega reformacijskega gibanja vredni vse pozornosti, saj tudi v Mariboru že dolgo potekajo poglobljene trubarološke raziskave, če omenimo le dr. Jožeta Rajhmana in dr. Faniko Krajnc-Vrečko.

V začetku oktobra je kulturno društvo nemške manjšine v Mariboru Mostovi/Brücken v sodelovanju z Avstrijsko čitalnico v Univerzitetni knjižnici Maribor ter Zvezo kulturnih društev pripravilo pogovor z naslovom »Povabljeni k skupnemu spominjanju – ob 500-letnici reformacije«. Posvečen je bil knjigi-dokumentu *Od konflikta do skupnosti*, ki ga je kot izhodišče obeleževanja reformacije v letu 2017 pripravila skupna evropska luteransko-rimokatoliška komisija za edinost. Svoje razmisleke o dialogu med obema cerkvama pa sta prispevala teolog in sociolog prof. dr. Vinko Potočnik ter evangelijska duhovnica, namestnica vojaškega vikarja v Slovenski vojski mag. Vladimira Violeta Mesarič.

Dr. Lipovšek je dokument postavil v kontekst ekumenskega gibanja, ki je dobilo z II. vatikanskim koncilom močan zagon ter v odnosih med luteransko in rimskokatoliško cerkvijo doseglo točko, da lahko 500-letnico Luthrovega wittenberškega protesta zaznamujemo s trdnimi dokazi ekumenske sprave. Novembra je Univerza v Maribor (Filozofska fakulteta – Oddelek za slovanske jezike in književnost) v sodelovanju z Evangeličansko cerkveno občino Maribor organizirala mednarodni znanstveni simpozij »500 let reformacije«, ki je zajel vidike jezikovne diahronije in sinhronije, literarne zgodovine, teologije, zgodovine in družbenih ved. Udeležili so se ga znanstveniki iz Češke, Poljske, Hrvaške, Srbije, Madžarske, Slovaške, Avstrije in Slovenije. O verjetno največjem znanstvenem dogodku v Sloveniji, posvečenem jubilejnemu letu reformacije, je izšel Zbornik povzetkov referatov, ki ga je uredil dr. Marko Jesenšek.

Dodajmo še to, da je Komorni zbor Hugo Wolf, ki deluje v okviru Kulturnega društva nemške manjšine Mostovi/Brücken v Mariboru, naštudiral poseben koncertni program, posvečen 500-letnici reformacije. In še: Zahvaljujoč pastorki Vladimiri V. Mesarič je Maribor ob 500-letnici reformacije dobil zanimiv umetniški artefakt: v vrtu evangeličanske cerkve v Trubarjevi ulici je arhitekt Uroš Rošker, avtor prenove cerkvenega interierja, postavil klop, ki je deseta v projektu umetniških klopi v mestu. Bogati jo Trubarjeva maksima »stati in obstati« ter Luthrova misel »Tudi če bi vedel, da bo jutri konec sveta, bi danes posadil jablano«. Tudi jablana bo stala tam ...

Mag. Franci Pivec

Razstava »ženske in reformacija«

Pomurski muzej v Murski Soboti je ob 500-letnici reformacije pripravil razstavo z naslovom *Ženske in reformacija*, ki je bila v prostorih Pomurskega muzeja od junija do novembra 2017. Ob tej priložnosti so pripravili tudi katalog z bogato vsebino, katerega avtorica je Metka Fujs. Glede žensk je zapisano, da »edino v protestantskih cerkvah lahko ženske opravljajo tudi službo duhovnic. Ne samo, da lahko študirajo teologijo, ampak se jim lahko tudi podeli poklic duhovnic«. Prva duhovnica na slovenskih tleh je bila Jana Kerčmar, ki je po ordinaciji leta 1976 prevzela leta 1977 EC občino na Hodošu. Prvi duhovnici, ordinirani v Sloveniji leta 1998, sta bili Violeta Vladimira Mesarič in Simona Prosič. Duhovnica Mesaričeva je med drugim izjavila: »Smo v službi miru, ljubezni in resnice, to je naše poslanstvo, da stojimo človeku ob strani.« Ženske so bile, in danes so še bolj, vključene v razna opravila, povezana s cerkvijo. Sodelujejo pri pastoralnih nalogah, so pevke v cerkvenih zborih in skupinah, organistke, inšpektorice, sodelujejo v cerkvenih svetih in cerkvenih društvih. Prvo znano cerkveno žensko društvo v Prekmurju je bilo ustanovljeno v Murski Soboti že leta 1900. V katalogu so številne slike predmetov iz razstave, kakor tudi portretov žena in posnetki aktivnosti.

Faksimile prekmurskega Abecednika

V okviru praznovanja 500-letnice reformacije je Pomurski muzej v Murski Soboti izdal faksimile abecednika *Szlovenszki abecedár*, ki ga je pripravil in leta 1786 izdal evangeličanski pastor Mihael Bakoš, ponatisnjen pa je bil še leta 1793. To je sicer tretji do sedaj znani abecednik v prekmurščini. Prvi je izšel leta 1725, drugi je bil abecednik Števana Küzmiča iz leta 1752. Našel ga je dr. O. Berkopec v Bratislavi leta 1955. Pozneje je bil odkrit še v Budimpešti (I. Škafar). Mihael Bakoš ga je naslovil *Szlovenszki abecedár* za drouvno deczo vő stámpani. Natisnjen je bil v 300 izvodih na 24 straneh. S povečanjem

novih župnij oz. šol je bil abecednik ponatisnjen leta 1793. Znana in ohranjena sta samo dva izvoda. Kratek predgovor k faksimilni izdaji je napisala Mateja Huber, ki ga končuje z besedami: »S ponovno izdajo abecednika pa ne nazadnje omogočimo, da pride bralec z njim v neposredni stik in ga izkusi v njegovi celovitosti.«

Proslava 500-letnice reformacije v Kopru

Proslavo je pod vodstvom Zlatka Gombarja pripravilo koprsko Društvo bralcev Svetega pisma 4. oktobra na obletnico smrti Petra Pavla Vergerija (1498–1565) v Pokrajinskem muzeju v Kopru. Slavnostni govornik Marko Kerševan je poudaril, da ima Koper privilegij, da lahko jubilej reformacije poveže s počastitvijo spomina ene najmarkantnejših osebnosti evropskega reformacijskega dogajanja in s tem tudi svoje zgodovine, Petra Pavla Vergerija, koprskega škofa in papeškega nuncija. Bil je takrat eden najbolj znanih beguncev, ki so zaradi vere morali zapustiti svojo domovino, sodobnik in podpornik Primoža Trubarja. O Vergerijevih življenjskih poteh je končno tudi v slovenščini izčrpno spregovoril roman Fulvia Tomizze *Zlo pride s severa*. Spomnili smo se ga v več člankih tudi v reviji *Stati in obstati*. Ob obletnici je Društvo bralcev Svetega pisma izdalo lično dvojezično knjižico *Vergerijeva molitev / Preghiera di Vergerio*, ki prinaša faksimile Vergerijeve molitve v italijanščini in njenega Trubarjevega prevoda v slovenščino iz leta 1555.

Protestantizem na Goriškem (Italija)

Konec meseca oktobra so slovenski Kulturni dom v Gorici, goriška Kulturna zadruga Maja, Forum za Gorico in Komisija za knjižnico in zgodovino pri furlanski občini Aiello del Friuli (pokrajina Videm) pripravili srečanje v sklopu proslav ob 500-letnici protestantske reformacije, ko je Luther na znamenita vrata v Wittenbergu nabil svojih 95 tez. Udeleženci srečanja pa so skoraj točno 500 let kasneje doživeli nadvse zanimiv »popoldan« raziskovanja in spoznavanja protestantizma na Goriškem v Italiji. Program se je pričel z zborom udeležencev pred spomenikom Primoža Trubarja in ogledom gradu v Rubijah (občina Sovodnje ob Soči), kjer je udeležence navedel Venko Černic. V goriškem Kulturnem domu je sledilo zgodovinsko predavanje o reformatorskih težnjah v deželi Furlaniji Julijski krajini. Spregovorili so kulturniki prof. Stefano Perini, predsednik Kulturnega doma v Gorici Igor Komel in goriški novinar Andrea Bellavite. Prijeten in poučen popoldan se je zaključil z obiskom in ogledom evangelistično-metodistične cerkve v ulici Diaz v Gorici.

Praznovanje 500-letnice reformacije na Rašici in v Velikih Laščah

Trubarjevi kraji, predvsem Rašica in Velike Lašče, so s Trubarjem, Luthrom, reformacijo in protestantizmom tako močno povezani, da se tako velikega jubileja, kot je 500-letnica reformacije ne da ločeno praznovati v vsakem kraju posebej. Skupaj se spominjamo Martina Luthra in ostalih reformatorjev, ki so postavili temelje novemu pojmovanju in doživljanju krščanske vere. Občina Velike Lašče je simbolno pričela praznovanje 500-letnice že junija 2016, ko je Rašica pridobila naziv Evropsko mesto reformacije in se tako priključila že več kot 52 mestom širom Evrope. Občina je že v začetku leta izdala zloženko z načrtovanimi glavnimi prireditvami v občini. Vlada RS je ustanovila Častni odbor za počastitev 500-letnice začetka protestantskega gibanja in reformacije, v katerega je bil imenovan tudi velikolaški župan Anton Zakrajšek. Občina je ob tej priložnosti izdala tudi spominsko razglednico.

Ker občinski praznik sovpada s Trubarjevim dnevom, državnim praznikom, se v tem času dogodijo najrazličnejše prireditve. Na Trubarjev dan je bila v ospredju Trubarjeva domačija. Društvo slovenskih pisateljev v sodelovanju s SPD Primož Trubar – podružnica Rašica je v okviru projekta **Slovenska pisateljska pot** že tretje leto zapored pripravilo literarni večer Dom v jeziku, na katerem so sodelovali vsi dobitniki slovenskih literarnih nagrad preteklega leta. Literarnemu večeru je sledilo odprtje razstave 35. srečanja likovnih umetnikov Trubarjevi kraji v galeriji Skedenj »Trubarjeva misel v Evropi danes« v organizaciji KUD Primož Trubar Velike Lašče. Na razstavi je sodelovalo 25 umetnikov. V praznovanje sta se vključila tudi OŠ Velike Lašče in vrtec Sončni žarek z likovnim in literarnim natečajem, ob zaključku pa so predstavili najboljše pisne in likovne izdelke.

Reformacijska misel se je prepletala tudi v vsebini vseh programov na Trubarjevi domačiji. Bila je osrednja točka predstavitve domačije na Kulturnem bazarju v Ljubljani, prepletala pa se je tudi z vsebino Poletne muzejske noči. Dolgoletni vodnik na Trubarjevini Andrej Perhaj je pripravil predavanje Trubar – protestant za odrasle. Poudaril je pomen Trubarja in drugih piscev, ki so v relativno kratkem obdobju vzpostavili jezikovni kod, ki se je ohranil vse do danes. Občina Velike Lašče pa je podrla tudi pobudo Zavoda Parnas, ki je s programom Sobote na Trubarjevi domačiji želel spodbuditi družine za aktivno odkrivanje dediščine v domačih krajih.

Sodelovanje občin **Puconci** in **Velike Lašče**, ki jih povezuje reformatorska dediščina, se je pričelo v letu reformacije 2017. Oboji se ponašajo z nazivom evropsko mesto reformacije. Prvo srečanje je bilo 30. marca, ko je Velike Lašče obiskala delegacija Puconcev z županom Ludvikom Novakom. Gostje so si ogledali Trubarjevo domačijo, kjer jih je pozdravila podžupanja dr. Tatjana Devjak. Sledil je ogled Občine in kraja Velike Lašče. Župan Anton Zakrajšek je delegaciji iz Puconcev predstavil bogato kulturno dediščino ter nekaj statističnih podatkov o občini, v gostilni Pri Kuklju pa so gostje okusili lokalne kulinarčne dobrote.

Občina Velike Lašče je Prekmurcem vrnila obisk 5. maja. Po sprejemu na občini so si gostje ogledali Spominski dom Štefana Küzmiča in ter evangelijsko cerkev v Puconcih. Osrednji dogodek srečanja je bil obisk Vrta spomina in tovarštva na Petanjcih v občini Tišina, kjer je velikolaški župan Anton Zakrajšek posadil jablano kot simbol zaupanja v Boga. V parku je ob tej priložnosti potekala tudi otvoritev razstave Reformacija v Prekmurju, kjer so v kulturnem programu nastopili tudi učenci OŠ Primoža Trubarja iz Velikih Lašč.

Rezultat sodelovanja obeh občin je bila tudi otvoritev likovne razstave grafik Postaje na Trubarjevi življenjski poti arhitekta in prof. Alojzija Drašlerja, ki so jo odprli 5. oktobra. Avtor je potoval z nemškima kolegom po Trubarjevih nemških in slovenskih postajah ter jih v Nürnbergu, Dürerjevem rojstnem kraju, pričel skicirati na osnovi Dürerjeve grafične tehnike. Lepa zbirka je bila razstavljena po nemških in slovenskih krajih, na koncu pa jih je avtor podaril Spominskemu domu Štefana Küzmiča v Puconcih v trajno last.

5. oktobra je ob prireditvi Po Trubarjevih poteh potekala tudi predstavitev nemške monografije Trubarjeva domačija praznuje (1986–2016), ki jo je izdala Občina Velike Lašče. Knjigo so predstavile urednica dr. Tatjana Devjak, prevajalka Ema Marolt in mag. Metoda Kolar, ravnateljica OŠ Primož Trubar. Razlogi za prevod so bili vsekakor 500-letnica reformacije, z željo, da bi domačijo čimbolj približali nemško govorečim gostom, botrovalo pa mu je tudi slo-

vensko-švicarsko prijateljstvo občin Velike Lašče in Lützel-flühe v Švici.

Na koncu tega pregleda moramo omeniti oktobrski obisk kolesarjev-učencev OŠ Jurija Dalmatina iz Krškega, ki so v počastitev 500-letnice reformacije prekosarili pot od Trubarjeve domačije do Krškega.

Spominski dom Štefana Küzmiča v Puconcih

500-letnica reformacije je zaznamovala tudi našo najstarejšo evangeličansko občino v Sloveniji. Čez leto se je nabralo kar nekaj aktivnosti, zlasti v Spominskem domu Štefana Küzmiča. Na kratko si jih oglejmo:

– 11. januarja smo predvajali dokumentarni film *Formula Concordia* o evangeličanih v Prekmurju v režiji Milivoja Roša.

– 23. januarja smo odprli razstavo različnih izdelkov ob 500-letnici reformacije, ki so jo pripravili učenci in učenke Osnovne šole Puconci hkrati s kulturnim programom. Izdelki otrok od likovnih, tehničnih, raziskovalno-zgodovinskih

do literarnih so bili čudovit dosežek rahlo drugačnega pogleda.

– 25. januarja je v naši občini potekal osrednji dogodek ob 500-letnici. Gostili smo reformacijski avtobus, ki je krožil po Evropi in v domu predvajali dokumentarne filme.

– 1. aprila je potekal tradicionalni Evangeličanski večer. Škof Geza Filo je predaval na temo *Dokument – Od konflikta do skupnosti*, ki sta ga podpisala Rimokatoliška cerkev in Svetovna luteranska zveza v Lundu na Švedskem.

– 4. maja je potekala otvoritev zanimive razstave mlade ustvarjalke Ive Katalenič iz Brezovca z naslovom *Barvna poezija*.

– 7. decembra smo gostili Viktorja Žaklja, dolgoletnega predsednika SPD Primož Trubar, ki je dal poseben pečat protestantizmu širom po Sloveniji, in častnega slovenskega evangeličanskega škofa Gezo Erniša, ki sta spregovorila na temo Ali je treba družbo reformirati tudi dandanes. Škoda, da je njuno razmišljanje slišal le manjši avditorij puconskega Spominskega doma, koristilo bi tudi širši publiki od cerkvenih krogov do političnih vrhov ...

Katja Ajdnik

DRUŠTVENE EKSURZIJE

Ogledali si bomo informativni pregled vseh ekskurzij in izletov od začetkov do danes. Tu in tam bo kakšen pomembnejši obisk predstavljen bolj podrobno, večina predstavitev bo zgolj informativnih. Dodali smo tudi vse točke, kjer smo postavili spominske informativne table, plošče ali kipe, saj se je to dogajalo v glavnem v okviru ekskurzij in izletov. V prvem obdobju delovanja društva smo večino ekskurzij izvajali člani društva sami, najeli smo le avtobus. Skupina naših poznavalcev posameznih tematik je že med dolgimi vožnjami izletnikom predstavila pomembne točke na naši poti in nadaljevala seveda med posameznimi ogledi. Za pomembnejše cilje smo pripravili tudi tiskane materiale v obliki skromnih prospektov, a z bogato vsebino. Najpogostejši izvajalci teh programov so bili Bela Sever, Marko Kerševan, Dušan Voglar, Mihael Glavan, Božidar Debenjak, Jonatan Vinkler, Kazimir Rapoša, in tudi Viktor Žakelj in Marija Kuhar. V zadnjih letih so nam vse skupaj otežili naši birokrati z zahtevo, da mora izlete izvajati profesionalna agencija z vodičem. To smo morali sprejeti, ohranili pa smo soudeležbo naših članov pri specifičnih tematikah.

Po smereh so se naše ekskurzije delile v glavnem na štiri skupine. Prva in največja skupina so bile točke Trubarjevega življenja in delovanja v nemških mestih. Te so bile v glavnem tridnevne, kakšna še pol dneva več, saj zaradi velikih razdalj krajši izleti ne bi bili smiselni. To so bila pretežno potovanja v Nemčijo, pogosto smo naredili tudi ovinke čez Avstrijo, Češko, Švico, Italijo, celo Francijo. Druga skupina je bila orientirana proti vzhodu in jugu. Nekaj jih je bilo vsaj delno povezanih s Trubarjem, večina pa je bila namenjena ogledu naših bivših republik, ki smo jih privatno skorajda nehali obiskovati. To so bile Slovaška, Madžarska, Romunija, Hrvaška, Srbija, Bosna in Hercegovina, Albanija in spotoma še Črna Gora. Tretja skupina so kraji v slovenskem zamejstvu, povezani s Trubarjem, drugimi protestanti ali za Slovence zanimivi točkami, dovolj blizu za enodnevne izlete. Med te sodijo avstrijska Koroška, Gradec, Dunaj, Madžarska, Hrvaška, Trst in Benečija. In zadnja skupina so cilji v Sloveniji, zopet po poteh Trubarja in sodelavcev, obiski naših podružnic, nekaj

pa tudi ciljev za spoznavanje domačih krajev. Teh je kar preveč za naštevaje. In končni seštevček? V 25. letih smo opravili točno 50 ekskurzij ali krajših izletov, torej po dva na leto, od tega se delijo kratki in daljši približno na polovico. Torej smo takole čez palec prepotovali kakšnih 30.000 km!

Ne smemo pa pozabiti niti naših zvestih poročevalcev, ki so pripravili opise izletov za objavo v *Lubih Slovencih*. Vseh ne moremo naštet, najpogostejše pa so se oglašali Bela Sever, Dušan Voglar, Ladislav Pojbič, Marko Zore, Ala Peče, V. Violeta Deutsch Mesarič, Marija Kuhar, Meta Turk, Helena Žakelj in Kazimir Rapoša.

Podrobnejše opise naših poti pa najdete seveda na naši društveni spletni strani: <https://drustvo-primostrubar.si/lubi-slovenci/>

September 1997

DRUŠTVENI IZLET V TRUBARJEV TÜBINGEN

Septembra je društvo priredilo prvi množični tridnevni izlet za svoje člane v Tübingen, kjer so v 16. stoletju delovali Trubar, Dalmatin in drugi veliki možje slovenske reformacije. Na pot smo šli z dvema avtobusoma. Ogledali smo si tudi Bad Urach, Dalmatinov samostan v Bebehausnu in seveda Derendingen, kjer je Trubar preživel največji del svojega izgnanstva in kjer je tudi pokopan.

April 1998

NA MADŽARSKO IN SLOVAŠKO

Na pot smo šli z enim avtobusom, spotoma pa smo si na kratko ogledali Veliko Kanižo, Šurd, Blatenski Kostel, Siófok, zvečer pa smo dosegli Budimpešto, naš glavni cilj. Po ogledu smo se naslednji dan srečali s Slovenci v prostorih Slovenskega društva. Njihovi predstavniki so nam ob koncu pripravili pravo praznično pojedino. Proti večeru smo pripotovali do Bratislave. Po jutranjem ogledu starega mestnega jedra smo obiskali še nekatere evangeličanske ustanove ter uživali v čudovitem pogledu na Donavo s hriba Slaven. Domov smo se vrnili mimo Nežiderskega jezera in čez Gradiščansko.

Oktober 1999**OBISK EKUMENSKEGA CENTRA V ITALIJI**

Na povabilo tržaške protestantske skupine Walteri Citti in pastora protestantske cerkve v Trstu Renata Coissona smo obiskali njihovo skupnost v Trstu in ekumenski center Tramonti v Karnijskih Alpah. Izleta se je udeležilo omejeno število članov iz Murske Sobote (26) in Ljubljane (10). Zakonca Citti sta nam predstavila njihovo skupnost (600 članov) in razkazala protestantsko cerkev. V prostorih župnijskega urada so nam pripravili skromno pogostitev, po kateri smo nadaljevali pot skozi Videm v ekumenski center Tramonti. Tam nam je videmski škof prikazal delovanje centra. Drugi dan smo si še ogledali še Benetke, a zaradi slabega vremena smo se hitro odpravili proti domu.

September 2000**Odkritji spominskih plošč v Rothenburgu nad Taubero in Tübingenu**

Naše društvo je na predlog dr. Matjaža Kmecla v sodelovanju z Ministrstvom za kulturo RS in mestnimi oblastmi v Rothenburgu in Tübingenu pripravilo dve plošči v spomin na Trubarjevo delovanje v nemških mestih, ki so ga ljubeznivo sprejela po izgonu iz domovine. Na ploščah so zapisane naslednje besede:

Na cerkvi sv. Duha v Rothenburgu:

V ČASU SLUŽBOVANJA V TEJ CERKVI (1548–1552) JE PRIDIGAR IN PRVI SUPERINTENDENT SLOVENSKE EVANGELIČANSKE CERKVE PRIMOŽ TRUBAR NAPISAL PRVI SLOVENSKE KNJIGE *ABECEDARIUM* IN *CATECHISMUS*

In na Morhartovi tiskarni v Tübingenu:

V TEJ HIŠI STA BILI 1550 NATISNjeni PRVI SLOVENSKE KNJIGE PRIMOŽA TRUBARJA, PRVEGA SUPERINTENDENTA SLOVENSKE CERKVE, *ABECEDARIUM* IN *CATECHISMUS*

Osnutek obeh plošč je pripravil in izdelal Dušan Tršar z Akademije za likovno umetnost v Ljubljani. Vse strani so se dogovorile, da se odkritje plošč opravi ob društvenem izletu po Trubarjevih krajih 22. septembra. Prireditel ob odkritju je bila zelo široko zastavljena, sodelovali so Green Town Jazz Band iz Ljubljane, tiskar Mojster Janez in sodelavki Zavoda Parnas. Ob odkritjih so poleg nemških predstavnikov spregovorili dr. Matjaž Kmecl, predsednik društva dr. Oto Norčič in ljubljanska županja Viktorija Potočnik.

September 2001**IZLET NA SEDMOGRAŠKO**

Odziv na ta izlet je bil tolikšen, da smo namesto enega predvidenega avtobusa napolnili kar dva. Namen izleta je bil obisk krajev v osrednji Romuniji, kjer je v močni protestantski skupnosti deloval Trubarjev sopotnik Pavel Wiener v letih 1549–1554. Spotoma smo si ogledali Pečuj in prizorišče bitke pri Mohaču leta 1526. Prespali smo v Segedinu in pot nadaljevali po slabih cestah, dokler nismo zvečer prišli do Sibia. Morali smo precej skrajšati program, ogledali pa smo si mesto Cluj-Napoca, središče Sedmograškega in rojstni kraj Matije Korvina. Pri povratku na Madžarsko so nas pri Oradei cariniki zadržali za tri ure, a smo bili vseeno prijazno sprejeti na pozni večerji. Naslednji dan smo si poleg Kecskemeta ogledali pusto Bugac s tipično čardo in se proti večeru prek Velike Kaniže vrnili v Prekmurje.

Junij 2003**POMURJE IN PORABJE**

Ljubljancani so želeli spoznati Prekmurje in njegov podaljšek na Madžarskem. V Soboti smo si ogledali obe cerkvi, evangeličansko nam je razkazal pastor Leon Novak. Na sprehodu skozi park do gradu smo si ogledali spomenik prvim prekmurskim piscem. Na Goričkem smo si ogledali grad Grad, pod njim pa zadnjo Plečnikovo preurejeno cerkev. Pot smo nadaljevali do Monoštra, središča Porabja. V Slovenskem domu so nas sprejeli gostitelji z Marijo Sukič, ki nas je popeljala do Gornjega Senika, kjer smo v cerkvi poklepetali s slovenskim duhovnikom in domačini. Na poti nazaj proti Murški Soboti smo se ustavili še na grobu našega prvega predsednika v Nemčavcih, v gotski cerkvi v Martjancih, v Plečnikovi cerkvi v Bogojini in na turistični kmetiji Puhan na okusni večerji.

September 2004**PO POTEH SLOVENSKE PISNE DEDIŠČINE**

Izlet nas je popeljal v kraje nekdanje Vzhodne Nemčije, od koder izhaja Martin Luther in kjer so bile tiskane prve prekmurske knjige in Dalmatinova *Biblija*. Skozi Dunaj do Prage, kjer smo si ogledali Hradčane, Staro mesto, Plečnikova dela, spomenik Janu Husu in okolico Karlovega mosta. Drugo jutro smo obiskali Dresden in nato še Lutherstadt Wittenberg, kjer se vse vrti okoli Luthra in njegovih tez in dela. Brez ogleda cerkve in vrat, na katere je Luther nabil svojih 95 tez, seveda ni šlo. Sledila je vožnja do Halleja, kjer smo si želeli ogledati *Mali katekizem* Franca Temlina in *Nouvi zakon* Števana Küzmiča. Žal jih v samostanu ni bilo, knjižnica pa je bila v zaprti. Skočili smo še v bližnji Eisleben, rojstni in smrtni kraj Martina Luthra in se sprehodili po Goethejevem mestu Weimar. Za Wagnerjev Bayreuth in festivalsko dvorano smo si vzeli več časa, v Regensburgu pa smo s starega mostu lahko samo pljunili v Donavo in odhiteli nazaj skozi alpske predore v Slovenijo.

Naš urednik Dušan Voglar pa je v dolgem samostojnem prispevku izčrpno predstavil nekatere najpomembnejše cilje tega izleta: življenje, delo, uspehe in usodo Jana Husa in habsburškega gibanja in o luteranstvu med Čehi. Zelo zanimivo je dogajanje ob tiskanju Dalmatinove *Biblije* v Dresdenu in kasneje v Wittenbergu. Zadnji prispevek, opis Wagnerjevega gledališča v Bayreuthu je prispeval Sandi Sitar, novinar in ljubitelj glasbe. Vredno branja v celoti na naši spletni strani v št. 9/2010.

Oktober 2004**Odkritje spominske plošče Števana Küzmiča v Šurdu**

V sončnem jesenskem popoldnevu 25. oktobra 2004 je bila ob bližnjem dnevu reformacije na procelju evangeličanske cerkve v Šurdu na Somoškem odkrita spominska plošča Števanu Küzmiču, največjemu protestantskemu piscu, prevajalcu in utemeljitelju prekmurskega slovenskega jezika med Muro in Rabo. Pred 33 leti so vzdali enako ploščo v madžarskem jeziku t. im. vendskemu piscu, šele zdaj pa so razmere omogočile slovensko različico. Ploščo sta v navzočnosti domačih in slovenskih predstavnikov in množice članov SPD Primož Trubar odkrila in blagoslovila škof EC v RS Geza Erniša in madžarski škof Janos Iltzes.

2004–2005**TRI KRATKE EKSURZIJE**

Društvene ekskurzije so za mnoge člane najprijetnejša aktivnost v programu društva. Na njih se zbere po navadi za en avtobus navdušencev na kratkem domačem izletu, pa dva ali

celo trije za daljše ekskurzije v tujino. V našem izboru iz znanih razlogov ne moremo prikazati vse pestrosti in ciljev izletov. Nekaj (redkih) ekskurzij je prikazanih v daljših povzetkih, večina jih pa bo le naštetih z naslovi, datumi, glavnimi cilji, zgolj za statistiko. Bodo pa vsi, skupno število je prav impozantno ...

V letu 2005 so se nabrali kar trije kratki izleti, o vseh pa je poročal Laci Pojbič, zanesljivo najstarejši član društva, z nekaj mlajšo soprogo Ksenijo sta prava maskota naših izletov.

Breže

Ekskurzija v Breže na avstrijskem Koroškem je bila septembra 2004. Protestantske občine na Koroškem so bile majhne in raztresene po goratem področju in so se po zmagi protireformacije morale znajti brez pridigarjev. Zato je protestantizem v teh krajih skoraj potonil v podzemlje in se je šele po tolerančnem patentu leta 1781 oživilen vrnil v javnost. Nekaj koroških duhovnikov je sklenilo zbrati pomembna zgodovinska pričevanja iz tega obdobja in jih shraniti na primeren kraj. Izbrali so staro evangeličansko molilnico v Brežah nad Dravsko dolino (Freisach im Drautal). Ohranjena je molilnica z notranjo opremo, ki so jo kmetje ročno izdelali. Vse je enostavno, pristno in neuničljivo.

V molilnici so leta 1960 uredili evangeličanski muzej, sprva namenjen zbirkam iz Koroške. Kmalu pa so se nabrali tudi eksponati iz drugih avstrijskih dežel in celo iz Češke, Madžarske, Hrvaške in Slovenije. Med njimi je tudi izvod Dalmatinove *Biblije* iz leta 1584.

Kustos muzeja je karizmatični upokojeni evangeličanski škof dr. Oskar Sakrausky. Ob našem obisku smo z njim prijateljsko poklepetali. Rodil se je v Linzu leta 1914, študiral v Nemčiji, bil ordiniran v Pragi, služboval v koroških župnijah Pliberk in Zagorice. Leta 1961 se je preselil na Dunaj in tu leta 1968 postal škof avstrijske Evangeličanske cerkve AV. Leta 1983 se je naselil v Brežah. Raziskoval je protestantizem med koroškimi Slovenci in našel do tedaj neznani Dalmatinov *Katekizem* iz leta 1580. Njegovo glavno delo pa je bogato komentirana izdaja nemških posvetil in predgovorov.

Temu našemu osrednjemu cilju smo dodali še bežne ogleda Krke z baziliko in sedežem krške škofije iz 11. stoletja, še enega mesta s slovenskim imenom Breže (Freisach), po nekaterih virih najstarejše mesto na Koroškem, ter čisto na koncu še Gospo Sveto na istoimenskem polju.

Poročilu o izletu je naš urednik Dušan Voglar dodal še daljši zapis o življenju in delu dr. Oskarja Sakrauskega, teologa in škofa, visokega sivolasega markantnega moža pri devetdesetih, ki nam je prijazno pustil, da smo listali po najstarejših knjigah v muzeju. Ko smo čez nekaj let izlet v Breže ponovili, pa ga žal ni bilo več pod košato lipo pred molilnico ...

Labin

Ekskurzija v Labin v Istri je bila posvečena predvsem spoznavanju življenja in dela hrvaškega teologa in cerkvenega zgodovinarja Matije Vlačića Ilirika, rojen 1520 v Labinu, umrl 1575 v Frankfurtu na Majni. V muzeju smo si ogledali predstavitve njegovega življenja in pomembne teološke, znanstvene in druge dejavnosti. Ogledali smo si tudi primerke njegovega bogatega pisateljskega opusa. Žal pa smo pogrešali kakršnokoli omembo Primoža Trubarja, kljub znanim vezem med njima in nesebične Trubarjeve pomoči Flaciju, ko je bil le-ta v stiski.

Po obisku v muzeju smo ob poti v Pulj obiskali kraj Visočice, najpomembnejše arheološko najdišče z najdbami iz

prazgodovine, antike in zgodnjega srednjega veka. V Pulju smo si ogledali največjo mestno zanimivost, mogočni rimski amfiteater iz istrskega kamna, zgrajenega med 1. in 2. stoletjem. Arena je lahko sprejela 23.000 gledalcev. Ogledali smo si tudi nekaj manjših znamenitosti tega lepega istrskega dragulja.

Laško, Brestanica, Krško

Spomladanska ekskurzija leta 2005 nas je popeljala po poteh naših najbolj znanih protestantov Trubarja, Bohoriča in Dalmatina. Pričeli smo v Laškem, v župniji sv. Martina, kjer je škof Bonomo Trubarju dal službo vikarja, potem ko ga je leta 1530 posvetil v duhovnika. Trubar je kmalu zaslovel kot vnet pridigar, vendar v Laškem ni ostal dolgo, ker se je moral Bonomo odpovedati pravicam do laške fare in je s tem služba tamkajšnjega vikarja postala nepotrebna. Trubar je tako sredi 30. let odšel za slovenskega pridigarja v ljubljansko stolnico sv. Nikolaja. Mi pa smo si v Laškem ogledali poleg cerkve še mestni muzej z zbirko o zgodovini Laškega. Ko smo zapuščali Laško, smo si v njegovi okolici ogledali še rojstno hišo pesnika Antona Aškerc v vasi Globoko.

Adam Bohorič, šolnik in jezikoslovec, se je rodil okoli leta 1520 v bližini Brestanice. Dr. Jože Toporišič je v *Enciklopediji Slovenije* o njem zapisal: »Študiral je na artistični fakulteti v Wittenbergu in poslušal jezikoslovca Melanchtona; izobražen je bil tudi glasbeno. Približno od 1551 do 1563 je bil v Krškem vodja lastne šole, 1566–82 in 1595–98 pa ravnatelj stanovske šole v Ljubljani. Zanj je 1568 sestavil prvi pisani šolski red (redigiran 1575), ki je prvo pedagoško besedilo slovenskega avtorja.« Udeleženci izleta smo se sestali s predstavniki občine Krško ter z brestaniškimi in krškimi kulturnimi delavci. Seznanili so nas s svojim delovanjem in izrazili željo, da bi v Krškem ustanovili podružnico SPD Primož Trubar. Po pogostitvi v Brestanici smo si na kratko ogledali tudi zanimiv grad, ki ga pravkar obnavljajo.

Jurij Dalmatin, teolog, pisatelj in prevajalec *Biblije*, se je rodil okoli leta 1547 v Krškem. Dr. Jože Rajhman je v *Enciklopediji Slovenije* zapisal: »Do 18. leta se je šolal v Krškem pri Bohoriču in pod njegovim vplivom postal protestant. Leta 1565 je odšel v samostansko šolo Bebenhausen na Württembergem in se po končani latinski šoli 1566 kot štipendist Tiffernovega sklada vpisal na Tübinsko univerzo, kjer je študiral filozofijo in protestantsko teologijo.« V mestu stoji Valvasorjeva hiša, kasneje prezidana. Ogledali smo si njegovo javno knjižnico in galerijsko zbirko na lepo obnovljenem podstrešju. Posebej pa je zanimiva kapucinska knjižnica, ki jo pokažejo samo izbranim gostom. Ustanovili so jo kapucini leta 1640 in je še vedno v istem prostoru in na istih policah kot pred skoraj 400 leti. Po kratkem ogledu starega dela Krškega smo se polni vtisov vračali proti Ljubljani. Prijazni domačini so nam s toplim sprejemom dokazali, da Slovenija ni samo Ljubljana. Na podeželju še vedno živi duh zanesenjakov, kot so bili Trubar, Bohorič in Dalmatin, duh, kakršnega v večjih centrih skorajda ni več zaznati.

Ladislav Pojbič

Kipa Bohoriču in Dalmatinu v Krškem in Brestanici

Ob 1111. obletnici prve pisne omembe Krškega in Brestanice smo v obeh krajih odkrili spominska obeležja znanima piscema, Adamu Bohoriču pred Osnovno šolo v Brestanici, njemu in Juriju Dalmatinu pa tudi v Gaju zaslužnih občanov v mestnem parku v Krškem. Med najbolj zaslužnimi za ta lep dogodek sta bila naša člana Alenka Černelič Krošelj in Viktor Žakelj.

April 2006**VELENJE IN KOROŠKA**

Velenje z okolico je med najzvestejšimi častilci protestantizma in Trubarja pri nas, kljub majhnemu številu evangelikanov. O zgodovini in zgodnjem razmahu reformacije nas je poučil direktor pokrajinskega muzeja Marko Košan. Na poti na Ravne smo se ustavili na Preškem vrhu nad Kotljami in si ogledali spominsko Prežihovo bajto. Na Ravnah smo si v muzeju ogledali razvoj rudarstva in železarstva, v knjižnici v gradu pa smo videli tudi izvod Dalmatinove *Bible*. Na povratku smo se ustavili še v Slovenj Gradcu, kjer nas je po Koroški galeriji popeljal slikar Karel Pečko z duhovitimi komentarji.

Maj 2006**KEMPTEN IN KONSTANCA**

Poln avtobus Trubarjevcev se je maja podal na tridnevno pot po južni Nemčiji, zahodni Avstriji in južni Tirolski. Spetoma smo obiskali zgodovinske in turistične točke na tej poti, na začetku pravljici grad Neuschwanstein. Zares začeli smo v Kemptnu, kjer je v letih 1553–1561 živel Primož Trubar. V cerkvi sv. Manga, kjer je deloval, so njegov cerkveni red uporabljali vse do 60. let prejšnjega stoletja! Naslednji cilj je bila Konstanca na Bodenskem jezeru, kjer so na verskem koncilu sodili Janu Husu. Imeli smo še toliko časa, da smo si ogledali znameniti arboretum na otoku Mainau v polnem cvetju. Zadnji dan smo se ustavili na kratkem ogledu v vedno zanimivem Innsbrucku in se zapeljali čez prelaz Brenner na Južno Tirolsko. Tu smo si na Toblaškem polju blizu izvira Drave pri Innichenu ogledali cerkev sv. Kandida z lesenim Kristusom iz zgodnjega 13. stoletja.

September 2006**MARIBOR**

Izleta se je udeležilo 65 članov, kar je zelo velika številka za domače izlete. Najprej smo obiskali graščino na Betnavi, v kateri urejajo Slomškov muzej. Naslednja točka je bila Univerzitetna knjižnica, kjer so nas v Glazerjevi dvorani sprejeli člani podružnice s predsednikom Srečkom Reharjem ter mestni kulturniki. Delo društva je navzočim predstavil predsednik mag Viktor Žakelj, dopolnili pa so ga še nekateri člani društva. Vodička agencije M&M je izletnike popeljala po mestu na ogled znamenitosti. Izlet smo zaključili v evangeličanski cerkvi, kjer službuje naša članica mag. V. Vladimira Mesarič, ki nas je podrobneje seznanila z zgodovino protestantizma.

December 2006**DUNAJ**

Do zadnjega sedeža napolnjen veliki avtobus nas je 14. decembra v neverjetno lepem vremenu za ta čas popeljal na Dunaj, večstoletno prestolnico nekdanje skupne države. Naš član Mihael Glavan je izkoristil svoje poslovne stike z Avstrijsko nacionalno biblioteko, kar nam je omogočilo poseben status in vodstvo slovenske strokovnjakinje za ogled knjižnice, ki hrani 8 milijonov enot. Tu je od leta 1819 delal tudi naš Jernej Kopitar. Tema znani Slovenci na Dunaju je prevladovala ves čas izleta. Omenimo še ogled Knaflejeve hiše, ki jo je leta 1671 v oporoki lastnik Luka Knafelj zapustil ustanovi, namenjeni slovenskim študentom. Tu so bivali Kopitar, Prešeren, Baraga, Jenko, Levec, Tavčar, Župančič, Prijatelj ... Vseh se seveda ne da omeniti, treba pa je prebrati celoten prispevek na naši internetni strani.

April 2007**BELA KRAJINA**

Do Bele krajine je kar daleč, a pravi izlet se prične šele v Metliki. Trije veliki trgi v starem centru so skoraj brez ljudi, čeprav so tu na kupu mestni in gasilski muzej, dom upokojencev, spomenika Titu in Župančiču, spomenik padlim ... Muzeja sta na dokaj visoki ravni, a zob časa se vseeno pozna. Bolj živahno je seveda na periferiji okoli trgovskih centrov. Potem se odpeljemo do vasic ob hrvaški meji. Kletar Jože Prus nam pripravi predavanje o vinu, trtah, kletarjenju in metliški črnini. V Draščicah nam prijazni gostitelj razloži, kako deluje »soseska«, njihova socialna institucija. Mimo treh gotskih cerkev v Rosalnicah nadaljujemo do Vinice, kjer obiščemo Župančičevo domačijo. V Velikem Nerajcu v Krajinskem parku Lahinja se v oskrbi prijaznih lokalnih žena seznanimo z ajdovo potico, črno kuhinjo, majhnimi hiškami in drugimi zanimivostmi, ki jih je toliko, da je en dan za Belo krajino kar prekratek.

Maj 2007**ŠVICA**

Popoldanski start dveh avtobusov se ni začel prav srečno. Eden je dobesedno zakuhal in še pred Vrhniko dokončno izdihnil. Neutrudna tajnica Marija je dosegla, da je v dobrih treh urah do nas prišel popolnoma nov avtobus. Do večera smo komaj dosegli mesto Lecco na južnem robu Alp, kjer smo prespali. Po vožnji mimo znanih italijanskih podalpskih jezer smo čez in skozi prvih gora prispeli v Švico in do Luzerna. To je eno od mest, za katerega nikoli nimaš dovolj časa. Morali smo nadaljevati pot do Züricha, mesto Zwinglija in Bullingerja. Spet ista pesem – premalo časa za ogled vsega. Nadaljevali smo do Gruyeres, kjer smo poskusili njihov sir. Do Ženeve ni bilo več daleč, zanimivosti je bilo ogromno, takšen je tudi največji spomenik reformacije v Evropi, kjer smo uspeli celo narediti skupinsko fotografijo. Ker je bila zapornica na francoski meji kar odprta, smo hitro prišli do večerje in prenočišča. Drugo jutro smo se v Chamonixu pod Mont Blancom ustavili na kavi in po dolgi vožnji ob Padu dosegli Trst in Ljubljano.

Maj 2008**ROTHENBURG, TÜBINGEN, BAD URACH, DERENDINGEN, KEMPTEN**

Največji in najdaljši izlet po Trubarjevih poteh točno ob njegovi 500. obletnici rojstva, je vključen v slavnostni prikaz v 13. številki *Lubih Slovencev* na strani 23. Nujen ogled na naši spletni strani!

September 2008**PREKMURJE (S POMURJEM)**

Prekmurje vsi dobro poznamo, a pravi vodniki vedno najdejo nove znamenitosti. Če dodamo še protestantsko zgodovino, nam je kljub dvema dnevoma primanjkovalo časa. Zato samo kratek itinerar! V Gornji Radgoni je treba začeti v vinski kleti, mi smo izbrali tisto Pod slapom. Strokovnjaki so povedali vse o znameniti radgonski penini, tudi ponudili so nam jo. Videli smo spomenike Janku Šlebingerja, Rudolfu Maistru in še Antonu Trstenjaku. V Starem špitalu smo se okrepčali s prleško kvasenico, seveda ob obveznem kozarcu penine. V bližini gradu na Negovi, ki ga pravkar obnavljajo, smo obiskali zanimiv zeliščni vrt, v bližini pa še 400 let staro panonsko hišo, v kateri se je leta 1787 rodil Peter Dajnko. Nato smo mimo najstarejše protestantske šole iz leta 1535 v Tratah preč-

kali Muro in se znašli v avstrijski Radgoni. Na glavnem trgu nas je predstavnik mesta popeljal skozi njegovo zgodovino. V predmestju Potrna stoji Pavlova hiša, hiša kulture tu živeče slovenske manjšine (okoli 1500). V sosednji gostilni protestantske družine Mencigar pa so nam postregli z odličnim domačim narezkom ter z vinom in sokom. Takoj za mejo smo se ustavili v Strukovcih ob spomeniku in hiši, kjer se je rodil Štefan Küzmič. V Murski Soboti smo povečerjali in prespali v hotelu Dobray. Drugi dan smo v prijetni družbi domačinov in naših članov zaokrožili po Goriškem in Ravenskem, obiskali romsko Püščo, Puconce, Bodonce, Grad, Šalovce, Petrovce, Dolence, kjer nas je na kmečkem turizmu pogostil Viktor Šiftar s pristnim bogračem in dodatki. V nadaljevanju smo se še dvakrat ustavili na pokopališčih in se spomnili članov Ota Norčiča in Bele Severja. V Moravskih Toplicah nas je pozdravil škof EC mag. Geza Erniša. Zadnja postaja izleta je bil Vrt spominov in tovarštva, kjer nam je Marjan Šiftar, sin ustanovitelja parka, govoril o nastanku, župan Občine Tišina pa o pomenu za občino.

Trubarjev kip v Narodni in univerzitetni knjižnici

Sedmega februarja, so na vrhu mogočnega stopnišča pred veliko čitalnico NUK v Ljubljani odkrili kip Primoža Trubarja, več desetletij neopaženo stvaritev že preminulega Tineta Kosa. Slovesnost je odprl ravnatelj knjižnice mag. Lenart Šetinc. Predsednik RS dr. Danilo Türk je v strnjem nagovoru nanižal poudarke o pomenu Trubarja in letošnjega praznovanja, kakor jih je nanižal v svoji Poslanici (objavljena na začetku). Igralec Anatol Štern je podal odlomek iz monodrame *Trubar pred slovensko procesijo* dr. Matjaža Kmecla.

Spominsko obeležje v Gornji Radgoni

V soboto, 10. maja 2008, smo v Gornji Radgoni na procelju stavbe Lackova 17 slovesno odkrili spominsko obeležje v spomin na prvo protestantsko šolo in molilnico na tem območju. Na tem mestu je namreč delovala že leta 1535. Spominsko marmorno ploščo je izdelal in vzdal znani pomurski kamnoseški mojster Oliver Korošec iz Murske Sobotice. Postavitve plošče so omogočili občina Gornja Radgona, EC v Sloveniji in podružnica SPD Primož Trubar v Murski Soboti.

Maj 2009

V SREDIŠČU DAVNE KNJIŽNE KULTURE

Tokrat smo izbrali pomladni obisk Slovenskih Konjic in Žičke kartuzije v lepem delu Štajerske v porečju Dravinje. S tem obiskom smo obudili spomin na zelo razvito srednjeveško rokopisno knjižno kulturo. Obiskali smo Žičko kartuzijo. Izlet smo pričeli v Slovenskih Konjicah v Muzeju gasilstva Dravinjske doline, skozi katerega nas je popeljal domačin Florijan Jančič. Seznanil nas je tudi z zgodovino mesta in gradu nad njim. Na drugi strani Konjiške gore smo se odpeljali v dolino Žičnice do razvalin samostana. Nekatere med njimi so lepo zaščitene pred propadanjem, nekatere pa so v fazi prenove. Najmogočnejša med njimi je cerkev sv. Janeza Krstnika, ki naj bi jo na novo pozidali. Po ogledih in razlagah smo sedli za obložene mize gostilne Gastuž v stari gotski stavbi iz let 1467 ali 1487, ki bi lahko veljala za najstarejšo gostilno v Sloveniji.

Junij 2009

SEDMOGRASKA IN SIBIU

4. junija 2009 zjutraj je kolona treh avtobusov z okoli 130 člani SPD Primož Trubar odpotovala na štiridnevno ekskurzijo prek Madžarske v Romunijo, kjer so imeli prav posebno nalogo. V Sibiu, glavnem mestu Transilvanije in evropski kul-

turni prestolnici leta 2007, smo na staro župnišče na trgu Huet skupaj z domačini namestili in odkrili spominsko ploščo Paulu Wienerju iz Kranja, prvemu evangeličanskemu škofu na Sedmograškem in Ogrskem. Tako smo temu Trubarjevemu sodelavcu izkazati zasluženost, kar nam ni uspelo že na prvem izletu pred nekaj leti. Ploščo je izdelal kipar Mirsad Begić. Potovanje je potekalo veliko hitreje in udobneje kot tisto izpred let, saj so Madžari medtem že dokončali avtocesto čez celo državo od slovenske do romunske meje pri Oradei. Na kratko smo pogledali Budimpešto in srednjeveški Eger. Prespali smo v velikem Debrecenu, kulturnem središču vzhodne Madžarske. Na romunski strani je lepo mesto Oradea z baročnim in secesijskim središčem. Po lepi pokrajini s slabimi cestami smo po počasni vožnji prišli do Sibia ali Hermannstadta, v pomembno mesto z močno nemško manjšino in kulturo s protestantsko preteklostjo. Domov smo se vračali prek zgodovinske Albe Iulie do Cluja-Napoce, industrijskega centra pokrajine. Nato pa zopet mimo Oradee na Madžarsko in po panonski ravnici med Tiso in Donavo do Hortobagy puste, kjer ni šlo brez dobrega kosila in slikovitih pastirjev z vragolijami. A do Slovenije je bilo še daleč in treba je bilo pohiteti.

September 2009

PO TRUBARJEVIH SLEDEH NA GORIŠKEM

Prvi cilj izleta je bila Vipava. Pod steno Skalnica smo si ogledali kraški izvir Vipave. Na glavnem trgu pred dvorcem Lanthierijev nas je pričakal spomenik Sebastijana Krelja, najmlajšega od velikih protestantskih piscev. Naslednja postaja je bil Vipavski križ, kjer nam je naš član dr. Matjaž Kmecl pripovedoval o pridigarju Janezu Svetokriškem in njegovi zanimivi življenjski zgodbi. Tu je na povratku iz Gorice v Ljubljano pridigal Trubar. Pridigal je tudi v goriški palači baronov Egkhov, ki smo si jo ogledali. V bližini je Slovenski kulturni dom, delo arh. Eda Miheva iz let 1980–1982. Po njem in okolici nas je vodil ravnatelj Igor Komel, redni dopisnik *Lubih Slovencev*. Pokazal nam je tudi Trgovski dom arh. Maksa Fabianija iz leta 1903–1905, ki jo je odnesel nekaj boljše kot tržaški, fašisti ga niso požgali pač pa samo zasegli. Naslednja postaja je bil grad Rubije pri Sovodnjah ob sotočju Vipave in Soče. Prvotni grajski stolp se pojavi že v 13. stol. Kasneje – takrat bi naj tu bival tudi Trubar – so ga utrdili še z obrambnim zidovjem, a je bil med prvo svetovno vojno močno poškodovan in opučen. Sedaj ga z državno pomočjo obnavlja novi lastnik Venko Černic, posestnik in vinar. Pred vhodom na Trubarjevi cesti je bil 11. maja 2008 odkrit doprsni kip Primoža Trubarja. V domači gostilni čez cesto so nam pripravili malico in pokušino Čerčičevih vin, med njimi tudi vino z imenom Trubar ... Po povratku v Gorico smo si ogledali spomenik tolminskim puntarjem, usmrčenim leta 1714 (Ivan Pregelj v romanu *Tolminci*). Pot nas je popeljala še v Brda k dvorcu Vipolže in v Medano, Gradnikovo rojstno vas. Videli smo še grad Dobrovo in utrjeno naselje Šmartno, kjer smo v briški hiši poskusili domača vina in s pesmijo zaključili ekskurzijo.

Oktober 2010

MURSKA SOBOTA

V Murski Soboti je bila v sklopu praznovanja dneva reformacije odkrita obeležna plošča s podobo Martina Luthra, upodobljenega v vitražu evangeličanske cerkve. Zbrane v cerkvi je pozdravil mag. Geza Erniša, škof EC AV v Republiki Sloveniji, slavnostni govornik pa je bil minister za šolstvo in šport dr. Igor Lukšič. Za glasbeni del je poskrbel Mešani pevski zbor Cantate. Ob tej priložnosti je bila tudi blagoslovitev

plošče, kajti cerkvena stavba se odslej imenuje Evangeličanska cerkev Martina Luthra v Murski Soboti. Obeležna plošča je delo domače akademske kiparke Irene Brunec Tébi.

Oktober 2010

Spomenik protestantskim piscem in tiskarjem

V četrtek, 28. oktobra 2010, je župan Mestne občine Ljubljana Zoran Janković v Parku slovenske reformacije ob evangeličanski cerkvi Primoža Trubarja odkril skulpturo, posvečeno protestantskim piscem in tiskarjem, ki so v 16. stol. ustvarjali slovenski knjižni jezik. Mestna občina Ljubljana je pobudo Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar vključila v dogajanje v Ljubljani kot svetovni prestolnici knjige 2010. Pri rojevanju slovenske tiskane besede je imel veliko vlogo tiskar Mandelc, ki je v Ljubljani natisnil okoli 30 knjig v različnih jezikih, med njimi petino vseh slovenskih tiskov v 16. stol. Skulptura – vrednost vsega projekta je 103.550 evrov – je tako še ena trajna pridobitev v okviru Unescovega naslova »Ljubljana – svetovna prestolnica knjige 2010«, hkrati pa je z njo uresničena dolgoletna želja SPD Primož Trubar, da slovenski protestantski pisci prejmejo zaslužen priznanje. Odkritju se je s krajšim nagovorom poklonil tudi predsednik društva mag. Viktor Žakelj. Avtor skulpture je kipar Luj Vodopivec. Podaja monumentalno bronasto spečo moško glavo, ki počiva brez podstavka na blagi travnati vzpetini, kar simbolizira spanje in črpanje energije iz narave. Na glavi in knjigah so naključno razpostavljene velike tiskane črke. Iz črk lahko sestavimo besede, iz besed stavke in iz stavkov knjige, kakor so za nas prvič v zgodovini delali slovenski protestantski pisci in tiskarji.

Maj 2010

EKSKURZIJA V SOSEDNJI SLOVANSKI DRŽAVI

Tridnevno popotovanje iz Ljubljane čez Hrvaško do Vojvodine in Srbije. Iz Ljubljane smo se podali na pot v Maribor in Mursko Sobotu, kjer so vstopili domačini. Dalje mimo Lendave, Čakovca in Varaždina do Đakovca, kjer je v 19. stol. deloval vsestranski nadškof Josip Juraj Strossmayer. V Osijeku smo si ogledali Teološko fakulteto, ki jo vodi naš rojak dr. Peter Kuzmič, in bivšo sinagogo, ki jo je odkupila Teološka fakulteta. Zanimive so bile protiturške utrdbe in stolnica. V Vukovarju smo še videli posledice bivše vojne, ki so nas spremljale vse do srbske meje, kjer še vedno delajo po starem. Prijazni Novi Sad nas je dočakal pozno zvečer, a na nekdanjem nivoju. Jutranji ogled je bil namenjen Petrovaradinu in trdnjavi. Simpatično je bilo srečanje s člani Slovenskega društva Kredarica, podelili smo jim komplet *Lubih Slovencev*. Ob pohajkovanju po mestnem jedru smo si ogledali stolnico, palačo Srbskega narodnega gledališča, mestno hišo, Vladikin dom, Matico srbsko in Nikolajevsko cerkev. In bili smo presenečeni nad čistočo v mestu ... Iz mesta smo odšli na Fruško goru v samostan Krušedol z zbirko dragocenih ikon in mavzolejem Milana Obrenovića. Sremski Karlovci so bili v 18. stol. središče duhovnega in političnega življenja Srbov. Ogledali smo si živahno središče lepega mesta. Pozno popoldne smo nadaljevali pot do že skoraj dvomilijonskega Beograda. Zjutraj smo opravili panoramsko vožnjo po Beogradu, ki ji je sledil sprehod po Knez Mihajlovi ulici. Seveda smo obiskali tudi Hišo cvetja in dobili vtis, da ne vedo, kaj bi z njo, a jo pač prenašajo. Bolj je bil impresiven ogled druge največje pravoslavne cerkve na svetu, Hrama svetog Save, ki je res veličasten. Kalemegdan z lepim in čistim parkom, Meštrovičevim Zmagovalcem in razgledom na sotočje Save in Donave je bil umirjen kot vedno. Za zabaven in vesel povratak pa sta bila zaslužna

dedek Sergij Peljhan, nekdanji minister za kulturo, in njegov vnuk Jure, ki sta neumorno zabavala celoten avtobus do zgodnjih jutranjih ur.

September 2010

DEŽELNA RAZSTAVA

RENEZANSANSA IN REFORMACIJA

Avstrijska dežela Štajerska je v sodelovanju z avstrijsko EC pripravila pregledno razstavo z naslovom *Renesansa in reformacija*. Umeščena je bila v nekoliko odmaknjeno področje Štajerske okoli mesta Grieskirchen, kjer živi precej številčna protestantska skupnost. Na pot smo šli navsezgodaj in naredili velik ovinek čez Maribor. Tukaj so se nam pridružili tudi Prekmurci, ki so prišli s posebnim avtobusom, a zaradi nesporazuma eno uro prepozno ... Peljali smo se mimo Gradca in Welsa v Grieskirchen. V bližnjem gradu Parz so 27. aprila odprli veliko razstavo, ki je ostala odprta do 7. novembra. V dveh skupinah, angleški in nemški, so nas vodili skozi grad in razstavo. V dveh urah smo podrobno spoznali obdobje renesanse in reformacije. Ves predel je poln sadovnjakov, tradicija predelave sadja je stara več sto let, z njim se ukvarja večina kmetij. Eno smo obiskali in lastnik nas je poleg avstrijske zastave pričakal tudi z našo. Nadaljevali smo v evangeličanski muzej v Rutzenmoosu, kjer so nas prijazno počakali, čeprav smo zamudili celo uro, tisto izgubljeno v Mariboru ... Dragocene eksponate so nabrali po celi Štajerski. Zgodovinski pregled je bil predstavljen z zanimivim filmom. Polni vtisov smo nadaljevali do hotela v Salzburgu. Zjutraj nas je pričakala strokovnjakinja za zgodovino protestantizma, ki nam je v eni uri predstavila vse zgodovinske pomembnosti evangeličanskega Salzburga, potem pa nas popeljala še na ogled mesta. Popoldne nas je naš vodnik popeljal na standardni ogled znamenitosti, med drugim tudi na grad Hohensalzburg. Zjutraj smo nadaljevali pot v Berchtesgaden, nemški žep na severu Avstrije. Čakal nas je tipičen izletniški program z ogledom mesta, Hitlerjevega Orlovega gnezda z razgledom na Watzman in prelepo jezero Königssee, vse to v čudovitem vremenu, pravi kinč nebeški. Čakala nas je le še dolga pot na jug.

Oktober 2011

Odkritje spominske plošče v Idriji

V okviru posveta o idrijskih protestantih v 16. stoletju smo na slovesnosti na Trgu sv. Ahacija na južni fasadi rudniškega Magazina odkrili spominsko ploščo idrijskim protestantom. Slavnostna govornika sta bila dr. Marko Kerševan in mag. Viktor Žakelj. V kulturnem programu je z dvema pesmima po nabožnih ljudskih napevih in besedilih slovenskih reformatorjev Jurija Dalmatina in Primoža Trubarja sodeloval priložnostni učiteljski pevski zbor Osnovne šole Idrija pod vodstvom Elizabete Lampe.

April 2011

PO GORENJSKEM, PO KRANJSKEM

Gorenjska je rojstna dežela našega predsednika Viktorja Žaklja, ki je na tem področju velik del življenja tudi poklicno deloval. Zato je kar sam zasnoval, organiziral in tudi uspešno vodil izlet. Prva postaja je bila Škofja Loka, prvi ogled pa smo opravili tam, kjer se vsa učenost začne. Pred škofjeloško gimnazijo je urejena aleja znamenitih Ločanov z doprskimi kipi. Seznam pomembnih mož je predolg za naštevaje, poiskali jih boste v originalnem prispevku na internetu. Na gradu nas je kustosinja Mira Kalan popeljala skozi najzanimivejše zbirke. Med njimi omenimo štiri velike dražgoške oltarje iz 17. stol., ki si jih okupator ob požigu ni upal uničiti. Vožnja po

slikoviti Selški dolini in skozi Železnike je hitro minila, po kratkem a strmem vzponu pa nas je že očarala Sorica, verjetno najlepša slovenska vas, s kipom domačega sina slikarja Ivana Groharja na začetku. Njegova dela so razstavljena v spominski sobi Groharjeve hiše sredi vasi. Po vseh teh naporih se je prileglo pravo domače kosilo v sosednji gostilni. Vožnja čez Soriško planino je postregla s čudovitimi pogledi na pravkar prebujeno pomlad in že smo bili v Bohinju. Ob obali jezera je bil čas za kavico in krajši počitek na soncu. Tudi brez ogleda sosednjega sv. Janeza ni šlo. Proti Bledu smo se zapeljali po gornji bohinjski dolini, kjer so čudoviti travniki že bili odeti v preproge pomladnega cvetja. Bled smo obvozili po zahodni strani, tako da smo se na grad povzpeli »od zadaj«. Najprej smo pozdravili našega starega znanca in člana Mojstra Janeza, Trubarjevega »tiskarja«. Grajski muzej je bil pravkar preurejen in res vreden ogleda, kot tudi znameniti razgled na jezero z »okolšno raja«. Tudi o protestantih, Trubarju in Kupljeniku z nasprotnega brega jezera smo slišali nekaj besed. Če dodamo še prekrasno vreme in tradicionalno počasnost natakarev pri čakanju na kremšnite, je bilo vse tako, kot mora biti ...

Maj 2011

PROTESTANTIZEM IN PLEČNIK

V »ZLATI PRAGI«

Površen ogledovalec programa izleta bi lahko mislil, da gre za čisto navaden agencijski ogled znamenite Prage, a bi se ob tej oceni močno uštel. Naši preizkušeni poznavalci protestantizma, predvsem pa mladi in vsestranski zgodovinar dr. Jonathan Vinkler, so nam pripravili »crème de la crème« obiskov Prage. Še nikoli ni kašen vodnik ali predavatelj na naših izletih tako privezal okoli sebe vseh izletnikov. Naštevaje vseh podrobnosti bi bilo predolgo, te boste spoznali ob ogledu naše strani. Tu pa le na kratko: Prvi dan Strachovski samostan s knjižnico, Černinska palača s sprehodom do Lorete, tamkajšnje svetišče in zakladnica, nato ogled Smodniškega stolpa. Sprehod do Avguštinskega samostana in po sloviti Nerudovi ulici do Malostranskega trga. V soboto so bili na vrsti sedež vseh čeških vladarjev na gradu Hradčani, ki ga preuredil Plečnik, stolnica sv. Vida z znamenito Vavčovo kapelo, deželna zbornica in cerkev sv. Jurija, vrtovi (spet Plečnik) in končno spust po stopnišču do Waldsteinove palače. Vse to smo opravili do »prostega časa za kosilo«. V gostilnah U Fleku in Švejkovi U kalicha ni moglo biti razočaranja. Popoldne smo nadaljevali s Staromestnim trgom in Rotovžem z znamenito uro, s Týnsko cerkvijo in nato s spomenikom reformatorju Janu Husu iz leta 1915, ki je v letih 1402–1412 pridigal v Betlehemski kapeli in ki so ga leta 1415 sežgali v Konstanci. Zaključili smo na Vavčevem trgu pred Narodnim muzejem. Sledila je skupna večerja v Staropražki krčmi ob narodni glasbi in našim pevskim dodatkom na koncu. Zadnji dopoldan smo si ogledali Malostranski trg, cerkev sv. Nikolaja v Mali strani, se sprehodili čez Karlov most in se zapeljali na grad Vyšehrad nad Vltavo iz 10. stol. Ogledali smo si še cerkev sv. Petra in Pavla, s pogledom na Hradčane nad lepo Vltavo. Končali smo z ogledom starega pokopališča, preurejenega ob prelomu v 20. stol., kjer počivajo znameniti Čehi, med njimi Smetana, Dvořák, Mucha, Čapek, Neruda, Nemcová in drugi. Prago smo si že večkrat ogled(ov)ali, a to je bil izlet, ki se ga ne da pozabiti ...

September 2011

DEJSTVA IN NOSTALGIJA

Čezmejna Koroška je vedno privlačen cilj, pa naj gre za zgodovinski ogled, nostalgičen sprehod, turističen cilj ali vse troje skupaj. Nekaj takšnega je bil tudi izlet v Fresach ali Breže,

kjer smo nedolgo že bili, no, nekaj let nazaj. Takrat nas je v obnovljeni stari protestantski molilnici sprejel znameniti evangeličanski škof dr. Oskar Sakrausky, ki pa je žal umrl pred petimi leti. A ogled molilnice je bil vseeno zelo zanimiv in prijeten v njeni domačnosti. Vzrok za letošnji obisk je bila velika razstava »500 let protestantske dogodivščine« (v prostem prevodu). To je bil zelo sodobno zasnovan in predstavljen prikaz zgodovinskih protestantskih dejstev, razumljiv šolarjem in pomembno dopolnilo odraslim pri utrjevanju znanja. Ob tem smo ugotavljali, kako močno so bili koroški Slovenci ves čas povezani s protestantizmom, kako so se upirali proti-reformaciji in s tem tudi ponemčevanju, in tako ohranjali svojo nacionalno dušo do danes. V zadnjem času je to kulturno dediščino začela preučevati tudi avstrijska stroka. Ob vožnji proti domu (še malo turizma) smo si ob Vrbskem jezeru ogledali Otok (Maria Wörth) s čudovito cerkvico romanske in gotske arhitekture, žal kasneje preoblečene v bahavi barok. Za mizo smo sedli v Bilčovsu v gostišču zavedne družine Ogris, po domače Miklavž, kjer so nam postregli s tipičnim nedeljskim domačim kosilom. In čisto na koncu še nekaj nostalgije: Povzpeli smo se na razgledni stolp visoko nad Vrbskim jezerom in si z vrtočlave višine ogledovali čudovita jezera (Vrbsko, Osojsko, Baško), doline (Rož, Podjuno, Ziljo) in gore (Dobrač, Osojščico, Obir), pa Celovec, Beljak in Gospo Sveto, vse kot na dlani, kar je bilo nekoč naše, sedaj pa turisti (tudi slovenski) teh imen več ne poznajo ali ne uporabljajo ...

Junij 2012

POTUJEMO V SARAJEVO

Ko se je balkanska morija nekako umirila in odmaknila, smo si mnogi zaželeli ogledati kraje, kjer smo nekoč že bili. Tokrat je bila na vrsti Bosna (z eno besedo). V zgodnjem jutru smo se žabbarji (Ljubljancani), toti Štajerci in močvirniki (Prekmurci) združili v Brežicah in nadaljevali po smeri nekdanjega avtoputa bratstva in edinstva do Slavonskega Broda in nato na jug. Spotoma smo obnemeli ob pogledu na porušene in požgane hiše in vasi sredi zelenila ... A okoli Zenice in potem do Sarajeva je bilo čutiti, da se nekaj dogaja, prebujajo in gradi. Po panoramski vožnji po Sarajevu smo se sprehodili po starem centru. Mnogo dragocenih kulturnih in zgodovinskih stavb je bilo poškodovanih in tudi uničenih, marsikaj se obnavlja, popravlja in gradi. Ogledali smo si pomembne točke ožjega središča mesta, od Gazi Husrev-begove in Careve džamije, Univerzitetno knjižnico, nekdanjo najlepšo stavbo v mestu, Principov most, Aškenaško sinagogo v psevdomavrskem slogu (tretja po velikosti v Evropi) in druge. Mimo Baščaršije seveda nismo mogli in s tem tudi ne mimo kafičev, slaščičarn, čevapčičev, burekov, baklav in drugih turško-balkansko-bosanskih specialitet. Opravili smo tudi dolg obisk v Slovenskem domu pri naših rojakih in bili presenečeni, kolikšno pozornost posvečajo otrokom in mladini pri učenju slovenskega jezika. Presenetila nas je učilnica s polno steno gradiva in slik o reformaciji in Primožu Trubarju. Zanimiv je bil ogled predora Tunel rešitve, ki je omogočal umik iz mesta pod letališčem izven dosega srbskega topništva. Po sprehodu po parku med Ilidžo in izvirom Bosne smo nadaljevali pot proti Konjicu, kjer smo si ogledali stečke. Ob Neretvi smo kmalu prispeli do Mostarja, središča Hercegovine, danes vidno razrezanega na hrvaški in srbski del. Opravili smo nekaj zanimivih ogledov, med njimi porušen in obnovljen zgodovinski kamniti most čez Neretvo, pa popolnoma ohranjeno turško meščansko hišo. Naslednja postaja je bilo Jajce, znamenito mesto iz časov 2. svetovne vojne. Sledila je vožnja po dolini Vrbasa do Banjaluke, središča Hrvatov, ki se je vojna

vsaj na videz skoraj ni dotaknila. Vožnja do Bosanske Gradiške in po hrvaški avtocesti je minila predvsem v iskanju stranišča ... V nadaljevanju sledita še prispevka o Slovenskem društvu v Sarajevu in o stečkih v Konjicu in nasploh.

September 2012 V TRUBARJEVEM TRSTU

Zanimiva ekskurzija v bližnji Trst, ki smo ga večinoma poznali kot nakupovalni cilj med drugo vojno in našo samostojnostjo, drugače pa ga (skoraj) ne poznamo. Ker smo z našimi tržaškimi rojaki navezali v društvu že kar nekaj stikov, smo se dogovorili za ekskurzijo, za katero so nam kot poznavalci pripravili poseben program. Na griču Sv. Just nas je sprejel dr. Aleksej Kalc, raziskovalec, predavatelj, pisatelj, ki nas je popeljal na ogled katedrale in gradu, na obhodu po obzidju pa smo si ustvarili nazorno podobo o Trstu. Mimo Bonomove palače smo se spustili na Veliki trg in nato mimo proslulega Ponterosa prišli do Narodnega doma arhitekta Maksa Fabianija, katerega usoda je vsem dobro znana. Tu nas je pričakal Milan Pahor, ravnatelj Narodne in študijske knjižnice in vsestranski kulturni, znanstveni, narodno-buditeljski delavec. Nanizal nam je kup podatkov, zgodb in zanimivosti o življenju in položaju Slovencev v Trstu. Po kosilu v slovenski gostilni na Opčinah smo se zapeljali v Repen na ogled Kraške hiše, v bistvu v etnografski muzej spremenjeno kraško domačijo iz 18. stol. Naslednja točka je bila obisk Bazovice z ogledom spomenika štirim bazoviškim žrtvam. Milan Pahor, avtor slovensko-italijanske knjige o bazoviški dogodkih, je opisal zgodovino slovenskega narodnega in revolucionarnega gibanja v času fašizma in dogodke, ki so pripeljali do obsodbe štirih bazoviških junakov. Ob koncu je Milan Pahor napovedal, da bo v kratkem na stavbi rektorata v Ljubljani vzidana kopija spominske plošče Bidovcu in tovarišem, ki je bila tam že pred drugo svetovno vojno. Poročilu o izletu sta dodana še dva daljša prispevka o Bonomu in reformaciji in preteklosti Trsta.

April 2013 AUGSBURG IN REGENSBURG

Na začetku opisa je zanimivo razmišljanje o resnični vrednosti naših izletniških izkušenj. Vsi vemo, da se na običajnih izletih zberejo ljudje z različnimi interesi. Naše ekskurzije na protestantski osnovi in s pretežno udeležbo naših članov so vsekakor drugačne. Na prvem mestu je širjenje znanja, ogled pomembnih krajev, kjer so delovali naši predniki, pa druženje članov društva, ki ga je v vsakdanjem ritmu težko doseči itd. Zaradi tega so naši izleti tako obiskani in morebitne težave nemoteče. Sedaj pa na pot! Augsburg je močno povezan z reformacijo: z augsburško veroizpovedjo iz leta 1530, augsburškim verskim mirom iz leta 1555 in s tridesetletno vojno v letih 1618–1648. Konec te vojne z mirom v Augsburgu še vedno praznujejo z državnim praznikom. Augsburg velja za tretje najstarejše mesto v Nemčiji. Razcvet je doživel v času renesanse, ko se je uveljavil bankir Jakob Fugger. Denar je posojal najvišjim slojem, tudi cesarju. A pri tem ni pozabil na revne in odslužene delavce, ki jim je s socialnim čutom omogočil, da so našli možnost za dostojno preživetje. Del naselja z imenom Fuggerei obstaja še danes. Proti večeru je sledila vožnja v Regensburg, nato večerja in počitek. Zjutraj smo se povzpeli na razgledno vzpetino nad Donavo s templjem Walthalla, ki je posvečen največjim nemškim osebnostim od cesarjev, umetnikov, znanstvenikov in drugih. Tudi Regensburg je eno najstarejših nemških mest na prometni točki na prehodu čez Donavo s starim kamnitim mostom z Unescove-

ga seznama. Lego je izkoristila plemiška družina Thurn und Taxis, ki je osnovala potniški in poštni promet s kočijami po vsej Nemčiji. Regensburg je za Slovence pomenil donavsko pot v Nemčijo, z njim je bil močno povezan Sebastijan Krelj, ki je tu izdal svoje prve knjige. Ogleda vredna je tudi evangeličanska cerkev Neupfarkirche iz 16. stol., ki je zrasla na temeljih nekdanje sinagoge. Zadnji dan smo si ogledali bližnje slikovito mesto Landshut, ki je bil okoli leta 1500 prestolnica Bavarske, sicer pa tipično trgovsko središče. Ogledali smo si poznogotsko cerkev, ki je pravi gradbeni unikat z najvišjim zvonikom na Bavarskem in najvišjim opečnim zvonikom na svetu. Ogled smo zaključili na renesančnem gradu Trausnitz iz leta 1204, ki ga je dal zgraditi Ludvik I. Po kar dolgem ogledu je bilo treba zasesti svoje sedeže v avtobusu, ki nas je že čakal obrnjen proti jugu.

Junij 2013 POPOTOVANJE OD LJUBLJANE DO RAŠICE

Velike Lašče so bile ob občinskem prazniku naša prva točka. Pričakale so nas z bleščečim soncem, z bogatim dogajanjem na tržnici, domačini ji pravijo »naš plac«, z gostoljubnimi stojnicami, z dobrotami, ki so jih pripravile trške in okoliške gospodinje. Bile so tudi češnje iz Goriških Brd, folklorna skupina s plesi, nastopili so učenci osnovne šole, spoznali smo vinsko princeso iz Krškega, nastopili so pevski zbori, v bližnjem Levstikovem domu je bila na ogled njegova spominska soba s predmeti, ki so nekoč pripadali Josipu Stritarju. Skratka pravi srednjeveški sejem ... Naslednja postaja je bil Škocjan, kjer je mali Primož bil krščen dva dni po rojstvu. Tu je lepa baročna cerkva, ki nam jo je razkazal prijazni župnik dr. Edo Škulj. V bližnjem Gradežu smo si ogledali zadržno sušilnico sadja in postopek sušenja. Ogledali smo si zbirko kmečkega orodja in staro hišo s črno kuhinjo. V vasi je nekaj časa pred smrtjo živel skladatelj Marij Kogoj. Zelo blizu je tudi grad Turjak, ki je bil dolgo časa v rokah Turjaških in Aueršpergov. Prve utrdbe iz leta 1000 na tem mestu ni več, ostali so le temelji. Sedanji grad vsebuje dele iz časa romantike, po rušilnem potresu leta 1511 pa so ga obnovili in predelali v mogočen renesančni grad z dvema visokima stolpoma. V drugi vojni je bil poškodovan, po njej pa lepo obnovljen. Turjačani so bili veliki podporniki protestantizma. Tu se je večkrat oglasil Dalmatin in tudi Trubar naj bi se tukaj skrival po potrebi. Grad je danes posvečen raznim potrebam in prireditvam. Bližnja Rašica je spomeniško zaščitena vas. Kompleks Trubarjeve domačije je bil lepo obnovljen ob 400. obletnici Trubarjeve smrti. Občina je leta 1983 odkupila vse objekte. Na dvorišču smo doživeli svečanost ob Trubarjevem dnevu in predstavitev Trubarjeve vrtnice, ki jo je vzgojil in podaril akademik dr. Matjaž Kmecl, naš član. Domačini so lahko ponosni na svoje dosežke, ki jih mnogi obiskovalci visoko cenijo.

September 2013 NA SKRAJNEM ZAHODU SLOVENSTVA

Septembra je spet prišel na vrsto poučni jesenski društveni izlet. Tokratni cilj: Benečija, Rezija, Čedad. Izkoristili smo hitro povezavo po gorenjski avtocesti in skozi predor do Beljaka, nato mimo Trbiža do Tolmezza, kjer smo po jutranji kavi zapustili avtocesto in se usmerili v ozko dolino Rezije. Tu je na ozki cesti moral šofer pokazati vso svojo spretnost (in jo tudi je!) do Solbice, središča Rezije. Vas jo je v potresu leta 1976 še kar dobro odnesla in ohranila nekaj tipične arhitekture. Od popisa leta 1911 jih je od 5000 prebivalcev do leta 2001 ostalo le še 1285. V muzeju brusačev nas je pričakal kulturni in turistični delavec Sandro Quaglia s podrobno raz-

lago o zgodovini Rezije, o ljudskem izročilu, o rezijanščini, slovenskem narečju, ki je še živo. Prekmurska polovica izletnikov je med pogovorom ugotavljala veliko podobnosti med narečjema. Kulturno društvo Rozajanski dum sodeluje z raznimi jezikoslovci in univerzami v želji po ohranitvi njihovega jezika. Muzej brusačev pa je prikaz brusaštva, osnovne in najbolj razvite obrti v Reziji, ki je nastala v 18. stol. Domači fantje so v tem našli možnost za lep zaslužek. Kmalu jih je bilo preveč za domače potrebe, morali so se odpraviti v širni svet. Ob največjem obsegu razvoja so šli v večja mesta v Benečiji, v Lombardijo, na jug Italije, po Avstro-Ogrski in po celi Evropi. Opremili so si kolesa, s katerimi so potovali, vozili opremo in celo poganjali bruse. Sredi vasi imajo lep spomenik. Na kosilo smo se vrnili v Ravanco, največjo rezijansko vas. V domači gostilni, ki ohranja nekdanji ambient, so nam postregli z okusnim kosilom. Po kratki vožnji mimo Vidma smo hitro prišli do Čedad, središča podmatajurske Benečije, kjer živi okoli 10.000 prebivalcev, med katerimi 3000 Slovencev. Začetki naselja segajo v keltsko obdobje, okrog leta 56 pr.n.š. pa je bila tu rimska naselbina Forum Julii. Še najbolj so Čedad zaznamovali Langobardi. Nikjer drugje se niso tako dobro ohranili njihovi umetniški in kulturni spomeniki. V prijetnem večeru smo se podali na avtocesto, ki je bila prazna vse do Ivanjega Sela, kjer nas je za dobro uro zaustavila nesreča. Športni navdušenci smo tako zamudili košarkarsko tekmo s Hrvaško, a brez škode, saj smo itak izgubili.

Maj 2014

PO TRUBARJEVIH SLEDEH IN PALATINATU

Skozi Karavanke in po Koroškem, pa pod in skozi Ture pot vedno hitro mine. Kmalu smo prišli do prvega cilja, to je bil Schwäbisch Hall. Kaj nas je pripeljalo v ta manj znani kraj daleč na severu? Najnovejše raziskave nemških strokovnjakov so dokazale, da Primož Trubar prvih dveh slovenskih knjig, *Katekizma* in *Abecednika*, ni tiskal v Tübingenu, pač pa v tiskarni Petra Frentza prav v Schwäbisch Hallu. To so ugotovili na podobi velike črke D, ki se v Trubarjevih knjigah iz Tübingena razlikuje od tistih v Schwäbisch Hallu in sicer v korist druge. Naslednji cilj je bil Laufen na Neckarju. To je še zadnja Trubarjeva postaja v Nemčiji, ki je doslej nismo obiskali. Sem se je zatekel leta 1566 po izgonu iz Ljubljane. Naslednji dan smo nadaljevali po Palatinatu do cesarskih stolnic-trojčic, sicer slogovno različnih, a veličastnih po dimenzijah in opremitvi. Prva v Speyerju je največja romarska cerkev v Nemčiji, z največjo kripto s cesarskimi in kraljevskimi grobovi. Worms je s protestantskega stališča pomembnejši, saj so tu leta 1521 na zasedanja državnega zbora knezov od Luthra zahtevali, naj se odreče vsebini svojih spisov, kar je seveda zavrnil. Tretja cerkev je romansko-gotsko-baročna stolnica v Mainzu ki osupne z veličino in fantastičnimi kipi pomembnih osebnosti. Mesto je bilo med drugo vojno popolnoma porušeno, a je bilo v izjemni gradbeni ekspanziji zgrajeno na novo. V njem je bil leta 1397 rojen Johannes Gutenberg, osebnost tisočletja, leta 1900 pa ustanovljen Gutenbergov muzej tiskarstva, ki smo si ga seveda morali ogledati. Romantični Heidelberg, naša naslednja postaja, je bil nekoč prestolnica Palatinata. Nad njim in nad Neckarjem dominira grad iz rdečega peščenjaka, ki hrani med drugim tudi največji sod na svetu. Zanimivi sta tudi najstarejša evropska univerza severno od Alp in cerkev sv. Duha, ki je bila predeljena tako, da je služila za obrede obema veroizpovedima. Ostalo nam je le še potovanje proti domu, polno zadovoljstva, da smo s to ekskurzijo zaključili obiskovanje vseh točk Trubarjevega nikdirdoma, kjer je tako vneto ustvarjal za svoje »lube Slovence«. Na koncu je še

dodatek o Gutenbergovemu življenju in delu ter nekaj fascinantnih podatkov o nastanku Gutenbergove *Biblije*, knjige vseh knjig.

Junij 2014

PROTESTANTSKI DUNAJ

Kratko enodnevno ekskurzijo si je zamislila naša članica in evangeličanska duhovnica Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek, ki nas je tudi vodila s kolegom dr. Traunerjem in dr. Vincencem Rajšpom, direktorjem Slovenskega inštituta na Dunaju. Najprej smo si ogledali osrednjo evangeličansko cerkev v starem delu mesta in se seznanili z življenjem in delovanjem njenih dunajskih vernikov. Najbolj atraktiven je bil ogled cesarske zakladnice v Hofburgu. Tu hranijo neprecenljive nacionalne in zgodovinske relikvije Svetega Rimskega in Avstro-Ogrskega imperija. Po krajšem odmoru za osvežitev smo se nabrali pred Stefanovo cerkvijo, kjer nas je že čakal dr. Trauner, velik poznavalec zgodovine mesta, ljubitelj kulture in arhitekture ter teološki strokovnjak. Zadnja postaja je bil Slovenski znanstveni inštitut, kjer nas je sprejel dr. Vincenc Rajšp. Razložil nam je pomen, delo in vlogo inštituta za Slovence doma in po svetu. Po zahvali našega predsednika vsem gostiteljem smo se podali še na večerno vožnjo po lepih delih mesta ob Donavi in se odpravili domov.

September 2014

JESENSKA ŠTAJERSKA

Obetal se je lep jesenski dan, ko smo se zapeljali do Žalca, naše prve postaje. V knjižnici nas je sprejela gospa Karmen Jezernik, ki nam je razkazala knjižnico, razstavo razglednic in nato še zgodovino mesta. Med drugim nam je predstavila tragičen poskus protestantov za zgraditev svoje cerkve. Uspešno jim je sicer dograditi atraktivno cerkev, ki pa jo je leta 1600 razstrelila in porušila protireformacijska komisija. Pot proti Rogaški Slatini je minevala hitro in kmalu smo bili v edini delujoči orglarski delavnici v Sloveniji. Lastnik Anton Škrabl se je izučil v Nemčiji in pred 25. leti odprl delavnico pri nas. V zdravilišču smo se najprej seveda odžejali z donatom mg, ki so ga začeli piti leta 1907. Tradicija zdraviliškega turizma je stara več kot 400 let, prve omembe vrelec naj bi segale v leto 1111. Rogaško Slatino so zaradi slovityh vrelec obiskovali močnožezi iz cele Evrope, med njimi tudi kronane glave. Kraj je znan tudi po steklarstvu, ki ima že 350-letno tradicijo. In že smo bili na poti v Rogatec, ki je imel že v 13. stol. tržne pravice, ko sta tu cveteli trgovina in obrt. Na glavnem trgu ima kar dve cerkvi z zanimivim nastankom. Nikolajev krasijo oltarne slike Metzingerja, Lerchingerja, Nikolaja Maškuva in obnovljene kupole slikarja Fromillerja iz Celovca. Prižnica in oltarji so delo Jožeta Strauba in rezbarske delavnice Mersi. Sprehod smo nadaljevali do dvorca Strmol, ki je sedaj last občine, v preteklosti pa so si ga lastile mnoge plemiške družine. Ogledali smo si še muzej na prostem in rojstno hišo pesnika Jožeta Šmita iz 19. stol., ki so jo sem prestavili iz bližnjih Tlak. Ob vznožju Donačke gore smo se v domači gostilni dobro podprli in nato odpeljali proti domu.

Junij 2015

SKRIVNOSTNA DEŽELA NA JUGU

Res zgodaj zjutraj smo se podali na dolgo pot proti jugu do skoraj neznane Albanije. Spotoma smo videli bosansko morje pri Neumu, obzidje Stona, Dubrovnik od daleč in se ustavili v Budvi, kjer smo prenočili. Spet zgodaj zjutraj smo nadaljevali pot proti Črni Gori, mimo Svetega Štefana do Bara, največjega mesta in pristanišča in že smo bili v Albaniji.

Prvi postanek je bil v Skadru, ki smo si ga ogledali s trdnjave Rozafa nad mestom, z bogato zgodovino in italijanskim pridihom. Nasploh je v Albaniji viden močan razvoj in napredek v zadnjih letih, kar nas je močno presenetilo. V majhnem kraju Leche s trdnjavo iz časa beneško-turških vojn je vojskovodja Skenderbeg zbral voditelje plemen v skupno nacionalno gibanje. Skupaj z Benečani in drugimi Italijani so se podali v boj proti Turkom. S priobalne ceste smo zavili proti Beratu, staremu in lepo ohranjenemu mestu tisočerih oken, v katerem smo tudi prespali. Po jutranjem ogledu zanimivosti smo nadaljevali proti Tirani. Tu smo izstopili z avtobusa pri piramidi, ki si jo je Enver Hodža po vzoru faraonov omisil kot svojo grobnico, a ni bil v njej nikoli pokopan, tako da sedaj žalostno propada. Čez dan smo si ogledali razne mestne znamenitosti, med drugimi Skenderbegov trg z mestno opero, Narodnim zgodovinskim muzejem in lepo mošejo. Večerni sprehod po mestu je potrdil, da Tirana postaja pravo moderno mesto. Naslednji dan je bil na vrsti Drač, zelo staro mesto in največje albansko пристanišče. Slavna rimska cesta Via apia, ki se je končala v Brindisiju na jadranski obali, se je v Draču nadaljevala proti vzhodu vse do Carigrada. V mestu je še polno ostankov iz grške zgodovine in nekaj manj iz rimske, recimo velik amfiteater, arheološki muzej pa je bil zaprt zaradi prenove. Še enkrat smo zavili v notranjost in sicer do starega mesta Kruja, ki so ga lepo obnovili in v njem leta 1983 odprli velik muzej, posvečen Skenderbegu. Pot se je obrnila proti domu, v Boki Kotorski smo si ogledali predvsem stari Kotor, nato pa nadaljevali do Budve. Tu smo zopet prespali v istem hotelu in naslednji dan nadaljevali vožnjo proti domu v obratni smeri.

September 2015 IZLET V ISTRO

Za začetek smo v Kopru položili venec pred spomenikom Petru Vergeriju, reformatorju, ki je pomembno vplival na Trubarja in njegovo delo. Nato smo se z vodičko sprehodili skozi stari del Kopra in si ogledali knjižnico Srečka Vilharja, Ložo, stolnico Marijinega vnebovzeta, krstilnico in pročelje Pretorske palače. Titov trg je eden najlepših trgov na nekdanjem beneškem ozemlju. Naslednji postanek je bil v starem mestnem jedru Labina. Ogledali smo si muzej Matije Vlačića Ilirika, toda v njem ni Trubar omenjen niti z besedo. Pazin je srce Istre z lepo baročno cerkvijo sv. Nikolaja. S pazinskega gradu smo pogledali v globel proti Pazinski jami, o kateri sta pisala že Jules Verne in Vladimir Nator. Med lepim sončnim zahodom smo se spuščali proti mestecu Draguč, istrskemu Holywoodu, kjer so posneli nekaj znanih filmov. Mestece ima tudi nekaj lepih spomenikov iz beneškega obdobja. Tu se je naš ogled Istre končal. Ostala nam je še Aleja Glagoljašev, ki povezuje Roč in Hum, najmanjše mesto na svetu. A lačni Istre nismo zapustili. V vasi Dušani blizu Pazina so nas prijazno sprejeli v domači konobi, petjem, odlično istrsko hrano, predvsem pa s prijaznostjo, ob zvokih harmonike pa smo se tudi zavrteli.

September 2016 IZLET V GRADEC

Gradec je danes glavno mesto avstrijske zvezne dežele Štajerske, nekoč – zlasti v obdobju reformacije in protireformacije – pa je bil prestolnica Notranje Avstrije, ki je obsegala tudi slovenske dežele in je imela pomembno vlogo pri obrambi pred Turki. Ob koncu 16. in začetku 17. stoletja je bil Gradec tudi glavno središče protireformacije v tem prostoru. To je bilo eno od vodil, zakaj smo ga želeli obiskati. Pred Gradcem

smo skrenili v mestece Bärnbach in si ogledali cerkev sv. Barbare, ki jo je pred leti predelal avstrijski slikar, arhitekt in naravovarstvenik Friedensreich Hundertwasser (1928–2000). Zunanjščino cerkve, zgrajene kmalu po drugi vojni, pa tudi zvonik in okolico je preoblikoval v značilnem barvitim stilu, z elementi, ki simbolizirajo sobivanje različnih religij. Notranjost cerkve je ostala zelo preprosta in prijetna. Od parka, kjer smo izstopili iz avtobusa, smo si na poti proti staremu mestnemu jedru nameravali ogledati pomembne ostanke nekdanj obsežne cesarske palače, ki pa so jo obnavljali. Nato smo se sprehodili po znameniti Herrengasse, osrednji ulici starega mestnega jedra, kjer smo si ogledali slovito deželno orožarno, s 30.000 eksponati največjo zbirko orožja iz 16. do 18. stol., ki pa nikoli ni bilo uporabljeno, saj mesta ni nikoli nihče resno ogrožal. Takoj zraven je deželni dvorec s čudovitim renesančnim dvoriščem. Po ogledu smo se odpravili še v sloviti mavzolej cesarja Ferdinanda II. Na koncu smo se ustavili v Herbersteinovi palači, kjer domuje del bogatih zbirk deželnega muzeja Joanneum. Po krajšem potepu po slikovitih ulicah smo pozno popoldne zapustili lepo mesto. Na naši strani smo še povečerjali in se polni lepih doživetij vrnili domov.

Marec 2017 Odkritje plošče v Schwäbisch Hallu

V zadnjih letih se je dokončno ugotovilo in potrdilo, da prvi Trubarjevi slovenski knjigi *Katekizem* in *Abecednik* nista bili natisnjeni v Tübingenu, kot je veljalo dolgo časa, pač pa v Schwäbisch Hallu, manjšem mestu kakšnih 100 km severovzhodno od Tübingena. Kmalu po potrditvi novega kraja tiskanja prvih slovenskih knjig smo na naši društveni ekskurziji po Palatinatu obiskali tudi Schwäbisch Hall in se tako poklonili Trubarjevemu spominu in lokalnim tiskarjem in reformatorjem, ki so omogočili natis naših prvotiskov. V letošnjem prazničnem reformacijskem letu pa je dogovor med lokalnimi oblastmi, slovenskim inštitutom na Dunaju in SPD Primož Trubar obrodil sadove, končni rezultat prizadevanj pa je bilo odkritje spominske plošče 18. marca 2017 na hiši, kjer je nekoč delovala tiskarna Petra Frenza. Ob odkritju so spregovorili župan mesta Schwäbisch Hall Hermann-Josef Pelgrim, svetovalec predsednika RS Boštjan Žekš in predsednik Slovenskega inštituta na Dunaju Herbert Seher. V imenu SPD Primož Trubar se je meščanom Schwäbisch Halla posredno zahvalil podpredsednik društva Marko Kerševan. Odkritju plošče je sledil simpozij, na katerem je navzoče nagovorila tudi slovenska veleposlanica v Nemčiji Marta Kos Marko. Uvodni predavanji sta bili namenjeni Johannesu Brenzu in Primožu Trubarju. Brenz je kot pridigar deloval v Hallu, zavzemal se je predvsem za izobraževanje. Na simpoziju je med drugim spregovoril tudi Vincenc Rajšp s Slovenskega inštituta na Dunaju, in sicer z referatom Sprejemanje Primoža Trubarja v času njegovega življenja in kasneje. Dogodka se je udeležilo več kot 100 ljudi, med njimi precej Slovencev.

Junij 2018 IZLET NA GRADIŠČANSKO

Prvi dan smo obiskali Wienerneustadt in Eisenstadt, glavno mesto Gradiščanskega, in prespali v mestu Martz blizu Nežiderskega jezera (Neusiedler See). Naslednji dan smo nadaljevali na obalo Nežiderskega jezera in na Madžarsko na ogled gradu Esterháza in nato še v mesto Sopron s starim mestnim jedrom. Izlet smo zaključili s pokušnjo vin v vinski kleti blizu Deutschkreuza. Gradiščansko, ki leži na vzhodu Avstrije, je najmlajša med avstrijskimi deželami, so po nasilni izselitvi (čigar oblast, tega vera) najprej poselili protestanti iz

Slovenije, kasneje pa je prišlo tudi mnogo Hrvatov. Madžari so se tu naselili že v 10. stoletju. To je bil vedno del Ogrske in v 19. stol. poimenovan kar Zahodna Madžarska. Po letu 1921 je prišel pod okrilje Avstrije, čeprav so Madžari s plebiscitom želeli priti pod Madžarsko. V Eisenstadtu sta delovala Štefan Konzul in Anton Dalmata, Trubarjeva sodelavca. Tu je imela lep dvorec madžarska plemiška družina Esterházy. V notranjosti znamenite Kalvarije je grob skladatelja Haydna. Čez mejo na Madžarskem stoji v mestecu Fertőd blizu Soprona grad grofov Esterházy, njihova letna rezidenca, ki velja za enega najlepših baročnih gradov v Evropi. Za mesto so se po prvi vojni potegovali tako Madžari kot Avstrijci, a je po plebiscitu pripadel Avstriji. Vrnili smo se zopet v Avstrijo v Deutschkreuz, kjer sta delovala tiskarja Gregor Mekinič in Janž Mandeljč, po rodu iz Kranjske. Najprej je tiskal v Ljubljani, tudi slovenske knjige, dokler ni nadvojvoda tiskanja prepovedal, Mandeljč pa izgnal. Odšel je na Ogrsko, kjer je umrl. Mesto je znano po odlični vinski kleti, kjer smo poskusili znano modro frankinjo, ki nas je uspavala na dolgi vožnji domov ...

September 2018

PO SLEDEH ZASAVSKIH PROTESTANTOV

Ekskurzijo smo pričeli na sevniškem gradu z lepim pogledom na Sevnico in Savo, ki je bil prvič omenjen v 14. stol. kot last salzburske nadškofije. Zamenjal je več lastnikov, ki so ga pogosto prenavljali. Najbolj ga je zaznamoval baron Inocenc Moscon v 16. stol. Po vojni je bil grad izropan, a nikoli porušen, zato je danes lepo obnovljen. Malo pod njim stoji t. i. Lutrova klet s freskami, katerih avtor ni znan, vsebina pa je spremenjena iz protestantske v katoliško. Sosednja Brestanica naj bi bil Bohoričev rojstni kraj. Ime povezujejo z bližnjim hribom Bohor. V kraju je imel šolo, ki jo je na Trubarjevo in Kreljevo prošnjo zaprl in postal ravnatelj stanovske šole v Lju-

bljani. Na ukaz cesarja Ferdinanda so jo zaprli, sam pa je moral v izgnanstvo v Nemčijo, kjer je tudi umrl. Grad Rajhenburg stoji 60 metrov visoko nad Savo. Izvira iz 12. stol., bil je last salzburske škofije. Odkupili so ga trapisti iz Francije, ki so izdelovali čokolado Imperial in sir trapist, se ukvarjali s poljedelstvom, živinorejo, čebelarstvom. Med vojno so grad zasedli Nemci, postal je taborišče za izgon Slovencev. Danes je grad lepo obnovljen in uporabljan v kulturne namene. V Krškem, rojstnem kraju Jurija Dalmatina, smo najprej obiskali obnovljeno hišo pisatelja, odvetnika in politika Janeza Mencingerja, ki ima v njej spominsko sobo. V njej je živel tudi grof Auersperg – pesnik Anastazius Grün. Med prebivalci je bila tudi Valvasorjeva družina in slavni J. V. Valvazor je v njej tudi umrl. Ogledali smo si bogat mestni muzej s spominsko zbirko dr. Mihajlu Rostoharju. V parku pred OŠ Jurija Dalmatina stoji zanimiva podoba Trubarja, Dalmatina in Bohoriča v nadnaravni velikosti avtorja Vojka Pogačarja. Ustavili smo se še v Brežicah in si ogledali lepo obnovljen grad. Izvira iz 12. stol. v kmečkem upor 1515 je bil porušen, sedanjo obliko pa je dobil konec 16. stol. Zadnji lastniki gradu so bili grofje Attemsi. Na gradu nas je sprejela predsednica naše posavske podružnice, nam prijazno postregla s prigrizkom in nas popeljala po gradu. Mnogi, ki še nismo videli mogočne Viteške dvorane po zadnji obnovi leta 2011, smo ostrmeli nad edinstvenim primerkom baročnega stenskega slikarstva s prizori iz grške in rimske mitologije, ki je srce gradu. Na gradu seveda ne manjka niti Dalmatinova *Biblija*.

Ekskurzijo smo zaključili v lepo urejeni vasi Mostec pred rojstno hišo velikega jezikoslovca dr. Jožeta Toporišiča, kjer nas je sprejela njegova svakinja Terezija, nam prebrala eno svojih pesmi in postregla z nekaj domačimi dobrotami. S prigrizovanjem smo nadaljevali še v gostilni čez cesto in se utrujeni pozno zvečer vrnili domov.

To je vsekakor zgodovinska slika z enega od naših izletov, z ekskurzije po švicarskih protestantskih točkah. Pred eno od protestantskih cerkva v Lausanni nam je leta 2007 uspel spodnji neverjeten posnetek. Na njem je okoli 75 naših izletnikov, torej skoraj polna dva avtobusa. Veliko sem fotografiral na naših izletih, a ta mmožičen posnetek je edini, čeprav sem večkrat poskušal animirati vse udeležence.



POGLEDI, SLEDI, PAHLJAČA

PUBLICISTIKA

V uvodu v prvo številko *Letopisa '95* je naš prvi predsednik društva dr. Oto Norčič zapisal nekako takole: »Če bodo okoliščine dovoljevale, bomo naredili kaj več, da bi naše društvo imelo obsežnejšo publicistično in informacijsko dejavnost. Takrat bi se lahko, ob primerni zasnovi in uredniški politiki, pojavila zahtevnejša besedila, ki bi se nanašala na probleme in področja, ki smo jih zapisali v programskih izhodiščih.«

Naš predsednik je bil vizionar. Po dveh letih je glasilo dobilo novo ime *Stati inu obstat*. Še dve leti kasneje je dobilo tudi novo, lepšo podobo, ki jo je brez večjih sprememb obdržalo do danes. Sledilo je nekaj težkih let, ko sta v dveh letih umrla dva od najpomembnejših nosilcev dela v društvu. Najprej smo izgubili prvega predsednika dr. Ota Norčiča, čez dve leti pa je omagal še Bela Sever, ki je po prvih štirih številkah prevzel urejanje glasila. Imeli pa smo veliko srečo z iskanjem njunih naslednikov. Predsednika je nadomestil Viktor Žakelj, javni in politični delavec, tudi avtor strokovnih knjig, z nenavadnim posluhom za vprašanja protestantizma, drugega pa Dušan Voglar, publicist, prevajalec in urednik z velikimi izkušnjami pri urejanju Enciklopedije Slovenije. Oba sta zelo hitro postala gonilna sila tudi pri delu na informativnem področju.

Ob prelomu stoletja, torej okoli leta 2000, je dalo društvo pobudo za pripravo in izdajo **zbranega dela Primoža Trubarja**. Po prizadevanju našega člana akademika dr. Matjaža Kmecla je naloge glavnega urednika ZD prevzel prof. dr. Igor Grdina. Čez dve leti (aprila 2001) je bil izdelan dokončen načrt za izdajo 12 zvezkov, po katerem naj bi se projekt zaključil do 500. obletnice Trubarjevega rojstva spomladi 2008. Društvu je pri ministrstvu za kulturo uspelo pridobiti sredstva za izvedbo prvih dveh zvezkov in se z založbo Rokus dogovoriti za organiziranje vseh potrebnih založniških, tiskarskih in propagandnih del. A do septembra leta 2009 je izšlo le pet knjig, nakar je založba odstopila od nadaljevanja projekta. Prenos dela na novega založnika (Nova revija) ni dal rezultatov in nadaljevanje dela je bilo onemogočeno. Nekaj vztrajnih zanesenjakov (med njimi naš član in urednik dr. Jonatan Vinkler) je nato pri Pedagoškem inštitutu uspelo doseči dogovor za izdajo preostalih zvezkov ZD v odprti in prosti digitalni izdaji, najprej dostopni prek Digitalne knjižnice Slovenije (dLib), nato pa na sedmih zaključenih CD-jih. Tako smo z desetletno zamudo leta 2018 le prišli do celotnih zbranih del Primoža Trubarja.

(V številki 15/2010 na strani 38 v prispevku Ob Trubarjevem opusu, s podnaslovom Zasuki z zbranimi deli, Jonatan Vinkler, urednik zbirke od začetka do konca, poglobljeno razmišlja o načrtovanju in izvedbi zbirke, o vzrokih za časovni zamik, ko niti približno nismo ujeli načrtovanega izida do leta 2008, o popolnem odstopu založbe, iskanju alternativ in dokončni odločitvi, da nadaljujemo zbirko le v elektronski obliki, torej na CD ploščah, kar smo potem tudi uspešno dokončali v letu 2017/18. Zanimivo branje!)

Vizija predsednika Norčiča iz prve številke *Letopisa '95* se je izpolnila z letom 2005, ko je izšla prva številka Revije za vprašanja protestantizma z naslovom *Stati inu obstat*. Žal je dr. Norčič zaradi prezgodnje smrti ni dočakal. Z njenim začetkom so se pogosti poglobljeni in študijski prispevki s področja protestantizma iz glasila prenesli v novo revijo. Društveno glasilo je dokončno dobilo naslov *Lubi Slovenci*, se posvetilo predvsem prikazovanju dela in življenja v društvu in s tem razširilo tudi krog dopisnikov. Revija *Stati inu obstat* je

v zadnjih letih pridobila tudi na akademskem in mednarodnem ugledu ter se hkrati tako razširila, da izhaja dvakrat na leto. Zaradi vsega tega je postala prezahtevna za izdajanje v skromnem okolju našega društva in se je prenesla pod okrilje Univerze na Primorskem, kjer skrbi zanjo kot odgovorni urednik naš član dr. Jonatan Vinkler, profesor na tej univerzi. Vsebinsko vsake številke *Stati inu obstat* pa v *Lubih Slovencev* na kratko, a temeljito predstavi glavni urednik dr. Marko Kerševan v rubriki Pogledi.

Leta 2008, ob 500. obletnici Trubarjevega rojstnega dne, je društvu uspel veliki met. Po dolgem tuhtanju, kako bi ta praznik počastili na čimbolj kulturno, a hkrati tudi opažen in udaren način, smo se odločili za natis knjige o Trubarju v tako visoki nakladi in po takšni ceni, da bi si jo lahko privoščil res vsak Slovenec brez kakršnega koli odrekanja. Vedeli smo, da v kratkem času, ki je bil na voljo, ne bomo mogli dobiti novega dela. Med obstoječimi Trubarjevimi življenjepisi smo izbrali delo Trubarjevega rojaka Jožeta Javorška iz Velikih Lašč s preprostim naslovom **Primož Trubar**. Knjiga je prvič izšla ob 400. obletnici Trubarjeve smrti in je bila takrat zelo dobro sprejeta. Nekaj let kasneje je bila tudi ponatisnjena v enako skromni podobi. Njegovi potomci so z velikim razumevanjem sprejeli našo ponudbo o skromnem avtorskem honorarju in s predsednikom Žakljem sva se takoj vrgla na delo. V Delu sva naletela na razumevanje, obljubili so sponzorstvo v obliki distribucije po celi Sloveniji in nekaj popusta pri tisku. Kljub temu je predračun za 10.000 izvodov še vedno znašal 15.000 EUR. Takrat sem si prvič in zadnjič v življenju drznil napisati iskreno pismo (prošnjo) uglednemu prekmurskemu podjetniku, gospodu Stanku Polaniču (sicer že našemu sponzorju), kjer sem mu stvari predstavil čisto takšne, kot so bile. In nisem mogel verjeti, da je takoj pristal na sponzoriranje in tiskarni Delo po natisu korektno plačal račun za 15.000 EUR! Hvala, Stanko, še danes smo ti hvaležni ... Sam sem imel s knjigo še ogromno dela, saj je bilo treba 30 let staro brošuro skozi vse računalniško-tiskarske faze predelati v zelo privlačno knjigo. Uspelo nam je ujeti datum velike proslave na Rašici in nekaj dni pred njo Slovincem ponuditi knjigo po neverjetni ceni 2 evra za izvod. Seveda je bila zelo hitro razprodana, Trubar pa je vendarle prišel v marsikatero slovensko hišo, ki ga sicer ne bi videla ...

Naslednja pomembna dejavnost ljubljanske centrale so **študijski večeri** v Trubarjevi hiši literature. Tu potekajo vsak mesec (razen v poletni sezoni) od leta 2010 dalje strokovna predavanja s širšega področja protestantike naših društvenih strokovnjakov kot tudi predavateljev iz najširšega nabora slovenskih intelektualcev. Predavanja žal obiskuje razmeroma majhen, a vztrajen krog naših članov in redkih Trubarjevih častilcev, kvaliteten program in izbor predavateljev pa bi si vsekakor zaslužila večji obisk. Za oboje skrbi eden najstarejših članov društva dr. Božidar Debenjak, v *Lubih Slovencev* pa nas v krajših pregledih s posameznimi predavanji seznanja njegov pomočnik dr. Nenad H. Vitorovič.

Kakšnih novosti na področju publicistike zaenkrat ne načrtujemo. V daljšem obdobju pa je vsaj ena zelo zanimiva ideja. J. V. Valvasor je v svoji *Slavi vojvodine Kranjske*, ki je nastajala v času reformacije, veliko pisal o protestantizmu na Slovenskem, o Primožu Trubarju in ostalih, o naših prvih knjigah, skratka o vseh področjih, ki nas v društvu zanimajo. Za številko 9/2004 je Dušan Voglar pripravil tehen in zanimiv prispevek z naslovom Valvasor o protestantizmu. V njem razčlenjuje Valvasorjevo videnje razmaha reformacije in protire-

formacije na Kranjskem, o pomenu slovenskih protestantskih piscev, o nasprotovanju ljubljanskih škofov in deželni knezov in preganjanju evangeličanov. Valvasor natančno poroča o Trubarjevem knjižnem delu, o žalostni usodi njegovih in drugih knjig v požigu pred ljubljanskim magistratom. Precej besed je namenil tudi Adamu Bohoriču ter zlasti Juriju Dalmatinu in njegovi *Bibliji*. Vsekakor bi se tega materiala nabralo za debelo knjigo. Problem je v tem, da so stvari raztresene skozi vse dele knjige vseh knjig, njihovo iskanje, zbiranje in prirejanje v samostojno publikacijo pa bi vzelo ogromno časa. Naš član dr. Božidar Debenjak, ki je s sodelavci pred nekaj leti (2009–2012) pripravil celoten prevod Valvasorja, intenzivno razmišlja o tem projektu, a se ga zaenkrat še ni lotil. Zelo verjetno bo potrebno počakati na kakšnega mlajšega entuziasta ... V številki 15/2010 na dobrih šestih straneh dr. Božidar Debenjak predstavlja Valvasorjevo *Slavo vojvodine Kranjske* v skoraj celo stran dolgem uvodnem delu, v katerem razčlenjuje dele teksta, ki bi sodili v naš zamišljen izvleček o protestantizmu, protestantih, njihovem delu, skratka o razmerah pri nas v 17. stoletju. V nadaljevanju precej podrobno govori o Husu in husitih, o Martinu Luthru, o religiji na splošno in o *Formuli concordiae*. Zelo zanimivo branje!

Tukaj dodajamo še tri dela uglednih članov našega društva, ki sicer niso bila izdana v okviru našega programa, a so vsekakor dovolj zanimiva in pomembna, da nanje opozorimo naše bralce. Ne bo jih težko najti v kakšni knjižnici ...

12/2007

Knjiga o jeziku in književnosti protestantov

Založba ZRC SAZU je 29. 10. 2007 predstavila novo znanstveno delo s področja protestantike, knjigo dr. Kozme Ahačiča *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem*. Obsežna, 416 strani debela knjiga z bogatim tabelarnim in slikovnim gradivom je nastala na podlagi avtorjeve doktorske disertacije.

Kozma Ahačič v njej prikaže, kako so na oblikovanje misli o jeziku in književnosti pri slovenskih protestantskih piscih 16. stoletja vplivali zgledi tedaj že razvitih knjižnih izročil, predvsem nemškega in latinskega. V tem okviru vseskozi opozarja tudi na močan odmev humanizma v delih slovenskih protestantskih piscev. Največji del monografije obsega analiza prve slovenske slovnice Adama Bohoriča iz leta 1584. Če je do sedaj veljalo, da se je Bohorič zgledoval po Melanchthonovi slovnici, lahko na podlagi novih podatkov opazujemo tudi druge vplive: od vpliva ene izmed priredb Donata do vpliva slovnice nemškega slovničarja Johannes Claja. Hkrati pa delo opozarja, opirajoč se na poudarke ddr. Igorja Grdine, tudi na humanistični duh Bohoričeve slovnice. Raziskuje tudi Bohoričevo samostojnost pri mnogih rešitvah, pomembnih za zgodovino slovenskega jezikoslovja. Preučuje tudi jezikovna vprašanja, s katerimi so se v različnih delih ukvarjali slovenski protestantski pisci, ter jezikovno terminologijo, ki je ob tem nastajala.

V poglavju o nemškem šolniku ter piscu Nikodemu Frischlinu v Ljubljani predstavlja nove vire za vrednotenje njegove vloge v zgodovini šolstva in jezikoslovja na Slovenskem. Še posebej zanimive rezultate je prinesla obravnava možnih predlog za prevajanje svetopisemskih besedil. Povsem nov je podatek o tem, da naj bi bila osnova za Trubarjevo prevajanje *Nove zaveze* Erazmovo besedilo, za prevajanje psalmov pa bogato komentirani prevod Wolfganga Muscula in Rudolpha Waltherja.

Izvirna dela slovenskih protestantskih piscev pa delo raziše z vidika njihovega retoričnega oblikovanja. Prof. ddr. Igor Grdina o knjigi meni: »Monografija Kozme Ahačiča je izredno te-

meljito znanstveno delo, ki je posebej dragoceno zato, ker obravnava dandanes raziskovalno deficitarno področje starejše slovenske književnosti in slovničarske misli. Slednjega pa ne gre razumeti v ozkem smislu, ampak širše – kot tehten prispevek študijam iz območja lingvistike. Delo svojega avtorja predstavlja kot široko razgledanega in večstranskega poznavalca problematike slovenske reformacijske književnosti v 16. stoletju.«

17/2012

Knjiga protestanti(sti)ke

Proti koncu leta 2012 je pri Cankarjevi založbi izšla knjiga Marka Kerševana nekoliko zapletenim naslovom *Protestanti(sti)ka*. Kerševan ga v vodu pojasni: protestantistika je veda o protestantizmu in s tem zbir besedil, ki se ukvarjajo s protestantizmom; protestantika je zbir protestantskih besedil, se pravi, v ožjem pomenu zbir besedil, pisanih s protestantskih izhodišč; naslov knjige izbranih besedil torej pove, »da gre za besedila o protestantizmu in hkrati za besedila, ki obravnavajo in preučujejo protestantizem iz protestantskih izhodišč in ki so pri tem opredeljena in zavzeta 'za protestantizem'«. Knjigo lahko beremo s polnim upoštevanjem tega avtorjevega pojasnila, torej kot avtorjev prispevek v sicer še vedno precej skromen korpus izvirne slovenske protestantske znanstvene in strokovne publicistike. Pravzaprav kot pregleden vpogled v avtorjev na različnih točkah navzoč in pogost, ne samo enkrat prispevek. Kerševan namreč s knjigo ponudi izbor – ne pa zbir – svojih spisov iz zadnjih 25 let, hkrati pa jih niza v smiselni skupinah, ki so poimenovane Protestantizem danes; Trubariana; Priložnostno, a bistveno; Ob praznovanju in spominjanju. Morda kaže za doumevanje Kerševanovega razumevanja, razmišljanja in prizadevanja najprej prebrati sestavek na koncu knjige, komemorativni nagovor na Rašici ob nenadni smrti Ota Norčiča (1935–2002), prvega predsednika Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Izluščiti je mogoče: protestantizem sodi v samo jedro življenja v sodobni Sloveniji; slovenski knjižni jezik je plod protestantskega duha Trubarja in njegovih; prizadevanje za družbo z ideali spoštovanje človeka, človekova svoboda, enakost in solidarnost, osebna odgovornost in delovna naravnost se ujema s prizadevanjem za uresničevanje vrednot protestantskega krščanstva; protestantsko krščanstvo omogoča preseganje ali vsaj mehčanje polarizacije, ki nastaja med katolištvom in protikatolištvom, prehajajočim v proti-krščansko naravnost. V ozadju takega prepričanja so Kerševanove globoko pretehtane osebne izkušnje, kakor izpoveduje avtorjev uvod.

Značilna za Kerševanovo ukvarjanje s krščanstvom na protestantski način sta prestop običajnih okvirov sociologije religije (prim. njegovo knjigo *Sociologija – marksizem – sociologija religije*, 2011) in prehod v pretresanje ne samo položaja človeka, temveč tudi položaja sodobnih osrednjih religijskih, pravzaprav teoloških pojmov. Med njimi je zanj, na primer, sveto (gl. v knjigi, 40 sl.), vendar drugačno kot po heideggerjevskem ali novodobnem pojmovanju; seveda pa sveto v dandanašnjem, postmodernem (morda celo postpost-modernem) času. Pri tem vprašanju poišče Kerševan izrekanja evropskih teologov, filozofov in umetnikov o navzočnosti/nenavzočnosti Boga in Božjih znamenj v svetu in ob človeku, zlasti tista izrekanja, ki jih je v zadnjih sedmih desetletjih izzvalo človekovo trpljenje v vojnih in vsakršnih grozotah. Govori o dvojni, soodvisni ogroženosti: o ogroženosti posvetnosti (lahko bi rekli: nesvetosti) sveta in o ogroženosti vere, krščanskega monoteizma. Svojo temeljito analizo – dotakne se

tako Ernsta Blocha in njegovega aforizma (»Le ateist je lahko dober kristjan, le kristjan je lahko dober ateist.«) kakor »ateistične teologije« in »teologije Božje smrti« – sklene z izrekom (52), da »najbolj zaresna vera, zaresna fides je le tam, kjer je Bog navzoč v skritosti, ki/da onemogoča človeško, prečloveško ravnanje z njim, [...] kjer zato ne gre brez vere kot (za)upanja«. In doda: »Ta dopušča kvečjemu slutnjo, da je Bog na svoj način že navzoč. A samo to, kaj več bi bilo manj (od krščanske vere) ...«

Za Kerševanovo pozornost ob literarnem portretiranju nekdanjih protestantov je značilen tudi zapis, ki do uvrstitve v knjigo še ni bil objavljen, govori pa o liku Petra Kupljenika, kakor ga je oživil Alojz Rebula v enem od poglavij v svoji knjigi *Arhipel: panorama slovenskih stoletij* (2002). Kupljenik, pridigar na Gorenjskem, je bil po inkvizicijski obsodbi leta 1595 živ sežgan v Rimu na Campu dei fiori. Kerševan razbere, da se v prikazanih Kupljenikovih pogovorih s sojetniki Tommasom Campanello, Giordanom Brunom in drugimi pokaže njegova vera v Kristusa, tudi njegov »realizem, stanovitnost, trmasto uporništvu in odpornost«, tudi iskanje ljubezni in človeške bližine, onkraj tega pa nekako prevlada »neki temeljni Kupljenikov pesimizem, mračno občutje«. V usta mu je položen stavek: »Vleče me v temo.« Kerševan se ne more znebiti vtisa, da v tem prihaja na dan pisateljeva »katoliška partijnost«. Kupljenikovo občutenje osamljenosti in zapuščenosti se namreč v Rebulovi pripovedi izteče tik pred usmrtnitvijo v pričakovanje čudeža. Kerševan opazi: »Ob zadnjem opisanem doživljanju Kupljenikovega soočenja s smrtjo Kristusa in zaupanja v Kristusa ni.« Kljub priznavanju umetnikove svobode sproži vprašanje, zakaj ni bilo mogoče pokazati Kupljenikove (zelo verjetne) končne stanovitnosti v veri v Kristusa. In doda, da morda zato, ker bi bila Kupljenikova podoba preveč približana podobi mučenca, ki »prvi v izpričani in dokumentirani slovenski zgodovini umre zaradi svoje vere in zanjo«.

Dušan Voglar

22/2017

Življenjska pot škofa Geze Erniša v knjigi

V novembru 2017 je častni škof mag. Geza Erniša, predsednik Podružnice Murska Sobota, ob svojem osebnem jubileju in ob 500-letnici reformacije izdal knjigo *V službi ljudi – Spomini in razmišljanja*. Knjiga je napisana kot intervju, ki se dotika škofovega osebnega življenja, nekaterih teoloških vprašanj, zgodovinskih dogodkov povezanih z reformacijo in drugih tem. V knjigi so svoje prispevke zapisali: mag. Geza Filo, prof. dr. Kozma Ahačič, prof. dr. Marko Kerševan, Tomislav Kovačič, prokonzul OEVE za Slovenijo, Franc Cipot, direktor Cerop Puconci, ter dr. Martin Junge, generalni sekretar Svetovne luteranske zveze. V njej avtorica in urednica Jelka Kušar na 230 straneh predstavi svoj intervju s prvim škofom slovenske evangeličanske Cerkve in se med drugim posveti njegovega otroštvu, šolanju in službovanju ter odnosu do reformacije. Gre torej za zbirko spominov ter razmišljanj in kot je dejal Erniša, bo knjiga dosegla svoj namen, če bo koga spodbudila k razmišljanju.

Kazimir Rapoša

16/2011

Posvet o idrijskih protestantih 16. stoletja

Strokovni posvet je potekal v prostorih Mestnega muzeja Idrija na gradu Gewerkenegg v dopoldanskih urah 25. oktobra 2011. Prisotnih je bilo 60 udeležencev, kar je precej nad povprečjem na dosedanjih posvetih Muzejskega društva Idrija. Po uvodnih pozdravih je predsednica društva Ivica

Kavčič v daljšem orisu predstavila društvo, predvsem pa delovanje idrijskih protestantov od začetkov v 16. stoletju.

Sledila je vrsta predavanj uglednih strokovnjakov, povezanih z Idrijo, ki so predstavili vsak svojo temo s področja protestantizma, o delovanju rudnika, o Jakobu Petelinu Gal-lusu in o idrijskem osnovnem šolstvu. Predavatelji so bili dr. Marko Kerševan, profesor Janez Kavčič, dr. Jože Čar, akad. slikar Rafael Trpin in ravnateljica OŠ Idrija Nikolaja Munih.

Ob 16. uri je sledila slovesnost na Trgu sv. Ahacija, kjer smo na južni fasadi rudniškega Magazina odkrili spominsko ploščo idrijskim protestantom 16. stoletja. Slavnostna govornika sta bila dr. Marko Kerševan in mag. Viktor Žakelj, člana SPD Primož Trubar. V kulturnem programu je z dvema pesmima po nabožnih ljudskih napevih in besedilih slovenskih reformatorjev Jurija Dalmatina in Primoža Trubarja sodeloval priložnostni učiteljski pevski zbor OŠ Idrija pod vodstvom Elizabete Lampe. Na koncu prispevka sta dodana še oba slavnostna govora v celoti. Poučen prikaz protestantske zgodovine iz manj znanega predela Slovenije ...

Trubar bi bil danes ponosen

Velenje, 30. oktobra

Na predvečer dneva reformacije in tik pred osrednjo občinsko proslavo tega praznika 30. oktobra 2011 je bil v študijski sobi Mestne knjižnice Velenje njen gost dr. Zvone Štrubelj, vodja slovenske katoliške župnije v Stuttgartu, teološki antropolog in velik poznavalec življenja in dela Primoža Trubarja. Pogovor je vodil docent dr. Tone Ravnikar, zgodovinar in velik poznavalec zgodovine protestantizma na Slovenskem. Skozi pogovor smo izvedeli veliko zanimivosti o protestantizmu ter delu in življenju Primoža Trubarja na Nemškem, predvsem pa o nekdanjem in sedanjem spoštovanju našega rojaka v tem okolju.

Po pogovoru so se obiskovalci preselili v osrednji prireditveni prostor, kjer je bila osrednja občinska slovesnost ob dnevu reformacije. Kakor je zapisala v svojem zapisu z naslovom Trubar bi bil danes ponosen novinarka Našega časa gospa Bojana Špegelj, je slavnostni govornik dr. Zvone Štrubelj s svojo predstavitvijo življenja, lika in dela Primoža Trubarja navdušil. Na proslavi je dr. Zvone Štrubelj retorično spretno predstavil njegov lik skozi verze Srečka Kosovega. Poudaril je, da je prav, da se Slovenci zavedamo, da Trubar ni bil le oče slovenskega naroda in besede, ampak tudi velik Evropejec. Živel je v prelomnem času, skoraj pol življenja kot zdomec, begunec. Vseeno se ni zlomil, ampak je ostal pokončen. Njegovo geslo je bilo »stati in obstati«, kljuboval je vsem pritiskom, vsem vetrovom.

V nabitto polnem preddverju velenjske knjižnice je ob koncu nagovora doživel dr. Štrubelj dolg in spontan aplavz publike, saj je teološki antropolog s svojo predstavitvijo Trubarjevega lika resnično navdušil. Bil je v srcu Evrope in soustvarjal evropsko kulturo ter tako Slovencem omogočil, da smo kot narod s svojo besedo in kulturo, tudi s svojo samobitnostjo, obstali na zemljevidu Evrope. Trubarjeve verze sta na prazničnem večeru doživeto predstavila Boštjan Oder in Tomaž Potočnik, kitarški duo Aljoša Vrščaj in Simon Krajncan pa je poskrbel za glasbeno spremljavo dogodka, ki se je številnim obiskovalcem zdel preprosto lep.

Jure Piano

17/2012

Novi društveni prostori

Prvi prostor, primeren za sedež našega društva, smo našli v zavetju Evangeličanske cerkve na Gosposvetski ulici v Ljubljani. Pod ugodnimi pogoji nas je začasno vzel pod streho

tamkajšnji duhovnik Geza Filo, eden od ustanovnih članov društva in prvi urednik našega glasila Letopis '95. A tam zaradi raznih težav nismo gostovali prav dolgo. Kmalu smo se preselili »na svoje«, v najeto sobo na sredini stolpnice na Bavorskem dvoru. To je bila nekaj manj kot 20 m² velika soba z dvema pisalnima mizama, eno omaro in nekaj stolov ob steni. In to je bilo vse ...

Po nekajletnem iskanju in dogovarjanju z upravo Mestne občine Ljubljana je našemu predsedniku mag. Viktorju Žaklju in z njim Slovenskemu protestantskemu društvu Primož Trubar končno uspelo, da nam je mesto dodelilo prostor v kletni etaži zgradbe na Beethovnovi ulici 9 v najožjem središču Ljubljane. Tako smo tik pred novim letom zapustili stari, pretesni in neudobni prostor v stolpnici. Dobro leto je še trajalo, da so bili potem, ko je mesto že odobrilo uporabo prostorov, urejeni vsi administrativni papirji in da je bilo poskrbljeno za čiščenje in opremo prostorov za naše potrebe. To zahtevno organizacijsko delo je opravil naš neutrudni predsednik Viktor Žakelj, z zagotavljanjem finančnih sredstev vred. Na tem mestu je treba omeniti, da se je predsednik v strahu, da bi nam lahko kdo speljal ali onemogočil to izredno pridobitev, odločil, da prostore preprosto kupimo. Mesto je postavilo razumne odkupne pogoje, nekaj sredstev smo imeli, za večino pa je predsednik založil svoje prihranke. Nekako v roku štirih let je uspel svoje posojilo odplačati in kar nismo mogli verjeti, da so bili prostori res dokončno naši! Nazadnje smo morali preseliti ne ravno majhen arhiv, knjižnico, knjižne zaloge in nujno potrebni inventar iz stare društvene sobe. Pri selitvi, ki sploh ni bila preprosta, je pomagalo lepo število najbolj zagnanih članov društva. Zdaj imamo v lepo ohranjeni in urejeni secesijski stavbi na Beethovnovi ulici kar nekaj prostorov v polkleti. Na voljo sta nam dve sobi, prva za tajništvo in ožje sestanke, druga pa za večja srečanja, saj se v njej lahko zbere do 20 ljudi. Velik napredek v primerjavi s prejšnjim stanjem je skromno stranišče, predvsem pa dve shrambi, saj bosta po ureditvi omogočali pregledno hranjenje naših publikacij, ki se jih ob živalni izdajateljski dejavnosti nabira vedno več.

V četrtek, 20. decembra, smo se člani društva po vsakoletnem srečanju v spomin na sežig protestantskih in drugih knjig pred Magistratom odpravili do stavbe na Beethovnovi ulici, pred katero je predsednik Žakelj na krajši slovesnosti odprl nove prostore. Za vse opravljeno delo se mu je prisrčno zahvalil starosta našega društva Laci Pojbič. Med ogledom prostorov so bili člani in gostje prijetno presenečeni nad njihovo prostornostjo, urejenostjo in opremo. Navdušeni so bili tudi nad skromno, a okusno pogostitvijo, ki jo je pripravilo Društvo za ohranjanje dediščine iz Gradeža pri Turjaku. Med nekaterimi slikami z minulih letnih slikarskih kolonij v Prekmurju nas je na vidnem mestu pričakal najnovejši Trubarjev portret. Naslikal ga je prav za poudarek v novih prostorih naš član akademski slikar Nikolaj Beer in ga podaril društvu.

Medtem ko smo se ob ogledovanju prostorov zadržali v prijetnem pomenku, so nas presenetili šolarji iz Posavja, ki so se na pobudo tamkajšnje podružnice udeležili slovesnosti v Ljubljani. Sobi sta bili ob splošnem živzavu naenkrat premajhni, a so se šolarji v gneči toliko bolj pogreli in tudi posladkali z dobrotami gostiteljev iz Gradeža. Po preselitvi čaka člane društva do dokončne ureditve prostorov še precej dela. A velika želja je izpolnjena, delovanje v novih prostorih bo lažje organizirati in opravljati.

Kazimir Rapoša

19/2014

Prekmurski knjižni jezik in evangeličanski pisci

Novembra 2014 je v Moravskih Toplicah potekala slovesnost ob poimenovanju Parka prekmurske reformacije, zato je prav, da se ob tej priložnosti spomnimo prekmurskih evangeličanskih piscev, ljudi, ki so v preteklosti zaznamovali Prekmurje v verskem, kulturnem in družbenem smislu, da osvetlimo njihova temeljna dela ter obenem počastimo njihovo prizadevanje za ohranjanje svojega maternega jezika, prekmurščine. Gre za jezik (in prostor), ki je že v preteklosti pritegnil zanimanje izobražencev, strokovnjakov iz različnih področij, torej jezikoslovcev, (kulturnih) zgodovinarjev, etnologov itd. Za knjižno in narečno prekmurščino so se zanimali in se še zanimajo prekmurski izobraženci, torej rojaki, kot tudi znanstveniki od drugod.

Zanimiva je primerjava med razvojem slovenskega knjižnega jezika z razvojem knjižne prekmurščine. Kot je Primož Trubar svoj osrednjeslovenski govor zgradil na osnovi dolensščine, gorenjščine in ljubljansčine, je tudi Števan Küzmič presegel dolinske, ravenske in goričke dialekte in oblikoval nadnarečno tvorbo, na podlagi katere so nastajala nadaljnja prekmurska knjižna besedila. Danes torej tudi za prekmurske tiske 18. in 19. stoletja v (strokovni) javnosti velja, da niso pisani v narečju, temveč v posebnem knjižnem jeziku, ki se je z dvestoletno zakasnitvijo uporabljal vzporedno z osrednjeslovenskim knjižnim jezikom.

Naštejmo le nekaj najpomembnejših prekmurskih evangeličanskih piscev: Na prvo mesto je treba postaviti **Ferenca Temlina** z *Malim katekizmom*, prvo prekmursko tiskano knjigo. Sledil mu je **Mihael Sever** s prvo knjigo za šolsko rabo, v kateri je prvič uporabil zvezo »slovenski narod« za prekmurske Slovence. Nato **Števan Küzmič** z vrsto šolskih učbenikov in s temeljnim delom prekmurskega protestantskega slovstva, to je s prevodom *Nove zaveze*. Njegov *Nouvi zákon* iz 1771 je bil verska knjiga, a tudi veliko več. V 18. stol. je nastala prva protestantska pesmarica **Mihaela Bakoša**, pred koncem stoletja je bil aktiven učitelj **Števan Sijarto** z *Molitvenikom*, potem **Števan Lülík** z *Novim abecedárom*. V drugi polovici 19. stol. je bil dejaven **Janoš Kardoš**, najpomembnejši pisec po Števanu Küzmiču. Potem so tu še **Jurij Cipot**, **Aleksander Terplan**, **Pavel Lutar**, **Janoš Berke** in **Janoš Flisar**. Vsi ti in mnogi drugi so doprinesli k temu, da se je jezikovna dediščina v leposlovju in publicistiki nadaljuje tudi dandanes.

Dr. Natalija Ulčnik

Svetovna luteranska zveza – skupnost cerkva

Sredi novembra je na povabilo Evangeličanske cerkve in častnega škofa Geze Erniše Slovenijo obiskala delegacija Svetovne luteranske zveze. Delegacijo z vodjem dr. Munibom A. Younanom, škofom Evangeličanske luteranske cerkve Palestine in Jordanije v Sveti zemlji, in generalnega sekretarja zveze gospoda Martina Jungeja je na pogovor sprejel tudi predsednik republike Borut Pahor. Gostje so zbranim predstavili delovanje Svetovne luteranske zveze in svoje poglede na oblikovanje svetovnega reda. Dr. Younan se je predsedniku Pahorju zahvalil za sprejem in izrazil željo po nadaljnjem dobrem sodelovanju med Republiko Slovenijo in Evangeličansko cerkvijo v Sloveniji. Opozoril je na 500. obletnico začetka reformacije, ki bo leta 2017 in ki je po njegovem mnenju pomembna za vse, ne le za luterane. Delegacijo je kasneje sprejel tudi ljubljanski župan Zoran Jankovič.

Ob tej priložnosti je škof Geza Erniša za naše glasilo pripravil podrobnejšo predstavitev Svetovne luteranske zveze in njenega delovanja. Kaj točno je Svetovna luteranska zveza in

kdo vse sodi vanjo? Svetovna luteranska zveza (SLZ) je bila kot Luteransko društvo ustanovljena leta 1947 v švedskem mestu Lund, ko so se prvaki različnih luteranskih cerkva po svetu zbrali z namenom in željo, da strukturirano, teološko strokovno argumentirano spregovorijo o svojih pogledih na vero, se spravijo. V želji za premagovanje mnogoterih problemov sveta po drugi svetovni vojni usmerjajo svoj pogled in svojo pomoč tudi izven meja lokalnih sredin. Želijo torej delovati nadnacionalno in tudi nadkonfesionalno, torej ekumensko. Ta strategija je navzoča vse do danes.

Trenutno je v SLZ s sedežem v Ženevi vključenih 147 cerkva članic iz 79 držav, skupaj nekaj več kot 70 milijonov luteranov. Evangelizirane cerkev augsburške veroizpovedi v Republiki Sloveniji sestavlja 14 cerkvenih občin s približno 18 tisoč verniki in je od leta 1952 članica Svetovne luteranske zveze. Skozi čas od svoje ustanovitve pa vse do danes se je SLZ iz prvotnega društva preoblikovala v zvezo ali lepše rečeno v skupnost, iz katere izhaja vrsta pristnih odnosov in želja po še večjem povezovanju med člani te skupnosti. Prav tako omenjeno skupnost razumemo tudi kot božji dar in nalogo, ki nam je zapuščena ob Boga.

Kaj zavezuje cerkve članice?

- Oznanjevanje Evangelija v besedi in dejanju.
- Nenehno poglobljanje in pospeševanje dialoga z ostalimi verstvi.
- Nova spoznanja, znanja in resurse pravično deliti z drugimi.
- Pospeševati dialog ter spravo med cerkvami in se angažirati za odpravo trpljenja, nasilja in konfliktov, ki pestijo svet in ljudi.
- Pomagati odpravljati siromaštvo in človeško trpljenje vsakršnih oblik.
- Opozarjati na spoštovanje človekovih pravic, zahtevati pravičnost na socialnem in gospodarskem področju, kot tudi med obema spoloma.
- Ohranjati vse božje stvarstvo in živeti ekološko vzdržno.

Kaj in kateri so pomembni cilji in izzivi v prihodnost usmerjene cerkvene skupnosti? Brez dvoma ohranitev luteranske identitete, čim bolj pristno sodelovanje med cerkvami članicami in z ostalimi cerkvami, svetovnimi religijami in civilno družbo. Nobenega dvoma torej ni, da smo vsi ljudje v ta svet rojeni enakopravni in enakovredni. To je Božji dar. Vse, kar počenjamo, moramo delati v popolni transparentnosti in odgovornosti do vseh, ki si z nami delijo ta svet. Za zaključek bi rad poudaril, da nam članstvo naše sorazmerno maloštevilčne diasporalne cerkve v SLZ, katere članica smo od leta 1952, prinaša možnost pogleda čez meje naše majhnosti in omogoča imeti delež, soudeležbo ter domovinsko pravico v veliki luteranski družini.

Mag. Geza Erniša

19/2014

Evangelizirane cerkev ima novega škofa

V našem glasilu predstavljamo novega škofa predvsem članom ljubljanske podružnice SPD Primož Trubar, med katerimi doslej ni bil dovolj poznan. Škof Geza Filo se je rodil v Ivanovcih v Prekmurju, po šolanju na soboški gimnaziji je leta 1982 diplomiral v Bratislavi, duhovnik v Ljubljani pa je že 27 let. Ob izvolitvi je povedal, da je vesel, ker je dobil zaupanje in dolžnost kot dolgoletni evangelizirani duhovnik v Ljubljani, »kjer je protestantizem dejansko dvakrat utrpel zanikanje, najprej v 16. stoletju, potem pa po drugi svetovni vojni«.

Škofovski urad se je tako preselil v Ljubljano, saj je urad tam, kjer škof opravlja službo duhovnika. »Upam si reči, da je

to, da bo sedež v glavnem mestu, vsaj na simbolni ravni, prvič po letu 1562, ko je Primož Trubar postal superintendent,« je dejal novi škof, ki to ocenjuje kot pozitivno, a tudi toliko bolj zahtevno. Kot enega od načrtov je razkril, da bi odprli evangelizirani center na Primorskem, o katerem že dolgo govorijo. V ospredje želi postaviti tudi delo z mladimi, sicer pa večjih sprememb ne napoveduje. Sedanji škof Geza Erniša je po volitvah dejal, da mu je v izredno čast in zadovoljstvo, da je lahko 18 let služil tej Cerkvi, ter da je ponosen, da je v slovenskem prostoru zaživela in je tudi danes navzoča kot Slovenska cerkev. Svojemu nasledniku je zaželel veliko uspeha pri delu. Na koreninah in izročilu Slovenske cerkve moramo graditi tudi v prihodnje, ne glede na to, kdo jo bo vodil. Novi mandat si predstavlja v duhu strpnosti do tako ali drugače verujočih in neverujočih, ter da je demokracija to, da tudi drugim dovolj, da lahko po svoje razmišljajo in živijo. Prvi slovenski protestantski škof, tedaj se je imenoval superintendent, pa je bil Primož Trubar. Hkrati s škofom Filom je bil izvoljen tudi Johan Laco, inšpektor iz ECO Hodoš.

Mandat sta škof in inšpektor nastopila konec leta 2013, traja šest let, izvoljena pa sta lahko največ dvakrat. Inšpektor je laični cerkveni predstavnik, ki ima iste pravice in dolžnosti kot škof, le da slednji predstavlja duhovno plat, inšpektor pa skrbi za gospodarske in druge zadeve.

Restavrirana Biblija se je vrnila v Krško

25 oktober 2016

Praznovanje dneva reformacije oktobra 2016 je bilo za krško občino še prav posebno slovesno, saj so po dolгих letih predstavili popolnoma obnovljen restavriran izvod *Dalmatinove Biblije*, ki ga je Valvazorjeva knjižnica kupila že leta 2010. Praznovanje dneva reformacije v Krškem sta pripravili Občina in Valvazorjeva knjižnica. Krško kot rojstno mesto Jurija Dalmatina, genialnega prevajalca *Biblije* v slovenski jezik, je bilo več desetletij brez tega za slovenski narod pomembnega dela. Pomen *Dalmatinove Biblije* in Jurija Dalmatina ter vlogo protestantov pri razvoju slovenskega knjižnega jezika je v slavnostnem govoru predstavil slovenski jezikoslovec in literarni zgodovinar dr. Kozma Ahačič z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU. Zbranim je spregovoril tudi župan občine Krško mag. Miran Stanko, ki je med drugim poudaril vlogo Krškega v času reformacije in ohranjanje protestantske dediščine. Direktorica knjižnice Krško Urška Lobnikar Paunović je v svojem govoru poleg pomena *Biblije* kot pomembnega spomenika slovenske kulturne dediščine izrazila tudi upanje, da bo restavrirana knjiga lahko kmalu na ogled javnosti v novih prostorih, ki naj bi jih krška knjižnica dobila v prihodnjih letih.

Dragocena knjiga je bila zaradi večstoletne uporabe poškodovana in v slabem stanju. V Arhivu republike Slovenije so v letih 2015/2016 pod vodstvom dr. Jedrt Vodopivec Tomažič vložili veliko ur dela in opravili številne zahtevne postopke, da je *Biblija* dobila novo podobo in obdržala svojo stoletja staro zgodbo. Podrobno je o opravljenem delu Vodopivčeva spregovorila na proslavi v krajšem pogovoru z bibliotekarko Polono Brenčič, ki je tudi povezovala niti večera. Projekt je bil tudi po finančni plati zahteven, zato so restavriranje poleg rednih občinskih sredstev za delovanje knjižnice omogočile tudi donacije podjetij GEN energija, Nuklearna Elektrarna Krško, HESS in Elmont. Obiskovalci so bili navdušeni tudi nad dokumentarnim filmom, v katerem je prikazan potek restavriranja *Biblije*, ki je nastal v sodelovanju Valvazorjeve knjižnice Krško in Zavoda Neviodunum. V kulturnem program so sodelovali godalni kvartet Simfoničnega orkestra Glasbene šole Krško, učenci OŠ Jurija Dalmatina s sodobno dramsko sliko,

ki je nastala pod mentorstvom učiteljice Irene Hictaler Simončič, in pevci krške Krščanske adventistične cerkve, ki je večer obogatila tudi s pogostitvijo.

Polona Brenčič

Posavska protestantska pot

Poleg že nekaj let utečenega dogodka ob Trubarjevem dnevu v Krškem je letos kot dobro obiskana programska novost potekala Posavska protestantska pot, na katero smo častilce in ljubitelje dediščine povabili 10. junija. Strokovna ekskurzija je privabila lepo število udeležencev, pot pa je zajela skoraj celotno Posavje. Pričeli smo v Loki pri Zidanem mostu, obiskali Lutrovske klet ob gradu Sevnica, ponovno spoznavali krški spominski park Jurija Dalmatina z avtorjem Vojkom Pogačarjem, se oglasili pri Toporišičevih na Mostecu (rojstna vas in hiša prof. dr. Jožeta Toporišiča) in se vrnili nazaj v Krško, v Gaj za služnih občank in občanov ter v Valvasorjevo knjižnico Krško. Tu smo pot zaključili z ogledom izvirnika Dalmatinove *Biblije*. Upamo, da bo dogodek postal tradicionalen, ne le kot spomin na protestantske in zgodovinske čase, pač pa kot nadvse prijeten zgodnje poletni sprehod po čudovitem Posavju ...

24/2019

Podelitev Rožančeve nagrade

Rašica 28. oktobra

Voditeljica prireditve dr. Ignacija J. Fridl je vodila pogovor z nominiranimi avtorji, ki je bil v Cankarjevem domu v Ljubljani 25. septembra in po katerem je žirija tudi razglasila zmagovalca. Nominirancem in gostom je izrekla dobrodošlico na 27. podelitvi Rožančeve nagrade pri izviru slovenske besede, na Trubarjevi domačiji na Rašici. Župan občine dr. Tadej Malovrh je v uvodnem nagovoru poudaril, da je to eminentno (ker gre za pomembno literarno nagrado), simbolično (slovstvo se je pričelo pisati v tem prostoru) in frajersko (zaradi letošnjega nagrajenca, ki ga vsi poznajo predvsem s televizije). Izrazil je tudi zaskrbljenost za slovenski jezik, saj, ozirajoč se na pisne izdelke študentov na fakulteti, ugotavlja, kako veliko slenga in tujk je v jeziku mladih.

Predsednica komisije Ifigenija Simonovič, poleg katere so 18 esejističnih knjig vrednotili še Manca Košir, Mateja Komel Snoj, Marko Golja in Tomo Virk, je predstavila potek izbora za letošnjo Rožančevo nagrado. Predstavila vseh pet letošnjih nominirancev in njihovih knjig. To so bili **Boštjan Narat** (*Podaja v prazno*), **Luka Novak** (*Polje gastronomije: od racionalizma prek absolutizma do družabnih omrežij za slovensko bralstvo*), **Urban Vovk** (*Kdo drug in kje drugje*), **Uroš Zupan** (*Ene in drugi, lepljenka*), in **Marcel Štefančič jr.** (*Ivan Cankar: eseji o največjem*), v kateri se loteva Cankarja, »največjega slovenskega Billyja the Kida, ki je stresel Slovenijo vsakič, ko je ustrelil«.

Marcel Štefančič jr. se je zahvalil za nagrado in povedal, da od nekdanj spoštuje Rožanca zaradi treh stvari, vsaj dve stajima skupni: bil je nor na fuzbal ter na filme in odlično je pisal, pri čemer pravi, da zase tega ne more reči z gotovostjo, a glede na to, da je nagrado prejel že drugič (2014 za knjigo *Kdor prej umre, bo dlje mrtev*), ne more biti tako slab.

Župan dr. Malovrh je čestital Marcelu Štefančiču jr. in mu podaril spominsko darilo. Marcel Štefančič jr. se je zahvalil ter dodal, da je letos obiskal vse tukajšnje pisatelje in da tudi pri Levstiku in Stritarju pogrēša take prostore, kot jih ima Trubarjevina. Prijeten večer je sklenil harmonikaš Simon Zgonc iz Glasbene šole Ribnica, vsi pa smo se preselili v Galerijo Skedenj, kjer smo ob pogostitvi Društva podeželskih žena iz Velikih Lašč še dolgo razpredali o stvareh, ki so se nas dotaknile.

mag. Ana Porenta

12/2007, 15/2010, 20/2015, 25/2020

Oživiljen Javni zavod Trubarjevi kraji

Po *Lubih Slovencih* so v različnih številkah razpršeni prispevki o problemih sistemske ureditve o financiranju delovanja Javnega zavoda Trubarjevih krajev. Tega materiala se je nabralo toliko (najbrž že za celo knjigo), da se ga ne da preprosto prikazati v strnjnem prispevku. Zato članom, ki jih tematika zanima, priporočamo pregled skozi kazala števil z naše spletne strani, kjer se najlažje kronološko najde vse prispevke o tej temi. Za pokušino preglejmo najpomembnejše mejnike pri upravljanju Javnega zavoda Trubarjevi kraji.

2006 – ustanovitev: Občina Velike Lašče je leta 2006 ustanovila Javni zavod za kulturo in turizem občine Velike Lašče – Trubarjevi kraji (krajše: Javni zavod Trubarjevi kraji). Sedež zavoda je na Trubarjevi domačiji na Rašici, Rašica 69, 1315 Velike Lašče. Poslanstvo zavoda je skrb za spoznavanje, ohranjanje, razumevanje, predstavljanje in trženje kulturne in naravne dediščine občine Velike Lašče, skrb za promocijo in razvoj turizma ter oblikovanje turistične ponudbe na območju občine Velike Lašče. V okviru svojega delovanja zavod zagotavlja trajno in nemoteno izvajanje upravljanja spomenikov:

- gradu Turjak, s pogojem, da bo pravica upravljanja z Re publike Slovenije prenesena na Občino Velike Lašče oziroma neposredno na zavod,

- Trubarjeve domačije,

- drugih spomenikov ter kulturne dediščine na območju občine Velike Lašče.

2015 – ukinitve: 1. 10. 2015, je Občinski svet Občine Velike Lašče obravnaval Odlok o ukinitvi Javnega zavoda Trubarjevi kraji in ga z večino glasov sprejel. Za ukinitve zavoda so na predlog župana Antona Zakrajška glasovali: Ladka Deterding (SDS), Jakob Jaklič (SDS), dr. Tatjana Devjak (SLS), Ivan Levstik (SLS), Breda Košir (SLS), Cirila Marinčič (NSI) ter Uroš Centa (SNS).

»Vsem svetnikom sem pred sejo poslal svoje naslednje videnje rešitve, vendar mojih argumentov žal niso podprli. Spoštovani, v četrtek, 1. 10. 2015, bo Občinski svet Občine Velike Lašče obravnaval Odlok o ukinitvi Javnega zavoda Trubarjevi kraji. Oglašam se kot predsednik sveta zavoda, prvi direktor zavoda ter kot (so)pobudnik ustanovitve zavoda. Gradivo za obravnavo na občinskem svetu je pripravljeno korektno, bi pa opozoril na nekaj manjkajočih oz. pomanjkljivih informacij.«

Tukaj Matjaž Gruden našteva in opozarja na pomanjkljivosti v petih točkah in predlaga svojo vizijo reševanja problema v treh točkah, ter nadaljuje: »Na ta način bi brez ukinitve zavoda ohranili bonitete zavoda (DDV, državno financiranje) in dosegli enake cilje, kot jih želi predlagatelj ukinitve. Hkrati pa bi obdržali organizacijsko obliko, ki vendarle omogoča nadaljnje postopke pri zagotovitvi ustreznega državnega sistema položaja in financiranja zavoda.«

V nadaljevanju predsednik sveta Matjaž Gruden podrobno pojasnjuje svoje predloge za rešitev problema in prilaga fotokopije 14 dokumentov za ilustracijo birokratskih borb z občinskimi in državnimi strukturami.

2020 – ponovna ustanovitev: Maja 2020 je Občina Velike Lašče (ponovno) ustanovila Javni zavod Trubarjevi kraji, ki ima poleg koordinacije kulturnih in turističnih občinskih prireditev tudi nalogo upravljanja s Trubarjevo domačijo na Rašici. V oktobru 2020 sem bil imenovan za vršilca dolžnosti direktorja za obdobje 6 mesecev, februarja 2021 je bil vzpostavljen še svet zavoda. V letu 2021 sledi urejanje preostalih zakonskih formalnosti ter operativni začetek delovanja zavoda.

Matjaž Gruden,
predsednik sveta JZTK

PREGLED AKTIVNOSTI / PODROČJA DELOVANJA

SPD PRIMOŽ TRUBAR

V tem pregledu želim predstaviti najpomembnejša področja delovanja društva in aktivnosti, ki izhajajo iz obvez, sprejetih na ustanovnem občnem zboru. Te so lepo predstavljene v poročilu o ustanovitvi Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar v **prvi številki našega glasila** z naslovom *Letopis*, 95. To je hkrati prvi konkreten prikaz naše informativne dejavnosti, ki vsako leto poteka od nastanka društva do danes.

V najzgodnejšem obdobju po ustanovitvi društva so vse aktivnosti (in poročanje o njih) potekale v okviru osrednjega društva, kar se je spremenilo kmalu potem, ko so bile ustanovljene podružnice društva. Te so pričele pokrivati lokalne dejavnosti na svojih področjih in njihovo predstavljanje v glasilu. S tem je narasel obseg našega glasila od skromnih začetnih sedem strani na šestnajst ob koncu prvega obdobja izhajanja in na dvajset strani pri številki 5-6, ko se je močno spremenila tudi podoba glasila.

Osrednja vsakoletna naloga društva je organizacija in izpeljava vseslovenske proslave v **počastitev dneva reformacije** ob koncu oktobra. V prvih letih po ustanovitvi društva so proslave potekale v Ljubljani (Drama in Opera SNG, Cankarjev dom), v skupni organizaciji ministrstva za kulturo in našega društva. Spored teh proslav je bil in je še pravzaprav zelo podoben – otvoritev s pozdravnim nagovorom organizatorja, govor uglednega kulturnega ali političnega funkcionarja in kulturni program. Zlasti ta je s svojo pestrostjo vedno razbijal nekakšno monotonost prireditve in bolj ali manj navduševal vedno polne dvorane. Običajno je ob koncu prireditve organizator povabil obiskovalce na krajše druženje ob kakšnem kozarcu v predverju prireditev. S spremembami v političnem sistemu se je spreminjal tudi odnos oblasti do tega praznika in do društva. Vedno težje je bilo recimo zagotoviti direkten TV prenos prireditve, vedno manj je bilo sredstev, ki jih je za proslavo namenilo ministrstvo (vlada). Te težave so se izboljšale v letih, ko je bil Trubarjev rojstni dan uveden kot državni praznik, a so se razmere zopet poslabšale, ko je oblast začela sodelovati pri proslavah samo na vsakih pet let. Tako je vsa teža organizacije pogosto obležala na društvu, ki mu je po zaslugi nekaterih posameznikov uspelo obdržati vsakoletni ritem proslav.

Druga pomembna naloga osrednjega društva je skrb za njegovo **rast in nemoteno delovanje**. Število članov je pred nekaj leti doseglo največji obseg okoli 600 članov, žal pa se v zadnjih letih nekoliko zmanjšuje zaradi dveh razlogov: nika kor nam ne uspe pritegniti večjega števila novih mladih članov, zaradi česar se članstvo v celoti stara in po zakonih narave zmanjšuje. Uspelo nam je razširiti delovanje društva skoraj na vso Slovenijo z **ustanavljanjem podružnic**. Tako je bila februarja 1997 ustanovljena močna podružnica v **Murski Soboti**, ki pa ima v zadnjem času kar nekaj težav, saj je po dolgotrajni bolezni preminil njen vodja Geza Farkaš in še nekaj najbolj aktivnih članov. Upamo, da bo novi predsednik podružnice mag. Geza Erniša s svojo vitalnostjo uspešno nadaljeval njegovo delo.

Že konec istega leta je bila ustanovljena podružnica v **Mariboru**, ki je zelo odmevno pričela z delom na okrogli mizi z naslovom *Stati inu obstat* na mariborskem radiu, hkrati s predstavitvijo odbora podružnice. Vendar je z leti ta začetni zagon splahnel in v nadaljevanju nekako ne najdejo

izhoda iz mrtvila, čeprav je v zadnjem času vidnih nekaj znakov oživljanja.

Zato pa sta toliko bolj dejavni naslednji podružnici. Na Trubarjevi domačiji na Rašici je bila novembra leta 2000 ustanovljena **podružnica Rašica**. V kratkem času so se v okviru Trubarjeve domačije najrazličnejše dejavnosti, ki so tu že potekale, močno razmahnile in še razširile z novimi projekti, za katere skrbi zelo aktivno vodstvo. V bistvu je to naša najbolj živahna podružnica. Zelo plodno je tudi sodelovanje z Občino Velike Lašče, predvsem v zadnjem času.

Naslednja in najmlajša je **Posavska podružnica**, ustanovljena v Krškem junija 2008. leta. S tem so domači kulturno-prosvetni delavci v Trubarjevem letu izpolnili obljubo društvu Primož Trubar izpred nekaj let. Viden pečat daje njihovem delu navezanost na »lokalna« pobudnika protestantizma Jurija Dalmatina in Adama Bohoriča, prevajalca prve slovenske *Biblije*. Posebna odlika te podružnice je njena povezanost z osnovnimi šolami s področja Posavja, saj je s tem uspela v svoje delovanje vključiti veliko mladih, za kar si druško večinoma brezuspešno prizadevajo ...

Najstarejša in verjetno najobsežnejša kulturna dejavnost društva in kasneje Podružnice Murka Sobota je **Slikarska kolonija Primož Trubar** v počastitev dneva reformacije. Ta redno poteka okoli praznika reformacije, prvič je bila na sporedu med 19. in 21. oktobrom 1995 v Moravskih Toplicah in takoj postala tradicionalna vsakoletna prireditev. Ko je bila formirana podružnica Murska Sobota, je kolonija postala njen paradni konj in ob vseh organizacijskih težavah traja še dandanes. Njeni nosilci so (bili) naši člani Miki Beer, škof Geza Erniša, Geza Farkaš, Rudi Kokalj in nekateri likovni kritiki iz lokalnega okolja. (Resnici na ljubo je treba priznati, da je podobna kolonija na področju podružnice na Rašici še kakšnih deset let starejša in je prav tako konstanta njenega programa. Kdo bi si mislil, da imamo v tej majhni Sloveniji toliko likovnih umetnikov, predvsem odličnih slikarjev!)

Med najstarejše oblike delovanja sodi **izletniška dejavnost**. V bistvu so društveni izleti prave strokovne ekskurzije v kraje, kjer je živel in deloval Primož Trubar v letih, ko v svoji domovini ni bil zaželen. Člani društva se na teh popotovanjih že med dolgimi vožnjami seznanjajo s Trubarjevim delom, z zgodovino in razvojem protestantizma v raznih delih Evrope in s kulturnimi znamenitostmi obiskanih krajev. Sodelujejo in prisostvujejo raznim prireditvam domačih protestantov in skupnim prireditvam z lokalnimi faktorji, npr. pri odkritjih spominskih plošč in spomenikov v krajih, kjer je Trubar živel, deloval in tiskal slovenske knjige. Prvi tak izlet je potekal sredi septembra 1997, glavni cilj pa je bil Tübingen. Tam smo prvič spoznali, kako lepo so Trubarja sprejeli v novi domovini in kako ga cenijo še dandanes. Zaradi zanimanja in atraktivnosti je bil ta izlet še dvakrat ponovljen z manjšimi variacijami.

Poleg dolgih potovanj po Trubarjevih sledih obiskuje društvo še kraje v Sloveniji ali bližnjem zamejstvu, ki so tudi večinoma povezani s Trubarjem, njegovimi sledilci in protestantizmom nasploh. Ti izleti so enodnevni, večinoma jesenski, primerni tudi za podrobnejše spoznavanje naše ožje domovine. Tretja skupina so ekskurzije v bivše jugoslovanske republike, ki so se prav tako kot Slovenija neverjetno spremenile od propada naše skupne domovine. Vsi izleti so vedno obsežno predstavljeni v našem glasilu in zlasti v zadnjih letih bogato

ilustrirani. Za brezhiben potek izletov poskrbita v zadnjem času predvsem tajnica društva mag. Marija Kuhar in njena pomočnica Nada Norčič. Za strokovne informacije o posameznih točkah ogleda, zgodovinskih dogodkih in osebnostih pa skladno s svojo specialnostjo skrbijo naši strokovnjaki dr. Marko Kerševan, dr. Miha Glavan, dr. Božidar Debenjak, dr. Jonatan Vinkler in še nekateri posamezniki, ki velik del svojega izvajanja opravljajo že med dolgimi vožnjami z avtobusom.

Približno 400 let po sramotnem požigu protestantskih in drugih knjig pred ljubljanskim Magistratom je društvo decembra 2000 prvič pripravilo spominsko prireditev **Vrnimo ljudem knjigo**, ki od takrat poteka vsako leto na predzadnji decembrski petek opoldne. Pred Magistratom ob spominski plošči na tleh predstavniki mesta, ljubljanskih knjižnic in SPD Primož Trubar prižgejo sveče v spomin na žalostni dogodek. Mesto ob tem pripravi priložnostni kulturni spored z nagovorom predstavnika enega od treh prireditev, mestne knjižnice in bližnji Trubarjev antikvariat pa na stojnicah, ki imitirajo nekdanje vozove, razstavijo večji izbor knjig. Udeleženci in mimoidoči si lahko po želji naberejo knjige, ki jih člani društva žigosajo s priložnostnim pečatom. Prireditvi pogosto prisostvuje tudi navidezni Trubar v podobi mojstra Janeza, ki radodarno deli zgodovinske odtise izpod svoje (Gutenbergove) preše. Mesto običajno v Magistratu predstavi tudi kakšne zanimivosti in postreže s toplim čajem, da se obiskovalci pogrejejo v mrzlih in meglenih decembrskih dneh. Spet pa je treba z obžalovanjem dodati, da bi bila zaželena večja udeležba, predvsem mladih in mimoidočih ... S strani društva sodeluje z ostalimi organizatorji naša neutrudna članica Bogdanika Pirc Marjanovič, pozdravni nagovor pa prispeva aktualni predsednik društva.

Ena od manj vidnih aktivnosti društva v našem glasilu je **spremljanje obrobni dogodkov**, ki so nujno potrebni pri delovanju društva. Mednje moramo prišteti prikaz dokumentov društva, poročila o društvenih opravilih, kot so občni zbori, načrtovanje programov ob bližajočih se dogodkih, zapisniki po pomembnejših sestankih ali dogodkih, poročila o delu društva ali podružnic in podobno. Teh sporočil se skozi leto nabere cela vrsta, zanje pa v glavnem poskrbi naša vestna tajnica mag. Marija Kuhar. Seveda o svojem lokalnem dogajanju poročajo predvsem poročevalci iz svojega okolja.

V to kategorijo nekako sodi – žal čedalje pogostejše – spominjanje na naše **preminule člane** in na njihovo delo. Za vse se je v *Lubih Slovencih* našel prostor za krajši ali daljši spominski zapis. Med prvimi nas je že leta 1997 zapustil **Drago Kuhar**, pesnik in pisatelj, eden od pobudnikov in ustanoviteljev društva, ki se ga bomo spominjali kot zelo aktivnega člana. Naslednji nas je leta 2002 popolnoma nepričakovano zapustil prvi predsednik društva prof. dr. **Oto Norčič**. Nenadni udarec je med člane prišel kot strela z jasnega. Naše glasilo je spomin nanj počastilo skoraj s celotno številko 8/2002. Šele med prebiranjem mnogih spominskih zapisov se človek zave njegove veličine, vizionarstva, modrosti, pripadnosti Trubarju, protestantizmu, Prekmurju ... Delo predsednika je prevzel mag. Viktor Žakelj, odličen in zagnan Norčičev naslednik, ki je na tem mestu vztrajal celih 15 let! Dve leti za dr. Norčičem nas je zapustil še **Bela Sever**, geograf, naslednji pomemben steber društva. Najbolj so ga člani društva poznali kot neutrudnega organizatorja prvih društvenih ekskurzij. Med drugim je bil reden in plodovit avtor prispevkov za naše glasilo, po krajšem premoru v izdajanju glasila pa je za nekaj časa postal njegov urednik (9/2004). In kako ironično: še v isti številki sta se v imenu društva od njega z nekrologoma poslovila predsednik

društva Viktor Žakelj in Dušan Voglar, ki je za Belo prevzel urejanje društvenega glasila za dolgih deset let ...

Naštejmo še nekaj naših članov, ki so nas zapustili po dolgotrajnem delu v društvu. **Marko Zore**, zelo delaven član društva, je prevzel organizacijo društvenih izletov in nekaterih resnejših projektov. Po težki bolezni se je poslovil od nas leta 2014. **Violeta Deutsch Mesarič**, naša izredno dejavna dolgoletna članica in vsestranska aktivistka iz Gornje Radgone, kjer se nič ni moglo zgoditi brez nje, ni manjkala pri nobeni društveni aktivnosti. Nenadoma nas je zapustila leta 2015, na njo pa nas bosta vedno spominjala mož Janez in hčerka Vladimira, tudi člana našega društva. V okviru letnega poročila o delu Posavske podružnice je daljši prispevek o življenju in delu enega od ustanoviteljev podružnice **Jožetu Habincu**, njenem vsestransko aktivnem članu, ki je umrl leta 2014. V istem letu se je poslovil akademik **dr. Anton Vratuša**, starosta prekmurskih intelektualcev, ki sicer formalno ni bil član našega društva, ampak le njegov velik prijatelj. Zapomnili si ga bomo kot voditelja dveh pripravljalnih odborov v poznih 80. letih prejšnjega stoletja. Uspelo mu je oživiti kulturno dediščino na velikolaških tleh, to je ureditev spominskih sob Frana Levstika in Josipa Stritarja, ter zlasti ureditev Trubarjeve domačije na Rašici, kjer je s tem dejanjem zadihalo novo življenje. Nikoli ne bomo vedeli, kakšno usodo bi doživela Trubarjevina brez njega ... Naslednji popolnoma nepričakovan udarec v letu 2018 je bila izguba mag. **Franca Kuzmiča**, vsestranskega raziskovalca prekmurske zgodovine na najrazličnejših področjih. Bil je zvest dopisovalec v naše glasilo, prav tako pa tudi opazen sodelavec revije *Stati inu obstatu*. Leto 2018 je bilo res nesrečno leto za soboško podružnico, saj je istega leta izgubil bitko s hudo boleznijo tudi njen dolgoletni predsednik **Geza Farkaš**. Kako je izguba prizadela podružnico, kaže dejstvo, da so njegovega naslednika iskali skoraj dve leti ... Danes to funkcijo opravlja mag. Geza Erniša. In še najnovejši izgubi med našimi člani: konec leta 2020 nas je zapustila dolgoletna članica, filozofinja in profesorica dr. **Cvetka Hedžet Tóth**. Ugledna humanistka je bila izjemno priljubljena zlasti med študenti. Tudi na naših študijskih večerih je sodelovala s predavanjem Religija – brezpogojno v protestantizmu Paula Tillich. Z njeno izgubo bo med prekmurskimi misleci zazijala velika vrzel. In še najnovejša izguba: Pravkar je umrl eden najstarejših članov Pomurske podružnice in njen dolgoletni tajnik **Rudi Kokalj**, ki je od vsega začetka vodil organiziranje dela Slikarske kolonije Primož Trubar v Moravskih Toplicah. V rednem delu te številke objavljamo nekrologa obeh izgubljenih kolegov.

Iščemo nove podružnice ...

Število naših podružnic se je leta 2008 ustavilo pri štirih. To pa ne pomeni, da od takrat nismo mislili na širjenje društva. Na tem področju je bil zelo aktiven predsednik društva Viktor Žakelj, ki je imel kar nekaj konkretnih načrtov za ustanovitev novih podružnic, celo nekaj uvodnih pogovorov s kandidati iz nekaterih slovenskih regij je že opravil. Med načrti naj omenimo Primorsko (Koper, Gorica), Koroško (Ravne, Velenje) Gorenjsko (Kranj, Radovljica) in še kakšno. Ko bodo zopet mogoči tesnejši stiki v večjih skupinah, bomo iskanje novih kandidatov verjetno zopet uvrstili v načrte za nove podružnice.

V pregled dela društva in posameznih podružnic je poleg bolj splošnih uvodnih razmišljanj in opisov uvrščenih tudi nekaj posameznih konkretnih prispevkov dopisnikov, ki poudarjajo kakšno pomembno dejavnost v posameznem okolju ali pomembno obletnico, načrt in podobno.

Menjava predsednika 2017

Dolgoletni predsednik društva **mag. Viktor Žakelj** je že nekaj časa napovedoval svoj odstop s tega pomembnega položaja. Nekaj časa ga nismo jemali povsem resno, ker smo se vsi v društvu zavedali, kakšne posledice bi njegov odstop lahko potegnil za sabo. A bil je vztrajen in zaradi vzrokov, ki jih je pri tem navajal (dolgoletno predsednikovanje, starost, zdravstvene težave itd.) smo njegovo odločitev z razumevanjem sprejeli in speljali vse potrebne postopke za njeno uresničitev. O vsem tem smo obširno poročali na koncu številke 22/2017. Vsekakor smo se mu na vseh nivojih iskreno zahvalili za njegovo dolgoletno požrtvovalno delo, tudi v glasilu *Lubi Slovenci*, v katerih je vedno z veseljem prispeval neštete konstruktivne in priložnostne članke.

Seveda pa je vse člane društva skrbelo, kako bomo našli naslednika, ki bo nadaljeval njegovo delo na vsaj približno enakem nivoju. Zavedali smo, da ga ne bo lahko najti. Po dolgotrajnih razmišljanjih v raznih sredinah smo izluščili enega samega kandidata, ki je bil povsod soglasno potrjen in na občnem zboru 2. junija 2017 tudi soglasno izvoljen. To je **Matjaž Gruden**, dolgoletni član iz Podružnice Rašica, ki na Trubarjevini deluje že od svojih mladih let na vseh njenih področjih.

V minulih letih se nam je odvalil kamen s srca, saj smo kaj kmalu ugotovili, da smo imeli res srečno roko pri izbiri novega predsednika. Brez težav je prevzel delo, naloge in vodenje društva, in to tako uspešno, da se menjava sploh ne pozna. Zaradi njegovega res dolgoletnega staža v društvu in že pred njim na Trubarjevini in v občinskih strukturah velikolaške občine suvereno obvladuje dogajanje in življenje v društvu. Eno njegovih najpomembnejših delovnih področij je že od nekdaj boj s slovenskimi kulturnimi birokrati za status Trubarjeve domačije. Tudi o novem predsedniku več v prispevkih na koncu številke 22/2017 in na naši spletni strani.

PODRUŽNICA MURSKA SOBOTA (POMURJE)

Podružnica je bila ustanovljena 1. februarja 1977 v Murski Soboti. Ustanovni zbor je bil v prostorih Zavarovalnice Triglav ob velikem številu prekmurskih simpatizerjev protestantizma. Predlagan in izvoljen je bil izvršni odbor v sestavi: Jože Šiftar, Geza Erniša, Edith Jošar, Danica Polanjšek, Aleksander Beer, Rudi Cipot (predsednik), Vlado Goldinskij, Štefan Železen in Rudi Kokalj (tajnik).

Izvršni odbor je na svoji prvi seji sprejel program dela podružnice v prihodnosti. Njegovi glavni poudarki v prihodnosti so naslednji:

- Podružnica se vključuje v vse aktivnosti matičnega društva posebej pri akcijah, ki imajo širši družbeni pomen, kot je npr. obeleževanje dela in življenja prvih slovenskih in prekmurskih protestantov.
- Organiziranje različnih predavanj domačih in tujih strokovnjakov z družbeno-ekonomsko tematiko in zgodovinsko vlogo protestantizma.
- Da bi se aktivnost društva čutila tudi med študenti, je treba preveriti možnost razpisa diplomskih in seminarskih nalog na teme o protestantizmu in protestantski etiki ter o pomenu protestantizma v slovenski književnosti.
- Primerno je treba obeležiti praznovanje dneva reformacije.
- Organiziranje in sodelovanje pri »Slikarski koloniji Primož Trubar« v Moravskih Toplicah.

Te dolgoročne obveze so bile ves čas vodilo pri kreiranju in izpolnjevanju podružničnega programa. Posebno uspešno je bilo in je še vedno delovanje **Slikarske kolonije Primož Trubar** v Moravskih Toplicah. Kljub najrazličnejšim težavam še ni bilo leta, da se ne bi slovenski likovni umetniki in gostje iz tujine v večjem ali manjšem številu zbrali v Moravcih ali kje drugje. Med udeleženci je bilo vsako leto precej renomiranih umetnikov z akademsko izobrazbo, ki so v sicer prosti tematiki upodabljali večinoma značilne prekmurske motive. Po zaključku vsakokratne kolonije so vsa končana dela postavljena na ogled v prostorih soboške knjižnice in v drugih razstavnih prostorih. Velik in zahteven dosežek so zlasti ob okroglih obletnicah razstavnih katalogi, za katere pa je v zadnjih časih čedalje težje dobiti sponzorska sredstva od sicer nekoč zelo radodarnih donatorjev. Glavni nosilci te zahtevne in atraktivne dejavnosti so od vsega začetka naše društvo, Občina Moravske Toplice, Evangeličanska cerkvena občina (ECO), med posamezniki pa je treba omeniti mag. Gezo Erniša, žal že pokojnega predsednika soboške podružnice Gezo Farkaša, dolgoletnega umetniškega vodjo Nikolaja Beera, umetnostnega zgodovinarja in likovnega kritika Franca Obala ter našega nepogrešljivega člana Rudija Kokalja. Kljub vedno večjim težavam pri pridobivanju sponzorjev zaradi propada večjih prekmurskih podjetij je podružnici vsa leta uspevalo skoraj brez izjeme izpeljati tradicionalno srečanje likovnikov, razstavljanje njihovih del in občasno tudi izdajanje atraktivnih razstavnih katalogov. Tudi v našem glasilu so bila poročila vedno prisotna, včasih tudi z ilustracijami. Iz zgodnjega obdobja je v številki 3/1997 objavljen daljši prispevek o prvih treh letih delovanja slikarske kolonije izpod peresa umetnostnega zgodovinarja mag. Franca Obala, s pregledom dotedanjih kolonij in razstav, s seznamom sodelujočih umetnikov in bibliografije.

Podružnica redno skrbi za **obeleževanje praznikov** in dogodkov iz lokalnega okolja, povezanih s protestantizmom. Odmevne so zlasti proslave obdnevu protestantizma, ko največja dvorana v Soboti kar poka po šivih. Ob tem prazniku organizirajo proslave tudi po drugih večjih protestantskih središčih. S skupnimi močmi organizirajo podružnica, občina Puconci in domača Evangeličanska cerkev že tradicionalne Kuzmičeve dneve, na katerih sodelujejo ugledni predavatelji z raznih področij.

SPD Primož Trubar in njegova podružnica Murska Sobota tesno sodelujeta s prekmurskimi evangeličanskimi občinami, s soboško, moravsko in predvsem s **puconsko**, ki jo od leta 2013 vodi zelo aktivna duhovnica Katja Ajdnik, tudi zvesta dopisovalka *Lubih Slovencev*. Velika vsestranska pridobitev za cerkev, društvo in kraj je pred dobrimi desetimi leti zgrajen **Spominski dom Števana Küzmiča**, kjer skozi celo leto poteka pester program z najrazličnejših področij. Podružnica sodeluje tudi pri pripravi priložnostnih koncertov in prireditvev v evangeličanski cerkvi v Murski Soboti.

Odlično je tudi sodelovanje podružnice z Ustanovo dr. Šiftarjeva fundacija in njenim **Vrtom spomina in tovarštva** na Petanjcih, kjer so razvili zelo obširno izdajateljsko in simpozijско dejavnost, tudi s področja protestantizma, pri katerih pogosto sodelujejo tudi naše društvo in člani.

Delo podružnice v Trubarjevem letu 2008

Žal si ne moremo ogledati vsakoletnih poročil o delovanju podružnice, zato si za vzorec oglejmo, kako so izpolnili svoj program v jubilejnem letu 2008. Napisati vse, kar se je dogajalo v Trubarjevem letu na tako majhnem koščku naše domovine, kot je Prekmurje s Prlekijo, je skoraj nemogoče.

V poročilu so zajeti in omenjeni le najpomembnejši dogodki, v katerih je sodelovala Podružnica SPD Primož Trubar v Murski Soboti ali pa so v njih sodelovali članice in člani podružnice.

Glede na predvidljivost izredne pestrosti dogodkov v programskem letu 2008 smo na zboru članov ob koncu leta 2007 sprejeli le okvirni program, ki smo ga podrobneje definirali ob začetku leta 2008. Tudi tega smo pustili relativno fleksibilnega, saj ga je bilo treba vse leto prilagajati sosledju dogodkov, tudi nekaterim nenačrtovanim aktivnostim.

Seveda je bilo osrednje težišče namenjeno obeležitvi **500. obletnice rojstva** Primoža Trubarja. Pri tem smo zasledovali vseslovenski cilj, da Primož Trubar dobi dokončno svoje pravo mesto v zgodovini. Prizadevali smo si za njegovo pravo ovrednotenje v prostoru ob Muri, kjer so nekateri tokovi zgodovine stekli po lastni strugi, kjer se je razvila lastna in samosvoja dejavnost prekmurskih protestantskih piscev s Štefanom Küzmičem na čelu. Vse aktivnosti smo načrtovali skupaj z osrednjim vodstvom društva v Ljubljani ter v sodelovanju z Evangelizacijsko cerkvijo v Republiki Sloveniji. Naši člani so se množično udeležili Trubarjevih dni v Ljubljani 7. junija 2008, posebej pa še 8. junija slovesnega bogoslužja v Križankah v Ljubljani in osrednje proslave ob 500. obletnici rojstva Primoža Trubarja na Rašici. Med pomembne dogodke v letu 2008 spada tudi štiridnevna ekskurzija v Nemčijo ob koncu maja in začetku junija. Ekskurzije se je udeležil en avtobus naših članov, ki so prispevali pomemben delež za dobro počutje udeležencev ekskurzije in naših gostiteljev.

Med prireditvami, ki jih je podružnica organizirala skupaj s soorganizatorji, moramo poudariti naslednje:

Dan spominov in tovarištva, tradicionalna prireditev v Vrtu spominov in tovarištva v Petanjcih, je 9. maja letos imela poudarek na obletnici rojstva Primoža Trubarja. Bogat kulturni program so pripravili učenci osnovnih šol in dijaki srednjih šol Pomurja.

Spominsko obeležje na stavbi prve protestantske šole v Gornji Radgoni je bilo odkrito 10. maja 2008 po prizadevanju Občine Gornja Radgona, Evangelizacijske cerkvene občine Apače in Podružnice SPD Primož Trubar Murska Sobota. **Küzmičevi dnevi**, že tradicionalna pomurska prireditev, so letos potekali od 29. do 31. avgusta. Pomemben vsebinski del sta prispevala dr. Marko Kerševan in ddr. Igor Grdina, ki sta spregovorila o pomenu Trubarja in reformacije. Prireditve so se končale s svečano položitvijo temeljnega kamna za Dom Štefana Küzmiča v Puconcih..

14. likovna kolonija Primož Trubar je potekala od 22. do 29. septembra 2008. Srečanje likovnih umetnikov v Moravskih Toplicah je preraslo v najpomembnejši tovrstni dogodek v tem delu naše domovine. Prav izbor sodelujočih in odlično strokovno usmerjanje – umetniški vodja kolonije je akademski slikar Nikolaj Beer – je kolonijo dvignilo visoko nad povprečje.

Proslava ob dnevu reformacije v Murski Soboti 22. oktobra 2008 je bila osrednja proslava tega praznika v Prekmurju. Organizirali sta jo Podružnica SPD Primož Trubar in EC v Republiki Sloveniji. Proslava je zaokrožila dogodke v Trubarjevem letu. Slavnostni govornik je bil škof EC mag. Geza Erniša.

Proslavo ob dnevu reformacije v **Gornji Radgoni** 28. oktobra so z vrhunskim petjem obogatili člani mešanega zbora Cantemus iz Kamnika. Na proslavi je kot slavnostni govornik spregovoril Feri Horvat, dolgoletni poslanec Državnega zbora RS in ustanovni član SPD Primož Trubar.

Osrednje proslave dneva reformacije v Ljubljani 30. oktobra smo se množično udeležili tudi Pomurci, saj smo po

več letih ponovno dobili večje število vstopnic. Skupaj z Evangelizacijsko cerkvijo smo organizirali prevoz na prireditev v Ljubljani, zanimanje je bilo izredno, saj nam je uspelo napolniti kar pet avtobusov.

Z veseljem tudi ugotavljamo, da se v Pomurju iz leta v leto povečuje število proslav in drugih kulturnih dogodkov ob 31. oktobru, dnevu reformacije. Članice in člani so v letu 2008 sodelovali na raznih kulturnih in drugih dogodkih, kot so razstave, odkritja spominskih obeležij ali spomenikov Primožu Trubarju. Bili smo navzoči na okroglih mizah in tematskih pogovorih na temo reformacije in dela Primoža Trubarja. Prepričani smo, da smo z aktivnostmi v letu 2008 prispevali svoj delček k boljšemu poznavanju in vrednotenju Trubarjevega dela.

Geza Farkaš, predsednik

KÜZMIČEVO LETO

Kakor je bilo leto 2008 Trubarjevo leto, tako so slovenski evangeličani na pobudo škofa mag. Geze Erniša na sinodi razglasili leto 2009 za Küzmičevo leto, in sicer glede na 230 let od smrti prekmurskega evangeličanskega duhovnika, šolnika, pisatelja in prevajalca Števana Küzmiča (rojen najverjetneje 1723, umrl 1779). Zvrstilo se je kar precej dogodkov; naj omenimo le nekatere.

Evangelizacijska cerkev augsburške veroizpovedi v Republiki Sloveniji je v že utečenih večernih postnih srečanjih, imenovanih Evangelizacijski večeri, namenila letošnja srečanja in predavanja Števanu Küzmiču. Tako je prvi večer, 12. marca, pripravil predavanje duhovnik Simon Sever iz Bodonec, ki je podal strnjen prikaz Küzmičevega življenja, njegova dela in njegovega pomena. Drugi večer, to je 13. marca, je mag. Franc Kuzmič podrobneje spregovoril o vlogi in pomenu Küzmičeve literarne dejavnosti, ko je predstavil njegova dela, se pravi *Mali katekizem* (1752), *Abecednik* (1753), *Vöre krščanske krátke návuk* (1754) ter njegovo najpomembnejše delo, prevod *Nove zaveze* iz grščine v prekmurščino (1771). Ta večer je obogatila z nastopom mednarodno priznana mlada violinistka Ekaterina Lepoša.

Predsedstva evangeličanskih cerkvenih občin so se 4. oktobra z avtobusom podala na spominsko bogoslužje v Šurdu, ki je bil Küzmičeva zadnja življenjska postaja. Fotografsko razstavo je spremljala tudi razstava originalnih eskponatov, edinih ohranjenih Küzmičevih del – to sta *Nouvi zákon* in *Vöre krstsánszke krátke návuk*. Slavnostni govornik na otvoritvi razstave je bil škof Evangelizacijske cerkve mag. Geza Erniša.

Občina Puconci in Evangelizacijska cerkvena občina Bodonci sta 16. oktobra pri Küzmičevem spomeniku v Strukovcih pripravili svečano položitev venca s kulturnim programom. Slavnostni govornik je bil Ludvik Novak, župan Občine Puconci. V evangeličanski cerkvi v Puconcih je bilo 18. oktobra spominsko bogoslužje, katerega so se poleg duhovščine udeležili tudi predstavniki političnega in kulturnega življenja. Po njem je sledilo nedaleč od cerkve še slavnostno odprtje novega spominskega doma, posvečenega Števanu Küzmiču. Na slovesnosti je po pozdravnem nagovoru župana občine Ludvika Novaka spregovoril slavnostni govornik dr. Danilo Türk, predsednik Republike Slovenije. Po kulturnem programu je škof Geza Erniša opravil blagoslovitev doma.

Spominsko bogoslužje, posvečeno Štefanu Küzmiču, je bilo prav tako 29. novembra v evangeličanski cerkvi v Bodoncih, kamor danes pripadajo evangeličani njegove rojstne vasi Strukovci. Oktobra je Evangelizacijska cerkvena občina Bodonci izdala zloženko Štefan Küzmič, 1723–1779. Uredila in bese-

dilo zanj je napisala Zdenka Jelenovec. Pripravljena in izdana je bila poštna znamka z reproducirano naslovnico Küzmičevega prevoda *Nouvega zákona*. Posnet je bil tudi dokumentarni 25-minutni film o Küzmičevem življenju in delu z naslovom Števan Küzmič – glasnik Božje besede in svetovljan. Pripravila sta ga režiser Milovoj Roš in mag. Franc Kuzmič, izdala pa Občina Puconci. Mladi režiser Aleš Nadai pa je pripravil skoraj polurni dokumentarni film o evangeličanih v Prekmurju nekoč in danes.

Že ta bežen pregled pove, da je bilo letos veliko dogodkov, ki so spominjali na tega velikega človeka, ni pa bilo časa, da bi odkrili še kaj novega in pomembnega, čeprav je še mnogo neobdelanega materiala o njem.

Franc Kuzmič

Spominski dom Števana Küzmiča v Puconcih

Spominski dom stoji skorajda v osrčju Prekmurja, v Puconcih, kjer je veter reformacije ustvaril najstarejšo in nekdaj največjo evangeličansko »gmajno« oziroma cerkveno občino v Prekmurju. Dom je bil zgrajen leta 2009 ne le v spomin, ampak predvsem v navdih za današnje generacije, ki morajo najti tudi v izobraževanju in v družbenem udejstvovanju smisel in poslanstvo svojega življenja. Dom je pod okriljem puconske cerkve in pastorka Katje Ajdnik postal osrednje gibalno življenja v razmeroma majhnem kraju.

Konec leta 2010 je bil utrip v Spominskem domu obarvan z glasbo. Še posebej navdihujoč je bil 2. koncert mladinske glasbene skupine *Veter* iz cerkvene občine Puconci, ki je bil 28. decembra. Prav tako se je zgodilo 30. decembra, ko je s svojim tradicionalnim božičnim koncertom nastopila ženska vokalna skupina *Zarja*. Tradicionalne božične pesmi so bile pika na i božičnemu vzdušju.

Januarja poteka po vsem svetu teden krščanske enotnosti, zato smo 22. januarja 2011 organizirali ekumensko srečanje, ki je združilo vse tri veroizpovedi naše puconske občine. 27. januarja smo predvajali prekmurški celovečerni film *Oča*, ki ga je režiral Vlado Škafar. Film je bil minulo leto izbran v tekmovalni program beneškega festivala.

V četrtek, 17. februarja, smo gostili akademkinjo prof. dr. Zinko Zorko, priznana dialektologinja, ki je imela predavanje na temo Prekmurščina kot nadvse zanimiv jezik. Med drugim je povedala: »Tako bogatega narečja nimamo nikjer v Sloveniji, zlasti besedja ne. Občudujem vas, ker ste narečje ohranili.«

1. aprila je pozdravila pomlad ženska vokalna skupina *Zarja* s svojim tradicionalnim pomladnim koncertom. Dobro obiskani koncert izpričuje kvaliteto doživetega petja in širokega repertoarja. 15. aprila pa je bila odprta razstava 16. slikarske kolonije Primož Trubar. Posvečena je bila 110. obletnici rojstva in 65. obletnici smrti prvega prekmurskega akademskega slikarja Ludvika Vrečiča.

V sredo, 20. aprila, smo odšli na potep po Srednji Ameriki – iz Gvatemale do Paname in z barko v Kolumbijo. Sicer ne zares, ampak v potopisnem predavanju popotnika Zorana Furmana iz Slovenskih Konjic. Z mnogimi fotografijami ter tradicionalnimi spominki smo podoživeli utrip te oddaljene dežele, katere marsikdo izmed nas ne bo nikoli obiskal.

19. maja smo gostili nevropsihiatra dr. Jožefa Magdiča, ki so mu že dolga leta znane, kot pravi sam, duša prekmurskega človeka in težave, s katerimi se spopada. Na preprost, a strokoven način nam je predaval o depresiji in njenem zdravljenju.

Tudi letos smo gostili *Dialekto 2011* – festival narečne književnosti, in sicer v petek, 27. maja. To leto je bil poudarek na prozi, zato smo imeli bogato bero pripovedi iz preproste, vsakdanjega življenja, simbolične pravljice, takšne

ali drugačne misli znanih slovenskih pisateljev v narečnem jeziku.

V nedeljo, 26. junija, je bila svečanost ob 20. obletnici samostojnosti Republike Slovenije. Polna dvorana je bila znamenje, da je ljubezen do lastnega naroda, njegove samostojnosti in svobode še pomembna v zavesti in življenju mnogih ljudi. Škof Geza Erniša je z izbranimi besedami poudaril pomen obletnice in se polemično zazrl v prihodnost. Večer so glasbeno obogatili Mešani pevski zbor *Cantate*, Erik Kranjc ter Zdenka Jelenovec.

Evangeličanska cerkev je skupaj s cerkveno občino Puconci 16. ter 17. septembra organizirala zdaj že tradicionalne **Küzmičeve dneve**. Pri organizaciji sta sodelovali še pomurska podružnica SPD Primož Trubar in Občina Puconci.

29. septembra je bila otvoritev razstave z naslovom Reformacija v Prekmurju. Njen avtor je mag. Franc Kuzmič, ki jo je pripravil v sodelovanju s Pokrajinskim muzejem Murska Sobotica in Muzejem krščanstva na Slovenskem iz Stične.

V sredo, 16. novembra, je bila odprta nova razstava likovnih del Majde Kuhar. Kuharjeva, po rodu iz Maribora, že vse od ranega otroštva živi in deluje v Puconcih s svojim neizbrisnim pečatom. Njeno ustvarjanje in vsestransko umetniško udejstvovanje bogati prostor domače občine, pa tudi širše Pomurje.

Med letom smo gostili tudi različne delegacije, turistične skupine in posameznike iz domačih slovenskih krajev ter tujine. Obiskovalcem vedno predstavimo zgodovino protestantizma oziroma Evangeličanske cerkve na naših tleh v besedi in prek različnih dokumentarnih filmov, posnetih prav za ta namen.

Katja Ajdnik

100 let priključitve Prekmurja

Avstro-Ogrska je bila ustanovljena v začetku leta 1867 z nagodbo o preoblikovanju avstrijskega cesarstva v dvojno monarhijo. Šele decembra so bili oblikovani tudi temeljni zakoni, ki so dokončno določali narodnostne in družbene odnose v obeh delih monarhije. Ti so vsem narodom obljubljali »enakopravnost in nedotakljivo pravico do varovanja in skrbi za svojo nacionalnost in jezik«. S tem letom je bilo ozemlje na levem bregu Mure, kjer so v ogrskem delu živeli Prekmurci, praktično odrezano od ostalih delov avstrijske monarhije, kjer so na strnjenem delu živeli Slovenci. Mađžari so kmalu pokazali svoj pravi obraz in prepovedovali vsak stik prekmurskih Slovencev z rojaki.

Vezi med ljudmi na obeh straneh Mure so se s to razdelitvijo še dodatno razrahljale. Povezovanje je bilo težko že zaradi slabih prometnih povezav, saj se razen z brodovi na Muri sploh ni dalo prehajati čez reko še dolga desetletja. Prva mostova sta se pojavila šele ob prelomu stoletja, ko sta se pojavili prvi železniški progi med Ormožem in Sobotico ter med Čakovcem in Lendavo, cestni pa po se gradili še kasneje. Kljub težkim pogojem pa se občutenje pripadnosti k večinskemu narodu med odrezanimi Prekmurci nikoli ni izgubilo. Želja za povezovanjem je tlela skozi stoletja, jezik, ki se je sicer čedalje bolj oddaljeval od osrednjih slovenskih narečij, je bil kljub vsemu najmočnejša vez.

Za to ima seveda velike zasluge tudi protestantska cerkev, saj v ogrskem delu monarhije protestantov niso preganjali. Tako je v Prekmurju v primerjavi s preostalo Slovenijo osip protestantizma zaradi protireformacije bil veliko manjši. Pojavili so se prvi prekmurški protestantski pisci, ki so poskrbeli za prve verske knjige v domačem narečju. Vsekakor so se pojavljale težnje za povezovanje s prebivalci onstran Mure, a možnosti za to so se pojavile šele s koncem prve svetovne vojne.

Zmagovalna stran je po koncu prve svetovne vojne stala pred zahtevno nalogo, kako na novo zarisati meje v Srednji in Vzhodni Evropi, kjer se je na pogorišču avstro-ogrske monarhije porajalo veliko novih držav. Pomembno besedo pri odločanju je imel ameriški predsednik Woodrow Wilson, ki je zagovarjal načela o samoopredelitvi narodov in bil na konferenci v Versaillesu vrhovni razsodnik.

Pomemben ali že kar odločilen prispevek k boju za priključitev Prekmurja h Kraljevini SHS pa je na mirovni konferenci v Parizu izbojevala delegacija Kraljevine SHS in njeni slovenski člani, posebej izvedenec za Prekmurje dr. Matija Slavič. Ta je na osnovi velikega poznavanja narodnostnih, jezikovnih, zemljepisnih, gospodarskih, političnih in zgodovinskih razmer v Prekmurju pomembno vplival k odločitvi Vrhovnega sveta konference 9. julija 1919, da Prekmurje pripade Kraljevini SHS. Z njegovo privolitvijo je 12. avgusta 1919 Prekmurje zasedlo jugoslovansko vojaštvo. Združitev Prekmurcev z narodno matico je bila dejanje najvišjega nacionalnega pomena in je eden od zgodovinskih temeljev ozemeljske celovitosti Republike Slovenije, postavljen v času neposredno po koncu prve svetovne vojne.

Ta uspešen zaključek pariške mirovne konference je, žal, tudi edini primer, ko je Sloveniji uspelo pridobiti vsaj del njene nacionalnega prostora, saj smo takrat izgubili tako večino Koroške kakor tudi Slovensko primorje s Trstom, Benečijo in Gorico, skupaj z velikim delom zahodne Slovenije vred. Pomemben korak pri informiranju slovenske javnosti o aktivnostih v letu praznovanja ob 100-letnici praznovanja priključitve Prekmurja k matici domovini je med prvimi storila naša osrednja RTV hiša, ki je na spletni strani <https://www.rtvsl.si/prekmurje> na pobudo novinark Ksenije Horvat že postavila podstran, posvečeno Prekmurju, kjer so zbrane najrazličnejše vsebine iz dogajanja v pokrajini ob Muri in Sloveniji. Vredno ogleda!

Dodatek urednika: Leta 2019, ob 100. obletnici priključitve Prekmurja k Jugoslaviji, je naš znani novinar in zgodovinar dr. Uroš Lipušček izdal knjigo *Prekmurje v vrtincu pariške mirovne konference*, v kateri podrobno opisuje dogajanje na tej konferenci z – za Prekmurce – ugodnim izidom. Zanimivo branje za ljubitelje zgodovine in prekmurske domoljube ...

Pregled dela v Podružnici Murska Sobota v letu 2020

Na žalost se je zaradi korona virusa skorajda popolnoma zaustavilo »življenje« tudi v naši Pomurski podružnici. Odpadla sta oba izleta, ki smo ju načrtovali skupaj z Evangeličansko cerkvijo, in to v Češki Beroun, kjer je bila dogovorjena razstava slik nastalih na kolonijah Primož Trubar v Moravskih Toplicah, in strokovna ekskurzija v Romunijo, v sklopu katere bi obiskali tudi Sibiu (Hermanstadt) in pri spominski plošči Paulu Vinerju, našemu kranjskemu reformatorju, posvetili primeren versko-kulturni program.

V mesecu februarju smo kljub vsem organizacijskim težavam uspeli izpeljati redni letni občni zbor društva in si zadali nekatere cilje, še posebej okrog pomladitve članstva in digitalizacije naslovov članov. V društvo so se včlanili štirje novi člani.

Kljub težki epidemiološki situaciji nam je uspelo od ponedeljka 21. pa do sobote 26. septembra izpeljati že 26. slikarsko kolonijo, na kateri je ustvarjalo pet slikarjev, tokrat vsi Slovenci, in to prvič pod umetniškim vodenjem Igorja Banfija. Upamo, da bo naslednja kolonija številčnejša, ter da se nam bo pridružil umetniški vodja Nikolaj Beer.

V vodo je padla tudi proslava ob dnevu reformacije, ki jo vsako leto organizira murskosoboška podružnica v Kulturni

dvorani v Murski Soboti, kakor tudi otvoritev razstave del nastalih na koloniji 2020, ki smo jo planirali v mesecu novembru prejšnjega leta.

Po dolgotrajni boleznimi smo se v torek 9. februarja 2021, za vselej poslovili od našega člana, Rudija Kokalja, ki je umrl v 79. letu življenja. Veliko »teh let« je posvetil delu v društvu, pa tudi pri organizaciji slikarskih kolonij. Za vso njegovo požrtvovalnost, prizadevnost in zvestobo delu v SPD Primož Trubar, še posebej v Podružnici Murska Sobota, smo mu iskreno hvaležni. Od njega se je v imenu podružnice poslovil predsednik Geza Erniša in svojcem izrekel iskreno sožalje.

V zadnjih nekaj letih sta v naši Podružnici bila zelo aktivna zdaj že pokojna Geza Farkaš in Rudi Kokalj. Med bolj aktivnimi moram omeniti zapisničarko dr. Kladijo Sedar, blagajničarko Eko Üllen, člane IO Leona Novaka, Branka Cipota, Ludvika Novaka, Kolomana Cigüta, Katico Mladenovič, pa Bojana Žuniča in Jožeta Rituperja.

Geza Erniša,
predsednik podružnice

PODRUŽNICA MARIBOR

Podružnica Maribor je bila ustanovljena skoraj hkrati s prekmursko, obe v letu 1977. Maribor je verjetno po številu protestantov tretje največje mesto v Sloveniji, za Mursko Soboto in Ljubljano. Ima lepo evangeličansko cerkev sredi mesta. Ustanovni občni zbor je potekal s podporo mariborskega radia z direktnim prenosom. Tako smo upravičeno pričakovali, da bo to močna društvena oporna točka. Nekaj časa je kazalo, da bo res tako, ko pa se je ta začetni zagon umiril, se dolgo ni dogajalo tako rekoč nič. To se je spremenilo, ko se je okoli naše članice mag. Majde Potrata nabral manjši krog kulturnih delavk in delavcev raznih profilov, ki so poskrbeli za proslave ob naših praznikih, za predavanja, razstave, kakšen koncert itd. Pripravili so tudi predlog za oživitve podružnice, o tem pa več v prispevku v številki 20/2015 v nadaljevanju. Pazljivi bralec bo opazil, da od tega leta dalje objavljamo v tem poglavju prispevke, ki bi sicer sodili pod poglavje Trubarjev dan. A v tem primeru ne bi mogli o delu v podružnici ničesar objaviti. Tako pa se v bistvu že vidi napredek pri oživljanju podružnice Maribor ...

Sedaj pa od začetka:

3/1997 Ustanovitev

11. decembra 1997 je bil v gostišču Framski dvor v Framu pri Mariboru ustanovni zbor **podružnice Maribor** v okviru SPD Primož Trubar.

Član iniciativnega odbora za ustanovitev podružnice je novinar Radia Maribor Anton Petelinšek, ki je v uvodu predstavil udeležence zbora in obrazložil namen srečanja. Ustanovni zbor mariborske podružnice je namreč obenem bil že prvi delovni projekt, in sicer okrogla miza za Radio Maribor. Pripravili in vodili so jo novinarji Radia Maribor in člani podružnice Stane Kocutar, Srečko Trglec in Anton Petelinšek. Okrogla miza je bila na sporedu Radia Maribor v petek, 12. decembra 1997 med 20. in 22. uro. Oddaja je nosila naslov Stati inu obstati, v njej pa so govorili o slovenskem protestantizmu nekoč in danes.

Poleg številnih sobesednikov so v oddaji nastopili tudi kulturniki srednješolka glasbenica Nadja Stegne iz Slovenske Bistrice ter vokalna skupina Mariborski oktet. Na zboru je

bil izvoljen odbor podružnice, za predsednika je bil izvoljen Srečko Reher, za člane pa Ida Horvat, dr. Janko Predan, Srečko Trglec, Stane Kocutar, Ludvik Olas, Zoran Milovanović in Anton Petelinšek.

16/2011 Maribor

V Mariboru sta počastitev dneva reformacije v evangeličanski cerkvi na Trubarjevi cesti 26. oktobra pripravili Mestna občina Maribor in Evangeličanska cerkvena občina Maribor, ki jo vodi duhovnik mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek. Slavnostni govornik je bil mag. Tomaž Kancler, podžupan Mestne občine. V kulturnem delu programa je mojster Janez Rozman s svojo *Manufakturo* predstavil zlahtno večšino obrtniškega ročnega tiskarstva iz 16. stoletja, ki je zmoglo natisniti vso bogato bero slovenskih protestantskih knjig. K slovesnosti poznojesenskega zgodnjega večera je z izbranim sporedom skladb prispevala violinistka Anja Kolarič, gojenka Umetniške gimnazije Konservatorija za glasbo in balet Maribor.

20/2015 Trubar za Slovence 8. junij

Pri Zvezi kulturnih društev Maribor že deset let poteka projekt *Spominjanja*. V tem okviru je vsakomesečno srečanje, posvečeno okrogli obletnici pomembnega dogodka ali osebnosti iz lokalne in nacionalne zgodovine. Ker je doslej v Mariboru državni praznik Trubarjev dan običajno neopazno zdrsnil mimo, smo se ga odločili zaznamovati v okviru *Spominjanja*. K sodelovanju smo pritegnili Univerzitetno knjižnico Maribor, ki nam je odstopila prostor, z mislijo, da bi Glazerjeva dvorana lahko postala osrednji prostor vsakoletne prireditve. Ob prvi, in kot nam je znano, edini počastitvi 8. junija na mestni ravni, je bil dogodek bolj splošno naravnan, vendar kot del dolgoročnejšega načrta, usmerjenega v popularizacijo Trubarjevega dela in utrjevanje zavedanja o njegovem pomenu, zato smo ga naslovili *Trubar za Slovence*. V prireditvi nas je s tremi sodobnimi priredbami reformacijskih skladb uvedel murskosoboški mešani pevski zbor *Cantate* pod vodstvom Dejana Prasla. Po krajšem pozdravnem nagovoru mag. Viktorja Žaklja so se zvrstili še Srečko Reher, dr. Blanka Bošnjak ter mag. Franci Pivec. Osrednja govornica je bila odlična poznavalka Trubarjevega dela dr. Fanika Vrečko - Krajnc, povezovalka mag. Majda Potrata.

Prireditvi se je iztekla v željo, da bi oživili delovanje mariborske podružnice SPD Primož Trubar, ki je še vedno omenjena samo v predstavitevni zapisu na spletni strani Slovenskega protestantskega društva. Sodelujoči v dogodku *Trubar za Slovence* predstavljajo programsko skupino, ki bi želela poživiti delo podružnice SPD Primož Trubar v Mariboru. Njenega nastanka ne bi bilo potrebno formalizirati s kakšnim ustanovnim zborom ali volitvami vodstva. Delovala bi v Mariboru oziroma na območju delovanja Zveze kulturnih društev Maribor. Za vsebino in obliko delovanja bo skrbela skupina šestih ljudi, in sicer poleg Srečka Reherna, mag. Francija Pivca in mag. Majde Potrate še dr. Fanika Vrečko - Krajnc, mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek in dr. Blanka Bošnjak. Podružnica bo delovala po načelih in programu SPD Primož Trubar, za kar bo skrbel Srečko Reher, koristen pa bi bil razmislek o tem, da bi se mu pridružil še kdo iz mariborske programske skupine.

mag. Majda Potrata

21/2016 Primož Trubar na naših vsakdanjih poteh Maribor, 8. junij

Počastitev dneva Primoža Trubarja v Mariboru je tudi tokrat potekala 8. junija v Univerzitetni knjižnici Maribor. Pripravljena je bila v okviru projekta *Spominjanja* pri Zvezi kulturnih društev Maribor in s sodelovanjem Univerzitetne knjižnice Maribor. *Spominjanja* so študijski krožek, ki nima znanstvenih ambicij, ampak je njegov namen prebuditi zanimanje za našo preteklost in vedenje o njej. Zato je odločitev, da postane počastitev dneva Primoža Trubarja stalnica v programu *Spominjanja*, povsem logična. Sodelovanje Univerzitetne knjižnice Maribor daje dogodku dodatno težo, še posebej zato, ker je po našem vedenju to v Mariboru edina javna prireditev v čast temu državnemu prazniku.

Okrogli mizi in razstavi smo zato dali naslov *Primož Trubar na naših vsakdanjih poteh*. Mizo je uvedlo predavanje Marjete Ciglenceki o kiparju Francu Bernekerju in njegovem spomeniku Primoža Trubarja v ljubljanskem Tivoliju (1909). Fanika Krajnc - Vrečko je spregovorila o Trubarjevi podobi Boga in človeka, kakršna izhaja iz njegove teološke antropologije. Svoje razmišljanje je oprla na Trubarjev teološki traktat *Ena dolga predgovor k Ta celimu novimu testamentu* iz leta 1557. Poseben pečat je razstavi dala reliefna upodobitev Primoža Trubarja iz lipovega lesa, delo Ivana Napotnika (1913), ki je izstopala med razstavljenimi eksponati. Statičnost razstavljenih predmetov pa je razgibavalo predvajanje televizijske upodobitve Primoža Trubarja po Jančarjevem scenariju z naslovom *Heretik* ter videa *Upodobitve Primoža Trubarja*. Avtorici razstave Vlasta Stavbar in Majda Potrata ter sodelavke iz UKM so gradivo razporedile v polkrožni niz vitrin. Zanimiv je bil pregled pojavljanja Trubarjevega imena po slovenskih krajih, ki jih je v Sloveniji kar 37, v njih pa 42 uličnih poimenovanj. Zanimivi so tudi prikazi Trubarja na denarju, Trubarjevih pesmaric, fotografij njegovih spomenikov po Sloveniji, knjig itd. Razstavo je odprla mag. V. Vladimira Mesarič Jazbinšek, dogajanje pa povezovala mag. Majda Potrata.

22/2017 Trubarjev dan v Mariboru 8. junij

Prireditvi ob dnevu Primoža Trubarja je že tretje leto zapored združila Univerzitetno knjižnico Maribor in Zvezo kulturnih društev Maribor s projektom *Spominjanja* prav na praznični dan v Glazerjevi dvorani in treh razstaviščih Univerzitetne knjižnice Maribor. Okrogli mizi in trem razstavam je bil za skupni naslov projekta postavljen navedek iz Trubarjevega nemškega posvetila h knjigi *Ta prvi dejl tiga noviga testamenta* iz leta 1557: »Pisanje in branje našega jezika je najbolj odvisno od vaje in rabe.« Gnalo ga je globoko prepričanje, da mora vsak človek brati sveto pismo v njemu razumljivem jeziku. Prav zato je bil odprt za predloge in zamisli tudi drugih in jih je vabil k sodelovanju. Vendar brez vaje in rabe jezik nima perspektive, torej je na vsakem posamezniku, da svoje ravnanje usmerja k skupni koristi.

Prireditvi se je začela sredi dne z **delavnico Mojstra Janeza**, ki je obiskovalcem demonstriral tisk iz Trubarjevih časov na obrtniško izdelanem papirju. Na okrogli mizi, so se zvrstila štiri predavanja, pri čemer sta dve predavanji povezali Trubarja in Luthra. **Fanika Vrečko - Krajnc** je ponazorila Trubarjev in Luthrov odnos do prevajanja, **Srečko Reher** je predaval o podobi reformatorja Martina Luthra v reviji *Znamenje*, **Aleš Maver** je svoje predavanje naslovil *Slovenci in bogoslužni jezik*, Žiga **Oman** pa je spregovoril

o jeziku reformacije na Dravskem polju, predvsem pa v Mariboru.

Sledilo je odprtje dveh razstav, ki sta ga uvedla dijaka Konservatorija za glasbo in balet Maribor violinistka **Sara Mitić** in harmonikar **Julijan Škraban**. Razstavo **Vojka Pogačarja** *Alea iacta est!* (Kocka je padla) v likovnem razstavišču in razstavo *Odmev reformacije v Mariboru*, ki sta jo pripravili **Majda Potrata** in **Silva Belšak**, je dopolnila zloženska, v kateri so zapisi Vojka Pogačarja, Maria Berdiča in Majde Potrata. Vsi trije so tudi spregovorili o razstavah. Prireditelj je z otvoritvenim nagovorom sklenil častni škof Geza Erniša. Na mestni ravni so dogodek zaznali mediji, kar je vplivalo tudi na obisk, mestnim oblastem pa državni praznik še ni prebudil iniciative. Zato je toliko bolj razveseljivo, da je mariborski Muzej narodne osvoboditve skupaj z mariborskim filatelističnim društvom pripravil *delavnico in razstavo znamk*, ki tematizira jo Trubarja in reformacijo.

24/2019

Počastitev dneva Primoža Trubarja

V Mariboru prireditelji skrbimo, da se počastitev državnega praznika, posvečenega Primožu Trubarju, udejani prav na ta dan. Doslej nam je to uspelo že petkrat, saj praznik še nikoli ni prišel na nedeljo. Zasnovali smo načrt, po katerem sistematično skrbimo za popularizacijo strokovnih dognanj o Primožu Trubarju, njegovem delu ali temah, povezanih z njegovim časom in sodobniki.

Za vsakoletno prireditev poskrbita Zveza kulturnih društev Maribor, ki s sklopom *Spominjanja* neguje kulturo spominjanja, ter Univerzitetna knjižnica Maribor, ki naklonjeno daje na voljo prostor, gradivo ter sodelavke in sodelavce za izvedbo. Za popestritev in obogatitev prireditve poskrbijo dijakinja in dijaki mariborskega konservatorija za balet in glasbo ali vokalna skupina. Prirediteljem tako že pet let uspeva pritegovati pozornost javnosti z nastopi odličnih strokovnjakov in predanih kulturnikov, pa tudi mediji dogodka ne spregledajo. Teme dosedanjih proslav so bile bolj ali manj povezane s Trubarjem, njegovim življenjem in delom v različnih oblikah, z razstavo njegovih del in s predavanji (Kozma Ahačič, Fanika Kranjc - Vrečko). Tudi letošnjo temo o delu na glagoličnih in ciriličnih knjigah je pripravila Fanika Krajnc - Vrečko s predavanjem *Trubarjevi predgovori v hrvaških glagolskih in ciriličnih tiskih*, gost iz Hrvaške Stanko Jambrek pa je svojo temo naslovil *Trubar i Hrvati: jedna vizija s različitim putovima ostvarjenja*. Koordinatorji prireditve Vlasta Stavbar, Franci Pivec, Majda Potrata so poskrbeli za druženje na okroglih mizah z uglednimi gosti, za nekaj razstav in spremljalni umetniški program.

PODRUŽNICA RAŠICA

Podružnica Rašica je je bila osnovana na področju tako imenovanih Trubarjevih krajev v srcu Slovenije. Tu je bil pred dobrimi petsto leti rojen Primož Trubar, narodni buditelj, začetnik slovenskega protestantizma, pisec in izdajatelj prvih slovenskih knjig in s tem začetnik slovenskega knjižnega jezika ... Kako upravičena je bila ta ustanovitev, se je napovedovalo že dolgo prej in se dokončno dokazalo leta 2000, ko je bila tudi formalno izpeljana.

Podružnica Rašica je bila v primerjavi z ostalimi podružnicami močno privilegirana že zaradi svoje predzgodovine. Že 29. maja leta 1984 je bila Trubarjeva domačija proglašena za »nepremični spomenik lokalnega pomena«, kar se je drži

še danes. Po štiriletnem obnavljanju celotnega kompleksa je dr. Anton Vratuša, ki je vodil dva odbora za obnovo veliko-laskih in rašiških spomenikov, leta 1986 odprl prenovljeno domačijo in jo predal Občini Velike Lašče in rašiškim kulturnikom v skrb in upravljanje. Oboji so svoje poslanstvo odlično opravljali približno desetletje, leta 1995 pa se jim je pridružilo SPD Primož Trubar, ki je leta 2008 ustanovilo Podružnico Rašica. To dolgoletno delovanje domačinov in njihovo občutenje Trubarja sta prednost, ki jo bodo ostale podružnice težko ujele. Več o teh dogodkih v številki 11/2006.

Na ustanovnem občnem zboru je bil sprejet naslednji program dela:

Podružnica se bo glede Trubarjeve domačije zavzemala tako:

- da se Trubarjevina razglasi za spomenik državnega pomena;
- da se sredstva za vzdrževanje in investicije na Trubarjevini zagotavljajo preko državnega proračuna;
- da se tudi sredstva za delo vodiča-pedagoga na Trubarjevini zagotovijo v državnem proračunu;
- da se prihodki na Trubarjevini (vstopnine, prodaja knjig) namensko uporabijo pri programih na Trubarjevini;
- da je potrebno Trubarjevino opredeljevati in upravljati kot neločljivo celoto s spominskimi sobami, galerijo, mlinom, žago in gostinskim delom;
- da je naš cilj uvedba javnega zavoda Trubarjeva domačija;
- v prehodnem obdobju (do ustanovitve javnega zavoda) se za določanje vsebine in koordinacijo dogajanj na Trubarjevini ustanovi občinski odbor, sestavljen iz predstavnikov SPD PT, predstavnikov Rašice, predstavnika najemnika Trubarjevine ter predstavnikov občine;
- da se za povezavo z državnim nivojem za uresničitev nove organiziranosti Trubarjevine ustanovi poseben odbor, pri ustanovitvi pa formalno sodelujejo SPD PT, kulturno ministrstvo in Občina Velike Lašče.

Tako rekoč v trenutku je postala ena najbolj aktivnih podružnic društva, predvsem po pestrosti najrazličnejših aktivnostih, ki se množijo iz leta v leto. Kot zanimivost dodajmo, da se ravno v današnjih dneh sredi februarja 2021 še vedno bije bitka za izpolnitev nekaterih gornjih neuresničenih načrtov ... Podroben prikaz mnogih programskih aktivnosti bo razviden iz celotnega vsebinskega pregleda po posameznih številkah *Lubih Slovencev*.

Glavna področja delovanja podružnice Rašica

– Boj za status Trubarjevine kot spomenika državnega pomena

Odkar je bila leta 2000 ustanovljena podružnica Rašica, je eno glavnih področij njenega delovanja boj za priznanje Trubarjevine kot spomenika državnega pomena, kar traja že dobrih 30 let. Kljub vsemu trudu podružnice in društva, vsem dokazom o pomembnosti in nujnosti takšne organiziranosti se ustrezni državni organi in uradniki ne morejo (ali nočejo) odločiti za primerno rešitev. Pri pregledu vseh naših *Lubih Slovencev* najdemo vsaj v polovici številok prispevke o naših predlogih in trudu vodilnih delavcev za rešitev tega problema. In ko je v nekaterih primerih že bilo videti nekaj napredka in celo uspehov, spremembe v vladi in kulturnem ministrstvu podrejo sprejete dogovore in vse se začne znova ... Gonilna sila tega boja je že od nekdaj **Matjaž Gruden**, bivši predsednik podružnice Rašica in sedanjí predsednik društva.

– Trubarjeva domačija

Trubarjeva domačija zajema vse objekte Trubarjeve »rojsne hiše«: muzej, žago z mlinom in spominsko sobo ter gošpodarsko poslopje z lokalno krčmo, galerijo Skedenj, Trubarjevo čitalnico, sprejemnico s prodajalno spominkov. V vseh teh prostorih poteka večina programa društvenih dejavnosti, ki ne morejo potekati na prostem. Teh dogodkov je toliko, da se jih preprosto ne da v celoti predstaviti, so pa nanizani skozi večino poglavij tega pregleda. Srce in duša dogajanja na domačiji in okoli nje je dolgoletni član in njen gospodar **Andrej Perhaj**.

– Javni zavod Trubarjevi kraji

Ustanovila ga je Občina Velike Lašče leta 2006. Poslanstvo zavoda je skrb za spoznavanje, ohranjanje, razumevanje, predstavljanje in trženje kulturne in naravne dediščine občine Velike Lašče, skrb za promocijo in razvoj turizma ter oblikovanje celovite turistične ponudbe na območju občine Velike Lašče. V okviru svojega delovanja zavod zagotavlja trajno in nemoteno izvajanje upravljanja spomenikov:

- gradu Turjak s programom spoznavanja njegove zgodovine,
- Trubarjeve domačije in njenih razvejanih programov,
- drugih spomenikov ter kulturne dediščine na območju občine Velike Lašče. Zavod organizira in koordinira vse prireditve na območju Trubarjeve domačije in Občine Velike Lašče, ki sodijo v njegov delokrog. Koliko je tega dela, pa se najlepše vidi iz skoraj vsakoletnih poročil o delu JZTK, ki jih za *Lube Slovence* vestno pripravlja naša članica **Barbara Pečnik**, kustodinja v JZTK.

– Literarna dejavnost

Pri Trubarju se je vse začelo s knjigo. Zato tudi ni čudno, da je ena najvidnejših dejavnosti društva in podružnice Rašica še vedno povezana s knjigami. Knjig dandanes ni težko narediti, težje jih je napolniti s primerno vsebino. Za to pa na svojstven način skrbijo v podružnici. Cela vrsta dejavnosti je povezana s predstavljanjem avtorjev, pesnikov, pisateljev, z nagradami, s pisanjem, z branjem ... Poglejmo nekatere:

- Trubarjev dan ali Dom v jeziku,
- Podelitev Rožančeve nagrade,
- Pesem.si,
- Knjižnica pod krošnjami ...

Neutrudna sila literarne dejavnosti, zlasti pa poezije, je **mag. Ana Porenta**, tudi sama pesnica in avtorica, sedanja predsednica podružnice in od nedavnega urednica naših *Lubih Slovencev*.

– Likovna dejavnost

Zanimivo je, kako je v SPD Primož Trubar razširjena likovna dejavnost. Primat nosi srečanje likovnih umetnikov Trubarjevi kraji na Rašici. Ne samo, da je to najstarejši redni dogodek v društvu, pač pa je celo starejši od društva samega, saj sega njegov začetek v oddaljeno leto 1983. Niso redka leta, ko je na srečanju sodelovalo čez 30 udeležencev, kar po nekoliko previdnejši grobi oceni pomeni, da je skupno na njem sodelovalo že okoli 1000 likovnih umetnikov, med njimi tudi nekateri najvidnejši slovenski slikarji. Večina jih je svoje izdelke predstavila na preglednih razstavah v naši galeriji Škedenj, pa tudi drugje. Seveda ne gre brez omembe zveste organizatorke in duše te lepe prireditve **Helene Grebenc Gruden**, ki ji pomaga z zapisi v *Lubih Slovencih* tudi **Marjana Dolšina Delač**.

– Zavod Parnas

Še en pomemben člen JZTK z izredno razvejano dejavnostjo na najrazličnejših področjih. Najbolj znane so njihove knjigoveške delavnice, kulinarčni sprehodi in druga doživetja velikolaške dediščine. Naštejmo pa še nekaj podrobnejših: spomladanski ogled divjih orhidej in mesojedih rastlin v Mišji dolini, vsletni kulinarčni sprehodi do velikolaških ponudnikov, ogled suhorobarske kmetije s prikazom tradicionalnih lesenih izdelkov, obisk Kobiljega curka, največjega slapu na Dolenjskem itd. itd. Ponujajo tudi najrazličnejše zgodovinske, naravoslovne in druge publikacije ter dokumentarne filme. Njihov največji dosežek zadnjih let pa je zanesljivo velika mobilna razstava o Trubarju, njegovem življenju in delu, pripravljena ob 500. obletnici Trubarjevega rojstva, z naslovom Vsem Slovencom. Zavod Parnas vodi naša članica **Metka Starič**, ki je nekoč oblikovala tudi nekaj števil *Lubih Slovencev*. Sedanja podoba naše publikacije še danes sloni na njeni osnovi.

Javni zavod Trubarjevi kraji in podružnica SPD

Poleg zagona dela zavoda je v grobem ideja nadaljnjih aktivnosti naslednja:

- Nadaljevanje in dokončanje postopka, da Trubarjeva domačija pridobi status spomenika državnega pomena.
- Ponovna pridobitev muzejskega statusa za Trubarjevo domačijo.
- Vzpostavitev sodelovanja z gradom Turjak.
- Obnova kozolca na Trubarjevi domačiji in zagon Turistično informacijskega centra.
- Soorganizacija ter aktivna promocija turističnih in kulturnih dejavnosti občine.
- Ponovna pridobitev izrednega (vsakoletnega) sofinanciranja z ministrstva za kulturo.
- Pridobitev pooblastila za opravljanje javne muzejske službe (redno zagotovljeno državno financiranje).
- Vključitev v mrežo protestantskih mest (Ljubljana, Pucanci, Tübingen in druga mesta na Trubarjevi življenjski poti).
- Organizacija slavnostnih prireditev na Trubarjevi domačiji: 8. junij – dan Primoža Trubarja, 31.10. – dan reformacije.
- Organizacija (v sodelovanju z Društvom slovenskih pisateljev in Radiem Slovenija) prireditve Dom v jeziku, kjer se v neposrednem radijskem prenosu predstavijo vsi slovenski literarni nagrajenci preteklega leta.
- Organizacija (v sodelovanju z Občino Velike Lašče in Kulturnim društvom Marjan Rožanc) podelitve Rožančeve nagrade.
- Organizacija (v sodelovanju s KUD Primož Trubar Velike Lašče) tradicionalne likovne kolonije Trubarjevi kraji.
- Organizacija literarnih srečanj, likovnih razstav, predstavitev knjig, različnih predavanj, poletne muzejske noči, prireditve Ta veseli dan kulture in drugih kulturnih, glasbenih in zabavnih prireditev.
- Organizacija (v sodelovanju z zavodom Parnas) knjigoveških in drugih delavnic za šolske skupine in družine.
- Povezovanje s sorodnimi muzejskimi organizacijami v Stični, v Novem mestu, v Ribnici, na Muljavi, na Bogenšperku in drugimi.



21/2016

Trubarjeva domačija na Rašici

V letu 2014 nas je zapustil naš član Janez Gruden, rojen leta 1939 v Dvorski vasi pri Velikih Laščah. Pravnik, sodnik, odvetnik, kulturnik, prek 20 let predsednik KUD Primož Trubar Velike Lašče, soorganizator izgradnje Levstikovega doma v Velikih Laščah in Trubarjeve domačije na Rašici, soavtor različnih zbornikov o Velikih Laščah. Trikrat je bil predlagan za občinsko priznanje. Ni ga dobil. Njegovi kulturniški sopotniki Marija Perhaj, Janez Debeljak, Bogomir Samsa in Jože Centa so vsi častni občani občine Velike Lašče. Pričujoč tekst je nastal leta 2007. Na voljo je bil tudi uredništvu zbornika ob 30-letnici Trubarjeve domačije, ki ga je leta 2016 izdala Občina Velike Lašče, a objavljen je bil le majhen izsek. V Krpanovih novicah (občasno lokalno glasilo krajanov Velikih Lašč) je bil objavljen v celoti. Od tam je tudi naš ponatis.

V prejšnji številki *Lubih Slovencev* smo objavili spomine akademika dr. Antona Vratuše na čas, ko je kot predsednik republiškega odbora vodil in uresničil obnovo Trubarjeve do-

mačije ob 400. obletnici Trubarjeve smrti. Ker se ponovno zbirajo temni oblaki nad usodo tega bisera slovenstva (nedavna ukinitve Javnega zavoda Trubarjevi kraji!), se nam zdi primerno, da opozorimo na izčrpen prispevek domačega kulturnega in družbenega delavca Janeza Grudna v času priprav na praznovanje 500. obletnice Trubarjevega rojstva, v katerem je osvetlil kalvarijo Trubarjeve domačije v dobrih zadnjih sto letih.

(*Pripis urednika:* Ker je Občina Velike Lašče ravnokar ponovno ustanovila Javni zavod Trubarjevi kraji in ker je novi občinski svet z županom dr. Tadejem Malovrhom imenoval Janeza Grudna posthumno za častnega občana ter s tem odpravil krivico iz davnih let, je v občini očitno zavel nov veter. Člani SPD Primož Trubar večinoma nismo poznali ozadja krivice, ki so zgodile Janezu Grudnu, smo pa veseli, da so sedaj odpravljene, in da ima tako nekaj zadoščenja vsaj njegov sin ... Mi se ga ob tej priliki hvaležno spominjamo kot enega najaktivnejših članov v obdobju velike obnove Trubarjeve domačije in drugih njegovih zaslug za društvo ...)

OBČINA VELIKE LAŠČE
KOMISIJA ZA PRIZNANJA IN ODLIKOVANJA
Levstikov trg 1, 1315 VELIKE LAŠČE

ZADEVA: Podpora predlogu Jožeta Cente za podelitev priznanja častni občan Občine Velike Lašče v letu 2020

Na poziv v razpisu za podelitev priznanj Občine Velike Lašče v letu 2020 se člani KUD Primož Trubar Velike Lašče pridružujemo predlagatelju Jožetu Centi in podpiramo njegov predlog,

da se za izjemne dosežke na področju kulture in ohranjanja kulturne dediščine posthumno podeli priznanje častni občan Občine Velike Lašče Janezu Grudnu, pred svojo smrtjo prebivajočem na naslovu Grič 20, Velike Lašče.

Dodatek k obrazložitvi Jožeta Cente:

Janez Gruden (rojen 1939 v Dvorski vasi, umrl 2014 v Velikih Laščah), se je več kot pol stoletja aktivno vključeval v kulturno in tudi politično življenje v Velikih Laščah. Bil je človek, brez katerega si društvenega življenja v občini Velike Lašče ni bilo mogoče predstavljati. Sodeloval je pri pripravi odmevnih klubskih večerov ob koncu petdesetih in v začetku šestdesetih let prejšnjega tisočletja, ko so pri nas gostovali najpomembnejši slovenski umetniki. Nepozaben je njegov neponovljivi, več kot dvajsetletni mandat vodenja KUD Primož Trubar, ki je pod njegovim vodstvom postalo moderno organizirano društvo, in bo naslednje leto praznovalo 70 let neprekinjenega delovanja.

V njegovem najaktivnejšem obdobju smo v Velikih Laščah v letu 1981 ob 150-letnici Levstikovega rojstva popolnoma obnovili Levstikov dom in izvedli eno zadnjih slovenskih množičnih proslav - Levstikov tabor v Retjah. Z njegovim aktivnim sodelovanjem so bile v letu 1986 v Levstikovem domu odprte spominske sobe našim velikim rojakom, istega leta smo na Rašici s slavnostnim odprtjem Trubarjeve domačije in prisotnostjo najvišjih državnih predstavnikov praznovali 400-letnico smrti Primoža Trubarja, pri čemer je kot član organizacijskega odbora prispeval bistven delež. V znak zahvale je iz rok takratnega predsednika Republike Slovenije dr. Antona Vratuše simbolično prejel v hrambo ključ Trubarjeve domačije.

Njegovo prijateljevanje z Jožetom Javorškom je na velikolaški gledališki oder pripeljalo do sedaj verjetno najcelovitejši predstavi, Ljudski glas – igra o življenju Frana Levstika v letu 1981 ter Življenje in smrt Primoža Trubarja v letu 1986, ki ju je Jože Javoršek napisal posebej za KUD Primož Trubar, in v katerih je Janez Gruden tudi nastopil.

Neprecenljiv je njegov prispevek pri ustanovitvi in vsakoletni organizaciji srečanja likovnih umetnikov pod nazivom »Trubarjevi kraji«, ki letos praznuje že 38. izvedbo, kot avtor in organizator pa je sodeloval tudi pri izdaji različnih zbornikov o Velikih Laščah.

Z več desetletno prisotnostjo v kulturnem dogajanju in svojim prispevkom k izgradnji kulturnih objektov v naši občini je bil Janez Gruden prav gotovo eden tistih, ki so bistveno in nepozabno pripomogli k ohranitvi in nadaljevanju zavedanja o tukajšnji izjemni kulturni dediščini.

S spoštovanjem !

Velike Lašče, 21. april 2020



KUD Primož Trubar

Ob veliki prenovi Trubarjeve domačije in njeni otvoritvi leta 1986 so bili vsi glavni akterji iz vrst KUD Primož Trubar predlagani za občinska priznanja in postali častni občani velikolaške občine – razen Janeza Grudna, glavnega organizatorja prenove. Trikrat je bil predlagan za priznanje, nikoli ga ni dobil. Šele leta 2020 je njegovemu sodelavcu Jožetu Centi s kolegi iz KUD Primož Trubar uspelo popraviti to krivico, žal za Janeza Grudna šest let prepozno ...

PODRUŽNICA POSAVJE

Najmlajša med našimi enotami je podružnica SPD Primož Trubar Posavje s sedežem v Krškem. Lokalni kulturni delavci Alenka Černelič Krošelj, Polona Brenčič in Silvo Gorenc so spomladi leta 2008 povabili nekaj Posavcev na prvi sestanek iniciativnega odbora za ustanovitev, ki se je 12. marca (razširjen s Silvestrom Gorencem, Mirkom Avsenakom, Antonijo Glas Smodič in Ireno Fürst) odločil, da ustanovijo podružnico. To so obljubili članom SPD Primož Trubar že leta 2004 na srečanju v Brestanici, ko smo skupaj načrtovali skrb za bogato dediščino protestantizma na tem območju.

Podružnico smo ustanovili 17. junija 2008. Uvod v ustanovitev je bila monodrama dr. Matjaža Kmecla *Trubar pred slovensko procesijo* v izvedbi Anatola Šterna – pripravili smo jo skupaj z Valvasorjevo knjižnico Krško. Po predstavi je bil ustanovni zbor članov podružnice. Ustanovitve so se udeležili tudi predsednik SPD PT mag. Viktor Žakelj, tajnica Marija Kuhar in najstarejša društva Ladislav in Ksenija Pojbič. Vabilo na ustanovni zbor članov je prejelo nekaj več kot 200 Posavcev, veseli pa smo, da se je ustanovitve udeležilo okoli 70 ljudi, v podružnico pa se je včlanilo 32 prisotnih. Dve članici sta se nam pridružili kmalu po ustanovitvi. Ustanovni zbor je vodila Irena Fürst, v upravni odbor pa so bili izvoljeni Polona Brenčič, Alenka Černelič Krošelj, Mateja Jankovič Čurič, Katja Volčanjek in Oskar Zoran Zelič.

Redne letne aktivnosti Podružnice Posavje

– Organiziranje proslav ob dnevu reformacije v Krškem in drugih večjih krajih na področju podružnice, na osnovnih in srednjih šolah

– *Ura slovenščine* v okviru *Poletnih večerov v parku* je redna počastitev Primoža Trubarja ob njegovem rojstnem dnevu, v sodelovanju z JSKD OI Krško, Valvasorjeve knjižnice Krško, Krajevne skupnosti Krško in SPD Primož Trubar – Podružnica Posavje.

– *Likovno-literarni natečaj Na obisku pri Juriju Dalmatinu* je osrednja in paradna vsakoletna akcija, ki ob koncu avgusta vključuje tako rekoč vso osnovnošolsko mladež na področju posavskih občin ob rednem sodelovanju Valvasorjeve knjižnice Krško. Osnovnim šolam se včasih priključi tudi kakšna gimnazija.

– Natančnejše opise teh dogodkov lahko zasledite tako rekoč v vsaki številki *Lubih Slovencev*, kjer so našete tudi vse organizatorice prireditev. To so večinoma ravnateljice šol, posamezne učiteljice-mentorice, knjižničarke, med najbolj vztrajnimi pa naši članici Polona Brenčič in Alenka Černelič Krošelj.

Program dela za Trubarjevo leto 2008

V začetku julija (1. 7. 2008) se je prvič sestal upravni odbor in opravil prvo nalogo. Za predsednico podružnice je bila izvoljena **Alenka Černelič Krošelj**, za tajnico **Mateja Jankovič Čurič**, za blagajničarko **Polona Brenčič**.

Zbor je sprejel program za leto 2008 ter pooblastil upravni odbor, da ga po potrebi dopolni. Podružnica Posavje si je za leto 2008 in kasneje zadala naslednje naloge:

1. Ker smo bili na sestankih prisotni predvsem iz občine Krško, smo evidentirali naslednje dogodke, pri katerih bomo kot podružnica sodelovali z različnimi nosilci (Občino Krško, Valvasorjevo knjižnico Krško, JSKD OI Krško):

- sodelovanje pri pripravi proslave ob dnevu reformacije,
- sodelovanje pri vsebinski zasnovi dodatnega dela razstave Vsem Slovincem, ki bo gostovala novembra v Krškem,

– sodelovanje pri postavitvi kipa v obnovljenem parku na Vidmu in priprava pobude, da se park poimenuje po Juriju Dalmatinu.

2. Oblikovanje Dalmatinove značke v sodelovanju z Osnovno šolo Jurija Dalmatina Krško in Valvasorjevo knjižnico Krško. Značka bo namenjena poglobitvi znanja udeležencev o Posavju in protestantizmu.

3. Obisk vsaj ene podružnice SPD Primož Trubar.

4. Srečanja z večeri podružnice v Valvasorjevi knjižnici Krško, na katerih bi se seznanjali z deli Primoža Trubarja, Jurija Dalmatina in Adama Bohoriča.

5. Povezovalno delo na prostoru, poimenovanem Posavje. Cilj je povezovanje vseh občin, še posebej pa sodelovanje krajevnih skupnosti Krško, Brestanica, Leskovec pri Krškem, Sevnica in Loka pri Zidanem Mostu. To bo omogočalo članstvo iz navedenih občin in sledenje splošnim ciljem Slovenskega protestantskega društva.

14/2009

Podružnica Posavje v drugem letu

V drugem letu svojega delovanja (2009) je podružnica v številki 14/2009 v svojem poročilu pregledno nanizala opravljene točke svojega programa, Pojdimo po vrsti: 4. junija je bila ob občinskem prazniku slovesno odkrita skulptura Primoža Trubarja, Adama Bohoriča in Jurija Dalmatina v prenovljenem parku ob OŠ Jurija Dalmatina, delo akademskega kiparja Vojka Pogačarja, krškega domačina. V povezavi s spomenikom je bila v Dvorani v parku 29. oktobra ob prazniku reformacije odprta razstava Krške identitete. O spomeniku je govoril likovni kritik Mario Berdič, dogajanje pa je povezovala predsednica podružnice. Ob razstavi je izšel katalog z bogatim slikovnim gradivom. Konec avgusta so UO podružnice, Valvasorjeva knjižnica in OŠ Jurija Dalmatina razpisali drugi literarno-likovni natečaj Jurij Dalmatin in ostali protestanti. Vodja projekta je tajnica podružnice mag. Mateja Jankovič Čurič, ki je hkrati mentorica razstavljalcem. Rezultati so bili predstavljeni v avli Mestne hiše v Brežicah v začetku novembra hkrati z otvoritvijo razstave. Sodelovalo je 6 šol, 23 učenk in učencev in en razred kot skupina. Vsi udeleženci so prejeli Dalmatinovo značko, komisija pa je podelila tudi 5 priznanj za likovni in 6 za literarni del natečaja. Otvoritev je bila hkrati tudi proslava ob dnevu reformacije, prva tovrstna proslava v Brežicah od leta 1992. Slavnostna govornica je bila podžupanja Milena Jesenko, glasbeni program so prispevale učenke Glasbene šole Brežice, kot Primož Trubar pa je nastopil Nik Škrlec. Naslednji dogodek je bila rokodelska delavnica za vse udeležence natečaja 7. novembra v Valvasorjevi knjižnici Krško. Vodil jo je Franc Černelič, izdelovalec Dalmatinovih značk, 13 prisotnih pa je izdelovalo nakit iz raznovrstne tolčne kovine. Nagrajenci literarnih del so svoja dela predstavili na literarnem nočturnu 3. decembra v Dvorani v parku v Krškem. Leto 2009 je podružnica tako zaključila ob »ta veselem dnevu kulture« ob Prešernovem rojstnem dnevu.

Podružnici za Posavje uspeva nekaj, kar ni uspelo našemu društvu skoraj nikjer drugje, delno le še v podružnici Rašica. Znali so v svoje dejavnosti vključiti šolsko mladino. Problem staranja je prisoten v vseh okoljih in naša prihodnost je odvisna od tega, koliko novih članov bomo pridobili med mladino ...

15/2010

Kulturni center Primoža Trubarja Šentjernej

Občina Šentjernej je v avgustu 2009 predala namenu novo zgrajeni Kulturni center Primoža Trubarja. Od takrat pa do danes se je kultura v kraju praktično razcvetela – številni

obiskovalci to dokazujejo. Za Občino Šentjernej je bil to resen finančni zalogaj, vendar je za njegovo izgradnjo pridobila številna sredstva na različnih razpisih in tako vsaj delno razbremenila svoje občane.

V kulturnem programu je veliko kvalitetnih in zanimivih dogodkov. Nosilca sta dva abonmaja – gledališki in otroški; veliko delamo na pripravi kulturnih dni za osnovne šole. Ob tem pripravljamo dodaten program: organiziramo festivale, razstave, samostojne kulturne dogodke idr. Seveda ne smemo pozabiti na naša kulturna društva, ki s svojim delom in nastopi z ljubiteljsko kulturo bogatijo naš prostor. Ob letošnjem slovenskem kulturnem prazniku, ki smo ga prvič obeležili v novem kulturnem hramu, pa smo slovesno odkrili Trubarjev doprni kip. Skulptura je delo znanega akademskega kiparja Mirsada Begića, ki je s svojimi deli krepko zaznamoval slovenski kiparski prostor. Zasluge za postavitev kipa ima skupina ljubiteljev umetnosti v šentjernejški dolini, ki je kip odkupila in ga zaupala v hrambo Kulturnemu centru Primoža Trubarja. Šentjernejčani tudi tako gojimo spomin na največjega Slovenca prejšnjega tisočletja, ki je leta 1547, tik pred svojim prvim umikom na Nemško, deloval kot vikar v Šentjernej.

Elizabeta Kušljan Gegić

16/2011

Osrednja slovenska proslava

Koncept »potovanja« osrednje državne proslave po Sloveniji oziroma po krajih, povezanih s ključnimi sooblikovalci obdobja protestantizma, je proslavo pripeljal tudi v Krško, kjer smo v zadnjih letih poskrbeli za boljšo vednost in ozaveščenost o vlogi mesta v reformacijskem gibanju in njegovih dosežkih. Tako je bila izbira državnega odbora in službe za proslavo sprejeta z velikim veseljem in hkrati tudi z velikimi pričakovanji.

Lokalna skupnost ni bila vključena v načrtovanje, so se pa njeni snovalci obrnili na »domačega režiserja« Damjana Kozoleta, ki je v program proslave vpletel tudi domače znanje oziroma domače glasbenike, temo proslave pa povezal s *Svetim pismom* in tako simbolično s Krčanom Jurijem Dalmatinom. Kakor je zapisano v programskem listu, je bil umetniški del slovesnosti z naslovom »Vsak naj vzame svoj križ« zasnovan kot meditacija o *Svetem pismu* in križu, ki ga nosi vsak od nas. Svečano glasbo Alda Kumarja je izvajal Simfonični orkester Glasbene šole Krško, ki pod vodstvom Draga Gradiška deluje že skoraj dvajset let (od leta 1992). Zbrano publiko in gledalce pred TV ekrani so krški glasbeniki očarali z odlično izvedbo skladb Očarane, Nostalgica in Strastra. Prvi dve je skladatelj Aldo Kumar na novo orkestriral prav za to slovesnost. Glasbo so dopolnjevali križi slikarja Romana Uranjeka (IRWIN) in izbrani odlomki iz *Svetega pisma*, ki jih je izbral dr. Kozma Ahačič, večplasten raziskovalec in ustvarjalec. Uranjek že od leta 2002 vsak dan nariše 4 križe, skupaj jih je ustvaril več kot 10.000. Prikazovanje križev in menjavajoče se močne podobe so dopolnjevale ritem glasbe, ki je ustvarjala raznovrstna razpoloženja, štirikrat pa so jo prekinili in dopolnili citati v izvedbi štirih mladih igralcev Ajde Toman, Ane Rutar, Aljoše Kovačiča in Vita Weisa. Zanimiv koncept je skupaj s soustvarjalci domislil krški režiser Damjan Kozole. V svojem mestu je ustvaril minimalistično in svečano proslavo, ki je povezala mesto z izjemnimi sledmi in odmevi sooblikovalcev protestantizma na Slovenskem.

Ob koncu poročila pa se vračam na začetek in na besede slavnostnega govornika akademika prof. dr. Boštjana Žekša, ki je predstavil snovalce slovenskega reformacijskega in kulturnega gibanja in njihove razloge za protest v 16. stoletju. Govor,

ki je bil podprt s številnimi podatki, je najbrž pri poznavalcih vzbudil misel, ali je to res potrebno. Hkrati pa se je pomislek umaknil zavedanju, da je nujno temeljno »poučevanje« o vrednotah in dosežkih, ki jih ne smemo pozabiti, pa če smo si s tem naložili še kakšen križ več. Obiskovalci krškega Kulturnega doma smo bili napolnjeni z duhom, ki nas je spodbudil k številnim čestitkam avtorjem in izvajalcem slovesnosti, nas »domačine« pa še s posebnim ponosom in prepričanjem, da smo bili pomemben del tega vseslovenskega slovesnega trenutka. Takšni pa morajo prazniki pravzaprav biti in zato jih tudi imamo!

Alenka Černelič Krošelj

Sevnica – Na obisku pri Juriju Dalmatinu

Podružnica za Posavje je v sodelovanju z izobraževalnimi in kulturnimi ustanovami tudi letos – kakor že leta 2008 in 2009 – konec avgusta razpisala likovno-literarni natečaj, tokrat z naslovom Na obisku pri Juriju Dalmatinu. Poleg udeležnih partnerjev, Osnovne šole Jurija Dalmatina Krško in Valvasorjeve knjižnice Krško, smo k projektu uspeli »privabiti« tudi OŠ Savo Kladnik Sevnica. V času priprav na razstavo se nam je pridružila še Knjižnica Sevnica, ki je ponudila razstavne prostore, pomoč pri organizaciji in izvedbi. Tako smo pred več kot 100 obiskovalci v sredo, 11. novembra, slovesno predstavili rezultate natečaja in podelili Dalmatinove značke in priznanja.

Na natečaju je sodelovalo 6 šol: 5 osnovnih (Artiče, Adama Bohoriča Brestanica, Jurija Dalmatina Krško, Maska Pletersnika Pišce in Sava Kladnika Sevnica) in 1 gimnazija (Gimnazija Brežice), 36 učenk in učencev (leta 2009 jih je bilo 23) in en razred kot skupina. Literarna dela je prispevalo vseh 6 šol, likovna dela pa 3 šole. Komisija v sestavi Polona Brenčič, direktorica Valvasorjeve knjižnice Krško, Anita Šiško, direktorica Knjižnice Sevnica, in Alenka Černelič Krošelj, predsednica SPD PT podružnica Posavje, je imela prijetno delo. Vsi udeleženci so prejeli Dalmatinovo značko, ki jo že od prvega razpisa vsak izdela Franc Černelič, komisija pa je podelila tudi 4 priznanja za likovni in 6 priznanj za literarni del natečaja. Značke in priznanja so podeljevale najprej Jelka Slukan, ravnateljica OŠ Sava Kladnika Sevnica, in predsednica podružnice, nato pa Anita Šiško skupaj s slavnostno govornico dr. Melito Zemljak Jontes. Program so odlično pripravili učenke in učenci OŠ Sava Kladnika s svojimi mentorici.

Alenka Černelič Krošelj

17/2012

Ekskurzija šolarjev iz Posavja

V organizaciji Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar – Podružnica Posavje, Osnovne šole Jurija Dalmatina Krško in Valvasorjeve knjižnice Krško je tudi leta 2012 potekal že peti likovno-literarni natečaj Na obisku pri Juriju Dalmatinu. Natečaj se je zaključil novembra 2012 s prireditvijo na Osnovni šoli Bistrica ob Sotli, ki je bila tokrat šola gostiteljica. Sodelujoči učenci in mentorji z različnih posavskih osnovnih šol pa so se 20. decembra odpravili na nagradno strokovno ekskurzijo v Ljubljano. Udeleženci ekskurzije so prišli na prireditev »Vrnimo ljudem knjigo 2012«, ki je ob 412. obletnici sežiga prvih slovenskih knjig potekala pred Mestno hišo v organizaciji Mestne občine Ljubljana in SPD Primož Trubar. Ogledali so si film o Primožu Trubarju in obiskali evangeličansko cerkev ob Gosposvetki cesti, kjer jih je prijazno sprejel duhovnik mag. Geza Filo, ki jih je seznanil z delovanjem evangeličanske cerkvene občine. Učenci, ki so pokazali veliko zanimanje za bogato kulturno dediščino slovenskega prosto-

ra, so se popoldne udeležili tudi otvoritve novih prostorov SPD Primož Trubar.

Nagradna ekskurzija za udeležence natečaja v Ljubljano, ki jo omogoča SPD PT, je bila prvič organizirana l. 2011. Dober odziv, zadovoljstvo učencev in učiteljev ter poglobljanje vednosti o pomenu protestantske dediščine in dosežkov je spodbuda, da delegacija – cel avtobus – pride na obisk vsak december.

Polona Brenčič

19/2014

V spomin Jožetu Habincu (1940–2014)

Leta 2014 nas je zapustil Jože Habinc, eden od ustanoviteljev in najbolj zaslužnih kolegov Posavske podružnice. S svojim delom ter spodbudami v Krškem in v Posavju je pustil številne sledi. Njegovo spoštovanje naše dediščine in razumevanje, da mora biti prepoznavna, dostopna in spoštovana, je omogočilo številne dosežke podružnice in nepogrešljive pomnike na dosežke protestantov in drugih v Posavju.

Tako je v času, ko je Jože Habinc bil predsednik sveta KS mesta Krško in član občinskega sveta Občine Krško, spodbudil in omogočil izvedbo prvega kolokvija v Krškem, ki je bil posvečen prav Adamu Bohoriču in Juriju Dalmatinu. Kolokvij »Vpliv krških protestantov«, ki so ga 16. marca 2006 oblikovali prof. dr. Jože Toporišič, dr. Daša Pahor, dr. Melita Zemljak Jontes in Alenka Černelič Krošelj, je spodbudil nove poglede na dosežke protestantov, na jezik, ki ga je uporabljal Dalmatin, na arhitekturo, ki je nastala v tem obdobju (cerkev Žalostne Matere Božje v Leskovcu pri Krškem, grad Šrajbarski turn, Leskovec pri Krškem). Spodbudil je uresničitev ideje, da svoje mesto v Gaju zaslužnih občank in občanov v Krškem dobijo tudi podobi Adama Bohoriča in Jurija Dalmatina. Podobi sta bili slovesno odkriti 29. 9. 2006, deli akademske kiparke Vladimire Štoviček (Jurij Dalmatin) in akademskega kiparja Matjaža Počivavška (kopija portreta Adama Bohoriča iz ljubljanske Kresije) pa so odkrili akademik prof. dr. Jože Toporišič, akademik prof. dr. Boštjan Žekš, Franc Bogovič, takratni župan Občine Krško, in Jože Habinc, predsednik sveta KS mesta Krško.

Predan lokalnemu prostoru in skrbi zanj je javno predstavil tudi pobudo za ureditev parka ob OŠ Jurija Dalmatina Krško kot parka posvečenega slovenskim protestantom in Dalmatinovi *Bibliji*. Ideja, ki je vzpodbudila tudi ustanovitev podružnice v Trubarjevem letu 2008, je bila sprejeta, za izvedbo spomenika-pomnika pa je bil izbran akademski slikar in Krčan Vojko Pogačar. Park je dobil ime Spominski park Jurija Dalmatina, prizadevanja Jožeta Habinca pa so ponovno poskrbela za rezultat, ki pomeni neprecenljivo dopolnitev prostora.

Člani podružnice, predvsem pa vsi v Krškem in širšem prostoru, ki cenimo našo dediščino in skrbimo zanjo, bomo pogrešali njegove spodbude in njegovo skrb, da naredimo več in bolje. Predvsem pa ga bomo ohranili v lepem spominu in mu bomo vedno hvaležni.

Alenka Černelič Krošelj

23/2018

Ura slovenščine

Podružnica je v sodelovanju z OŠ Jurija Dalmatina Krško, Valvasorjevo knjižnico Krško, JSKD OI Krško in KS mesta Krško Trubarjev dan obeležila 4. junija v Spominskem parku Jurija Dalmatina v Krškem. V tokratni prireditvi sta moči v kulturnem programu združila OŠ Jurija Dalmatina Krško in Glasbena šola Krško. Osnovnošolci so se pod mentorstvom Irene Hictaler Simončič v sprehoju po »Cankarjevi kulturni dediščini« poklonili tudi pisatelju Ivanu Cankarju, saj je bilo leto 2018 ob 100-letnici njegove smrti tudi Cankarjevo leto. Zbranim so spregovorili ravnateljica OŠ Jurija Dalmatina Valentina Gerje-

vič, podžupanja občine Krško Ana Nuša Somrak, predsednik SPD PT Matjaž Gruden, ki so se med drugim v svojih nagovorih dotaknili pomena protestantske dediščine za lokalni in širši slovenski prostor. To je bila tudi priložnost za zaokrožitev 10-letnice delovanja podružnice, zato je predsednica podružnice Alenka Černelič Krošelj svoje besede namenila opravljenemu delu v minulih letih. Z veseljem, da je njegova skulptura treh velikih protestantov v spominskem parku našla mesto med obiskanimi krškimi obeležji protestantizma, pa je zbranim spregovoril tudi akademski kipar Vojko Pogačar.

Na obisku pri Juriju Dalmatinu

8. novembra

Likovno-literarni natečaj s tem imenom, ki ga skupaj z Valvasorjevo knjižnico in Osnovno šolo Jurija Dalmatina Krško razpisujemo že od ustanovitve, je osrednja aktivnost podružnice. Hvaležni smo mentorjem oziroma mentoricam, ki v množici različnih natečajev in priložnosti zvesto in vestno izberejo prav tega. Po odzivih mentoric imata velik pomen tudi zaključna prireditve in razstava, ki se selita po Posavju in jih skupaj z gostujočo šolo vedno skrbno pripravimo.

Ob desetletnici podružnice in v Evropskem letu kulturne dediščine je bil čas, da je razstava postavljena v regijski muzejski ustanovi, kar je za Posavje Posavski muzej Brežice. Nalogo gostujoče šole je prevzela OŠ Artiče. Komisija v sestavi Polona Brenčič, Valvasorjeva knjižnica Krško, Stanka Turšič Pungertar, OŠ Artiče, in Alenka Černelič Krošelj, podružnica SPD PT Posavje, je pregledala prispela dela in opravila zahtevno delo.

Prizorišče zaključne prireditve 8. novembra 2018 je bila baročna Viteška dvorana v gradu Brežice. Učenci OŠ Artiče so pripravili program, v katerem sta se prepletali folklor in zborovsko petje. Zbrane sta nagovorila predsednica podružnice Alenka Černelič Krošelj (tudi direktorica Posavskega muzeja Brežice), ki je predstavila tudi likovni del natečaja, in Matjaž Gruden, predsednik SPD Primož Trubar. Literarni del natečaja je predstavila Polona Brenčič, značke so podeljevali Matjaž Gruden, Urška Lobnikar Paunovič (direktorica Valvasorjeve knjižnice Krško), Valentina Gerjevič (ravnateljica OŠ Jurija Dalmatina Krško) in Vesna Bogovič (ravnateljica OŠ Artiče). Dogodek je privabil več kot sto udeležencev. Razstava, postavljena v dveh prostorih galerije, je predstavila 40 likovnih del iz 11 sodelujočih šol, ki jih je ustvarilo 44 mladih likovnikov s 7 mentoricami. V kategoriji od 1. do 5. razreda so sodelovale osnovne šole Brežice, Jurija Dalmatina Krško in XIV. divizije Senovo. V kategoriji od 6. do 9. razreda pa so ustvarjali na osnovnih šolah Artiče, Blanca, Adama Bohoriča Brestanica, Boštanj, Krmelj, Jurija Dalmatina Krško, Raka, Milana Majcna Šentjanž in Tržišče. V letu 2018 je bilo več sodelujočih šol iz občine Sevnica, saj je mentorstvo prevzela odlična likovna pedagoginja Nena Bedek. Komisija je podelila tudi 14 posebnih priznanj, vsi udeleženci pa so prejeli Dalmatinovo značko, ponovno zapestnice s faksimilom podpisa Jurija Dalmatina, ter knjigo posodobljen *Novi testament* iz Dalmatinove *Biblije*.

Na literarnem področju je sodelovalo 9 osnovnih šol, in sicer Artiče, Boštanj, Adama Bohoriča Brestanica, Brežice, Koprivnica, Jurija Dalmatina Krško, Podbočje, Raka in Sava Kladnika Sevnica. Prispelo je 35 del 35 avtorjev, ki jih je usmerjalo 13 mentoric. Komisija je najboljšim udeležencem podelila 10 priznanj. Na razstavi so bila predstavljena nagrajena dela. Vabila, podnapise, plakate in brošuro ter priznanja že vrsto let oblikovno pripravi sodelavka Valvasorjeve knjižnice Krško Alenka Žugič Jakovina.

Polona Brenčič